

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 19

21—23 maj.

Debatter m. m.

Lördagen den 21 maj.	Sid.
Avvecklingen av Livregementet till häst m. m.	5
Anskaffning av flygmateriel m. m.	7
Statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten	12
Om effektivisering av kustbevakningstjänsten m. m.	14
Anslag till bidrag till Stockholms högskola	16
Om anslag till svenska dramatikers studio	26
Lindring i kostnaderna för djursjukvård	29
Anslag till veterinärinrättningen i Skara m. m.	37
Förslag till föräldrabalk m. m.	46
Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus	62
Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m. ...	81
Om bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov	96
Nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.	101
Fortsatt giltighet av prisregleringslagen	103
Fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen	105
Om översyn av kristidsförvaltningen	112
Prisregleringen på vissa trävaror m. m.	113

Måndagen den 23 maj.

Svar på interpellationer:

av herr Elowsson, Nils, ang. förfarandet i vissa brottmål mot minderåriga	116
av herr Sundvik ang. reviderad praxis beträffande kommu- nal indelning	120

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Lördagen den 21 maj.

Statsutskottets utlåtande nr 155, ang. vissa avlönings- m. fl. an- slag under fjärde huvudtiteln m. m.	4
— nr 156, ang. ordnande av Södra skånska infanteriregementets för- läggning i Ystad	6
— nr 157, ang. anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.	7
— nr 158, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsan- slag under fjärde huvudtiteln m. m.	12
— nr 159, ang. bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter	12
— nr 160, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet	12
— nr 161, ang. ändrade lånevillkor för statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten	12
— nr 162, ang. effektivisering av kustbevaknings- och livrädd- ningstjänsten utefter våra kuster	14

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 163, ang. anslag till markförvärv för utvidgning av Remmene skjutfält	16
— nr 164, om ersättning till skogsarbetaren O. E. Flink för skada, ådragen under militärtjänstgöring	16
— nr 165, ang. anslag till bidrag till restaurering av Linköpings och Strängnäs domkyrkor	16
— nr 166, ang. anslag till Stockholms och Göteborgs högskolor	16
— nr 167, om anslag till svenska dramatikers studio	26
— nr 170, ang. anslag till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.	28
Jordbruksutskottets utlåtande nr 13, ang. anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård	29
— nr 35, ang. reglering av priserna på fisk	37
— nr 36, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II, såvitt angår jordbruksärenden	37
— nr 37, ang. anslag till statens forskningskommitté för lantmannabyggnader	37
— nr 38, ang. Sveriges anslutning till Förenta Nationernas livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO)	37
— nr 39, ang. anslag till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island	37
— nr 40, ang. anslag till veterinärinrättningen i Skara m. m.	37
— nr 41, ang. ändrade grunder för bekämpandet av hönstypus m. m.	45
— nr 42, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	45
— nr 43, ang. åtgärder för tryggnad av vissa jordägares rätt till fiske	45
Bevillningsutskottets betänkande nr 42, ang. restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensen, som användes vid jordbrukets drift	46
Första lagutskottets utlåtande nr 33, ang. ändring i strafflagen	46
— nr 34, ang. förslag till föräldrabalk, m. m.	46
— nr 35, ang. förslag till lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus	62
— nr 36, ang. vissa anslag ur kyrkofonden för avlöande av präster m. m.	81
— nr 37, ang. förslag till lag om straff för olovlig varuutförelse, m. m.	96
— nr 38, ang. åtgärder för bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov	96
— nr 39, ang. nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.	101
— nr 40, ang. ändring i lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m.	103
Andra lagutskottets utlåtande nr 22, ang. upphävande av 43 § 2 mom. barnavårdslagen	103
— nr 28, ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen	103
— nr 29, ang. ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen samt om fortsatt giltighet av samma lag	105
— nr 30, ang. eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen	111
— nr 31, ang. ändrad lydelse av 27 § förordningen om erkända arbetslöshetskassor	111
— nr 32, ang. förslag till lag om rätten till arbetstagares uppfinningar	112
Första tillfälliga utskottets utlåtande nr 12, ang. skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare	112
Andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 9, om översyn av kristidsförvaltningen främst ur rättssäkerhetens synpunkt	112
— nr 10, om upphävande av vissa regleringsföreskrifter beträffande sågat virke och sågade trävaror	113

Lördagen den 21 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Upplästes tre till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1949 den 20 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1949—1952 efter herrar C. P. V. Gränebo och E. R. Hagberg, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter, dels en fullmäktig för återstående delen av valperioden 1947—1950 efter herr J. E. Björnsson, som av sagt sig, jämte en suppleant, dels ock suppleanter för övriga fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1949—1952:

herr Gränebo, Carl Petrus Valdemar, ledamot av första kammaren med 45 röster;

» Bergvall, John Helmer, ledamot av första kammaren » 45 » ;

för återstående delen av valperioden 1947—1950:

herr Andersson, Olof, ledamot av andra kammaren med 46 röster;

suppleant för herr Gränebo, C. P. V.:

herr Hedlund, Gunnar, ledamot av andra kammaren med 45 röster;

suppleant för herr Bergvall, J. H.:

herr Svensson, Walde-
mar, ledamot av
andra kammaren med 45 röster;

suppleant för herr Andersson, Olof:

herr Svensson, Sven Pat-
rik, ledamot av
andra kammaren med 46 röster;

suppleant för herr Andersson, Allan:

herr Persson, Ragnar
Valdemar, ledamot
av andra kamma-
ren med 45 röster;

suppleant för herr Böök, K. E.:

herr Sundén, Otto Rag-
nar, f. d. statssek-
reterare med 43 röster;

suppleant för herr Hall, D. E.:

herr Ahlkvist, Karl Emil,
ledamot av förs-
ta kammaren med 41 röster.

Oscar Carlström. Åke Wiberg.

Gust. Elofsson. Rob. Krügel.

År 1949 den 20 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1949/1952 efter herrar A. E. Örne, K. H. Magnusson och K. A. Ryberg, vilka voro i tur att avgå, jämte tre suppleanter, dels ock suppleanter för övriga fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande

för valperioden 1949—1952:

herr Örne, Anders Ema-
nuel, f. d. general-
direktör med 39 röster;

fullmäktige

för valperioden 1949—52:

herr Hagberg, Erik Ru-
dolf, ledamot av
andra kammaren med 39 röster;

herr Ryberg, Karl Ar-
tur, ledamot av
andra kammaren med 39 röster;

suppleant för herr Örne, A. E.:

herr Hedqvist, Anders
Sven, ledamot av
andra kammaren med 39 röster;

suppleant för herr Hagberg, E. R.:

herr Birke, Gustaf Ema-
nuel, ledamot av
andra kammaren med 39 röster;

suppleant för herr Ryberg, K. A.:

herr Svensson, Gustav
Hjalmar, ledamot
av andra kamma-
ren med 39 röster;

suppleant för herr Eriksson, E. G. E.:

herr Lindholm, Per Si-
gurd, ledamot av
andra kammaren med 36 röster;

suppleant för herr Strand, A. W.:

herr Gillström, Ans-
helm Konrad, le-
damot av första
kammaren med 37 röster;

suppleant för herr Andersson, J. Elon:

herr Kristensson, Gus-
taf Filip Natan,
ledamot av andra
kammaren med 34 röster;

suppleant för herr Lindqvist, A. A.:

herr Nilsson, Gustaf
Valdemar, ledamot
av andra kamma-
ren med 37 röster.

Oscar Carlström.

Åke Wiberg.

Gust. Elofsson.

Rob. Krügel.

År 1949 den 20 maj sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av föreskrivet val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte två suppleanter för dem för tiden från valet, till dess nytt val under år 1953 föresiggått; och utsågos därvid till

ledamöter:

herr Holmbäck, Åke Ernst Vilhelm, le-
damot av första kammaren;
» Severin, Frans Ferdinand, ledamot
av andra kammaren;

suppleant för herr Holmbäck:

herr Nilsson, Bror Adam, ledamot av
första kammaren;

suppleant för herr Severin:

herr Håstad, Elis Wilhelm, ledamot av
andra kammaren.

Oscar Carlström.

Åke Wiberg.

Gust. Elofsson.

Rob. Krügel.

På framställning av herr talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Föredrogs och bordlades ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1949/50 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. avvecklingen av Livregementet till häst m. m.*Punkten 4.***Ang. avvecklingen av Livregementet till häst m. m.**

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 135 därom framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta, att vid indragningen av Livregementet till häst en skvadron med benämningen Livgardesskvadronen skulle behållas med förläggning tills vidare vid regementets kasernetablisement i Stockholm samt att Livregementets till häst musikkår skulle tills vidare vara ansluten till Livgardesskvadronen;

b) medgiva, att kostnaderna för iordningställande av lokaler i Livregementets till häst kasernetablisement för IV. militärbefälsstaben och kommandantsstaben i Stockholm finge slutligt bestriidas av det under försvarets fastighetsfond, arméns delfond, för budgetåret 1946/47 anvisade investeringsanslaget Vissa byggnadsarbeten m. m.

Herr HEIDING: Herr talman! Både departementschefen och statsutskottet ha uttalat sig för att Livgardesskvadronen och Livregementets till häst musikkår tills vidare skola förläggas vid K 1:s kasernetablisement i Stockholm. Jag vill understryka betydelsen av orden »tills vidare» och hoppas, att inte denna förläggning kommer att bli permanent för framtiden. Det är ju mycket stora områden vid K 1:s kaserner som äro lämpliga för bostadsbebyggelse, och det är enligt min mening nödvändigt att man beaktar detta och inte genom anordningar av olika slag åstadkommer, att beslutet om denna förläggning blir gällande för lång tid framåt.

Det erfordras mycket tomtmark för bostäder till alla tjänstemännen i de statliga institutionerna ute på Gärdet. Undan för undan kommer det in framställningar om att få köpa mark till bostadshus. Enbart för de tjänstemän, som redan ha eller som framdeles komma att få sitt arbete i de stora ämbetsbyggnaderna på Gärdet, beräknar man att det i

runt tal behöver byggas 5 000 lägenheter med 15 000 eldstäder. Utom militärstaberna och patent- och registreringsverket, som redan ha sina byggnader på Gärdet, planerar som bekant Radiotjänst att uppföra en mycket stor byggnad där ute. Också Musikaliska akademien kommer att flytta dit ut. Vid Karlaplan planeras två byggnader, som enligt förslaget skola uppföras till en höjd av 30 våningar och som det är meningen att använda för ämbetsverk. Det blir ju en väldig massa tjänstemän som få sitt arbete där, och man bör givetvis tänka på att ordna det så, att de inte skola behöva resa långa vägar till och från sitt arbete utan få bostäder i närheten.

Arméchefen har ju uttalat, att en utökning av övningstruppen vid ridskolan i Strömsholm till en reducerad skvadron skulle medföra byggnadskostnader, beräknade till omkring 880 000 kronor. Jag vill till detta bara säga, att tomtmarken vid K 1:s kasernetablisement beräknas representera ett försäljningsvärde av ca 14 miljoner kronor. Det är naturligtvis inte lämpligt att sälja all denna mark, utan man bör undanfaga så pass stora områden som anses behövliga för de nuvarande kansli- och kasernbyggnaderna. Dessa delar av området höra kanske till de allra värdefullaste, men beräknar man deras värde till ungefär 5 miljoner kronor, kommer man i alla fall fram till att tomtmark för ungefär 9 miljoner kronor med nuvarande priser kan försälas från detta område. Man har således alla möjligheter att genom försäljning av tomtmark vid K 1 få in de pengar som behövas för eventuell nybyggnad åt övningstruppen vid ridskolan eller motsvarande förband i Stockholm.

Departementschefen har framhållit, att det under nuvarande förhållanden är svårt att bygga, och det medger jag. Det kan vara lämpligt att se tiden an och vänta något, innan man bestämmer sig för en annan förläggningsplats och beslutar uppföra en ny byggnad. Jag har emellertid velat understryka önskemålet att man inte fastlåser den nu föreslagna anordningen, utan att den bara blir till-

Ang. avvecklingen av Livregementet till häst m. m.

fällig. Jag hoppas att man så snart förhållandena det medge kommer att vidtaga de ändringar, som äro nödvändiga.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag har all respekt för de synpunkter, som framförts av min vän på kalmarlänsbänken, men jag vill ändå erinra kammaren om att vad utskottet här har föreslagit är en följd av det beslut rörande K 1, som riksdagen fattade i fjol.

I propositionen 206/1948 redovisades ett förslag om att endera bibehålla en skvadron vid K 1 eller utöka ridskolans övningstrupp till en reducerad skvadron. Det förutsattes, att dessa frågor skulle närmare utredas i samband med planläggningen av K 1:s avveckling. Kungl. Maj:t har nu verkställt denna utredning och kommit till det resultatet, att man bör behålla ett förband, som skall benämnas Livgardesskvadronen, vid regementets nuvarande etablissement i Stockholm. Detta förslag är, jag understryker det ytterligare, herr talman, en konsekvens av riksdagens i fjol fattade beslut, och när nu Kungl. Maj:t har följt riksdagens direktiv, skulle det kanske inte se riktigt bra ut om riksdagen redan efter ett år ändrade sig.

På grund av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HEIDING: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Lindström, att propositionen förra året redovisade förslag om att endera bibehålla en skvadron vid K 1 eller utöka ridskolans övningstrupp till en reducerad skvadron, och det var inte alls bestämt att K 1:s kaserner skulle användas till förläggning, utan skvadronen kunde tänkas förlagd till annan lämplig plats i närheten av Stockholm. Enligt min mening skulle nog den sist nämnda utvägen vara den lämpligaste, ty vi få komma ihåg att för skvadronen även kommer att behövas en övnings-

plats. Sedan Ladugårdsgärdet- och Kaknäsområdet nu blivit upplåtet för annat ändamål, är det inte lätt att finna någon lämplig övningsplats nära K 1:s kaserner. Man får tänka sig något område norr om Lidingövägen, bortåt Experimentalfältet, men jag skulle inte tro att herr Lindström anser det lämpligt att för framtiden förlägga övningsplatsen dit. Det är troligt att områdena där kunna behöva tagas i anspråk för andra ändamål.

Det var alltså inte fullt fastslaget förra året, att skvadronen ovillkorligen skulle förläggas vid K 1.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Det är klart att man måste sörja för att det finns tomtmark till bostäder åt människorna i denna sorgligt utsvälande stad, men det krävs inte bara bostäder i en stad, utan också några vilopunkter för anden, om jag får uttrycka mig på det sättet. Ekshagarna omkring K 1:s etablissement äro någonting av det vackraste man kan se i Stockholms stad, och jag tror att många skönhetsvärden skulle gå förlorade om man fortsatte med en högbebyggelse i detta område. Detta är möjligen en alltför romantisk synpunkt, herr talman, men jag håller på den. Och när det gäller militära förläggningar har jag alltid haft den meningen, att de icke böra få förstöra naturen utan skola lämna möjligheter för människorna att finna angenäma fritidsplatser.

Därför vill jag inte riktigt understödja de ganska materialistiska synpunkter, som herr Heiding har lagt på detta problem.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 5—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av Södra skånska infanterirege-

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

mentets förläggning i Ystad jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

lund i Rådomb. fl. (II: 108), i vilka hemställdes,

1. att riksdagen inom ramen för av 1948 års riksdag fattat principbeslut måtte besluta, att även återstående sju dagjaktflottiljer inom flottiljorganisationens ram så snart ske kunde skulle förstärkas med 50 %;

2. att riksdagen måtte besluta, att ytterligare en attackflottilj skulle ombildas till nattjaktflottilj och att som en följd härav två andra attackflottiljer samtidigt skulle förstärkas med 50 % inom flottiljorganisationens ram;

3. att riksdagen — vid bifall till punkt 1 — ville för budgetåret 1949/50 utövert vad som föreslagits av Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att ytterligare beställningar å flygmateriel m. m. finge utläggas i härför erforderlig omfattning;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. anvisa ett reservationsanslag av 10 miljoner kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. väckt motion (II: 380), vari hemställdes, att riksdagen, i avvaktan på den tillsatta utredningen om avvägningen och fördelningen av försvarskostnaderna, måtte besluta avslå förslaget om en ytterligare utbyggnad av flygstridskrafterna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

A. att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 380,

a) besluta, att den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget i huvudsak skulle ske enligt de riktlinjer, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 april 1949 angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att ytterligare beställningar å flygmateriel m. m. finge utläggas intill ett belopp av 230 miljoner kronor;

II. till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor;

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av flygmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Under punkten 116 av fjärde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att ytterligare beställningar å flygmateriel m. m. finge utläggas i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1949 angivits,

dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i proposition nr 197, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 april 1949, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget i huvudsak skulle ske enligt de riktlinjer, som av departementschefen i sistnämnda statsrådsprotokoll angivits,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att beställningar å flygmateriel m. m. finge utläggas intill ett belopp av 30 miljoner kronor utöver av 1949 års statsverksproposition i sådant hänseende föreslaget belopp av 200 miljoner kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *von Heland* m. fl. (I: 76) och den andra inom andra kammaren av herr *Hed-*

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

B. att motionerna I: 76 och II: 108, i den mån de icke kunde anses besvarade med vad utskottet förut i utlåtandet anfört och föreslagit, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag ber att få uttrycka min tillfredsställelse över att detta utskottsutlåtande har kunnat bli enhälligt, trots att det innehåller uttalanden i anledning av beslutet att igångsätta 1949 års försvarsutredning, som i stort sett berör hela organisationen av vårt försvar.

Statsutskottets utlåtande måste uppfattas såsom ett bestämt understrykande av att 1949 års försvarsutredning i stort sett förutsättningslöst bör gå till sitt svåra värv. Utskottet uttalar att de besparingar, som eventuellt kunna komma i fråga inom vissa delar av försvaret för vinnande av avsedd förstärkning av flygstridskrafterna, självfallet icke böra få till följd, att det samlade försvarets styrka minskas. Därmed har utskottet klart avvisat tanken att låta merutgifter till flygets stärkande medföra sådana inskränkningar för andra försvarsgrenar, att vårt försvars effektivitet äventyras. Detta bör observeras inte bara här hemma, utan även utom vårt land.

Det är svårt att i en årssumma ange våra nuvarande försvarskostnader. I det av utskottet nämnda beloppet ingår ej det totala försvarets alla kostnader. Utanför själva huvudtiteln komma dessutom reservationerna. I hur stor omfattning dessa för närvarande utnyttjas torde egentligen ingen utanför försvarsdepartementet kunna säga.

Ingen kan förneka nödvändigheten av sparsamhet även när det gäller försvarsutgifterna. Att vårt lands utgifter för skydd av oberoende och frihet måste ses mot bakgrund av nationens samlade resurser och inkomster är också självklart. Det totala försvarets andel av nationalinkomsten varierar i olika länder. Sverige ligger därvidlag icke — såsom många tro — särskilt högt. I USA, på vars ansträngningar den demokratiska

världen hoppas så mycket, får skattebetalaren och konsumenten avstå betydligt mer. Dock är det naturligtvis angeläget, att denna andel hålles så låg som möjligt, och även ur försvarets synpunkt är detta önskligt. Att fastläsa försvarsutgifterna vid någon viss procentsiffra kan emellertid icke vara lämpligt, och utskottet har ej heller så gjort. Dess formulering måste innebära ett uppdrag åt den tillsatta försvarsutredningen att till så låga kostnader som möjligt söka finna en lösning på våra försvarsproblem, som med hänsyn till de troliga riskerna kan betecknas såsom tillfredsställande. Att det då icke är möjligt att ge de nuvarande utgifterna kraften av en för alla förhållanden gällande kostnadsram är självklart.

Dessa principiella utgångspunkter äro det väsentliga i detta sammanhang. Frågan om avvägning mellan olika försvarsgrenar måste i hög grad vara en teknisk fråga, där det gäller att utan att skatta åt förgängliga modeföreställningar eller en tillspetsad agitation nå praktiska och hållbara resultat — hållbara ur hela försvarets synpunkt.

Krigstekniken förändras utomordentligt snabbt. Redan äro många av andra världskrigets axiom mogna för omprövning, just med hänsyn till krigs- och vapenteknikens nya utveckling. Några slutresultat har denna sannerligen icke nått. Att då formulera definitiva uppfattningar om de olika vapenslagens betydelse är omöjligt. I detta läge måste det — särskilt för stater av mindre storleksordning — vara orealistiskt att göra extrema avvägningar mellan olika stridsmedel. Ingen vet vilka tekniska överraskningar de närmaste åren, eller kanske de närmaste månaderna, kunna medföra, och ingen kan säga vilka följder dessa kunna få.

Vid varje sådan avvägning måste också hänsyn tagas till vårt militärpolitiska läge och till de möjligheter att få hjälp vid ett isolerat anfall, med vilka man räknar. Dessa möjligheter kunna för närvarande icke överblickas. Då man vid själva försvarsorganisationens uppbyggnad förutsätter dem — vilket förefaller

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

både nödvändigt och rimligt — måste man naturligtvis också överväga de troliga formerna för hjälpen och de tänkbara prestationernas art. Att man därvid bör ha det totala försvarets problem i synfältet är uppenbart.

Vårt land behöver ett starkt flygvapen, särskilt ett väl utbyggt jaktflyg. Att utbyggnaden sker så att antalet stridsberedda plan i möjligaste mån ökas i förhållande till de icke flygande styrkorna måste vara rationellt. Detta får emellertid icke — vilket även utskottet understryker — leda till att de förutsättningar för flygets insats, som väl utbyggda flygfält, skyddade uppställningsplatser och anläggningar för förråd utgöra, icke bli tillgodosedda. Ett verkligt överraskande anfall påträffar icke sällan huvuddelen av det angräpnas landets flygförband på marken. Ett övermäktigt fientligt attackflyg kan genom plötsliga och hårda slag hindra eget, oskyddat jaktflyg att komma i strid. Därmed måste vi räkna och inrätta oss därefter — även organisatoriskt. Vid utbyggnaden av våra flygfält och av de anläggningar, som höra samman med dem, måste vi också räkna med andra och kraftigare flygplanstyper än man för närvarande kan kalkylera med i *svenskt* flygvapen — som en förberedelse i handling av betydelse för vår förmåga att även under en längre tidrymd kunna bjuda motstånd i luften.

Ingen föreställer sig att vår försvarsorganisation en gång för alla skulle kunna göras färdig. Vår strävan måste vara att oupphörligt söka modernisera organisationen, utrustning, bevapning — och utbildning. Det finns exempel på vart stelnade former och ortodoxa betraktelsesätt kunna leda i en avgörande stund. Utredningsarbetet får emellertid under inga förhållanden bli ett svepskäl för försvarspolitisk passivitet eller ett hinder i det kontinuerliga moderniseringsarbete försvarsledningen själv driver.

Vår största tillgång är den levande värnkraften. Vi måste taga ut hela denna levande värnkraft. Det parti jag företräder kommer därför icke att godtaga

förslag om kategoriklyvning. De erfarenheter vi redan haft av denna äro tillräckliga skäl emot den.

Herr talman! Det internationella läget tillåter icke att vår uppmärksamhet slappnar ett ögonblick. Vi äro nu i lika stort behov av ett *starkt* försvar som någonsin. Den utrikespolitiska linje, vår statsledning under i stort sett allmän anslutning driver, förutsätter både ett starkt försvar och en orubbad tilltro i utlandet till vår försvarsvilja och försvarsförmåga. Detta kommer ingen ifrån — ingen som i skydd av frihet, oberoende och fred ser en förpliktande nationell uppgift.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NORLING: Herr talman! I andra kammaren har väckts en motion av herr Hagberg i Luleå m. fl., i vilken motionärerna yrka avslag på den nu förordade ytterligare utbyggnaden av flygstridskrafterna.

Enligt propositionen skulle ju denna utbyggnad hållas inom den beslutade kostnadsramen, nämligen 800 miljoner kronor om året, men det steg, som nu har tagits, innebär väl snarare att ramen kommer att utvidgas. Det förefaller också vara en ganska anmärkningsvärd och rent av bakvänd metod att först besluta utbygga en försvarsgren och sedan hänskjuta frågan till en utredning, som har till uppgift att avväga utgifterna för de olika försvarsgrenarna. Statens organisationsnämnd har påpekat, att denna krigsorganisation i verkligheten kommer att kosta inte bara 800 miljoner, utan 1,1 miljard kronor. Man bör därför enligt min mening inte fatta ett beslut som detta utan att det föregåtts av en utredning, och jag anser inte att man i förväg bör binda denna utredning genom att besluta utbygga flyget ytterligare.

Jag skall inte vidare uppehålla mig vid problemet, herr talman, utan föreslår kort och gott bifall till motionen 380 i andra kammaren.

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag kan inte finna annat än att herr Domös anförande här smakade ganska mycket av en överflödsgränning. Alla de i statsutskottet representerade partierna ha dock kommit överens om att skriva som vi gjort när det gäller försvaret, och den skrivningen går mycket långt i positiv riktning. Vi ha försökt att foga våra ord på det sättet, att den Nothinska utredningen skall kunna ske så förutsättningslöst som möjligt. Och jag skulle inte tro att herr Domö misstänker exempelvis mig för att vilja gå på ackord och söka få till stånd en avvägning mellan de olika försvarsgrenarna, som icke är berättigad med hänsyn till riksförsvarets effektivitet.

Jag har förvånat mig över den kommunistiska motion, som min kamrat på göteborgsbänken nu har yrkat bifall till. Den har förvånat mig så mycket mer som under världskrigets sista skede det väcktes en kommunistisk motion — och den gången även i denna kammare — som gick ut på att vi skulle anstränga oss till det yttersta och utnyttja alla våra personella och materiella möjligheter för att stärka försvaret. Nu har det kommunistiska partiet uppenbarligen kommit i ett nytt läge, och man har på det gamla vanliga sättet gjort en omsvängning. Den tidigare positiva inställningen har utbytt mot en mycket starkt negativ synpunkt.

Jag tror, herr talman, att kammaren inte har någon särskild anledning att ta hänsyn till detta. Sverige för sin fria politik gent emot alla makter, och om man på den kommunistiska kanten inbillar sig, att det är fråga om att vi skola stärka vårt jaktflyg för att kunna bli en starkare bundsförvant åt vissa krafter, som motarbeta imperialismen i öster, så är jag övertygad om att detta är en alldeles felaktig synpunkt. Vi upprätthålla vårt försvar på alla områden, därför att vi så långt möjligt vilja klara oss själva.

Detta är en fri ståndpunkt, herr talman, oberoende av alla andras ståndpunkter, och i den övertygelsen kan jag utan vidare hemställa om bifall till statsutskottets förslag.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Jag kan inte neka till att det uttalande, som statsministern gjorde i samband med beslutet att tillsätta 1949 års försvarsutredning, i första ögonblicket gav ett intryck, som i vissa avseenden var ägnat att väcka betänkligheter. Även om man som jag är fullt på det klara med att vi äro nödsakade att för våra försvarsanordningar lita till en relativt begränsad ekonomisk ram, föreföll det som om statsministerns anvisningar inneburo en något för stark begränsning för att tillåta den fria prövning av försvarsfrågan, som den nya utredningen skulle verkställa.

Vad som sedan inträffat, och jag tänker då inte minst på den formulering utskottets föreliggande uttalande fått, förefaller mig vara ägnat att åtskilligt minska dessa betänkligheter. För min del finner jag det som sagt alldeles självfallet, att man vid diskussionen av vårt försvars organisation är nödsakad att ta hänsyn till de ekonomiska och övriga materiella resurser, som vi besitta, och att det under sådana förhållanden också blir en tvingande nödvändighet att inom den sålunda möjliga ramen företa en avvägning mellan de olika försvarsgrenarnas uppgifter i en svensk försvarsorganisation. Vid den avvägningen måste man dock ha klart för sig, att den slutliga riktpunkten för besluten skall vara den, som utskottet anger i sista meningen av sitt yttrande.

Vad som således föranleder mig, herr talman, att för dagen inte ta upp till någon närmare diskussion vare sig innehållet i statsministerns direktiv eller de arbetsuppgifter, som kunna komma att föreligga för 1949 års försvarsutredning, är mitt förlitande på att riksdagens anslutning till utskottets uttalande i och för sig skall vara ett tillräckligt direktiv både för utredningen och för den riksdag som i sinom tid skall fatta beslut om försvarets nya organisation.

Jag finner det således självklart att den enda riktpunkten för försvarsutredningens arbete skall vara, att om man vid en diskussion om avvägningen kommer till det resultatet att vissa bespa-

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

ringar äro möjliga på ett område för att möjliggöra en utökning på ett annat, få dessa besparingsmöjligheter icke utnyttjas på ett sådant sätt att det samlade försvarets styrka minskas.

Det enligt min mening värdefulla av det som står i utskottsutlåtandet är detta påpekande av att vi icke skola handha vårt försvarsorganisation i framtiden på ett sådant sätt att det samlade riksförsvarets styrka minskas. För min del framstår det såsom ett önskemål, att man genom den nya utredningen skall kunna komma fram till ett resultat, som innebär en förstärkning av det samlade riksförsvarets styrka inom den ekonomiska ram, som är förenlig med våra nationaltillgångar. Något belopp i miljoner eller uttryckt på annat sätt, som skall utgöra det absoluta maximum, som icke får överskridas, tror jag inte det är lämpligt att i detta sammanhang ange. Såsom jag redan sagt räcker det med att som riktpunkt ha denna strävan att icke minska utan stärka det svenska riksförsvarets samlade kraft.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande begränsat sig till att ta ställning till den proposition rörande en förstärkning av framför allt jaktflyget inom vår försvarsorganisation, som här framlagts och som nu besvaras i detta utskottsutlåtande.

Från alla håll erkännes ju att flyget numera har en mycket stor betydelse för försvaret — och inte minst gäller detta vårt land — samt att det därför är nödvändigt att förstärka flyget, och då framför allt jaktflyget. Utskottet har enat sig om ett ganska positivt uttalande i detta avseende och även beträffande försvaret i sin helhet, vilket citerats i debatten senast av den närmast föregående ärade talaren och som går ut på att en förstärkning av flygstridskrafterna självfallet icke bör få till följd att det samlade försvarets styrka minskas.

I propositionen redogöres dels för statsministerns uttalande i denna fråga

med anledning av den senaste försvarskommitténs tillsättande och dels för försvarsministerns uttalande i samma sak. Utskottet har emellertid inte tagit ställning till frågan, utan ansett, att statsmakterna få ta ställning därtill när utredningen är verkställd. Utskottet har endast uttalat sitt gillande av de principer, som angivits i dessa uttalanden av statsministern och försvarsministern.

Herr Elon Andersson nämnde att man nog efter de kommentarer som senare gjorts inte fick tolka statsministerns uttalande på det sättet, att försvarskommittén helt skulle vara bunden utan att försvarets olika grenar skulle prövas i sitt sammanhang och att man skulle försöka utforma den mest effektiva organisationen, men i huvudsak inom den kostnadsram i förhållande till nationalinkomsten, som för närvarande utgår för försvaret. Dessa synpunkter ha fått ganska allmän anslutning såväl i som, jag skulle tro, utanför riksdagen.

Beträffande själva utformningen kan det självfallet råda olika meningar, och det är klart att man inte kan på förhand säga med bestämdhet att så och så många miljoner skola offras på försvaret i sin helhet och så och så många på den och den grenen, utan detta må man väl få taga ställning till sedan de olika förslagen prövats och efter det att den utredning, som skall verkställas, är klar.

I det utrikespolitiska läge, som nu är rådande, är det fortfarande nödvändigt att vårt försvarsväsende hålles på en sådan nivå, att det kan fylla sin uppgift på bästa sätt, och när nu utskottet kunnat ena sig om det uttalande, som här göres, utgör ju detta en borgen för att inom utskottet förefinnes den meningen, att dessa frågor böra lösas på ett både effektivt och ändamålsenligt sätt. Någon ting annat kan man nu inte önska.

Jag ber med detta få yrka bifall till det föreliggande förslaget, som avser en högst väsentlig förstärkning och förbättring av vårt flygvapen.

Herr NORLING: Herr talman! Herr Lindström förutsätter att det kommu-

Ang. statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten.

nistiska partiet ändrat mening och in- tagit en negativ ståndpunkt i denna fråga.

Jag kan inte förstå hur herr Lindström kan komma till en sådan uppfattning. Det kommunistiska partiets motion innebär ingenting annat än att vi anse, att vanlig kutym och praxis skall tillämpas också i detta fall. När en fråga har hänskjutits till en utredning, är det ju allmän kutym, att man inte fattar ett beslut i denna fråga om en utvidgad eller en omorganisation förrän utredningen har slutfört sitt arbete. Här har utskottet gått på en annan linje, och det är mot detta som vi från kommunistiskt håll ha reagerat och därför yrka på att utredningen i första hand skall göras klar.

Därtill kommer sedan frågan, om man kan anse en utvidgning av stridskrafterna i luften vara så effektiv för Sveriges försvar. Det är väl ingalunda säkert att flyget i ett eventuellt kommande krig för vår del kommer att spela den stora roll, som man, utan att utredningen har yttrat sig om den saken, tänker sig. Flyget kan måhända nedkämpas ganska fort, medan däremot i vår kuperade terräng de levande stridskrafterna kunna hålla sig ganska länge och därmed bli en effektiv styrka i försvaret för Sverige.

Jag vill med detta, herr talman, tillbakavisa påståendet, att det kommunistiska partiet har ändrat ståndpunkt. Vi ha endast velat följa principen att då en utredning tillsatts denna skall få arbeta färdigt, innan man fattar beslut.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition

av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter; och

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1949/50.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 161, i anledning av väckta motioner om ändrade lånevillkor för statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten.

I två motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Carl Eric Ericsson* (I: 212) och den andra inom andra kammaren av herrar *Staxäng* och *Hagberg* i Malmö (II: 178), hade hemställts, att riksdagen måtte i skivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till ändrade lånevillkor för statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivna riktlinjer.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 212 och II: 178 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr ERICSSON, CARL ERIC: Herr talman! Herr Mannerskantz och jag ha i denna kammare motionerat om ändrade lånevillkor för statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten. Statsutskottet har hemställt att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottet har grundat sitt ståndpunkts- tagande på ett uttalande av kommerskollegium, som alltså intagit samma ståndpunkt som utskottet. Kommerskollegium har i sin ordning stött sig på ett

Ang. statens låneverksamhet för den mindre skeppsfarten.

uttalande från statens lånefond för den mindre skeppsfarten, och det är egentligen detta uttalande jag vill säga ett par ord om, därför att jag tror att lånefonden i viss mån missuppfattat den fråga det här gäller.

Lånefonden säger i sitt yttrande, att denna låneverksamhet näppeligen kan genomföras på det sätt som man har tänkt sig i motionerna med den nuvarande organisationen av nämndens verksamhet. Jag ber att få citera vidare: »Då säkerhet för lånet icke kan presteras i form av in-teckning i fartyget, förrän det samma blivit färdigställt och registrerat, skulle långivningen under byggnadstiden förutsätta att till nämndens förfogande ställdes experter som genom resor till vederbörande varv kunde kontrollera fortskridandet av fartygets iordningställande; kontroll genom dylik inspektion skulle sannolikt krävas vid varje låneutbetalning, som torde få beräknas äga rum i samband med kölsträckning, resp. bordläggning och slutligen sjösättning. Som fartygsbyggena få antagas komma att äga rum på vitt skilda platser i landet, skulle denna farande kontroll taga en avsevärd tid och draga rätt väsentliga kostnader.»

Det är på denna punkt jag tror att lånenämnden har missuppfattat hela saken. Här gäller det nämligen inte en massa småfartyg, som byggas på skilda platser i landet, utan stålfartyg som byggas mig veterligt vid tre skeppsvarv i vårt land, varv som ha expertis till sitt förfogande, så att någon ytterligare expertis för tillhandahållande av uppgifter åt lånefonden inte i något avseende skulle behövas. Denna uppfattning företrädes också av Segelfartygsföreningen.

Förutsättningarna för utskottets utlåtande i denna punkt äro således delvis baserade på en felaktighet. Emellertid spelar ju detta i sak icke någon roll, därför att utskottet har ansett att en utredning är påkallad och förutsätter att en sådan ändå skall komma till stånd. Sakligt betyder det ingenting, men då denna utredning kommer till stånd, bör man ha klart för sig premisserna för densamma.

Jag vill, med hänsyn till vad jag sagt, självfallet inte framställa något yrkande, men jag skulle vilja hemställa, att den utredning, som utskottet förväntar sig skall komma till stånd, måtte ske inom en nära framtid. Segelfartygsredarna äro nämligen mycket angelägna om att få veta, vad de ha att rätta sig efter, när det gäller deras nybyggen. Det är ju litet svårt för dem att sätta i gång ett fartygsbygge, om de inte veta vilka de ekonomiska förutsättningarna äro för sådan byggnadsverksamhet.

Jag vill således hemställa, herr talman, att den utredning, som jag förmodar så småningom kommer till stånd, skall ta denna fråga under ett snabbt övervägande.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Herr talman! Den föregående ärade talarren ställde ju icke något yrkande, men gjorde vissa uttalanden om att han önskade, att utredningen skulle givas en något vidare ram än han förmenade att utskottet avsett i sitt uttalande, och att den skulle företagas så snart som möjligt.

Vad det första av herr Ericssons önskemål beträffar, får jag säga att utskottet, även om det yttrat sig ganska koncentrerat, dock inte avsett, att denna utredning skulle på det sättet begränsas, att den inte skulle komma att tillgodose all den låneverksamhet, som man här vill främja och stödja. Innebörden i utskottets uttalande har inte varit att på detta sätt begränsa utredningen, utan meningen har varit att den skulle få en vidare omfattning.

När nu Kungl. Maj:t emellertid på två olika vägar, dels, såsom också framhållits av kommerskollegium, genom en framställning, som gjorts tidigare, och dels genom Sveriges segelfartygsförenings framställning till Kungl. Maj:t, har fått denna fråga under handläggning, nöjer sig utskottet med att förut-sätta att denna utredning skall komma till stånd. Naturligtvis förutsätter utskottet även, att den bör komma till stånd så snart som möjligt. I det avseendet kan jag därför inte inse, att herr Ericssons

Om effektivisering av kustbevakningstjänsten m. m.

uttalande skiljer sig från vad utskottet har åsyftat.

Då intet annat yrkande framställts än om bifall till utskottets hemställan, kan jag, herr talman, förena mig i detta yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Om effektivisering av kustbevakningstjänsten m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av väckta motioner angående effektivisering av kustbevaknings- och livräddningstjänsten utefter våra kuster.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Velander* m. fl. (I: 58) och den andra inom andra kammaren av herr *Staxäng* m. fl. (II: 70), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsam utredning av frågan om en effektivisering av kustbevaknings- och livräddningstjänsten utefter våra kuster under beaktande jämväl av det förslag att anvisa medel till byggandet av 10 snabbgående undsättnings- och ambulansbåtar samt till upprättandet av en fond för dessa båtars drift och underhåll, vilket Svenska sällskapet för räddning af skeppsbrutne framställt i skrivelse till Kungl. Maj:t.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 58 och II: 70 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **VELANDER**: Herr talman! De i föreliggande utskottsutlåtande redovisade motionerna ta sikte på en intensifiering och effektivisering av dels livräddningstjänsten, dels ock bevakningen vid våra kuster.

Statsutskottet har kommit till det resultatet, att motionerna inte böra föranleda någon riksdagens åtgärd, och till

stöd härför återoppar utskottet utredningar, som skett i tidigare sammanhang, utredningar som även enligt utskottets utlåtande uteslutande ha avsett livräddningsväsendet. Beträffande kustbevakningen ha, såvitt jag känner till, inte några motsvarande utredningar gjorts, och det finns heller inte i utskottets utlåtande någon antydning om att så skulle ha skett. Det förefaller mig sålunda som om utskottet här har gjort sig skyldigt till ett förbiseende och ett förbiseende, som ur min synpunkt måste framstå såsom rätt beklagligt. Jag kan nämligen inte komma till något annat resultat än att läget är sådant, när det gäller kustbevakningen, att det inte kan få förbli som det är utan att vissa åtgärder måste vidtagas och detta snarast möjligt. Enligt vad som upplysts, äro kanske 90 procent av landsträckan utefter våra kuster inte föremål för någon ständig utkik eller någon ständig bevakning. Man har skäl att antaga, att det har inträffat olyckor av olika slag både när det gäller flyget och i fråga om sjöfarten, vilka, om det hade förelegat en bättre bevakning, måhända hade kunnat förebyggas — i varje fall hade verkningarna därav kunnat mildras, om i tid assistans kunnat alarmeras för utförande av möjliga räddningsuppgifter. Vi ha också nyligen sett ett exempel på att händelserna kunna inträffa utan att något förbud därtill har uppmärksamats; ett främmande flygplan har sålunda helt oförmodat dykt ned på ett av våra flygfält.

Jag är inte på det klara med hur det ur motionärernas synpunkt borde handlas i detta läge. Det naturligaste vore en återremiss till statsutskottet, men en sådan återremiss är förmodligen inte möjlig. Jag tror inte heller någon större apparat skulle behöva igångsättas för att man skulle kunna tillgodose motionärernas syfte. En del åtgärder i bevakningshänseende tillkomma redan nu marinen, flyget, lotsverket och tullverket. Jag kan tänka mig, att det enda riktiga vore, att man försökte sig på en samordning av de krafter, som äro avdelade för här ifrågavarande ändamål. En dylik sam-

Om effektivisering av kustbevakningstjänsten m. m.

ordning tror jag skulle kunna leda till ett tillfredsställande resultat.

Från denna utgångspunkt skulle jag vilja rikta en hemställan till vederbörande departementschef, eller måhända vederbörande departementschefer, att dessa spörsmål måtte tagas under överbäggande för att man om möjligt och så snart som möjligt skall kunna få till stånd sådana anordningar och anstalter som motionärerna ha tagit sikte på.

Jag skall därför, herr talman, inte ställa något särskilt yrkande, då jag hoppas att Kungl. Maj:t ändå kommer att taga hithörande spörsmål under överbäggande.

Häri instämde herr *Ericsson, Carl Eric*, och herr *Arrhén*.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! De motioner som behandlats i detta statsutskottsutlåtande avse ju en effektivisering av kustbevaknings- och livräddningstjänsten utefter våra kuster. Bakom denna framställning ligger enligt motionens motivering avsikten att få ett bättre livräddningsväsen utmed våra kuster till stånd, baserat på en mera effektiv bevakningstjänst. När utskottet här talar om livräddningstjänst, så innefattar detta naturligtvis även kustbevakningstjänst. Det har ju tidigare vidtagits två utredningar, som ännu icke behandlats av Kungl. Maj:t eller lett till någon framställning. Då så var förhållandet, ansåg icke utskottet att man på nytt skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning, utan utskottet nöjde sig med att understryka, att sådana här utredningar ha verkställts utan att ännu ha lett till någon åtgärd och att utskottet därför förutsatte, att Kungl. Maj:t på grund av dessa utredningar kunde framkomma med förslag till riksdagen.

Nu har såsom motiv för denna framställning i motionerna framförts en hel del uppgifter, vilka vid närmare kontroll visa sig vara i hög grad felaktiga. Detta har framför allt understrukits i ett offentligt anförande av generaldirektören för lotsstyrelsen. Jag skulle här kun-

na återge en hel del fall, där han bestritt motionärernas uttalanden och påvisat att de i många avseenden varit oriktiga. Utskottet har inte närmare ingått på detta, utan ansett att eftersom det redan hade vidtagits utredningar, kunde man nu nöja sig med att avvakta att Kungl. Maj:t skulle vidtaga åtgärder för ett bättre ordnande av bevaknings- och livräddningstjänsten vid våra kuster. Men även jag vill här uttala, att det skulle vara önskvärt att då få en bättre samordning mellan kustbevaknings- och livräddningstjänsten och mellan de olika institutionerna, det må nu vara flyget eller lotsstyrelsen eller fyrbevakningen, så att man får en mera effektiv och rationell ordning.

Jag skall inte ingå längre på denna sak utan nöjer mig, herr talman, med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr VELANDER: Herr talman! Herr förste vice talmannen gjorde gällande, att motionerna innehölle uppgifter, som måste vara missvisande. Det hade då varit utskottets sak att upplysa om detta, för den händelse de felaktiga uppgifterna hade varit av relevans för sakens bedömande, men dessa förment felaktiga uppgifter kunna ju under inga förhållanden utgöra motivering för att statsutskottet blott skulle behandla det ena ledet av vad motionärerna tagit sikte på.

Herr förste vice talmannen slutade, såvitt jag förstod honom rätt, på samma sätt som jag i mitt anförande. Han betonade, att man här fick lov att söka komma fram till ett samordnande av de krafter, som voro inriktade på bevakningen utefter våra kuster, och jag vill tillägga: även utefter vår sjögräns. Herr förste vice talmannen åberopade i det sammanhanget uttalanden av generallotsdirektören. Det spörsmål, som motionerna beröra, har under denna månad varit föremål för överbäggande vid den s. k. sjöfartsriksdagen. Där var generallotsdirektören närvarande, och hans inställning, sådan den redovisades där, sammanföll varken med herr förste vice talmannens eller med min, ty han synes gå mycket

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

bestämt emot ett samordnande av verksamheten på detta område. Jag tror därför, att herr förste vice talmannen, när han i sak kommer till samma resultat som jag, icke skall falla tillbaka på ståndpunkter, som ta sikte på att komma till ett helt motsatt resultat eller en helt motsatt ordning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 163, i anledning av väckt motion om anslag för budgetåret 1949/50 till markförvärv för utvidgning av Remmene skjutfält;

nr 164, i anledning av väckt motion om ersättning till skogsarbetaren O. E. Flink för skada, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till bidrag till restaurering av Linköpings och Strängnäs domkyrkor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till Stockholms och Göteborgs högskolor jämte i ämnet väckta motioner.

Detta utlåtande var indelat i tre med I—III betecknade avdelningar, av vilka den första omfattade två särskilda med I och II betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande avdelningsvis och punktvis.

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.**Avdelning I. Förslagsanslaget till Bidrag till Stockholms högskola.****Punkten I.**

I denna punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 163 framlagda förslag och motionerna I: 279 och II: 357, i vad de avsåge ökade medel till undervisning i engelska språket, samt med avslag å nämnda motioner — såvitt de avsåge beviljande av ökade anslagsmedel utöver vad nyss angivits — ävensom med avslag å motionerna I: 273 och II: 341 samt I: 278 och II: 358,

a) godkänna under punkten införd huvudstat för Stockholms högskola, att tillämpas under budgetåret 1949/50;

b) till Bidrag till Stockholms högskola för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 572 500 kronor.

I de likalydande motionerna I: 273, av herr *Göran*son m. fl., och II: 341, av fröken *Elmén* m. fl., hade hemställts, att det i propositionen nr 163 upptagna, till 50 000 kronor beräknade bidraget till psykotekniska institutet vid Stockholms högskola måtte höjas till 70 000 kronor.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Ohlon*, *Boman* i *Kieryd*, *Hoppe*, *Staxäng* och *Widén* ansett, att utskottet bort tillstyrka i motionerna I: 273 och II: 341 framfört förslag om höjning av statens bidrag till psykotekniska institutet vid Stockholms högskola med 20 000 kronor till 70 000 kronor. I enlighet härmed hade reservationerna ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 279 och II: 357, i vad de avsåge ökade medel till undervisning i engelska språket, samt med bifall till motionerna I: 273 och II: 341 ävensom med avslag å motionerna I: 279 och II: 357 — såvitt de avsåge beviljande av ökade anslagsmedel utöver vad nyss angivits — samt motionerna I: 278 och II: 358,

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

a) godkänna i reservationen införd huvudstat för Stockholms högskola att tillämpas under budgetåret 1949/50;

b) till *Bidrag till Stockholms högskola* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 592 500 kronor.

Herr **OHLON**: Herr talman! Detta är första gången, som staten i större utsträckning engagerar sig för de privata högskolorna efter den överenskommelse som har träffats mellan högskolorna och respektive kommuner å ena sidan samt staten å den andra. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har i pressen blivit klandrad för att han icke kunnat gå högskolorna till mötes så långt som dessa hade önskat. Jag vill begagna detta tillfälle att i varje fall för Göteborgs högskolas vidkommande, som jag ju i viss mån kan sägas representera, uttala ett tack till ecklesiastikministern för att han lyckats ge den högskolan så mycket som fallet varit, låt vara att den inte fått allt vad den hade hoppats på. Om man ser detta ärende mot bakgrunden av den ekonomiska situationen i landet för närvarande, synes det mig, att det lyckats ecklesiastikministern mycket väl att få högskolornas intressen tillgodosedda i den restriktiva ekonomiska politik som för närvarande föres. På en del punkter har ju till och med ecklesiastikministern gått längre i sina anslagskrav än universitetskanslern påyrkat, så t. ex. beträffande psykotekniska institutet vid Stockholms högskola.

Trots detta skulle jag våga mig på att vid denna punkt komma med en invändning. Det är kanske inte många som veta, vad ett psykotekniskt institut är. Det är närmast ett praktiskt psykologiskt institut, avsett att tillämpa den psykologiska forskningens metoder vid personalrekrytering och yrkesrådgivning och därmed sammanhängande frågor, att gå myndigheter och enskilda företag till handa med rådgivning samt att försöka utröna orsakerna till industri- och trafikolyckor. Det är bekant, att t. ex. statens järnvägar numera psykotekniskt prövar sin personal, innan den antages,

och att detta visat sig vara till stor fördel för järnvägarna. Det finns även privata industrier, som kunna omvittna, att olycksfallsriskerna ha kunnat betydligt minskas genom att man försökt att psykologiskt penetrera orsakerna till olyckornas förekomst.

Det psykotekniska institutet vid Stockholms högskola har finansierats genom donationsmedel och genom anslag från Stockholms stad och under de senare åren också genom anslag från staten. Det årsanslag som psykotekniska institutet har haft har varit 75 000 kronor, förutom de inkomster som det fått för sin verksamhet av enskilda. Nu vill det synas som om donationsmedlen skulle hålla på att tryta, och det blir nödvändigt för institutet att i större utsträckning än förut ty sig till staten för att kunna upprätthålla sin verksamhet. Högskolans styrelse har begärt 71 000 kronor för ändamålet, kanslern har föreslagit 40 000 kronor, men Kungl. Maj:t har gått utöver kanslerns förslag och begär av riksdagen 50 000 kronor.

Jag förstår mycket väl ecklesiastikministerns inställning. Han har måst gå fram med hård hand över hela linjen, och då har han menat, att för ett ändamål som ju är relativt nytt på högskolans stat kan man inte gå högskolan till mötes upp till 100 procent. Trots detta skulle jag våga mig på att hemställa om att det anslag till psykotekniska institutet på 70 000 kronor, som begärts i en motion, måtte av kammaren beviljas.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till den reservation som föreligger under denna punkt och där det begäres ett med 20 000 kronor ökat anslag utöver vad Kungl. Maj:t begärt.

Herr **GÖRANSSON**: Herr talman! Herr Ohlon har redan påpekat, att ecklesiastikministern i propositionen gjort en särskild insats för psykotekniska institutet, eftersom ecklesiastikministern höjt beloppet från av universitetskanslern förordade 40 000 kronor till 50 000. Som motionär i ämnet har jag emellertid funnit mig föranlåtten att i korthet taga

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

till orda här, och jag anknuter då till vad herr Ohlon sade. Det kan inte bli fråga om att man tolkar detta som någon otacksamhet efter de insatser som ecklesiastikministern gjort, men det är övertygelsen om att detta belopp på 50 000 kronor är otillräckligt, som gör att jag vidhåller min åsikt, att det vore synnerligen önskvärt att få det höjt.

Som herr Ohlon påpekade är detta en ny sak, och den har nog kommit att få delvis en annan utformning än man ursprungligen hade tänkt sig. Den rent praktiska användningen av institutets forskningsresultat i form av yrkesvägledning och yrkesrådgivning har fått en omfattning som inte från början var avsedd. Detta beror på att man trycker på från alla håll, från läkare, sjukhus, statliga myndigheter, industrier och skolväsendet, för att få hjälp, och det förefaller som om denna gren av social rådgivning och social planering vore en av de mest löftesrika vägar, vi över huvud taget kunna beträda. Här finns alltså en chans att med tillvaratagande av de erfarenheter institutet samlat och de prov det anställt försöka placera de partiellt arbetsföra i produktivt arbete. Här finns möjligheter — och där har jag själv den närmaste erfarenheten av resultatet — att placera människor med lyten och egendomligheter eller som ådagalägga stor hållningslöshet i yrken där de ha möjlighet att finna sig till rätta.

Skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag är 20 000 kronor, i och för sig naturligtvis ett belopp, som i dessa tider kan förefalla att vara stort, men å andra sidan må jag säga, och det är inte något överord, att man helt visst skulle kunna mycket snart ta igen den utgift som det ökade anslaget innebär. Här skrivs nu i betänkande efter betänkande om partiellt arbetsföra och om yrkesvägledning och yrkesrådgivning, det talas om att man skall försöka tillvarata de erfarenheter som äro samlade av experimentalpsykologien. Då tycker jag att det är ganska motsägelsefullt, att man avstår från att ge detta institut möjlighet att existera i sin nuvarande

begränsade form. Om institutet får bara 50 000 kronor, betyder det icke att det lägges ned, men det betyder att en del av den arbetskraft som det dragit till sig måste lämna institutet, och detta innebär ett handikap i institutets fortsatta verksamhet. Faktiskt är det så, att långt ifrån att minska detta instituts verksamhet borde man öka den. Det är irrationellt, även om vi nu äro i ett ansträngt ekonomiskt läge, att ge institutet minskade existensmöjligheter.

Det talas på ett ställe i utlåtandet om att det nog borde göras en översyn om organisationen och driften tillfredsställer alla anspråk. Därmed må vara hur som helst, men man bör lägga märke till för det första att de erkännanden som kommit institutet till del ifrån statliga myndigheter, från industrien och från kommunala myndigheter, äro många och överflödande, och för det andra att det icke är tänkbart, att något institut, hur man än lägger om det organisatoriskt och hur man rationaliserar, skulle kunna hålla en så stor personal som här finnes — 12 eller 13 befattningshavare — och utföra ett så stort arbete för ett belopp av endast 70 000—75 000 kronor.

Jag talar litet i egen sak, emedan jag själv sett, vilken nytta vi ha haft av detta institut för unga lagöverträdare. Vi undersöka alla pojkar som äro dömda till ungdomsfängelse. Det är ofta fråga om pojkar, som ha försökt sig på upp till tio olika yrken, och när de komma till oss, undra de om de inte skulle kunna gå in på något annat, emedan inget yrke ännu har passat dem. Då få vi av institutet antingen anvisning om de grenar, där det är absolut uteslutet att vederbörande skulle kunna lämpa sig, eller också en positiv uppgift inom vilka grenar man kan försöka få vederbörande placerad. När det gäller behandlingen av socialt skadade människor äro inte de resurser som stå till förfogande många. Vi veta så litet om hur vi skola bete oss för att få dem på fötter, men jag är livligt övertygad om att det finns ett enkelt medel, som har en förunderlig förmåga att disciplinera människor,

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

och det är arbete, om man kan uppföra dem till det, få in dem i det och förmå dem att verkligen stanna och bli rotfasta.

Det är 20 000 kronor, som skiljer de båda förslagen. Vi skola inte försvaga institutet för 20 000 kronor. Jag är övertygad, att om bara några få år kommer detta institut att vara betydligt utvidgat och ha filialstationer över hela landet. Kunna vi då inte låta det även under en hård tid övervintra med 70 000 kronor till nästa budgetår och se hur det ser ut då?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fröken *Andersson*.

Herr PAULI: Herr talman! Varken statsrådet eller utskottet har ställt sig likgiltigt till denna fråga. Som de föregående talarna, reservanten och motionären, ha framhållit, har ecklesiastikministern höjt kanslerns förslag med 10 000 kronor från 40 000 till 50 000 kronor. Detta är ju ett ganska stort tillmötesgående. Utskottsavdelningen har haft en föredragning av föreståndaren för institutet och fått en ganska grundlig orientering i institutets arbetssätt, arbetsuppgifter samt ekonomiska och organisatoriska ställning. Utskottet har således ingalunda tagit lätt på denna fråga. Vi ha emellertid funnit, att hela frågan om detta institut för närvarande ter sig något svävande. Vidare har ju en icke ringa del av institutets arbetsuppgifter numera överflyttats på ett nytt institut, ett industripsykologiskt institut, som är förlagt till Industriförbundet. Därav följer, att en hel grupp av de arbetsuppgifter som institutet har fyllt i fråga om industrien ha flyttats över till en ny inrättning. Jag tvivlar visst inte på att psykotekniska institutet, som den siste talaren sade, har fått många och varma erkännanden från industriens sida, men nu kommer, som sagt, industrien att själv taga hand om den saken. Därmed blir ju ingalunda det psykotekniska institutet arbetslöst — det

har fullt upp av uppgifter på andra håll, inte minst på det kommunala området.

Men dessutom är det så att det finns föga klarhet i fråga om förhållandet mellan institutet och Stockholms högskola, ett samband som är skäligen löst. Institutet är onekligen en forskningsinstitution av stor betydelse. Som sådan kan den ha sin plats inom en högskola sådana som Stockholms. Å andra sidan fyller institutet icke några undervisningsuppgifter för Stockholms högskola, och vi fingo det intrycket, när vi konfererade med högskolans representanter, att de betraktade institutet som en tämligen fristående företeelse, vars verksamhet de uppskattade men icke ansågo mera intimt sammanhänga med högskolans egna uppgifter. Därför har utskottet förenat sig mot kanslerns önskan, att förhållandet mellan detta institut och Stockholms högskola skall närmare klargöras, och vi ha i utskottet också tyckt, att man borde få en närmare utredning om institutets organisation och arbetsuppgifter för framtiden, särskilt med tanke på den avlastning av en del av uppgifterna som jag nyss talade om. Vi ha därför inte ansett oss kunna gå längre än Kungl. Maj:t.

Jag för min del har liksom reservanterna den uppfattningen, att här utföres ett mycket viktigt och nyttigt arbete, som förtjänar stöd. Detta arbete visar, som också den föregående talaren berört, sina resultat väsentligen på det sociala området, särskilt då det gäller placering inom lämpliga yrken och arbetsområden av personer som i vanliga fall ha svårt att inlemmas i arbete, och därmed utföres en nyttig gärning både ur individernas och ur samhällets synpunkt. Emellertid är detta sådant som närmast borde intressera socialdepartementet. Det är endast det faktum, att institutet är en forskningsinstitution, som egentligen motiverar att det är inordnat under ecklesiastikdepartementet. Jag skall inte här närmare utföra den tanken. Kanske man vid den av utskottet begärda utredningen inom regeringen närmare kommer att överväga möjligheten att låta institutet utföra sin gärning inom ramen

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

av det sociala departementet i stället för detta.

Hade vi levat i normala ekonomiska tider, tror jag att trots de nu anförda synpunkterna utskottet skulle ha varit berett att gå även utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, fastän Kungl. Maj:t faktiskt visat tillmötesgående i denna fråga. Men även om dessa 20 000 kronor — den ökning som nu begäres — i och för sig icke är någon stor summa, så ha vi dock i denna fråga liksom i åtskilliga andra velat iakttaga den återhållsamhet som har anbefallts över hela linjen.

Detta är, herr talman, anledningen till utskottets ståndpunkt. Den innebär, som jag har framhållit, icke på något sätt någon nedvärdering av institutets verksamhet utan tvärtom. Den innebär bara att vi önska, att det sprides ett klarare ljus över hela frågan, både i det ena och andra avseendet, och i avvaktan på denna översyn och detta klarläggande har utskottet icke velat gå längre i ekonomiskt avseende än Kungl. Maj:t.

Med anledning av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **MOGÅRD**: Herr talman! I likhet med herr Ohlon, som är från Göteborg, skulle jag anse det vara i hög grad otacksamt, om man från deras sida, som äro intresserade av Stockholms högskola, underlåte att uttala sin tacksamhet både till den nuvarande ecklesiastikministern och den föregående för det mycket fruktiga sätt, på vilket de ha löst frågan om förhållandet mellan staten och högskolan.

Det var genom ett avtal, som riksdagen i fjol godtog, som för första gången på 70 år Stockholms gamla respekterade högskola fick tillfälle att så att säga obligatoriskt utnyttja staten, och i den proposition som vi nu behandla föreslår ju Kungl. Maj:t, att omkring 1,5 miljoner kronor skola lämnas Stockholms högskola. När de som skrivit sina namn under den motion som jag har framburit här, ha yrkat på en del smär-

re förändringar, så är det inte därför att vi mena att vad staten här vill prestera skulle vara för ringa eller otillräckligt. Det är i varje fall från min sida endast så, att jag tyckt det vara rimligt, att de närmast intresserade parterna inom högskolan skulle få tillfälle att i utskottet och riksdagen framföra sina detaljönskemål i en del för dem brännande frågor i avseende å högskolan.

Utskottet har ju en ytterst tacksam uppgift inför den lista på önskade förändringar som motionärerna ha framlagt. Högskolans styrelse har icke begärt mer än den har fått, och den andra anslagsbeviljande myndigheten, Stockholms stad, har inte heller mera deciderat krävt någon förändring utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Då kan det ju synas vara skäligen opåkallat att uppta tiden med att framställa något säryrkande, och det skall jag heller inte göra. Jag vill bara understryka ett par saker, som på ett förberedande stadium böra kunna uttalas i denna angelägenhet.

Det gäller först och främst frågan om terminsavgifterna vid Stockholms högskola. De äro, som departementschefen själv framhållit, mycket höga, högre än vid Göteborgs högskola, och vid universiteten förekomma ju inga terminsavgifter. Det kan inte anses vara riktigt, att en högskola i riket skall behöva belasta sina alumner med dessa mycket höga terminsavgifter, och det är önskvärt att de så fort som möjligt kunna sänkas eller helt borttagas. Utskottet har också skrivit, att det utgår ifrån att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på nämnda spörsmål och efter närmare utredning, så snart den ekonomiska situationen det medger, framlägger förslag om terminsavgifternas borttagande. Jag ber att få understryka detta uttalande, och jag skulle vilja tillägga, att även de speciella avgifter, om på grund av ett egendomligt lönesystem beträffande de juridiska professorernas vid högskolan avlöning nu utgå från de juris studerandena vid högskolan, i samband därmed måtte underkastas en granskning.

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

Den andra frågan, som synes mig i viss mån förbigången av utskottet med för lätt hand, gäller motionärernas önskemål om att det för ombyggnad av institutet för organisk kemi vid Stockholms högskola skall beviljas ett anslag av 70 000 kronor. Denna institutionsbyggnad är nu föremål för en genomgripande ombyggnad från golv till tak; arbetstillstånd har erhållits och arbetet fortgår, men några pengar finnas inte för ändamålet. Det är kanske vissa administrativa svagheter, som motivera att utskottet inte i år har velat tillstyrka beloppet. Jag tror dock, att det blir nödvändigt att förr eller senare lämna detta anslag och att man då inte har någon annanstans att vända sig än till Kungl. Maj:t och Stockholms stad, och det synes mig därför, som om man för ordningens skull nu borde ge institutet detta belopp.

Den tredje och sista punkt, där jag har en viss invändning att göra emot utskottets yttrande, rör förslaget om en personlig professur till den ungerske professorn de Hevesy. Han har ju varit här i Sverige under tio år och uppehållit en mycket omfattande forskningsverksamhet vid högskolan. Han är nobelpristagare och har följaktligen av de högsta vetenskapliga myndigheterna i vårt land ansetts värd en speciell belöning. Visserligen är han 63 år gammal och står alltså nära sitt inträde i pensionsåldern. Han åtnjuter nu en ekvivalent till professorslönen i ett forskningsbidrag som staten lämnar från den särskilda forskningsfonden. Det förefaller mig dock, som om man just med hänsyn till hans speciella förtjänster inte borde vara så rädd för vare sig hans ålder eller andra omständigheter utan att man skulle kunna kröna en tidigare utmärkelse beträffande honom genom att nu bereda honom en tryggad tillvaro medelst en personlig professur i hans ämne. Och jag skulle vilja vördsamt hemställa, att ecklesiastikministern ville till ett kommande år med välvilja tänka på detta önskemål.

Jag har intet övrigt att andraga i detta ärende utan vill uttala min tillfredsstäl-

else med att det första årets erfarenheter beträffande samarbetet mellan högskolan, staten och övriga anslagsbeviljande myndigheter varit så goda. Man brukar tala om statens kalla och döda hand. Den har inte träffat högskolan, ehuru staten har så djupt ingripit i dess existens. Högskolan är fortfarande en fri institution, som, just på grund av att staten med frikostig hand tagit sig an den, numera kan se mot framtiden med långt större tillförsikt än förut varit förhållandet.

Jag har, herr talman, inte något särskilt yrkande.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! De ord, som herr Pauli uttalade beträffande psykotekniska institutets verksamhet, voro ju burna av samma erkännanshet som de, som kommit till synes i propositionen. Och när nu det begärda beloppet på 70 000 kronor redan från början beskurits — en ståndpunkt, som alltså statsutskottet också har intagit — har jag naturligtvis inte ett ögonblick tänkt mig att detta skulle bero på någon bristande välvilja.

Jag begriper att här finnas vissa budgettekniska och anslagsprinciper, som stå i vägen, men jag måste vara envis och vidhålla, att jag tror att det levande livets krav böra få väga över.

Herr Pauli sade, att institutets förhållande till högskolan är något svävande. Ja, därom kanske man kan tveka. Det är möjligt att organisationen inte är lika fast som beträffande andra forskningsinstitut, som äro knutna till högskolan, men i spetsen för institutet står högskolans rektor, och i styrelsen sitta professorn i psykologi och praktisk filosofi, en professor i juridik och en från karolinska institutet och en professor i neurologi. Därjämte finns det representanter för Landsorganisationen, arbetsmarknadsstyrelsen m. fl.

En skillnad mellan detta instituts ställning och de andra institutens är, att detta institut egentligen inte kan få några pengar från högskolans fonder, därför att de äro över hövan ansträngda.

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

Man kan naturligtvis tänka sig en utredning i någon form, men det riskabla är att skjuta fram beviljandet av tillräckliga anslag tills denna utredning är fullföljd, ty här står man faktiskt i kö framför institutet och vill ha undersökningar utförda, för t. ex. medicinalstyrelsen och riksförsäkringsanstalten, och 50 procent av alla undersökta fall komma från landsorten. Det är således inte, som någon kanske tror, enbart fråga om ett stockholmsintresse.

Det finns så många saker i vårt samhällsliv, som äro ägnade att kasta ut människor ur förvärvslivet, det finns så många tendenser till kassation i och med att arbetslivet försvåras. Här är en möjlighet att kunna placera sådana människor, och det föreligger ett oerhört stort behov av att kunna placera dem. Det är därför jag vidhåller mitt uttalande, att dessa 20 000 kronor skulle vara synnerligen väl använda pengar.

Herr BRANTING: Herr talman! Som medmotionär till herr Mogård har jag inte anledning att annat än instämma i hans yttrande, men jag begärde ordet också med anledning av vad som yttrats här om psykotekniska institutet, vars verksamhet jag också råkar känna till.

Jag vill stryka under vad herr Göransson för sin del har anfört beträffande den stora betydelsen av den verksamhet, som bedrivs av psykotekniska institutet, bland annat när det gäller ungdomsbrottslingar eller något på snedkomna ungdomar, som ha råkat illa ut just därför att de inte ha fått sin rätta yrkesplacering.

Jag begärde ordet, när herr Pauli motiverade utskottets ståndpunktstagande med en hänvisning till det andra institut, som nu har inrättats av Sveriges industriförbund och som, enligt herr Paulis mening, skulle mer eller mindre övertaga uppgifterna för det institut, som finns på Stockholms högskola.

Det är ett missförstånd, om herr Pauli skulle ha trott så. I själva verket förhåller det sig ju på det sättet, att det av industrierna upprättade institutet fyller

en annan uppgift än det här ifrågavarande. Industriernas institut tar sikte på industriens behov, så till vida alltså att där undersökes, huruvida en viss sökande till ett arbete är passande till detta. Är han inte passande, så får han gå. Det psykotekniska institutet på högskolan har den positiva uppgiften att reda ut för personer, som behöva få upplysning därom, vad det är som passar dem, och att få dem att bli placerade på sådana platser. Det är ju en karaktärsskillnad beträffande uppgifterna därvidlag, som man inte bör bortse ifrån.

Det förhåller sig nog så, att man väl kan diskutera det av herr Pauli väckta spörsmålet beträffande institutets ställning och uppgifter och att man därvidlag kan önska ökad klarhet. Man säger, att institutet vid högskolan är på en gång en vetenskaplig institution och en institution, som fyller praktiska uppgifter, och man tycker att det är något oklart över detta. Men herr Pauli förstår säkert lika bra som jag, att det beträffande det vetenskapliga arbetet är av utomordentlig betydelse att ständigt ha tillgång till levande forskningsmaterial. Och den omständigheten, att institutet vid sidan om sin vetenskapliga gärning fyller en — jag må säga storartad social uppgift, bör dock inte tala till dess nackdel.

Herr Pauli anför, att här inte varit fråga om någon *nedvärdering* av institutet, tvärtom! Ja, men resultatet av det hela har i alla fall blivit, att en institution, som har levat under åtskilliga år på en kost av cirka 75 000 kronor om året, nu inte får mer än omkring 50 000. Det må kallas för nedvärdering eller icke, men det är i varje fall en nedskärning, som är utomordentligt kännbar.

Jag menar alltså, att vad som här från statsutskottets sida anförts beträffande ökad klarhet eller närmare fixering av institutets uppgifter och andra därmed jämförliga argument i själva verket inte är av beskaffenhet att i praktiken böra leda till att det här, må jag säga, riktas ett slag emot en nyttig institution.

Som herr Mogård påminde om, god-

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

kände riksdagen förra året ett avtal mellan myndigheterna om hur högskolans verksamhet i framtiden skall finansieras. Därvidlag skola staten och staden gå in med vissa belopp vardera. Det var i och för sig mycket bra, och allt vad som är sagt angående det förbättrade tillståndet är riktigt.

I de stater, som ha gjorts upp av högskolestyrelsen i fråga om kostnader för olika institutioner vid högskolan, har man för visso ibland tänkt sig vissa utvidgningar, vissa förbättringar, som ha varit nödvändiga, och därför lagt på vissa belopp och sålunda kommit upp till en summa, som sedan har blivit nedskuren av kanslern och därefter av Kungl. Maj:t något höjts. Men vad speciellt denna lilla institution beträffar — det psykotekniska institutet — har det aldrig varit val om någon höjning av anslaget, utan där lever man precis på kanten av de tillgångar man har. Och vad som begäres här är ingenting annat än att institutionen skall kunna få fortsätta att existera utan att behöva gå tiggargävan till donatorer, vilkas givmildhet för övrigt, enligt allmän uppgift, börjar tryta. Det är därför jag, herr talman, ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **WEIJNE**: Herr talman! De motionärer, som här ha yttrat sig, ha haft så välvilliga ord att säga om propositionen, att jag inte har någon anledning att ingå i någon polemik.

Låt mig bara konstatera, att när staten skall vara med och bära huvudansvaret för en ny verksamhet vid en tid, då man håller tillbaka statsutgifterna på alla områden, kan man inte på en gång få allt som man önskar och som är behövligt.

Det är utan tvekan så, att allt vad motionärerna här ha talat om är i hög grad önskvärda saker, och jag utgår från att man i framtiden skall kunna öka anslagen till Stockholms högskola på ett sådant sätt, att man kan tillgodose dessa önsknings. Jag är själv mycket angelägen att man skall kunna få bort

avgifterna för de studerande och därmed göra dem jämställda med statsuniversitetens. Det kan emellertid vara av intresse att nämna några siffror, eftersom man — inte här i kammaren, men utanför riksdagen — har menat, att staten egentligen inte har behandlat Stockholms högskola så värst välvilligt.

Första gången Stockholms högskola fick anslag av staten var budgetåret 1944/45 — det är inte längre tillbaka. Då fick den ett anslag på 8 000 kronor som bidrag till undervisning i meteorologi. Följande budgetår fick den ett par andra, mindre anslag och kom upp till en anslagssumma av ungefär 34 000 kronor. Därefter kom den tid, då kriget var slut och då man vid högskolan befann sig i ett uppenbart nödläge i fråga om den matematisk-naturvetenskapliga avdelningen. Budgetåret 1946/47 fick man ett sammanlagt anslagsbelopp på 460 000 kronor, och detta har sedan ökats så att det under förra budgetåret var nära 700 000 kronor. Nu höjdes anslaget genom avtalet mellan Stockholms stad, högskolan och staten från dessa i runt tal 700 000 till ungefär 1 600 000 kronor. Staten ökar alltså sitt anslag med 900 000 kronor på ett bräde.

Det är otillräckligt — man får därigenom inte alls högskolans intressen tillgodosedda — och det återstår oerhört mycket att göra. Att jag därvidlag har en allvarlig vilja, det kan jag styrka med att åberopa bland annat, att när jag i andra kammaren hade att besvara en interpellation om en norrländsk högskola, så framhöll jag, att staten först borde fullfölja sina förpliktelser emot bland andra Stockholms och Göteborgs högskolor. Jag utgår ifrån att vi här få öka utgifterna med avsevärda årliga belopp och dessutom med betydande engångsanslag för byggnaderna.

Jag skall därutöver bara beröra en enda fråga, nämligen den om det psykotekniska institutet. Jag tror att detta är en mycket värdefull institution. Men å andra sidan har jag under de år jag suttit i departementet varje år hört, att man har befunnit sig i ett sådant nödläge att verksamheten måste inskränkas

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

i betydande mån, om icke staten ökade sitt anslag. Trots detta har staten förra året, alltså för i år, inte lämnat mer än 20 000 kronor. Jag tror nog det reder sig för det psykotekniska institutet även under nästa budgetår och att man då, efter att ha fått tillfälle att pröva institutionens framtida ställning, får ta upp frågan till nästa riksdag och se vad man kan göra åt den.

Det är klart att det är önskvärt med en anslagshöjning, och det kan om detta liksom om det mesta som förekommer här i kammaren sägas många vackra ord. Men i det nuvarande läget tror jag, framför allt med hänsyn till den totalt sett betydande ökningen av statsutgifterna för Stockholms högskola, att kammaren kan med mycket gott samvete bifalla statsutskottets förslag.

Herr PAULI: Herr talman! Herr Branting föreställde sig, att det var ett missförstånd från min sida eller kanske rent av från hela utskottsavdelningens sida att det nya institut, som skall behandla industriens egen råjong, skulle i någon mån avlasta psykotekniska institutets arbetsuppgifter. Jag tror inte att det existerar något sådant missförstånd. Denna uppfattning är nämligen grundad på det svar vi i utskottet fingo från psykotekniska institutets föreståndare, när vi direkt frågade honom om denna sak under hans föredragning. Han sade klart och tydligt, att i och med inrättandet av detta nya institut bleve en del av de uppgifter, som man hittills hade sysslat med, överflyttade till detta, men därigenom finge man så mycket bättre tillfälle att ägna sig åt det stora område av andra viktiga uppgifter, som psykotekniska institutet har att syssla med. Herr Branting kan alltså lugna sin farhåga i detta fall.

Vad beträffar herr Brantings beteckning av det nya institutets uppgift som negativ och det hittillsvarande institutets uppgift som mera positiv, skall jag inte ingå på detta. Jag nöjer mig med att ha berättat för honom vad vi på avdelningen i det avseendet ha hört av institutets egen föreståndare.

Naturligtvis har jag inte ett ögonblick velat påstå — och om herr Branting och andra ha fått en sådan uppfattning, är det tyvärr ett missförstånd från deras sida — att det skulle på något sätt vara ett argument mot psykotekniska institutet att detta jämsides med sin rent vetenskapliga forskningsuppgift även har en social uppgift. Vi anse naturligtvis tvärtom, att denna kombination gör institutets arbete så mycket mera värdefullt och beaktansvärt. Men jag skulle vilja i någon mån göra en invändning mot herr Branting, när han talar om att det här vore fråga om en »nedskärning» av institutets ekonomi. Ja, om man ser det hela på en gång och tänker på vad institutet har fått från Stockholms stad, från enskilda donationer o. s. v., kan man säga, att det är en nedskärning. Men kammarens ledamöter, som kanske inte närmare ha trängt in i denna fråga, kunna lätt få den uppfattningen, att det är fråga om en nedskärning av *statens* utgifter till psykotekniska institutet, och så är ju långt ifrån fallet. Såsom eklelesiastikministern alldeles nyss erinrade om och som det också står i propositionen, har på riksstaten för vart och ett av budgetåren 1946—1949 anvisats ett anslag av 20 000 kronor. Detta anslag vill nu kanslern ha höjt till 40 000, alltså en fördubbling, och departementschefen har höjt det ytterligare med 10 000 till 50 000 kronor. Vad beträffar det statliga bidraget är det alltså inte fråga om en nedskärning utan om mer än en fördubbling. Jag vet inte, vilka utsikter institutet har att klara sig med bidrag utöver statsanslaget på 50 000 kronor under det närmaste budgetåret, men jag lutar närmast åt eklelesiastikministerns uppfattning att det antagligen går för institutet att reda sig under den tid den här begärda undersökningen sker, och statsrådet ställde ju också i utsikt att kanske redan till nästa riksdag saken återkommer, när den har blivit närmare klarlagd.

Samma löftesrika perspektiv uppdrog eklelesiastikministern när det gällde andra önskemål, som motionärer ha framställt beträffande högskolan. Han näm-

Anslag till bidrag till Stockholms högskola.

de t. ex. avgifterna, och därvidlag har även utskottet sagt, att vi äro av den uppfattningen att de snarast möjligt böra komma bort. Vi säga nämligen att vi vilja »framhålla önskvärdheten av terminsavgifternas upphörande» men vilja betona, att frågan synes kräva ytterligare överväganden.

Herr Mogård berörde ytterligare några av sin mycket omfattande motions önskemål och bland annat även frågan om professor de Hevesys personliga professur. Jag tror säkert, att professor de Hevesy är en synnerligen förtjänt man — det visar ju allt som vi veta om honom. Å andra sidan förefaller det mig vara litet väl mycket begärt, att riksdagen skall med anledning av en motion bevilja en personlig professur till en person, som befinner sig bara ett eller annat år från pensionsåldern — om så skedde, vore det någonting som, vågar jag säga, vore utan motstycke beträffande riksdagens ställningstagande i sådana frågor. Men vi hoppas, att det forskningsunderstöd, som beviljats honom av naturvetenskapliga forskningsrådet, skall kunna fortfarande utgå även sedan han har upphört att fungera som professor. Jag tror alltså att utskottets ståndpunkt därvidlag är fullt försvarlig.

Beträffande ombyggnaden av institutionen för organisk kemi och biokemi kan jag nämna, att vi voro ute och titlade på detta ombyggnadsarbete och försökte få reda på så mycket som möjligt om det. Men faktum är, att denna sak är i mycket hög grad outredd, och det var omöjligt för utskottet att få någon kläm på hur mycket som egentligen behövdes. Så mycket är dock säkert, att man från högskolans sida med den framåtanda och den käcka optimism, som — dess bättre, får man väl i allmänhet säga — har karakteriserat högskolans utveckling sedan många år, har satt i gång dessa ombyggnadsarbeten med de pengar, man haft till förfogande. Man har också haft en förhoppning om att vad som inte då var tillräckligt för arbetets fullbordande skulle satsas av staten. Därför har man tagit detta runda belopp av 70 000 kronor. Vi äro ense

med motionärerna om att ett avbrytande av arbetena inte är förmånligt ur ekonomisk synpunkt, och vi ha därför förutsett, att det påbörjade arbetet fullföljes, men vi ha ansett oss behöva begära att det inför regeringen och i varje fall, om ytterligare motioner i frågan komma, inför riksdagen framläggas en tydligare utredning i denna sak än den som hittills föreligger. På grundval av den som finns går det helt enkelt inte för riksdagen att bevilja en sådan summa, som ju dock inte är så obetydlig.

När herr Mogård säger, att utskottet har berört denna fråga med alltför lätt hand, så vill jag försäkra herr Mogård, att detta inte är riktigt. Vi ha tvärtom gjort allt vad vi ha kunnat för att tränga in i frågan, men vi ha inte haft tillräckligt material till vårt förfogande.

Jag tror alltså, att utskottets ståndpunktstagande till de här avhandlade ärendena har goda skäl för sig, och jag vill därför förnya min hemställan om bifall till utskottets förslag.

Herr BRANTING (kort genmäle): Herr Pauli betonade, att här icke är fråga om en nedskärning av statens utgifter, utan tvärtom om mer än en fördubbling. Detta låter onekligen mycket bestickande. Jag vill dock erinra om att situationen är den, att staten förut inte alls har understött Stockholms högskola. Talet i detta fall om att understödsbeloppet ökat från en mindre summa till det dubbla påminner i någon mån om när små partier eller tidningar skryta med sina framgångar och tala om att de gjort en vinst på 100 procent. Man får väl ändå se till vad de började med. Ökningen är kanske inte så imponerande.

Jag ser saken så, att när nu staten har tagit ett moraliskt ansvar för högskolan genom det stora avtalet, hade man kunnat vara litet mer large i detta speciella avseende. Men om det nu i alla fall blir avslag, få vi väl ta fasta på de s. k. löfresrika perspektiven för nästa år.

Herr PAULI (kort genmäle): Det är visserligen sant, och det påminde också

Om anslag till svenska dramatikers studio.

ecklesiastikministern om, att det är relativt nyligen som staten börjat ekonomiskt stödja Stockholms högskola, men han visade också, att detta stöd företer en brant uppåtstigande kurva. Att jag erinrade om dessa statsbidrags storlekskedde bara därför att herr Branting använde ordet *nedskärning*, vilket jag befarade skulle av några av kammarens ledamöter uppfattas så, att staten skar ned sina egna bidrag, vilket icke är fallet.

För övrigt är det ju riktigt, att staten har övertagit ansvaret för Stockholms högskola. Staten har gjort det i full övertygelse om att Stockholms högskola liksom Göteborgs behöver en vetenskaplig upprustning såväl i personalavseende som i fråga om materiel. Det är givetvis avsikten att denna upprustning skall komma, men, som ecklesiastikministern nyss sade, den kan inte komma på en gång. Det är olyckligt, att statens inträdande som högskolornas ekonomiska stödjare har råkat sammanfalla med en så kritisk period för vårt lands ekonomi. Under sådana förhållanden får man utveckla litet tålmod i detta fall.

Jag förstår mycket väl, att de, som intressera sig för högskolans framtid, gärna hade sett, att statens övertagande av finansieringen av Stockholms högskola hade varit fullständigt på alla punkter från början, hade sprungit som en fullrustad Minerva ur Jupiters huvud. Men det är för mycket begärt under nuvarande förhållanden, och därför får väl herr Branting såväl som andra vänta och se.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Bara ett par repliker.

Det har påståtts, att det psykotekniska institutet många gånger har upphävt nödrop, att det inte kunde klara sig utan understöd från staten — men verkligheten, säger man, har visat, att det har klarat sig. Detta beror på att institutets föreståndare och hans medarbetare ha fått sätta till mycken tid för att tigga ihop pengar från det privata näringslivet. Fråga är om inte de personer, som tigga ihop pengar på det sättet, skulle kunna använda sin arbetstid bättre, om

de finge pengarna från statens eller det allmännas sida.

Sedan är att märka, att möjligheterna att få pengar från det privata näringslivet och industrien minska efter hand som industrien uppför ett eget psykologiskt institut. Jag vill med anledning av den replikväxling, som har förekommit, säga, att detta industripsykologiska institut tillkommit i fullt samförstånd och samarbete med psykotekniska institutet, som därigenom ser sig kunna avkoppla en del av sina företagsekonomiska undersökningar och i stället med större framgång ägna sig åt sociala åtgärder, bland annat arbetsplacering och yrkesrådgivning åt socialt skadade, t. ex. de partiellt arbetsföra, antingen de äro kroppsliga invalider eller psykiskt defekta.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtan det avgivna reservationen; och förklarades det förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Avdelningarna II och III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om anslag till svenska dramatikers studio.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 167, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1949/50 till svenska dramatikers studio.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson* m. fl. (I: 95) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilson* i Spånstad m. fl. (II: 95), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till svenska dramatikers studio an-

Om anslag till svenska dramatikers studio.

visa ett anslag för budgetåret 1949/50 på 90 000 kronor att användas till experimentell bygdeteaterverksamhet i enlighet med vad i motionerna skisserats.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 95 och II: 95 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Ivar Persson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **PERSSON, IVAR**: Herr talman! Jag är fullt på det klara med att man i dagens situation inte kan komma längre än utskottet, och jag kommer därför inte att framställa något säryrkande.

Givetvis är jag emellertid inte helt överens med utskottet. Jag finner det nämligen högst önskvärt, att en experimentellt betonad verksamhet av detta slag, alltså för uttrönande av möjligheterna och intresset för teaterverksamhet av kvalitativt högtstående slag även på den svenska landsbygden, borde prövas snarast och i så stor utsträckning som möjligt, även om givetvis lotterimedelsanslagen därvidlag äro de, som närmast böra ifrågakomma. Huruvida det skall vara en mera kretsbetonad teater, som skall driva denna verksamhet, eller en mera centralt belägen kan inte avgöras så där utan vidare utan en viss tids experimentell verksamhet. Vi ha ju numera på flera håll i landet — t. ex. kring Malmö med utgångspunkt från Malmö stads teater, i Östergötland och kanske på andra håll — en begynnande kretsteaterverksamhet, som naturligtvis kan utnyttjas och också har utnyttjats i viss mån härvidlag. Jag hoppas, att det skall komma att bli så även i fortsättningen.

Jag vill på det allra varmaste understrika, vad utskottet har anfört i senare delen av sitt yttrande angående turnéverksamhet på landsbygden och i mindre samhällen. Utskottet säger: »En ytterligare utvidgning av denna verksamhet synes utskottet eftersträvansvärd. Utskottet förutsätter att vederbörande myndigheter ha sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål.»

Jag vill i anledning härav på det livligaste vädja till vederbörande myndigheter och då främst handelsministern att söka tillgodose dessa önskemål, och jag menar, att det inte skulle vara så omöjligt att göra det med den utökning av lotterimedlen som har skett genom riksdagens beslut för någon månad sedan. Samtliga teaterföretag, som ha förmåga och vilja att genomföra turnéer till de mindre orterna, böra kunna få bli delaktiga av de medel, som kunna ställas till förfogande. Jag menar sålunda, att jämte dessa kretsbetonade företag, som jag har talat om, även t. ex. det företag, som jag direkt har hänvisat till i motionen, nämligen svenska dramatikers studio, skall komma i åtnjutande av dessa anslag och inte enbart t. ex. riksteatern, vars verksamhet på detta område under senare tid jag emellertid också måste finna beaktansvärd.

Herr talman! Jag ber att få tillägga, att jag hoppas att villkoren för denna verksamhet skola bli sådana, att det verkligen går att komma ut inte bara, som utskottet har anfört, till mindre samhällen utan också till rena landsbygden, där det finns lokaler, som kunna anses acceptabla för denna verksamhet, en del bygdegårdar t. ex. Jag hoppas också, att man inte, vilket har diskuterats, skall för att statens bidrag skall inskränkas till det minsta möjliga kräva, att de biljettpriser, som ha varit vanliga under senare tid i sådana lokaler, skola höjas för att mera motsvara dem, som förekomma i de mindre städerna. Det är ju i alla fall inte full motsvarighet mellan de möjligheter, som dessa mindre städer ha, och de möjligheter, som vi ha ute på rena landsbygden. Det vilar en viss primitivitet över de lokaler, som vi förfoga över, vilket måste göra, att man får ta det hela försiktigt och inte begära för stora insatser av bygden. Det har dock visat sig, att även i dessa små orter har man kunnat spela god teater, låt vara att det har fått vara mindre sällskap och att deras verkligt goda skådespelare kanske ibland ha behövt finna sig i förhållanden, som de inte ha varit vana vid.

Om anslag till svenska dramatikers studio.

När det nu finns företag, som kunna och vilja försöka föra ut verkligt kvalitativt högtstående teater även till de minsta orterna, så hoppas jag, herr talman, att myndigheterna skola draga sitt strå till stacken och att det skall bli möjligt att utvidga denna verksamhet så som motionen önskar och som även utskottet egentligen har önskat med det skrivsätt, som jag här har pekat på.

Herr talman! Under sådana förhållanden anser jag mig sålunda kunna yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDENSON: Såsom ledamot av teaterrådet har jag haft anledning att närmare följa denna fråga, och jag vill därför knyta några reflexioner till det föreliggande ärendet.

Det är med stor tillfredsställelse jag konstaterar, att utskottet föreslagit att de medel, som anslås för stöd av teaterverksamhet, skola utgå ur lotterimedelsfonden och att anslag icke skall beviljas direkt ur budgeten. Jag vill understryka, att detta är nödvändigt och att ett annat förfarande helt och hållet skulle sönderbryta den understödsverksamhet, som nu bedrivs av regeringen i samverkan med teaterrådet.

Jag vill också framföra några reflexioner till vad motionären här har berört. Det har gjorts gällande i diskussionen, kanske närmast i tidningar som stå motionärerna nära, att man från teaterrådets sida skulle ha intagit en avvisande hållning mot viss turnéverksamhet och missgynnat denna. Det gäller närmast Dramatikerstudion. Jag vill då bara nämna, att av det anslag, som har stått till vårt förfogande för självständiga turnéer i landsorten, nämligen omkring 75 000 kronor, ha vi lämnat bidrag till inalles åtta turnéer, och av dessa bidrag ha tre gått till turnéer anordnade av Dramatikerstudion, som har fått omkring 23 000 kronor. Jag tror man sålunda kan säga, att den har blivit väl tillgodosedd.

Vad sedan frågan om teaterverksamheten i landsorten beträffar, ha vi i teaterrådet sökt i möjligaste grad tillgodose det önskemål, som motionärerna ha framfört, nämligen att föreställningar

skulle hållas även i mindre orter. Vi ha för den skull tillstyrkt, att riksteatern får ökat anslag. Den har ju år från år i ökad omfattning gått ut till smärre orter. Under sista spelåret höll den sålunda omkring 300 sådana föreställningar.

Det är också från teaterrådets sida, som initiativ har tagits för att ställa medel till förfogande för självständig turnéverksamhet. Att vi då ha fördelat medlen på ett stort antal olika turnésällskap beror på att vi anse det önskvärt, att man uppammar flera sådana turnéledare, som kunna bedriva verksamhet ute i landsorten. Vi äro sålunda klart inriktade på att försöka tillgodose landsbygdens teaterbehov och komma i fortsättningen att göra det i möjligaste grad.

Jag vill ytterligare bara ingå på en liten sak, som herr Persson också berörde. Det gäller biljettpriserna. Där ha vi påpekat, att det borde föras en enhetlig politik. Man skall inte nödvändigtvis hålla samma biljettpriser ute på landsbygden som i tätbebyggda samhällen, men vi ha anmärkt på att vissa turnéer ha hållit lägre biljettpriser i tätbebyggda samhällen än riksteatern gör, vilket ju innebär en konkurrens, som knappast kan anses motiverad. Den leder nämligen helt enkelt till större anspråk på understöd per föreställning från statens sida än vad riksteatern får, och det är ju rimligt, att man här har enhetliga normer.

Jag vill sålunda, herr talman, bara ha understrukit, att teaterrådet på detta område har sökt att så opartiskt som möjligt fördela de medel, som ha ställts till dess förfogande, och att vi äro klart inställda på att söka tillgodose de önskemål som motionärerna här ha framfört.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till lindring i kostnaderna för djursjukvård.**Anslag till lindring i kostnaderna för djursjukvård.**

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 25 februari 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 51, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, förslagit riksdagen att

1) godkänna av chefen för jordbruksdepartementet föreslagna riktlinjer för mindre bemedlade djurägares rätt att erhålla statsbidrag till täckande av kostnader för djursjukvård;

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att såsom villkor för statsbidrag skulle gälla, att djurägarrens till statlig inkomstskatt taxerade inkomst icke överstege 2 500 kronor och att djurägaren ej heller taxerats till statlig förmögenhetsskatt.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 243 av herr *Näsgård* m. fl. och II: 309 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., vari hemställts dels att såsom inkomstgräns för rätt att erhålla ifrågavarande statsbidrag måtte fastställas en enligt förordningen om statlig inkomstskatt beskattningsbar inkomst av 1 000 kronor för ensamstående och för familj utan barn under 16 år samt att inkomstgränsen måtte höjas med 500 kronor för varje barn under 16 år, dels ock att till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård måtte för budgetåret 1949/50 anvisas ett förslagsanslag av 600 000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de likalydande motionerna I: 243 och II: 309,

1) godkänna de riktlinjer för ifrågavarande bidragsverksamhet som utskottet förordat, samt

2) till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet bland annat förordat, att gränsen för bidragsrätten skulle fastställas till 3 500 kronor till statlig inkomstskatt taxerad inkomst.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Tjällgren* och *Boman* i Stafsund, utan angiven mening;

2) av herrar *Anderberg*, *Jon Jonsson* och *Andersson* i Tungelsta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition samt med avslag å de likalydande motionerna I: 243 och II: 309,

1) godkänna i propositionen angivna riktlinjer för ifrågavarande bidragsverksamhet, samt

2) till Lindring — — — 500 000 kronor.

I det av reservanterna föreslagna yttrandet hade bland annat uttalats, att gränsen för bidragsrätten såsom Kungl. Maj:t föreslagit borde fastställas till 2 500 kronor till statlig inkomstskatt taxerad inkomst.

Herr **ANDERBERG**: Herr talman! Under en följd av år har statsbidrag utgått till bestridande av kostnader för sjukbesök, som distrikts- eller länsveterinär företar i anledning av sjukdomsfall bland husdjur inom det område, där han är pliktig att på kallelse tillhandagå med enskild husdjurspraktik. Sådant bidrag utgår för närvarande till de djurägare,

Anslag till lindring i kostnaderna för djursjukvård.

som ha ett beskattningsbart belopp ej överstigande 600 kr. eller för vilket det senaste taxerade inkomstbeloppet är högst 2 200 kr. Vidare är det föreskrivet, att statsbidrag inte utgår till de djurägare, vilka ha en skattepliktig förmögenhet överstigande 20 000 kr. I andra fall kan statsbidrag utgå för de kostnader, som överstiga 10 kr.

Nu ha de belopp, som gå åt härför, under senare år stigit synnerligen mycket. 1947 års skattereform har också nödvändiggjort en omarbetning av gällande regler angående statsbidrag. Vidare har genom de bestämmelser, som trädde i kraft den 1 juli 1946, en utvidgning skett. Beloppet, som statsmakterna ha ställt till förfogande, har alltså under en femårsperiod från budgetåret 1941/42 och framåt stigit från 158 000 kronor till 551 000 kronor under budgetåret 1946/47. Det har sedan stigit ytterligare, så att vi nu räkna med att det under första halvåret i år skulle uppgå till 460 000 kronor.

Statsrevisorerna uppmärksammade detta och anförde i samband med sin berättelse, att en jämkning i statsbidragsgrunderna måste ske. Riksdagen beslöt också hemställa om detta. Nu föreligger departementschefens förslag till nya grunder för dessa statsbidrag. Vi som tillhöra reservanterna i utskottet ha avslutit oss därtill, därför att vi ansågo, att riksdagen redan tagit ställning till saken och önskat en jämkning. Men utskottets majoritet har inte velat stanna vid det belopp, som Kungl. Maj:t har föreslagit, nämligen en inkomstgräns av 2 500 kronor och en förmögenhetsgräns av 30 000 kronor, utan har höjt inkomstgränsen till 3 500 kronor. Dessutom föreligger det en motion, som vill göra bidragsrätten beroende av antalet barn, för vilka djurägaren uppbär allmänt barnbidrag, men vilken utskottet eller reservanterna ha ansett det vara lämpligt, att bidragsrätten ställdes i relation till djurägarnas barnantal.

Det är klart att en del del djurägare, särskilt i Norrland, kunde vara i behov av den höjning, som utskottet föreslår. Vi reservanter ha dock inte kunnat vara

med om det, därför att vi inte vetat, vad det skulle kunna gå till, och i saknad av erfarenhet har det inte varit möjligt att uppskatta till vilka anslagsbelopp de av utskottet förordade ändringarna av statsbidragsgrunderna skulle komma att leda. Vi ha inte velat ge oss ut på sådan äventyrlighet, särskilt som riksdagen redan tidigare sagt, att den vill ha en begränsning på detta område.

Vi ha alltså inte kunnat gå längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför reserverat oss till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Då det endast gäller ett provisorium — vi få ju se, hur det kommer att gå i praktiken — ha vi ansett, att riksdagen för närvarande bör stanna vid detta.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Som framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet har jag jämte en ledamot av andra kammaren låtit anteckna en blank reservation. Jag har då ansett det nödigt att säga några ord här till förklaring av denna reservation och att även i övrigt vidröra ett par punkter i det föreliggande förslaget.

Jag vill då först säga, att i samband med den kungl. propositionen angående anslag till lindring av mindre bemedlades kostnader för djursjukvård har utskottet jämväl haft att ta ställning till ett par likalydande motioner i samma ämne. I dessa motioner har hemställts att såsom inkomstgräns för rätt att erhålla ifrågavarande statsbidrag måtte fastställas en enligt förordningen om statlig inkomstskatt beskattningsbar inkomst av 1 000 kronor för ensamstående och för familj utan barn under 16 år samt att inkomstgränsen måtte höjas med 500 kronor för varje barn under 16 år, samt att till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård måtte för budgetåret 1949/50 anvisas ett förslagsanslag av 600 000 kronor.

Jag vill här deklarerera — och det är därför som jag har reserverat mig blankt — att jag inom utskottet har yrkat bifall

Anslag till lindring i kostnaderna för djursjukvård.

till nyss berörda motioner, men då det visade sig, att jag inte kunde få någon resonans för dessa motioner, övergick jag till det förslag, som sedermera blev utskottsmajoritetens.

Jag vill då först erinra om att reglerna för statsbidrag till djursjukvård, såsom av utskottsutlåtandet framgår, under de år de varit gällande ha undergått vissa, inte obetydliga justeringar och ändringar. Det framgår av s. 11 i det föreliggande utlåtandet, och jag tar mig friheten att läsa upp några rader därur: »Sålunda avskaffades» — det var den 1 juli 1946 — »den tidigare begränsningen, att bidrag skulle utgå endast i fråga om sjukbesök på ett avstånd av mer än tio kilometer från veterinärstationen. Därjämte vidgades bidragsrätten genom att den förutvarande regeln att bidrag skulle utgå med belopp motsvarande tre femtedelar av såväl den del av veterinärarvodet, som översteg sju kronor, som den del av resekostnaden, vilken föll utanför ett avstånd av tio kilometer från veterinärstationen, utbyttes mot bestämmelsen att statsbidrag skulle utgå för att bestrida hela kostnaden för veterinärbesöket i den mån kostnaden översteg tio kronor. Tillika höjdes dels de dittillsvarande inkomstgränserna för rätt till bidrag, nämligen i fråga om det beskattningsbara beloppet från 400 till 600 kronor och det taxerade beloppet från 1 800 till 2 200 kronor, dels ock gränsen för den skattepliktiga förmögenheten från 12 000 till 20 000 kronor.»

I den nu framlagda propositionen har föreslagits — det finns återgivet på s. 9 i utskottets föreliggande utlåtande — »att såsom villkor för statsbidrag skall gälla, att djurägarens till statlig inkomstskatt taxerade inkomst icke överstiger 2 500 kronor och att djurägaren ej heller taxerats till statlig förmögenhetsskatt. Länsstyrelserna böra emellertid», säger departementschefen, »alltjämt äga möjlighet att, om ömmande omständigheter föreligga, medgiva statsbidrag i sådana fall, då de kvalificerande inkomst- och förmögenhetsbeloppen endast i ringa grad överskridits.»

Nu har utskottet gjort en ändring i

Kungl. Maj:ts proposition, som också beröres av herr Anderberg. Orsaken är, att man i stort sett vill bibehålla det nuvarande antalet bidragsberättigade djurägare. Därför har utskottet företagit den ändringen, att inkomstgränsen har höjts till 3 500 kronor och detta främst med hänsyn till penningvärdets försämring under de senaste åren. Vi ha inte företagit någon uträkning inom utskottet av hur pass många fler bidragsberättigade djurägare, som skulle kunna komma till genom den ändringen. Det är ju klart, att det blir åtskilliga, men på de skäl, som utskottet har anfört, tror jag i alla fall, att det är rättvist. Däremot bör enligt utskottets mening den i propositionen föreslagna förmögenhetsgränsen, d. v. s. 30 000 kronor, bibehållas.

Utskottet biträder och vill särskilt understryka den av departementschefen i propositionen uttalade meningen — som jag för resten nyss tillät mig att citera — att länsstyrelserna böra äga möjlighet att i ömmande fall medgiva bidrag, även då inkomst- och förmögenhetsgränsen i viss mån överskridits. Enligt min personliga mening finnas synnerligen starka skäl för att så sker inom de norrländska länen, där som bekant avstånden mellan djurägarnas bostadsort och närmaste veterinär ofta äro orimligt långa. Man kan väl också våga säga, att just den kategori djurägare, som det här är fråga om, i allmänhet befinner sig i mindre goda ekonomiska omständigheter.

Det är denna lilla ändring som utskottet har företagit i den kungl. propositionen i hopp om att Kungl. Maj:t — d. v. s. då närmast statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet — inte skall ha någonting att invända däremot och att genom ändringen skall skipas större rättvisa för djurägarna.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! När regeringen hade att förelägga riksdagen proposition i detta ärende, voro vissa bakomliggande skäl avgörande för hur propositionen skulle utformas.

Anslag till lindring i kostnaderna för djursjukvård.

Man kunde av statistiken konstatera, att när riksdagen år 1946 ändrade bestämmelserna, föranledde det en ganska väsentlig utökning av kostnadssumman eller — om jag så får kalla det — statsbidraget. Såsom herr Anderberg här nyss anförde gällde det under femårsperioden 1941—1946 en statsutgift på i medeltal 158 000 kronor om året, men för budgetåret 1946/47 höjdes denna till i runt tal 550 000 kronor. Detta föranledde riksdagens revisorer att slå alarm. De sade uttryckligen ifrån att de på grund av denna väldiga kostnadsökning voro rädda för de fortsatta perspektiven. De uttalade: »Därest kostnaderna skulle ytterligare ökas, torde det böra ankomma på nämnda myndighet att taga initiativ till de jämkningar i statsbidragsgrunderna, som kunna finnas påkallade.»

Dessa jämkningar kunde självfallet icke vara jämkningar uppåt, utan det måste med hänsyn till hela bakgrunden till uttalandet vara fråga om jämkningar nedåt.

Nu fortsatte emellertid kostnadsbelastningen att stiga. Budgetåret 1947/48 uppgingo kostnaderna till 651 000 kronor, och för 1948/49 — för vilket budgetår nu bara föreligger resultat från första hälften — torde man kunna presumera, att kostnaden kommer att röra sig om i runt tal 900 000 kronor.

När det nu gällde att med hänsyn till bland annat skattereformen förelägga riksdagen proposition i detta ärende, kunde man ju inte se bort från denna kostnadsutveckling. Sedan år 1946 och fram till 1949 har väl penningvärdesförsmärningen eller levnadskostnadsfördyringen — vilket jag nu vill kalla det — varit ungefär 10 procent. När Kungl. Maj:t i sitt förslag till riksdagen har höjt gränsen för den taxerade inkomsten från 2 200 till 2 500 kronor, är det en höjning, som motsvarar 12 å 13 procent. Kungl. Maj:ts förslag innebär således ytterligare någon förbättring i avseende på dessa bidrag gentemot vad 1946 års riksdag hade beslutat.

Nu har utskottet höjt den nämnda inkomstgränsen från 2 500 till 3 500 kro-

nor. Med regeringens förslag skulle ungefär 40 procent av jordbrukarbefolkningen ha varit bidragsberättigade, men med utskottets förslag kommer procent-siffran att höjas till cirka 60. Även om man rent allmänt kan säga, att jordbrukarbefolkningens inkomster ännu tyvärr äro relativt begränsade, tycker jag inte riktigt, att det överensstämmer med anslagets rubrik »Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård», om anslaget kommer att omfatta mer än hälften av den svenska jordbrukarkåren.

Man kan naturligtvis såsom herr Tjällgren säga, att med den ändrade konstruktionen av bidragen — man utgår nu från den taxerade inkomsten och har icke längre någon parallellsiffra i beskattningsbar inkomst — kunna vissa barnrika familjer, som enligt de gamla grunderna erhöilo statsbidrag vid veterinärbesök, nu bli utan statsbidrag, om man följer Kungl. Maj:ts förslag. Men barnbidragen, som tillkommit, inverka väl också på vederbörande jordbrukares ekonomi, och det är detta som har varit bakgrunden till att man nu går enbart på en gräns, nämligen gränsen för taxerad inkomst.

Om riksdagen accepterar utskottets förslag stannar nog inte statsbidraget för detta ändamål vid ungefär 900 000 kronor per år, utan man får räkna med att det går i höjden med ytterligare kanske 300 000 kronor. Då kommer jag tillbaka till att det är dålig harmoni i det hela, om först riksdagens egna revisorer slå alarm år 1947, därför att kostnadssumman är 551 000 kronor, och sedan Kungl. Maj:t förelägger riksdagen ett förslag, som innebär en kostnadssumma på ungefär 900 000 kronor, och slutligen riksdagen höjer denna summa ytterligare till, låt mig presumera, 1,2 eller 1,3 miljoner kronor.

Jag tycker, att det är en för långt gående nonchalans emot riksdagsrevisorerna, om man här följer utskottets förslag.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Jag skall med några få ord beröra det ämne,

Anslag till lindring i kostnaderna för djursjukvård.

som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet var inne på, nämligen kostnadsökningen.

Utan att på något sätt vilja bagatellisera vad 1946 års statsrevisorer ha skrivit på detta område, vill jag dock fästa uppmärksamheten vid vad som har skett under årens lopp. Ända sedan mitten av 1930-talet, när staten övertog veterinärväsendet, har det framstått såsom ett önskemål att få distriktsveterinärinstitutionen utbyggd, och i sinom tid antog ju riksdagen ett program, som i huvudsak innebar, att man skulle utöka distriktsveterinärernas antal med fem för varje år. Det har naturligtvis medfört, att kostnaderna för statsbidrag till veterinärväsendet automatiskt ökat.

Sedan vill jag erinra om att åtminstone i Norrland många kommuner ha fått ta på sig betydande kostnader i form av understöd åt veterinärverksamheten för att över huvud taget kunna få behovet av husdjursvård nöjaktigt tillgodosett.

Jag vill således göra gällande, att de kostnadsökningar, varom nu herr statsrådet talade och som i och för sig äro riktiga, böra ses mot bakgrunden av att statsmakterna för att tillgodose husdjursvården påtagit sig kostnader, som automatiskt öka år från år. Härtill kommer, att för många kommuner — särskilt norrlandskommuner, som ha fått ta på sig betydande utgifter för att lämna hjälp i den mån statsbidrag inte kan erhållas — kommer en ökning av statsbidraget väsentligen blott att innebära, att man äntligen från kommunerna avlyfter kostnader, som de ha måst ta på sig för att understödja husdjursvården.

Jag har inte velat underlåta att framföra dessa synpunkter, ty de belysa ju att det är, såvitt jag förstår, ett steg i rätt riktning att förbättra husdjursvården i vårt land. Det är svårt att bedöma, om den förbättrade husdjursvården kan motsvara de ökade kostnaderna i form av statsbidrag, men jag tar för givet, att det är ett allmänt intresse att man får en så god husdjursvård som möjligt. Men eftersom man inte kan göra detta

utan bidrag från det allmänna, följer därav, att kostnaderna för staten automatiskt stiga, när man bygger ut organisationen och ökar antalet distriktsveterinärer. Vid en sådan utbyggnad gör man väl rent nationalekonomiskt en vinst, ty man får vad man syftar till, nämligen en förbättrad husdjursvård.

Herr talman! Jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Departementschefen förklarade nyss, att om man här skulle gå utöver Kungl. Maj:ts förslag och följa utskottet, skulle det vara en för långt gående nonchalans mot riksdagens revisorer. Det må så vara, att riksdagens revisorer för något år sedan ha tyckt, att anslaget har fått alltför stor omfattning, men jag tror inte vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen i andra fall bruka känna sig bundna av ett sådant uttalande av riksdagsrevisorer.

Jag vill erinra om att det var först för några år sedan som detta anslag började springa i höjden. År 1937, när bidraget infördes, ansågs det tillräckligt med ett förslagsanslag av 50 000 kronor. Det var naturligtvis detsamma som ingenting, om man tänker på den stora kår som det här gäller. Det dröjde rätt länge, innan anslaget togs i anspråk i någon större utsträckning. När vi nu äntligen kommit dit, borde man tycka, att det är som det skall vara. Det är ju faktiskt de sämst ställda på landsbygden som få en liten utjämning. Jag kan alls inte följa statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, när han just med hänsyn till kostnaderna skriver följande i propositionen: »I betraktande av bland annat den inverkan på resekostnaderna, som tillägsskatten på bensin fått, synes det ej osannolikt, att kostnaderna komma att stiga ytterligare under innevarande budgetår. Med hänsyn till denna utveckling och till nödvändigheten att i nuvarande ekonomiska läge såvitt möjligt begränsa statsutgifterna torde man

Anslag till lindring i kostnaderna för djursjukvård.

vid utformningen av de nya bidragsgrunderna icke böra ytterligare utvidga kretsen av bidragsberättigade djurägare utan snarare något minska densamma.»

Denna hänvisning till fördyringen av bensinskatten med 27 öre per liter, som förra året genomfördes på förslag av Kungl. Maj:t, måste jag beteckna som en sällsam motivering. Det hette ju i följ, när man beslutade bensinskatten, att den skulle få slå igenom på olika områden. Men när den slår igenom här, så att veterinärernas resor bli dyrare, då skall man i alla fall se till, menar statsrådet, att anslaget hålles inom samma gräns som förut.

Jag kan här ansluta mig till följande ståndpunkt, som under remissen framförts av en länsstyrelse: »Principiellt borde kostnaden för den enskilde för antitande av statliga organ icke i så hög grad som nu är fallet vara beroende av bostadsorten. De merkostnader, som väljas av avstånden, böra utjämnas med allmänna medel oberoende av den enskildes ekonomi och samhällsställning.»

Departementschefen och reservanterna framhålla, att man icke bör ytterligare utvidga kretsen av bidragsberättigade djurägare, men de ha i stället tvärtom minskat denna krets. Propositionen innebär nämligen en faktisk försämring för barnfamiljerna. Veterinärstyrelsen har påpekat, att för en familj med fyra barn i ortsgrupp II det beskattningsbara beloppet enligt det äldre skattesystemet stannar vid 600 kronor, även om den taxerade inkomsten uppgår till så högt belopp som 5 000 kronor. Enligt propositionen skall det taxerade beloppet inte få överstiga 2 500 kronor, vilket alltså innebär en kraftig inskränkning.

Vi beviljade för några dagar sedan ett anslag på nära 500 000 kronor till ett mycket omstritt ändamål — det gällde en världsorganisation, som heter Unesco — och strax därefter beviljade vi 1 100 000 kronor som bidrag till den inrikes flygtrafiken för att nedbringa priset på flygbiljetter. När vi på detta sätt kunna offra statens pengar på omstridda anslag, tycker jag, att vi inte skola tala så förfärligt högt, om anslaget till lind-

ring av mindre bemedlades djursjukvård skulle springa upp till en miljon kronor eller eventuellt mera.

Vi ha i vår motion hemställt, att gränsen för rätt till detta statsbidrag skulle sättas vid en beskattningsbar inkomst av 1 000 kronor med höjning för varje barn under 16 år. Jag tror inte, att det är något orimligt förslag — på andra områden har man satt en vida högre gräns för det beskattningsbara beloppet. Men eftersom jag inser, att det inte finns någon utsikt att få igenom denna vår motion oförändrad, skall jag ansluta mig till utskottet, som har höjt det taxerade beloppet med 1 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, GUSTAV EMIL: Herr förste vice talman! När jag hörde vad reservanten herr Anderberg och statsrådet yttrade om inkomstgränsen kunde jag inte underlåta att begära ordet.

Jag har hela mitt liv varit en verklig småbrukare och under fattiga förhållanden skött mitt småbruk. Jag känner därför av egen erfarenhet till hur småbrukarna ha det. När nu de båda herrarna tyckte, att 2 500 kronor taxerad inkomst är alldeles tillräckligt för människorna på landsbygden och att de inte skola få något statsbidrag vid inkomster därutöver — inte ens om inkomsterna understego 3 500 kronor — skulle jag vilja till dem rikta en fråga, som man har anledning att ställa inte minst från småbrukarhåll: Hur många av samhällenas familjeförsörjare kunna i dessa tider existera på en taxeringsbar inkomst av 2 500 kronor? Det är nog inte så värst många som kunna göra det. Men både statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och en av jordbruksutskottets främsta män anse, att för de fattiga småbrukarna — hundratusentalet eller något flera — bör gränsen för bidrag från det allmänna sättas vid en taxerad inkomst av 2 500 kronor. Anser man i fråga om några andra befolknings-

Anslag till lindring i kostnaderna för djursjukvård.

grupper, att de vid en så låg inkomst inte behöva någon hjälp, utan böra klara sig själva? Kungl. Maj:ts förslag är ett typiskt exempel på det faktum, att många anse, att framför allt de mindre jordbrukarna kunna nöja sig med en mycket lägre inkomst för sitt arbete än andra befolkningsgrupper.

När ett sådant resonemang föres i dessa tider med så lågt penningvärde, bör det inte få stå oemotsagt av en representant för de verkliga småbrukarna. Det var därför jag begärde ordet i denna fråga. I många fall är det ju så långt till veterinären, att resekostnaderna bli alltför kännbara även för dem som ha en taxerad inkomst av 3 500 kronor. Särskilt de som bo avlägset på landsbygden och ha stora extrakostnader för vägunderhåll, för transporter och för allt annat, som fördyrar tillvaron för dem, befinna sig för närvarande i en svår ekonomisk ställning. Om de på ett område kunna få extra hjälp, såsom utskottet här har föreslagit genom en höjning av inkomstgränsen, ger man dem därför inte någon särskild förmån framför andra, utan man gör det bara litet lättare för dem att bära sina ekonomiska svårigheter.

Man säger vidare, att det här kostar så mycket pengar och att vi inte kunna gå med på ett förslag som höjer anslagssumman i betydlig mån. Men såsom herr Näsgrård tidigare yttrade beviljades nyligen många anslag på hundratusentals och miljontals kronor, som det stora flertalet svenskar inte har någon nytta av — ja, man kan i åtskilliga fall tvivla på om de över huvud taget äro till någon nytta alls för landet. Då anser man sig ha råd! Men när det gäller att i ett sådant här specialfall hjälpa de fattigaste, de som av skilda orsaker ha det sämst ställt och få slita hårdast för att kunna existera, då tvekar man, om man skall ge dem några hundratusen kronor till eller inte.

Det tycker jag inte är riktigt, ty de som få denna hjälp äro i allmänhet avlägset boende, för vilka tillvaron är svårare än för folk i allmänhet.

Herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Det var närmast herr Anderssons anförande, som uppkallade mig till en replik.

Om herr Andersson hade lyssnat till vad jag sagt, hade han helt enkelt sluppit hålla denna moralpredikan, riktad mot både mig och herr Anderberg. Jag kom nämligen i mitt sista anförande inte med några värdeomdömen om huruvida en småbrukare skulle betraktas som fattig eller rik, därest han hade en taxerad inkomst på 2 500 kronor. Jag beklagade tvärtom, att medelinkomsten inom jordbruket fortfarande är så låg, att över hälften av de svenska jordbrukarna skulle komma att omfattas av de bestämmelser, som utskottet föreslagit. Detta uttalande har en helt annan karaktär än det som herr Andersson behagade beskylla mig för att ha sagt.

Däremot sade jag — och det anser jag vara nödvändigt för mig att framhålla — att riksdagens revisorer år 1947 ha konstaterat, att statsutgifterna för dessa bidrag äro för höga och ha en tendens att bli högre och högre. När sedan regeringen förelagt riksdagen ett förslag och med hänsyn till just de skäl, som herr Andersson här anför, icke föreslagit en reduktion av bidragen — trots att de ha höjts från 550 000 kronor, när riksdagsrevisorerna granskade dem, till 900 000 kronor i dag — ansåg jag, att man borde stanna vid detta.

Jag slutade mitt förra anförande med att säga, att jag tyckte det var en för långt gående nonchalans emot riksdagens egna revisorer, om man följde utskottets förslag. Om detta rörde sig mitt inlägg. Det innehöll inga värdeomdömen om jordbrukarnas inkomstlägen.

Herr ANDERSSON, GUSTAV EMIL: Herr talman! När herr statsrådet talar för den lägre inkomstgränsen och säger, att 3 500 kronor är en för hög gräns, måste väl herr statsrådet hålla fast vid att den som har över 2 500 kronor i taxerad inkomst har så mycket, att han inte behöver någon hjälp.

Vad 1947 års riksdagsrevisorer beträffar var det mycket delade meningar

Anslag till lindring i kostnaderna för djursjukvård.

bland dem om anmärkningens värde. Att regeringen nu lägger så stor vikt vid den och är så angelägen att följa revisorernas anvisning är emellertid synnerligen glädjande för både det årets och kommande års statsrevisorer.

Herr statsrådet **STRÄNG**: När nu regeringen i alla fall tycks ha lagt märke till vad statsrevisorererna anfört, bör väl detta inte föranleda anklagelser från en av riksdagens ledamöter.

Jag skulle vilja ställa en motfråga till herr Andersson: Om riksdagens revisorer givit till känna en bestämd mening i en fråga, skall då ett statsråd respektera ett sådant uttalande eller i stället låta sig ledas av andra, låt mig säga både känslomässiga och realistiska bevekelsegrunder?

Jag frågar vidare: Hur skulle man från riksdagens sida se på en regering, som kom till riksdagen och argumenterade i kammaren med sådana bevekelsegrunder som dem, vilka herr Andersson i dag har utgått från?

Herr **SVEDBERG**: Herr talman! Eftersom jag inom jordbruksutskottet har anslutit mig till majoritetens förslag i det föredragna ärendet, har jag begärt ordet för att ange vilka synpunkter som ha varit vägledande för mig.

Det är förståeligt, när herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet försvarar Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror att ingen inom jordbruksutskottets majoritet förmenar statsrådet att framlägga sina synpunkter. Men jag tror också att även de, som gått på reservationslinjen i detta ärende, måste förstå den mening, som kan framföras från den del av landet, där avståndet är störst mellan veterinärens bostadsort och djurägarna i periferien inom veterinärdistriktet. Dessa djurägare få vidkännas rätt stora kostnader på grund av de stora avstånden.

Det är klart, att de förbättringar, som ha åstadkommits genom 1946 års riksdags beslut, ha tagits emot med tacksamhet, men jag tror ändå att utskotts-majoritetens inställning är så mycket

mer förståelig, när man hör statsrådet deklarerar, att 60 procent av samtliga småbrukare ha en inkomst av högst 3 500 kronor. Det är att beklaga, att ännu 60 procent av Sveriges småbrukare ha en inkomst, som i de flesta tätorter kan betraktas såsom existensminimum.

Vi äro tacksamma i Norrland för att veterinärdistriktets antal har utökats, men vi ha ännu distrikt, som omfatta mellan 25 och 30 kvadratmil. Det är givet, att det blir en skillnad i kostnaderna för olika djurägare i olika delar av landet. Här nere i södra Sverige äro kreaturens antal större och tätorterna mera näraliggande intill varandra, varigenom veterinärdistriktet bli mindre, medan i övre Norrland veterinärdistriktet kunna omfatta en eller flera socknar med ett omfång på 20—25 kvadratmil eller ännu mera. Det är därför vi anse det vara rättvist att den taxerade inkomstgränsen höjdes till vad som i varje fall största delen av Sveriges folk betraktar som existensminimum. Det må icke förvåna, att utskottsmajoriteten anslutit sig till den linjen, varvid även statsrevisorerernas anmärkning om de höjda kostnaderna beaktas. Har inte staten råd att kosta på en miljon kronor till 60 procent av de mindre inkomsttagarna inom det svenska jordbruket, tycker jag att besparingsnitet har sträckt sig alltför långt.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ANDERSSON, GUSTAV EMIL**: Herr talman! Jag skulle inte ha förlängt debatten ytterligare, om inte herr statsrådet direkt uppfordrat mig därtill genom att ställa en fråga till mig.

Jag vill svara herr statsrådet med att ställa en motfråga: Varför har inte regeringen tidigare under alla förhållanden följt statsrevisorerernas anmärkningar? Då hade revisorererna sluppit att, såsom skett, med ett par års mellanrum komma igen med samma anmärkning.

När det gäller en stor folkgrupp, vars större del tillhör de mindre inkomst-

Anslag till veterinärinrättningen i Skara m. m.

tagarna, tycka jordbruksministern och regeringen, att det är ett lämpligt tillfälle att spara, därför att statsrevisorerna gjort ett påpekande, som såvitt jag minns inte alls rörde sig om grunderna utan endast avsåg den stora ökningen och om något kunde göras däremot. Det var för övrigt inom statsrevisionen mycket resonemang, om förhållandena skulle föranleda något yttrande alls.

Om däremot regeringen i fortsättningen vill ägna uppmärksamhet åt vad statsrevisorerna kunna ha att anmärka på i fråga om byråkratisering och blankettraseri och dylikt, skulle både statsrevisorerna och svenska folket vara mycket tacksamma för det.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Anderberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonsson, Jon*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Anderberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst

omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 50.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens forskningskommitté för lantmannabyggnader under budgetåret 1949/50;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att vidtaga de åtgärder, som erfordras för Sveriges anslutning till Förenta Nationernas livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO); samt

nr 39, i anledning av väckta motioner angående anslag till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till veterinärinrättningen i Skara m. m.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till veterinärinrättningen i Skara m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 25 februari 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 90, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, förelagt riksdagen vissa förslag rörande änd-

Anslag till veterinärinrättningen i Skara m. m.

ringar i organisationen av och verksamheten vid veterinärinrättningen i Skara ävensom föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln till veterinärinrättningen i Skara anvisa till avlöningar ett förslagsanslag å 122 300 kronor, till omkostnader ett förslagsanslag å 24 400 kronor samt till inredning och utrustning ett reservationsanslag å 75 000 kronor.

Kungl. Maj:ts ifrågakvarande förslag innebar bland annat, att den till inrättningen knutna hovslagarskolan skulle nedläggas samt att i samband därmed den på övergångsstat placerade förutvarande föreståndaren för inrättningen skulle överföras å indragningsstat.

I detta sammanhang hade utskottet även behandlat två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 259 av herr *Isaksson* m. fl. och II: 327 av herr *Onsjö* m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att hovslagarskolan vid inrättningen skulle bibehållas, samt anvisa för ändamålet erforderliga medel.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de likalydande motionerna I: 259 och II: 327,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den 1 juli 1949 överföra förutvarande föreståndaren för veterinärinrättningen i Skara å indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet samt vidtaga den ändring i personalförteckningen för inrättningen, som påkallades därav;

2) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för veterinärinrättningen i Skara, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

3) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Veterinärinrättningen i Skara: Avlöningar ett förslagsanslag av 122 300 kronor;

b) till Veterinärinrättningen i Skara: Omkostnader ett förslagsanslag av 24 400 kronor;

c) till Veterinärinrättningen i Skara: Inredning och utrustning ett reservationsanslag av 75 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren*, *Hjalmar Nilsson*, *Svensson* i *Ljungkile*, *Larsson* i *Karlstad*, *Ahlsten* och *Boman* i *Stafsund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till de likalydande motionerna I: 259 och II: 327,

1) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för veterinärinrättningen i Skara, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Veterinärinrättningen i Skara: Avlöningar ett förslagsanslag av 136 400 kronor;

b) till — — — 24 400 kronor;

c) till — — — 75 000 kronor.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Det var, måste jag säga, en rätt avsevärd förvåning som jag erfor, när jag läste propositionen nr 90 angående anslag till veterinärinrättningen i Skara och fick se, att det föreslogs, att den dit förlagda hovslagarskolan skulle nedläggas. Nu har också jordbruksutskottet ansett sig böra tillstyrka propositionens förslag och förordar alltså, att skolan skall upphöra. Det föreligger emellertid en reservation, i vilken en mycket stark minoritet hävdar, att skolan inte bör nedläggas utan allt fortfarande bör bibehållas.

Innan jag fortsätter vill jag inskjuta, att jag i mitt anförande inte kommer att röra vid det i propositionen påtalade överskridande av anslag, som man gjort sig skyldig till vid veterinärinrättningen. Det ligger också helt utanför den fråga, som vi ha behandlat i vår motion.

Departementschefen förordar liksom utskottsmajoriteten, att verksamheten vid veterinärinrättningen tills vidare bör fortgå och att frågan om inrättningen skall få bestå för framtiden först senare bör prövas. Man tycker då, att det

Anslag till veterinärinrättningen i Skara m. m.

vore rimligt, att även hovslagarskolan tills vidare finge bibehållas och att man först i sammanhang med prövningen av hela veterinärinrättningens fortbestånd bedömde, huruvida skolan skall bestå eller nedläggas.

Det är mycket intressant att se, vad de säga som ha yttrat sig i detta ärende.

Nämnden vid veterinärinrättningen avstyrker för sin del på det allra bestämdaste, att skolan skall slopas, och den anser att behovet av hovslagare torde i väsentlig grad komma att ökas. Det är att märka, att vi för närvarande när det gäller hästintresset befinna oss i en vågdal, men vi kunna nog vara aldeles övertygade om att så småningom kommer detta intresse att åter ökas, och då blir det också ett större behov av hovslagare. Jag kan också tillägga, att redan nu detta behov är så stort, att man för närvarande har mycket svårt att få en häst skodd. Det är nödvändigt att långt i förväg tinga tid hos de hovslagare, som finnas, och det är ingalunda säkert, att man får hästen skodd inom den tid, som man skulle önska.

Nämnden framhåller vidare, att Skaraborgs län ur hästavelssynpunkt är ett av de mera betydande i vårt land. Till detta skulle jag vilja foga, att denna hovslagarskola i Skara är landets äldsta skola i sitt slag; den tillkom år 1775. Till belysning av hästbeståndets storlek kan jag nämna, att år 1941 — jag har inte siffror från något senare år — hade de västsvenska länen ungefärligen 26 procent av landets hästbestånd. Det säger enligt mitt förmenande ganska mycket och talar för att man allttjämt i dessa trakter bör ha en hovslagarskola.

Vad säger då expertisen om förslaget att slopa skolan? Jag vill citera vad professor E. Åkerblom, som måste räknas till en av experterna när det gäller hovvården i vårt land, har sagt i sitt yttrande. Han säger, att starka skäl tala för att denna skola allttjämt bibehålls, och tillägger, att årsbehovet av hovslagare i vårt land kan uppskattas till 58—67. Han säger vidare: »Även om plats kunde beredas för flera hovslagarelever vid veterinärhögskolan och lantbruksinsti-

tutet i Alnarp, bör hovslagarskolan i Skara fortsätta sin verksamhet av flera skäl. Rekryteringen av hovslagare från västra Sverige skulle nämligen med all sannolikhet bliva lidande på ett nedläggande av denna senare. Sedan statligt stöd till hovvårdsföreningar och enskilda hovslagare i ambulerande praktik införts, har efterfrågan på yrkesmän stegrats avsevärt. Två hovslagarskolor vore, även om de tillsammans kunde mottaga 60 elever per år, icke tillräckliga för att dels besätta vakanta tjänster, dels besätta nyinrättade tjänster i områden, där förut hovslagare ej funnits.»

Styrelsen för veterinärhögskolan anser för sin del, att sakrevisionen ej förebragt tillräcklig utredning för sitt förslag om ett omedelbart nedläggande av skolan, och anför vidare, att det borde uppmärksammas, att statsmakterna så sent som år 1944 lämnat utan erinran framlagda förslag om utökning av undervisningen till två årskurser för civila hovslagare vid skolan i Skara. Veterinärhögskolan avstyrker för sin del på det bestämdaste, att hovslagarskolan nedlägges.

Statskontoret, som brukar föra sarsamhetens talan, anser för sin del att det inte nu förefinns tillräckliga skäl för att, såsom sakrevisionen föreslagit, överföra föreståndaren och instruktionsmeden för skolan till indragningsstat.

Härtill kan jag också anföra skrivelser, som länets hushållningssällskap och länsavdelningen av RLF tillställt jordbruksutskottet. Hushållningssällskapet påpekar, att under en tioårsperiod ha icke mindre än 67 procent av eleverna vid denna hovslagarskola kommit från de västsvenska länen och att eleverna från Skaraborgs län utgöra 30,6 procent. RLF:s avdelning anser det underligt, att skolan skall nedläggas, eftersom länet får räknas till de främsta i landet på hästavelns område. Bristen på hovslagare, säger man, blir ännu större om något år, och förslaget rimmar mycket illa med att man under senare år har gått in för understöd till s. k. hovvårdsföreningar. Man säger också, att om

Anslag till veterinärinrättningen i Skara m. m.

framdeles endast hovslagarskolan vid Experimentalfältet och Alnarps hovslagarskola skola finnas till, kommer säkerligen antalet elever från Västsverige att avsevärt minska.

Såsom skäl för ett nedläggande av hovslagarskolan i Skara anföres nu bland annat i propositionen och utskottsutlåtandet, att elevantalet vid skolan varit mycket ringa. Så förhåller det sig emellertid knappast. Denna skola är avsedd för 12 elever. Under de sista tio åren ha där undervisats 88 elever eller i medeltal 8,8 elever per år. Men då är det att märka, att under krigsåren var en hel del av den ungdom, varifrån eleverna till hovslagarskolorna rekryteras, inkallad. Det kan därför vara anledning att undersöka elevantalet under andra perioder. Det visar sig då att under de sista femton åren har det i genomsnitt varit 9,5 elever per år, och tar man de sista fem åren, skall man finna, att antalet elever har företett en märkbar stegring. Under dessa år ha undervisats 52 elever, vilket blir i genomsnitt 10,4 elever per år eller närmare 90 procent av det antal som man över huvud taget får ta in och undervisa vid skolan. Under år 1948 ha med statsmakternas medgivande vid skolan undervisats vid dubbla kurser, och vid den sista av dessa kurser, vilken pågick från januari till och med april, undervisades 8 elever. Man kan alltså enligt mitt förmenande inte säga, att elevantalet har varit ringa; tvärtom säger statistiken, att elevantalet har varit relativt stort särskilt med tanke på dels krigsåren och dels det förhållandet, att vi för närvarande leva i en tid, då hästintresset inte har varit särdeles stort.

Ett annat motiv, som redovisas i propositionen och i utskottsutlåtandet — det diskuterades också vid utskottsförhandlingarna — är att det skulle draga dryga kostnader att renovera de fyra bostadsrummen för eleverna i hovslagarskolan. Jag vill för min del säga, att elevrummen ingalunda befinna sig i det skick, som man skulle önska. Men jag tror ingalunda, att det skulle draga den stora kostnad av 50 000 kronor att re-

novera dem, som sakrevisionen vid ett överslag kommit till. I byggnaden finnes redan en värmeanläggning, och man kan på goda grunder säga, att det skulle gå att på ett tillfredsställande sätt iordningställa och renovera dessa elevrum för en väsentligt lägre kostnad än den som sakrevisionen har kommit till. Vi ha haft en byggmästare där, som har lämnat ett kostnadsförslag, och han anser att man för en summa av 12 700 kronor skulle kunna på ett tillfredsställande sätt renovera elevbostäderna. Man bör därför enligt min mening inte av hänsyn till kostnaderna för renovering av elevrummen draga sig för att bibehålla skolan.

Man anför också såsom ett motiv, att den s. k. smedjan under årens lopp har gått med en avsevärd förlust. Även i det fallet förhåller det sig knappast på det sätt som det har gjorts gällande. Jag har införskaffat siffror, som visa att under de sista tio åren före den 1 januari 1946, då omorganisationen trädde i kraft, inlevererade smedjan 31 112 kronor eller cirka 3 100 kronor per år till veterinärinrättningens kassa. Enligt uppgift ha beloppen varit av motsvarande storlek även under 1947 och 1948, ehuru löner, materiel m. m. stigit och inrättningen för priskontrollens skull inte förrän 1 oktober 1947 fick höja sina priser.

Det torde knappast heller bli någon avsevärd besparing, om man drager in denna hovslagarskola. Det är tänkt, att föreståndaren för hovslagarskolan skall uppföras på indragningsstat med viss reducerad lön, men det skall fortfarande finnas två smeder vid inrättningen. Dessa smeder skola arbeta i en smidesverkstad, avsedd för ortens behov och där lantbrukarna på vanligt sätt skola kunna få sina hästar skodda. Emellertid skall det nu inrättas en assistentbefattning under motivering att indragningen av hovslagarskolan kommer att medföra ökat arbete för platschefen, som skulle bli föreståndare för den kliniska avdelningen. Härtill kommer att denne platschef på grund av det ökade arbetet skulle få en extra ersättning av

Anslag till veterinärinrättningen i Skara m. m.

cirka 1 200 kronor per år. Vidare torde komma att fordras ytterligare betjäning vid kliniken, ty för närvarande ha eleverna vid hovslagaraskolan fått stå till tjänst vid operationer för kastning av hästar. Man kan nog därför våga påståendet, att besparingen vid ett indragande av skolan blir synnerligen ringa.

Till sist skulle jag vilja säga, att denna skola tillkom tack vare en donation. Professorn Härnqvist överlämnade år 1808 en stor donation, av vilken veterinärinrättningen under cirka 140 år var starkt beroende; intill år 1855, då ordinarie anslag började utgå, var inrättningen helt beroende av donationen. Denne professor Härnqvist donerade hus och tomt till förmån för hovslagaren vid veterinärinrättningen på villkor att denne utbildade ett antal lärjungar till hovslagare. Jag har det mycket intressanta aktstycket i min hand. Det är daterat den 19 maj 1807, alltså för ungefärligen 142 år sedan. Dokumentet tycker jag nog i sin mån borde tala för att hovslagaraskolan i Skara alltjämt borde få finnas kvar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr HEIDING: Herr talman: När jag läste Kungl. Maj:ts proposition nr 90 angående veterinärinrättningen i Skara, fann jag där en del uttalanden, som jag blev något förvånad över. Vid genomläsning av utskottets utlåtande finner jag, att utskottets uttalanden gå i ungefär samma riktning som propositionen.

Sakrevisionen vill ha till stånd olika förändringar vid veterinärinrättningen. Den anser att den vid inrättningen fungerande nämnden skall avskaffas, att vissa förändringar rörande personalens tjänstgörings- och avlöningsförhållanden skola genomföras, att den vid inrättningen bedrivna hovslagarutbildningen skall upphöra samt att försöksjordbruket skall bedrivas efter i viss mån ändrade riktlinjer.

Även om det kanske finns en hel del, vari man kan instänma med sakrevisio-

nen, har den gjort en del uttalanden, som jag finner mycket egendomliga. Försöksgården tillträdde den 14 mars 1946, och personal anställdes inte förrän något senare. Sakrevisionen har ansett att vårsådden 1946 blev för sent utförd och att därför skörden inte blev så god som den kunde ha blivit. Sedan kom torkan 1947, och ingen kan väl hjälpa att skörden det året blev dålig.

Vad beträffar arbetskostnaderna erkänner jag och ger sakrevisionen rätt i att dessa i synnerhet det andra året voro alldeles för höga. En egendom på 60 hektar kan omöjligt bära så stora arbetskostnader som här varit fallet. Sakrevisionen har emellertid anmärkt på att såsom engångskostnader upptagits utgifter för gödsling med superfosfat. Revisionen anser att det lagts på för mycket därav. Nu vet jag inte om sakrevisionen är tillräckligt sakkunnig på detta område och förstår den saken. Om det gäller att iståndsätta en egendom, som kanske var eftersatt, skulle jag tro att det inte skadat med denna gödsling. Jag tror nog att de experter från orten, som tillhört nämnden, ha kunnat avgöra vad som varit lämpligt därvidlag. Den ene är en mycket duktig jordbrukare och den andre en dugande tjänsteman.

Efter att ha påtalat en viss överutfodring av djuren anför sakrevisionen, att byggnadskostnaderna ha överskridits med 40 000 kronor. Anledningen därtill var att inte några belopp varit upptagna till inredning och cementbeläggning i den större ladugårdsbyggnaden, vilket dragit en kostnad av 24 000 kronor, eller till höjning av yttertaket för att höskullen skulle rymma mera, vilket kostade 16 000 kronor. Därmed äro de 40 000 kronorna redovisade. Nämnden hade naturligtvis först bort ingiva en framställning till Kungl. Maj:t med begäran om medel för dessa ändamål, men arbetena behöfve ju göras omedelbart.

Vid inrättningen ha även vidtagits en del andra anordningar. När det är en försöksgård, har man naturligtvis ansett att gården borde iordningställas på bästa möjliga sätt, och nämnden bär väl ansett att den handlat rätt i dessa fall. Den

Anslag till veterinärrättningen i Skara m. m.

har därför låtit uppföra ett traktorgarage med vagnbod, en AIV-silo, svingård och potatiskällare. Siloanläggning skall ju nu för tiden finnas vid nästan varje gård, och det är tydligt att nämnden ansåg det vara klokt att ha en sådan på en statens försöksgård. Det är således en del åtgärder, som nämnden har vidtagit utan att först göra framställning därom hos Kungl. Maj:t, men nämnden kan knappast lastas för att beräkningarna över nödvändiga investeringar voro för lågt beräknade från början.

I alla fall har sakrevisionen, när den har sysslat med frågorna om gårdens skötsel och en del annat, kommit till det resultatet, att de åtgärder, som skola vidtagas, böra gå ut över hovslagarskolan. Den skall indragas. I propositionens redogörelse för sakrevisionens granskning står det bland annat: »Mot de av *smedjan* och *hovbeslagsskolan* redovisade resultaten under de båda budgetåren har icke framställts någon saklig anmärkning bland annat med hänsyn till de förutsättningar, varifrån man utgått vid driftens genomförande.»

Trots att sakrevisionen sålunda icke har några sakliga anmärkningar att göra, vill den ändå ha bort hovslagarskolan. Jag förstår inte sakrevisionen när den just skall slå ned på denna. Skolan är lämplig för mellersta Sverige, och det är rimligt att tänka sig att hästbeståndet kommer att öka igen, fastän det nu har gått ned. Vad som ligger bakom sakrevisionens ståndpunktstagande är tydligen bara det, att den vill ha bort skolan i Skara för att få flera elever i skolorna vid veterinärhögskolan och i Alnarp. Det anges ju också i propositionen, att meningen är att eleverna skola tagas om hand i dessa båda skolor.

Jag kan inte förstå att det skall vara nödvändigt att indraga hovslagarskolan i Skara. Föreståndaren skall enligt förslaget överföras på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet, men det vore naturligtvis bättre om han finge tjänstgöra vid skolan. Kostnaderna skulle inte bli så stora, ty den beräknade besparingen på skolans indragning är inte större än 14 100 kronor.

Man bör inte blanda ihop hovslagarskolans verksamhet med försöksverksamheten, till vilken försöksverksamhet det borde beviljas särskilda anslag. Försöksverksamheten vid jordbruket är ju en sak för sig, som tarvar mycket pengar, och man kan inte vänta sig att på två å tre år nå något resultat som kan visa hur det kommer att gå i fortsättningen. Det är ju en stat uppgjord när det gäller jordbruket, men det är omöjligt att förutsäga förhållandena noggrant, då många faktorer kunna inverka på resultatet.

Nu har man tänkt sig att hela frågan om anläggningens i Skara fortbestånd skall upptagas till avgörande efter en viss prövotid, men likväl har man gått in för att redan med utgången av innevarande budgetår lägga ned hovslagarskolan. Skolans nedläggande är således bara en början.

Hela det förslag, som här blivit framlagt, är sådant, att det vore all anledning för jordbruksutskottet att ta sig ytterligare en funderare på det för att se om inte utskottet kunde komma fram till ett annat resultat. Men nu är det för sent att yrka återremiss.

Herr statsrådet är för tillfället inte i kammaren, men jag skulle gärna vilja vädja till honom att han ville ställa sig välvillig till reservationen och medverka till ett beslut om att skolan kunde få vara kvar tills vidare. Om det nu skall ske en viss omläggning och rationalisering vid veterinärrättningen, så kunde väl också skolan få vara kvar ännu några år, så att man kunde få tid att se hur utvecklingen gestaltar sig och bedöma frågan i dess helhet.

Herr talman! Med vad jag har anfört ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! När denna fråga behandlades vid 1944 års riksdag, tillhörde jag dem som röstade för det förslag som då förelåg; jag fann att det vore motiverat att man skulle bedriva en viss forsknings- och försöksverksamhet i Skara.

Under de år som ha gått sedan dess

Anslag till veterinärrättningen i Skara m. m.

har det emellertid visat sig att denna forsknings- och försöksverksamhet har blivit dyrare än man förutsatte, kanske också dyrare än som varit nödvändigt om den hade handhåfts något annorlunda. För min del anser jag dock liksom både departementschefen och utskottet, att denna omständighet inte bör tagas till intäkt för ett fullständigt slopande av verksamheten, i varje fall inte på grundval av det bedömningsmaterial som hittills finnes att tillgå.

Jag anser alltså att både poliklinik- och försöksverksamheten även i fortsättningen bör bedrivas där; det har ju påpekats både år 1944 och nu, att det finns en hel del omständigheter i fråga om växtförhållandena i denna landsända som motivera att man har en försöksinstitution vid Skara för att tillvarata jordbrukarnas intressen och söka ge jordbrukarna vägledning i olika hänseenden. Jag anser alltså att det är nödvändigt att såväl polikliniken som försöksverksamheten är förlagd till denna bygd i Mellansverige, eftersom vissa omständigheter i samband med jordbruket i dessa trakter böra undersökas.

Men när man sedan överflyttar detta betraktelsesätt på hovslagarskolan, ser jag saken så, att en hovslagar skola kan ligga var som helst; hovslagarutbildningen är ju inte på något sätt lokalt betoad.

Nu har man sagt, att det kan vara bra att ha hovslagarskolorna spridda över landet för att resekostnaderna skola bli mindre. Gentemot detta vill jag säga, att jag inte tror att den synpunkten spelar någon större roll med de kommunikationsmedel vi nu ha. Jag vill för min del säga — och jag tror att jag härvidlag också ger uttryck åt utskottets uppfattning — att det inte är meningen att vi skola försämra möjligheterna att utbilda hovslagare. Som egen jordbrukare vet jag att det råder en viss svårighet, åtminstone i vissa trakter, att få tillräckligt utbildade och skickliga hovslagare för skötseln av hästarnas hovar. Jag tror emellertid, att man genom att följa den väg som jordbruksutskottet här har anvisat, nämligen att söka åstadkomma en

viss centralisering av utbildningen av hovslagare, kan nå lika långt som genom att ha skolorna spridda.

Då kan man fråga, om det är möjligt att inom de skolor som skulle återstå efter indragning av den i Skara — alltså dels den vid veterinärhögskolan och dels den i Alnarp — tillgodose det behov som har visats vara tillfinnandes. Jag skall här lämna några siffror för att belysa denna fråga, men innan jag nämner dessa siffror vill jag säga att man skall ha i minnet — som också herr Isaksson i sitt anförande påpekade — att det under de sista åren har utbildats i genomsnitt ungefär nio och en halv elev per år i Skara. Vid veterinärhögskolan anordnas årligen 2 kurser med plats för 16 elever och bostad för 12 i vardera kursen. Om vi se på hur många elever skolan har haft under de gångna åren sedan år 1944 — åren före 1944, under kriget, var det en viss sammanblandning, så man kanske inte kan använda statistiken från den tiden — skola vi finna att denna skola med sina 32 platser, fördelade på två kurser med högst 16 elever i varje, år 1944 hade 22 elever, år 1945 25, år 1946 likaledes 25, år 1947 20 och år 1948 19 elever. I Alnarp kan man utbilda upp till 28 elever, men intet år har elevantalet överstigit 18. Av dessa siffror framgår, att de 8 å 12 elever per år, som det kan bli fråga om att utbilda i Skara, kunna placeras vid veterinärhögskolan och i Alnarp.

Nu ha reservanterna talat om kostnaderna, och i reservationen säges det att elevbostäderna skulle kunna nödtorftigt repareras för, som det har sagts, 10 000 kronor. Enligt vad som har refererats i utskottet äro elevbostäderna dock så pass dåliga, att man knappast kan stå till svars med att nöja sig med att bringa dem i det tillstånd, som de kunna tänkas komma i genom en reparation för endast 10 000 kronor. Man har i sakrevisionen beräknat en kostnad på 50 000 kronor, och man vet hur det brukar gå när man skall reparera gamla byggnader; de brukas bli väsentligt dyrare än man har räknat med.

Till detta kommer den omständighe-

Anslag till veterinärrättningen i Skara m. m.

ten, som jag i början framhöll, att jag tror det är en fördel om man kan åstadkomma en viss centralisering och få litet större skolor med fullt kvalificerade lärarkrafter och i övrigt goda undervisningsmöjligheter.

Det har också påpekats här, att eleverna skulle vara behövliga som hantlangare vid den övriga verksamheten inom skarainstitutionen. Ja, det kan hända att det kan vara så i en hel del fall. Men man har ju också åtskilliga anställda inom jordbruket vid institutionen. Enligt vad som har meddelats mig äro för övrigt två tredjedelar av de djur, som behandlas vid anstalten, hundar, och endast en tredjedel hästar. Jag skulle tro att man inte behöver så många man till hjälp vid behandlingen av hundarna.

När det gäller forsknings- och försöksverksamheten i vårt land har jag, herr talman, alltid företrätt den upfattningen, att staten därvidlag har stora skyldigheter och bör försöka att, i den mån det är ekonomiskt möjligt och behov föreligger, lösa dessa angelägna forsknings- och försöksuppgifter. Å andra sidan visar det sig emellertid, att dessa uppgifter äro så omfattande, att vårt land icke har ekonomiska möjligheter att i den takt och den omfattning, som är önskvärd, fullfölja arbetet på detta område, utan man måste visa rätt stor återhållsamhet och sparsamhet. Om man vidtager de sparsamhetsåtgärder som utskottet här har föreslagit dels i fråga om organisationen av verksamheten i Skara och dels i samband med viss centralisering i övrigt, varvid hovslagarskolan nedlägges, kan det enligt min mening icke sägas att jordbruket behöver lida något men därav. Det förefaller mig som om man å visst håll överdriver verkningarna både för skolans eget vidkommande och för jordbrukarnas del av nedläggandet av denna hovslagarskolas verksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Efter det innehållsrika och klarläggande anförande som herr Isaksson nyss höll i

denna fråga har jag inte mycket att tillägga — jag kan i väsentliga delar instämma i vad han yttrade — men eftersom även jag är reservant i det här ärendet skall jag ändå be att få tillägga några ord.

De som voro med här i riksdagen år 1944 torde ha i minnet att vi då hade frågan om denna veterinärrättnings vara eller icke vara, kan man säga, på dagordningen. Jag hörde då till dem som ansågo att man skulle utan olägenhet kunna draga in på denna inrättning. Så skedde emellertid inte, utan i stället gjordes det i visst avseende en utvidgning av densamma; det blev en omorganisation som alltså gick åt motsatt håll.

Jag tror inte jag överdriver om jag säger att veterinärrättningen i Skara i visst avseende har varit ett sorgebarn, dels därför att verksamheten aldrig har gått enligt de ekonomiska kalkyler som ha gjorts upp och dels av andra skäl. Men nu är i alla fall frågan om inrättningens nedläggande inte aktuell. I detta läge ha vi ansett, att man borde spara med att bryta loss hovslagarskolans nedläggande till dess man tar frågan om hela inrättningens vara eller icke vara under omprövning.

Nu har här sagts en hel del bland annat om det genomsnittliga antalet elever. Jag vill på den punkten endast hänvisa till vad som står om den saken i reservationen, nämligen att det mot påståendet, att elevanslutningen under senare år varit ringa, må framhållas »att under tiden den 2 mars 1944—den 31 december 1948 utexaminerats 52 elever, d. v. s. endast 8 elever färre än som skulle ha varit fallet, därest kurserna varit helt fullbelagda.»

Ätminstone vi som bo uppe i den nordligare delen av Sverige ha varje år haft behov av att sända elever till den hovslagarskola som finns vid veterinärhögskolan. Det går så till, att vederbörande aspiranter få anmäla sig till hushållningssällskapet, som sedan ger dem bidrag för att de skola kunna besöka denna skola. Om jag inte är alldeles fel underrättad har det inte alla gånger

Anslag till veterinärinrättningen i Skara m. m.

varit lätt för dem att få plats vid veterinärhögskolan. Det kan hända att förhållandena i detta avseende ha ändrat sig på sista tiden, så jag reserverar mig för att jag kanske inte kan säga på pricken hur det är nu, men i varje fall har det ibland varit svårt att få plats.

Det är väl ingen som vill bestrida att det föreligger ett stort behov av att det utbildas hovslagare här i landet, och vi kunna väl också erkänna, även om vi äro jordbrukare, att det är mycket illa beställt med hovbeslaget för våra dragare. Jag kan nämna att vissa industribolag i mitt hemlän ha gått i täten för en förbättring på detta område och anordnat kurser; de ha nämligen kommit underfund med att det sker vissa förluster i produktionen — om jag så må uttrycka mig — just på grund av att en massa av dragarna ha för dåligt hovbeslag.

Jag skulle vilja ställa en fråga till min vän herr Jon Jonsson; jag föränleddes att tänka på den saken när jag hörde hans resonemang här. Jag måste beundra honom för hans energi när det gäller att försvara Kungl. Maj:ts förslag, vilka de än äro, men låt oss göra ett tankeexperiment och antaga, att det hittills inte hade funnits någon hovslagerskola i Skara, men att Kungl. Maj:t nu skulle ha framlagt förslag om inrättande av en sådan skola där. Skulle inte herr Jonsson då ha tagit parti för Kungl. Maj:ts förslag lika ivrigt som han nu går in för det föreliggande förslaget, som går i motsatt riktning? Jag bara ställer den frågan.

Jag har som sagt inte mycket att tillägga till vad som sades av herr Isaksson, och jag ber, herr talman, med dessa korta ord att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservatio-

nen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Isaksson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Isaksson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 39.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

—————
Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bekämpandet av hönstyfus m. m.;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; och

nr 43, i anledning av väckt motion angående åtgärder för tryggande av vissa jordägares rätt till fiske.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

—————

Förslag till föräldrabalk m. m.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 188 med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tillägsskatt å benzin, som användes vid jordbrukets drift, jämte i anslutning härtill väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, dels ock en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Förslag till föräldrabalk m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till föräldrabalk, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 februari 1949 dagtecknad proposition, nr 93, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) föräldrabalk;
- 2) lag om införande av föräldrabalken;
- 3) lag om ändring i giftermålsbalken;
- 4) lag angående ändring i lagen den 8 juni 1904 (nr 26) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap;
- 5) lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap; samt
- 6) lag angående ändrad lydelse av 3 och 15 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 253 av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl.,
nr 256 av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl.
och
nr 257 av fröken *Osvald* och fru *Lindström*, samt

inom andra kammaren:

- nr 318 av fru *Johansson* i Norrköping m. fl.,
nr 321, av fru *Gärde-Widemar* m. fl.
och
nr 322 av fru *Johansson* i Norrköping m. fl.

Propositionen samt motionerna hade hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet.

Utskottet hade i samband med propositionen till behandling förehaft jämväl den före propositionens avlämnande inom riksdagens andra kammare väckta motionen nr 28 av fru *Nordgren* m. fl. om förbättrat skydd för skilsmässobarn m. fl.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom förevarande proposition framlagda förslagen till föräldrabalk och till lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap — måtte för sin del antaga sex i utlåtandet införda, med 1—6 betecknade lagförslag i nu ifrågavarande ämnen;

B) att riksdagen med anledning av motionerna I: 257, II: 28 och II: 321 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan, i vilken utsträckning barnavärdsman borde utses för barn i äktenskap och adoptivbarn jämte därmed sammanhängande spörsmål, samt för riksdagen framlägga det förslag, var till utredningen kunde föranleda; samt

C) att motionerna I: 253, 256 och 257 samt II: 28, 318, 321 och 322, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt under A) och B),

Förslag till föräldrabalk m. m.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet funnos fogade fyra reservationer, berörande olika delar av förslaget till föräldrabalk.

Angående sättet för utlåtandets föredragning anförde

Herr BRANTING: Herr talman! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 34 hemställer jag, att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A) på det sätt, att de av utskottet framställda lagförslagen föredragas vart för sig, det första kapitelvis och, i den mån så anses erforderligt, paragrafvis, med ingress och rubrik sist, varefter, och sedan alla lagförslag blivit genomgångna, utskottets hemställan i punkten A) föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, densamma må omfatta utlåtandet i dess helhet, att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres, att för den händelse något av lagförslagen kommer att helt eller delvis återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar, samt att utskottet bemyndigas att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Utskottets förslag till föräldrabalk.

1 kap. 1 §.

Denna paragraf lydde:

Barn, som födes under äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning att det kan vara avlat dessförinnan, har äktenskaplig börd (*barn i äktenskap*), såvida ej, i den ordning som sägs i 2 kap., förklaras att barnet icke har sådan börd.

Herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Det föreliggande förslaget till föräldrabalk innehåller inte så många stora sakliga nyheter. Det finns visserligen även en del sådana i förslaget, och jag föreställer mig att de komma att bli behandlade längre fram under diskussionen här i kammaren. Att jag redan nu har begärt ordet, beror på att jag i all korthet vill fästa uppmärksamheten på förslagets ganska märkliga innebörd i annat hänseende. Det innebär nämligen en kodifiering av en ny huvuddel i vår lagbok.

Vår nuvarande allmänna lag, som fortfarande bär det gamla årtalet 1734, har som bekant under de mer än 200 åren efter dess tillkomst varit föremål för stora och omfattande ändringsförslag. Vid sidan av alla större och mindre ändringar har det också vid olika tillfällen varit planerat att göra en mera fullständig reformering. Från början hade man tänkt sig att förfara på samma sätt som då lagen tillkom på 1700-talet, d. v. s. skapa en helt ny lagbok på grundval av en modernare rättsuppfattning. Under förra delen av 1800-talet gjordes också stora och förnämliga förarbeten för att ersätta 1734 års lag med en helt ny lagbok. Detta visade sig emellertid omöjligt. Man har sedan förstått, att om man skulle vinna resultat, måste man sänka anspråken. Man kunde inte längre med lagstiftningsväsendets ansvällning och det moderna livets krav på regleringar inom allt fler områden och med allt större fullständighet hoppas att än en gång kunna göra ett sådant väldigt kodifieringsarbete. I stället har man under senare årtionden, vid sidan av det fortlöpande reformarbetet på olika punkter, försökt att bryta ut de olika stora huvuddelar, av vilka lagen består, således balkarna, och ersätta dem med nya. En sådan etapp är nu slutförd i och med det föreliggande förslaget till föräldrabalk.

En balk med denna titel har icke funnits tidigare. De lagregler, som här behandlas, avse huvudsakligen den s. k. föräldrarätten, d. v. s. förhållandet i rättsligt avseende mellan föräldrar och barn, och vidare förmynderskapsrätten

Förslag till föräldrabalk m. m.

även i sådana fall då föräldrarna inte äro förmyndare. Hela detta normkomplex ingick i 1734 års lag i ärvdabalken, vilken dessutom, som namnet antyder, innehöll regler om arv och vad därmed sammanhängande, testament, boutredning o. s. v.

Under arbetet med att ersätta ärvdabalken i 1734 års lag med en helt ny balk — det är nu flera årtionden sedan detta arbete påbörjades — blev det tydligt att även detta kodifieringsarbete i och för sig var en så stor och krävande uppgift, som dessutom var förenad med många nyskapelser, att det inte ansågs lämpligt att på en gång söka framlägga en helt ny ärvdabalk med hela det stora innehållet samlat. Man gjorde i stället så, att man successivt tog ut olika avsnitt av ämnet och utarbetade nya mindre lagar som ersatte skilda delar av den gamla ärvdabalken. På det sättet ha vi fått en lag om äktenskaplig börd, en lag om barn i äktenskap, en om barn utom äktenskap, en om adoption, en om förmynderskap och en rad lagar om den materia som hör till arvsrätten och vad därmed sammanhängande. När man sålunda skapade nya rättsregler i form av separata lagar, skedde detta dock hela tiden med tanke på att dessa nya lagar så småningom skulle hopfogas till större enheter, d. v. s. en eller flera balkar. Lagarna avfattades alltså med tanke på att de skulle utgöra byggnadsstenar i ett större lagverk.

Det är denna slutliga systematisering som det nu här gäller. Tidigare har det varit ovisst, om kodifieringen skulle ge en eller flera balkar till resultat. De nya lagarna blevo emellertid tillhoppa så omfattande, att en enda ny ärvdabalk skulle bli alltför stor. Därför har man gått den vägen att göra två balkar. Tanken är således att nu först antaga en föräldrabalk, omfattande föräldrarrätten och vad därmed sammanhängande, och sedan utarbeta en ärvdabalk, omfattande den andra hälften av den nuvarande ärvdabalken.

Vi stå nu inför den första delen av denna tillämnade kodifiering. Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att godkänna en ny föräldrabalk, som skall ersätta de särskilda lagarna om förhållandet mellan

föräldrar och barn jämte förmynderskapsrätten och vissa andra närliggande rättsområden. Även om propositionen, såsom jag nu angivit, i huvudsak bygger på gällande lagar och endast i vissa hänseenden innebär större förändringar, är det dock en märklig händelse i vårt rättsliv, att riksdagen nu har att taga ställning till en helt ny balk i vår allmänna lag.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Till justitieministerns anförande kanske det kan tillåtas mig att foga en förhoppning om att det arbete på omarbetningen av 1734 års lag, som så energiskt bedrivits under de tre första årtiondena av 1900-talet och ytterligare under 1940-talet, nu måtte få utan uppskov drivas till slut då det gäller jordabalken. Under 1930-talet gjorde man ett betydande uppehåll i utarbetandet av de nya balkar, som man avser att infoga i lagen i stället för de gamla balkarna från 1734 års lag. Det vore synnerligen önskligt, om det inte blev något sådant ytterligare uppskov.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

1 kap. 2—4 §§.

Godkändes.

2 kap. 1 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Vill mannen vinna förklaring, att barn som avses i 1 kap. 1 § icke har äktenskaplig börd, skall han väcka talan mot barnet eller, om barnet avlidit, dess arvingar inom tre år från det han fick kunskap om barnets födelse. Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare han dock ej förflutit från det att talan, som grundats på att barnet har äktenskaplig börd, blivit väckt mot mannen och han erhållit del därav.

Talan enligt första stycket må ej ägarum, om mannen, sedan han fått kunskap om att modern haft samlag med annan under tid, då barnet kan vara

Förslag till föräldrabalk m. m.

avlat, efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt.

Enligt en vid paragrafen avgiven reservation hade herr *Branting* samt fruor *Sjöström-Bengtsson*, *Lindström* och *Gärde-Widemar* av angivna orsaker hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Vill mannen vinna förklaring, att barn som avses i 1 kap. 1 § icke har äktenskaplig börd, skall han väcka talan mot barnet eller, om barnet avlidit, dess arvingar inom två år från det han fick kunskap om barnets födelse.

Talan enligt första stycket må ej ägas rum, om mannen, sedan han fått kunskap om att modern haft samlag med annan under tid, då barnet kan vara avlat, efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt.

Herr **BRANTING**: Herr talman! Om jag först får återknyta till de allmänna ord, som herr justitieministern nyss yttrade, kunna vi konstatera, att vi genom det föreliggande förslaget få en välbehövlig sammanfattning och systematisering av en rad lagbestämmelser, som förut ha förekommit i spridda lagar. Detta är enligt mitt sätt att se att hälsa med tillfredsställelse.

Den nya föräldrabalken innehåller också vissa betydelsefulla ändringar i gällande rätt. I likhet med första lagutskottets övriga ledamöter har jag för min del icke haft några erinringar att göra mot den föreslagna nya ordningen i fråga om förmyndarskap, som ju är en av de mera väsentliga nyheterna i det föreliggande lagförslaget. Hädanefter skola båda föräldrarna gemensamt vara sina barns förmyndare och således gemensamt fatta beslut i frågor som röra den ekonomiska förvaltningen av barnets egendom, om sådan finnes. Även om, såsom bl. a. Sveriges advokatsamfund har befarat, mellan makarna nu kunna uppkomma vissa tvister, som tidigare inte ha behövt påräknas, när fadern ensam haft avgörandet, överensstämmer dock den nya ordningen utan tveivel bättre med gällande rättsuppfatt-

ning beträffande hustruns ställning i äktenskapet. Den nya ordningen kommer också säkerligen som regel att bli till gagn för barnets intressen.

Även på ett annat område innehåller den föreslagna ärvdabalken ett flertal nya stadganden, som äro en följd av en principiell förskjutning i tidigare rättsuppfattning. Det gäller bl. a. rättsreglerna för fastställande av faderskap, både i fråga om barn födda i äktenskap och barn födda utom äktenskap. Det ligger i sakens natur att dessa problem äro ganska svårbemästrade, därför att här måste mot varandra bryta sig två olika och i viss mån motsatta synpunkter. Å ena sidan bör i dessa som i andra rättsfrågor rättsavgörandet vara grundat på vad man brukar kalla sanning i målet. Domen skall med andra ord fastställa ett rättsförhållande som så nära som möjligt ansluter sig till det s. k. verkliga förhållandet. Det är utan tvivel ett allmänt intresse att så sker. Men å andra sidan är det också som regel ett allmänt och socialt intresse att barn i äktenskap icke utan mycket goda grunder berövas sin äktenskapliga börd. Det är likaså ett allmänt och socialt intresse att utomäktenskapliga barn icke annat än på mycket goda grunder ställas utan det stöd som ett rättsligt fastslaget faderskap innebär. Eftersom det verkliga förhållandet i faderskapsmål ofta nog icke kan med visshet fastställas och det s. k. biologiska faderskapet inte alltid kan säkert bestämmas, uppstår i dessa mål lätt en viss intressekollision. Ju mer absolut bevisning som krävs i vanliga faderskapsmål för att den utpekade mannen icke blott *kan* vara fadern utan också verkligen är det, desto vanskligare kan det ibland bli för modern eller barnavårdsmannen att få till stånd en hållbar bevisning för faderskapstalan. Om det, såsom i den nu närmast förevarande paragrafen, således 1 § 2 kap., gäller barn i äktenskap, vilka under vissa förhållanden kunna fränkännas sin äktenskapliga börd, är det klart, att ju mer man underlättar för mannen att föra talan om att hustruns barn inte är hans barn, desto mera ökas givetvis möjligheten för att

Förslag till föräldrabalk m. m.

barn i äktenskap berövas sin äktenskapliga börd, som regel till viss social nackdel för barnet.

Hittills gällande lag har, som kammarens ledamöter veta, i dessa fall varit, om jag så får säga, ytterst socialt inriktad. Det har gått relativt lätt för modern till ett utomäktenskapligt barn att få en presumtiv fader till barnet förklarad underhållsskyldig. Det har likaledes varit relativt svårt att fränkänna barn i äktenskap deras äktenskapliga börd. Det skall villigt erkännas, att de nuvarande reglerna kanske ha sett alltför mycket till den sociala synpunkten och att lagen har varit alltför restriktiv när det gäller möjligheterna att beröva barn i äktenskap deras äktenskapliga börd. Utan tvivel måste medges — det gäller hela fallet här — att det i praktiken har förekommit stötande fall och att det har funnits anledning att lätta på de förefintliga reglerna. När exempelvis modern till ett utomäktenskapligt barn notoriskt har haft många olika förbindelser men sedan utan vidare kan utpeka den ekonomiskt bärkraftigaste som fader och rätten måste döma denne betalningskyldig, har man ofta haft en känsla av att detta inte är riktigt rätt.

Mot denna ordning har den nya lagstiftningen reagerat mycket skarpt. Nu skall, vågar man väl säga som en karakteristik av den nya lagen, den biologiska sannolikheten för faderskap få bli avgörande på ett helt annat sätt än tidigare. Barnets och moderns intressen stå inte längre i första rummet, såsom de ha gjort tidigare. Man riskerar emellertid i stället att i vissa fall diverse svårigheter komma att yppa sig. Denna allmänna omläggning av bevismöjligheterna i mål av denna art har också medfört, att jag skulle tro de allra flesta barnavårdsmän och personer, som ha till uppgift att tillvarataga barnets rätt och således ha med dylika sociala frågor att göra, ha ställt sig mycket tveksamma till den nya lagstiftningen.

Som ett allmänt omdöme om den nya lagen på denna punkt vill jag säga, att fastän kritiken mot hittills gällande rättsregler inte har saknat fog, har man

nu enligt mitt sätt att se gått alltför långt åt det andra hållet. Jag befarar att den nya lagen i en del fall inte bara kommer att medföra vissa sociala nackdelar, utan att den också kommer att framkalla processer av en icke önskvärd typ. Man behöver icke mycket fantasi för att föreställa sig, hur det kan komma att gå till, när exempelvis en utpekad barnafader försvarar sig genom att komma med en mer eller mindre vidlyftig bevisning och utredning för att söka visa, att det kanske inte är han som är fadern utan en annan man.

Den paragraf, som vi nu närmast diskutera, avhandlar möjligheterna för en man att få till stånd en förklaring om att barn, fött i hans äktenskap, saknar äktenskaplig börd. Därvidlag har hittills gällt den regeln, att mannen naturligtvis har kunnat föra sådan talan, men inom en ganska snäv tidsbegränsning. Han har varit skyldig att väcka sin talan inom sex månader från det att han fått kunskap om barnets födelse. Jag erkänner att fall ha förekommit, och dylika fall kunna förekomma även i fortsättningen, om man bibehåller den nuvarande regeln, då denna tidsbegränsning är alltför snäv. Vederbörande man kan exempelvis ha vistats utomlands eller ha haft praktiska hinder för att förbereda sin talan och få den väckt. När man i det nya förslaget skulle avhjälpa detta, har man varit väl frikostig, i det att man satt en tidsfrist av *tre år*. Mannen skall få tre år på sig att, efter det att han fått kunskap om barnets födelse, bestämma sig för om han vill väcka talan eller inte.

Jag och med mig övriga reservanter i utskottet ha haft den uppfattningen att detta är en onödigt långt tid, varför vi ha velat förkorta den. Vi ha sagt oss, att det visserligen inte finns något absolut riktigt härvidlag, men att två år böra räcka för mannen att bestämma sig. I många fall kan det ju vara ett ganska olidligt tillstånd för en kvinna att inte veta, hur det i ett dylikt fall skall bli med barnets äktenskapliga börd. Hela denna fråga är av den beskaffenheten att man inte bör dra ut saken i det obe-

Förslag till föräldrabalk m. m.

stämnda utan få till stånd ett avgörande så snart som möjligt, för att livet sedan skall kunna löpa i något så när normala former. Vi ha därför på denna punkt reservationsvis yrkat en förkortning från tre till två år.

Men paragrafen innehåller också en annan bestämmelse. Andra meningen i första stycket lyder: »Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare han dock ej förlustig sin talan förrän ett år förflutit från det att talan, som grundats på att barnet har äktenskaplig börd, blivit väckt mot mannen och han erhållit del därav.» Uttryckt på vanligt språk är situationen alltså den, att om mannen inte har varaktigt sammanbott med barnet, har han obegränsad tid på sig för att väcka talan i fråga om barnets äktenskapliga börd. Någon preskriptionstid börjar inte löpa, förrän det kommit ett krav ifrån barnets eller dess företrädarens sida mot mannen.

Jag vet mycket väl att man vid detta stadgandes tillkomst har tänkt på vissa fall, i vilka det måste anses ganska naturligt med en regel av den beskaffenhet som här föreslås. Det kan mellan de äkta makarna ha varit en fullkomligt klar sak, att mannen icke är far till barnet. Makarna kanske bo isär, och hustrun har fått barnet många år efter det att de skilts åt. I realiteten har det inte rätt någon strid mellan makarna om barnets börd. Men sedan kunna förhållandena ändra sig. Hustrun, som bar hand om barnet, kanske dör, eller det kan uppstå ekonomiska svårigheter. En vacker dag reses så kanske krav från en barnavårdsman, förmyndare eller dylikt mot mannen, att han i alla fall skall anses vara underhållsskyldig gentemot detta barn, som uppenbarligen icke är hans men för vilket han dock står antecknad som fader. Det har ansetts oskäligt att mannen skulle i dylikt fall nödgas på ett tidigare stadium föra talan om barnets äktenskapliga börd. Nu får mannen alltså en möjlighet, i och med att krav framställles mot honom, att få sin underhållsskyldighet såsom fader rättsligt prövad genom att han kan väcka talan om barnets äktenskapliga börd.

Detta är naturligtvis rimligt i ett sådant fall som jag här antytt. Men jag förmenar att så, som denna paragraf formulerats, kommer den även att täcka en mängd fall av en helt annan kategori och av en helt annan innebörd. Det stadgas nämligen inte något annat villkor för denna obegränsade rätt att föra talan från mannens sida än att han ej varaktigt sammanbott med barnet. Vi veta ju alla, att många naturliga omständigheter kunna ha föranlett att mannen inte har varaktigt sammanbott med barnet. Föräldrarna kunna i största sämja ha låtit barnet bo hos sin morfar eller på något annat lämpligt ställe. De kanske ha många barn och ha på grund av fattigdom eller dylikt tvingats att ha barnet boende på annat ställe än i familjen. Resultatet har blivit, att mannen ej varaktigt sammanbott med barnet. Jag kan inte se något rimligt skäl för att mannen i dylika fall skall ha möjlighet att kanske mot ett vuxet barn föra talan om att barnet i fråga saknar äktenskaplig börd.

Det kan måhända också gestalta sig på det sättet i livet, att det efter åtskilliga år uppstår strid mellan makarna. Mannen börjar kanske fatta misstankar, som kasta sina skuggor långt tillbaka i tiden. Han börjar fråga sig, om han verkligen är far till det barn, som hustrun fått, och börjar att gräva i det gamla. Den nya lagen ger honom möjlighet härtill.

Det finns inte fog för ett sådant stadgande i den nya ärvdabalken. Jag anser att så, som paragrafen i denna punkt har skrivits, kan den icke rimligtvis godkännas. Vi ha därför reservationsvis yrkat, att denna punkt måtte utgå ur paragrafen.

Genom den nya bestämmelsen konstitueras även i detta sammanhang en rättighet för mannens arvingar att föra talan om att barnet saknar äktenskaplig börd. Låt oss se saken levande framför oss! Barnet har bött skilt från föräldrarna. Mannen dör, och arvsfrågor uppkomma efter honom. Hans arvingar, som veta föga om förhållandet mellan makarna, kunna då uppträda på arenan och föra talan om att barnet-medar-

Förslag till föräldrabalk m. m.

vingen saknar äktenskaplig börd. Det är ganska stora vanskligheter som därvidlag synas öppna sig.

Om kammaren godkänner reservationsyrkandet på denna punkt, vilket alltså innebär, att andra meningen i 1 § 2 kap. strykes, kommer jag att i fråga om 2 § i detta kapitel yrka, att som en följd av det fattade beslutet andra meningen i 2 §, börjande med orden »Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet» och slutande med orden »framställt mot dödsboet» måtte utgå.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! I den sista fråga som herr Branting vidrörde ber jag att få instämma med honom. Det kan inte vara rimligt, att frågan om ett barn äger eller saknar äktenskaplig börd skall behöva hållas svävande i hela tre år. Om reservanternas förslag här går igenom och man bestämmer att tiden i stället skall vara två år, tror jag att all rättfärdighet är uppfylld.

Jag vill sedan säga några ord om 3 kap. 2 §, som handlar om fastställelse av faderskap till barn utom äktenskap. I nu gällande lag — jag behöver kanske inte beröra detta men för att få en bakgrund till vad jag sedan skall säga, vill jag göra det ändå — stadgas, att den som under konceptionstiden haft samlag med modern skall anses som barnets fader, såvida det ej är uppenbart att barnet icke avlats vid det tillfället. En man kan alltså med nuvarande regler förklaras för fader till ett barn, även om vissa omständigheter, som han dock inte får åberopa inför rätten, kanske ganska tydligt tala däremot. Under sådana förhållanden kan givetvis en del misstag begås. Det kan inte anses tillfredsställande, att en man förklaras för fader till ett barn utom äktenskap, fastän han anser sig kunna bevisa, att han inte är det. I sådana fall kommer han givetvis aldrig att bry sig om barnet, och underhållsbidraget utbetalar han ytterst motvilligt, nå-

got som man ju inte heller får förväna sig över.

Reservanterna ha därför i likhet med utskottet ansett, att en ändring av dessa förhållanden är påkallad, och vi äro eniga med utskottet om att sannolikhetsbedömningen skall få ett större värde än i nuvarande lagstiftning. Vi ha gjort detta med ögonen öppna för, att den föreslagna lagen kommer att göra de ogifta mödrarnas svåra ställning ännu svårare. Antalet rättegångar för fastställande av faderskap komma att ökas. Men trots detta blir det säkerligen så, att de fall, där faderskap inte kunnat fastställas, komma att bli långt talrikare än nu är förhållandet. Helt säkert komma många kvinnor att dra sig för att bringa dessa ömtåliga ting inför domstol; det kan bli så motbjudande för dem, att de hellre avstå från att få faderskapet fastställt. Helt säkert kommer också en del kvinnor — kanske inte så många men dock en hel del — att vägra uppge faderns namn hellre än att figurera i en sådan här process. Ty vi böra erinra oss, att det är inte bara när det gäller s. k. slarviga mödrar, vilka bevisligen haft samlag med flera män, som faderskapet förnekas, utan den bittra erfarenheten få också mycket ordentliga och hedertliga kvinnor ofta göra.

När vi ändå, trots de nackdelar som jag påtalat, i princip äro med om den föreslagna lagändringen, så är det därför att vi anse, att det ur många synpunkter är viktigt, att fadern så långt det är möjligt verkligen blir övertygad om att han är fader till barnet. Då vill man ju också förutsätta att han lojalt uppfyller sina plikter i vad de avse ekonomiskt underhåll och i bästa fall även personligen intresserar sig för sitt barn.

Vi anse emellertid att propositionen här gått litet för långt. Vi äro angelägna om att måttet för den bevisning, som skall föreläggas mot ett påstått faderskap, skall sättas så högt som möjligt, i främsta rummet för att skydda kvinnorna för trakasserier både inför domstol och annorstädes. Vi ha under förarbetena kommit till den uppfattningen, att en lämplig uppmjukning av dessa reg-

Förslag till föräldrabalk m. m.

ler skulle kunna ske, om i lagtexten ordet »uppenbart» inskjutes före ordet »sannolikt». Jag kommer, herr talman, när denna paragraf kommer före, att yrka på bifall till reservationen.

Jag skall be att få fortsätta, medan jag ändå har ordet, att säga någonting om 5 kap. 1 §, som gäller barns släktnamn. I många fall, jag vågar inte säga de flesta, är det en fördel för ett skilsmässobarn att, även om modern gifter om sig, få behålla sin naturlige faders namn. Detta gäller givetvis främst, när föräldrarnas skilsmässa inte efterlämnar någon bestående bitterhet från någondera partens sida. Den naturlige fadern kan också ha ett sådant namn, att det är av värde för barnet att få behålla det. Man kan väl också förutsätta, att den som har vårdnaden om barnet — vilket i de flesta fall är modern — kan på ett tillfredsställande sätt förklara för barnet, varför det har ett annat namn än den övriga familjen. Det är klart att i sådana fall skall barnet behålla sitt rätta namn. Men det finns en annan kategori, som kan få det betydligt besvärligare i det här avseendet. Jag tänker på alla de fall, där barnet från tidig ålder genom moderns giftermål kommer att växa upp tillsammans med styvfadern och lever i den tron, att styvfadern är den naturlige fadern. Barnet kallas också i alla sammanhang vid styvfaderns namn. Men så kommer barnet i skolan. Det blir då ofta en chock för barnet att få ett namn, som det är obekant med. Modern och styvfadern vilja ofta skona barnet för den smärtsamma upplevelsen. Då vore det bra, om man hade den möjligheten, som nu finns för utomäktenskapliga barn, att i kyrkoboken få antecknat att barnet har sin styvfaders namn.

Nu kan man invända att möjligheten finns att genom statistiska centralbyrån få namnet ändrat, men det är en omgång som är besvärlig och som åtminstone inte alltid är framkomlig. Ofta tillgripes då en annan utväg, och det är att styvfadern adopterar barnet. Då får barnet utan vidare styvfaderns namn. Till en sådan adoption fordras inte faderns medgivande, såvitt han inte har vård-

naden om barnet, men det brukar väl knappast vara så i de fall, som det här är fråga om. Det är klart att en adoption kan vara och ofta är den bästa lösningen, men inte alltid. Det är nämligen så, att genom adoptionen befrias den naturlige fadern från sin underhållsskyldighet till barnet, och det kan vara ganska ödesdigert för en familj, som redan förut befinner sig i mycket små ekonomiska omständigheter. Därför tro vi reservanter att den utväg, som vi visat på, i många fall skulle vara till barnets bästa, och det är uteslutande detta, som har varit anledningen till vårt ställningstagande.

Sedan skulle jag vilja säga några ord om 6 kap. 3 §, där vi reservanter inte begära någon annan ändring än en viss ändring i motiveringen. Det gäller föräldrarnas rätt att tillrättavisa eller, rättare sagt, aga sina barn. Departementschefen har där fört det resonemanget, att frågan om nödvändigheten och lämpligheten att använda kroppssaga vid barns uppfostran är mycket omstridd. Detta gäller också remissvaren. Svenska familjevården till exempel framhåller, att föräldrars rätt att tillrättavisa sina barn ofta missbrukas, och hävdar att bestämmelserna böra utgå. Detta göra också alla tillfrågade kvinnoföreningar, och även domkapitlet i Lund är av den mening. Under ärendets behandling har emellertid påpekats, att om lagparagrafen utginge, skulle även en mycket lindrig kroppslig tillrättavisning kunna rubriceras som straffbar misshandel, och det vore att gå för långt. Reservanterna anse att den tveksamhet som råder, huruvida så verkligen skulle ske, borde fått komma till uttryck i utskottets utlåtande. Reservanterna ha på denna grund inte velat föreslå att paragrafen skall utgå, men däremot anse vi lämpligt att man, vid en revision av straffreglerna rörande brott mot person överväger, huruvida inte misshandelsbegreppet bör få en sådan utformning, att därunder otvetydigt ej inbegripes denna lindriga form av kroppslig tillrättavisning från föräldrar gent emot barn. Om så sker anse vi att denna paragraf kan utgå.

Förslag till föräldrabalk m. m.

Sedan skall jag be att få säga ett par ord om 7 kap., i vad det gäller skyldighet för barn att underhålla sina föräldrar. Jag har där tillsammans med några kamrater i kammaren väckt en motion, vari vi ifrågasätta lämpligheten av att adopterat barn har underhållsskyldighet mot både sina adoptivföräldrar och sina naturliga föräldrar. Det har hänt att underhåll verkligen utkrävs från två håll. Utskottet har emellertid behandlat denna motion mycket välvilligt och förutsatt, att när man inom den närmaste framtiden kommer att utreda frågan om en revision av reglerna i fattigvårdslagsstiftningen angående underhållsskyldighet mellan föräldrar och barn, man även skall ta hänsyn till den fråga som jag nu berört. Jag vill bara understryka, att vi hoppas att denna utredning snart skall komma till stånd.

Herr KRÜGEL: Herr talman! I fråga om den allmänna översikten över den lag det här gäller ber jag att få instämma i vad statsrådet och herr Branting nyss anförde.

I övrigt ber jag att få säga att det, att döma av vad som redan anförts i denna debatt och de till utskottsutlåtandet fogade reservationerna, skulle kunna sägas att utskottet står splittrat kring denna lagstiftning, och ändå vill jag bestämt hävda att det är inte så. Lagförslaget spänner över ett mycket stort område, och ser man till innehållet i reservationerna, skall man finna att skillnaden mellan dessa och motsvarande stadganden i lagförslaget icke är särskilt framträdande, i något fall t. o. m. knappast skönjbar. Att utskottet i en så stor och viktig fråga kunnat samlas som skett måste tillskrivas den klokhets, skicklighet och omsorg, varmed ärendet förberetts inom den utredning, som arbetat på förslaget, men också inom departementet. Jag tror att bakom denna min förklaring — jag skulle gärna vilja tillägga uttryck för tacksamhet — står ett absolut enigt utskott.

Härefter ber jag att med några ord få för kammaren anmäla de synpunkter, som för utskottets vidkommande varit

avgörande vid dess ställningstagande i de stycken, där reservanterna gjort sig skiljaktiga från utskottet. Lämpligt är kanske att vid denna redovisning upptaga reservationerna i den ordning de förekomma i utlåtandet. Först alltså något om den reservation, som berör 2 kap. 1 § första stycket i lagförslaget.

Enligt utskottets förslag i denna del, som helt sammanfaller med propositionen, kan innehållet i lagen sammanfattas på följande sätt. Om en man förmenar att hans hustru bedragit honom och fött barn med annan person, så äger mannen att inom tre år från barnets födelse föra talan om att barnet ej har äktenskaplig börd. Forsitter han denna tid, går han sin rätt härutinnan förlustig. Men förslaget stadgar också, att om mannen ej varaktigt sammanbott med barnet — herr Branting var inne på den saken nyss — kan annan beräkning läggas till grund för utmätande av den tid, inom vilken bördstalan skall anhängiggöras.

Reservanterna vilja, som vi redan hört, att tiden för talan enligt det förstnämnda fallet skall begränsas till två år — bl. a. därför att hittills kunnat tillämpas betydligt kortare tid utan att därav uppkommit besvärligheter — och att det sistnämnda stadgandet om undantag från huvudregeln skall utgå. Utskottet har inte velat biträda detta reduceringskrav. Det är inte alltid det rätta sammanhanget blir klart så fort. Mannen kan ha varit bortrest. I bevisföringen kunna ju numera också ingå tidsödande vetenskapliga undersökningar. Det kan därtill anmärkas, att ingen av de sakkunniga, domstolar och andra, som haft att ta ställning till detta problem, funnit anledning yrka på någon ting annat än vad som kommer till uttryck i propositionen och utskottsförslaget. Det har också syntts utskottet angeläget att ett barns rätta bördsförhållande klarlägges och att tiden för igångsättandet av åtgärder i detta syfte ej tillmätas allt för snävt. Utskottet har med beaktande av bl. a. dessa skäl funnit sig utan betänkligheter böra följa den kungliga propositionen.

Förslag till föräldrabalk m. m.

Vad angår reservationen nr 2, eller den som riktar sig mot lagtexten i 3 kap. 2 § i samma lag, må sägas att enligt propositionen och utskottsförslaget formulering som allmän regel gäller, att en man som haft umgänge med en kvinna under den s. k. konceptionstiden, eller m. a. o. under sådan tid att barnet enligt gällande bestämmelser kan vara avlat vid tillfället i fråga, skall anses som fader, om det ej är osannolikt att barnet avlats vid umgänget. Här anmäler sig alltså något större krav på säkerhet vid fastställandet av faderskapet än vad nuvarande lagstiftning fordrar.

Reservanterna vilja på denna punkt att ordet »uppenbart» inskjutes i lagtexten framför ordet »osannolikt», varmed, tror man, risken för att mannen allt för lätt frigöres från faderskapet minskas. I Danmark, vars lagstiftning i många fall nära sammanfaller med vår, har man föredragit att icke handla där fallet är tvistigt, d. v. s. man avstår från att lagligt fastställa faderskapet. Där emot utdömer man som hos oss underhåll.

Vid propositionens utarbetande har man i detta stycke kunnat stödja sig på uttalanden av Svea hovrätt, Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund och Föreningen Sveriges härads hövdingar. Sistnämnda förening framhåller starkt, att vår nuvarande lagstiftning på området icke längre kan upprätthållas, särskilt med hänsyn till att det kravet allt mer och mer gör sig gällande, att barn inom och utom äktenskapet skola likställas beträffande såväl underhåll som fostran och arv. Och skall det kravet kunna tillgodoses, då får det ej råda tvekan om vem som är fader till barnet.

Statsrådet har funnit dessa synpunkter beaktansvärda och vidare att ett bortfall av ordet »uppenbart» icke behöver medföra sådana konsekvenser som de av reservanterna anförda, d. v. s. opåkallat friande. Utskottet delar statsrådets inställning och tillstyrker alltså förslaget.

Jag kommer så till den tredje reservationen, som gäller 5 kap. 1 §. Fru Sjöström-Bengtsson berörde nyss det

förslag i fråga om barns släktnamn, som göres i reservationen, och jag kan fatta mig kort på denna punkt. Om en änka eller fränskild moder gifter om sig, får hon automatiskt den nye mannens namn — det minnas vi nog litet var från debatten om den frågan för någon tid sedan här i kammaren. Nu vilja reservanterna, att också hennes barn skola antaga sin nye fars, alltså styvfaderns, namn, vilket väl kan sägas vara att sträcka sitt krav väl långt. Man borde kunna begära att ett barn, om modern gifter om sig, skall få behålla sin faders namn. Propositionen och utskottsförslaget reglera ju också förhållandena i detta avseende så, att barnets eller barnens namn icke beröres av moderns förändrade äktenskapliga förhållanden.

Jag får kanske på denna punkt tillåta mig att nämna, att herr Branting, som i de övriga tre reservationerna följt damerna, i denna del funnit omgivningen en smula orolig och biträtt utskottsmajoriteten i dess ställningstagande.

Den fjärde reservationen gäller slutligen 6 kap. 3 § och handlar om aga. Reservanterna ha där inte framställt något yrkande, varför jag kan inskränka mig till att konstatera, att det i nuvarande lagstiftning på detta område förekommande uttrycket »tukta» utbytt mot »tillrättavisande uppfostringsmedel», varigenom man väl får anse att lagen i viss mån har humaniserats, utan att föräldrarna enligt lagen helt berövats rätten att, när omständigheterna påkalla det, använda aga. Reservanterna synas befara, att även denna nya formulering till ledning för uppfostraren kommer att i alltför stor utsträckning legalisera rätten att aga. Utskottet tror, att en sådan fruktan är i stort sett ogrundad. De flesta föräldrar torde i sin fosterrådgärning gärna avstå från ris och andra hårda åtgärder. Undantagen, alltså de föräldrar som våldföra sig på barnen — och sådana föräldrar komma säkerligen att finnas i fortsättningen liksom hitintills — låta sig enligt utskottets uppfattning antagligen inte rätta genom lagbestämmelser. Från den utgångspunkten skulle det kunna sägas, att den

Förslag till föräldrabalk m. m.

ena formuleringen är lika god eller lika dålig som den andra.

Jag ber emellertid att få yrka bifall till utskottsförslaget även i detta avsnitt.

Herr BRANTING: Herr talman! Jag har inte för avsikt att här upptaga någon längre debatt, utan vill närmast inskränka mig till att konstatera, att herr Krügel dock icke med något för mig hörbart ord har givit en rimlig förklaring till den obegränsade preskriptionstid, som meddelas fader att föra talan om att barn saknar äktenskaplig börd i de fall, där fadern icke sammanbott med barnet.

Det av utskottet tillstyrkta stadgandet härom i 2 kap. 1 § är och förblir icke klart genomtänkt. Min bestämda mening är, att om riksdagen godkänner det föreliggande förslaget, kommer det att kunna leda till synnerligen olyckliga rättegångar och tvister alldeles i onödan, till glädje för ingen människa och icke heller, därom är jag övertygad, till förnöjelse för dem som instiftat lagen. Lagstiftarna ha nämligen, såsom jag sade i mitt första anförande, tänkt på vissa fall, men däremot icke på andra.

Eftersom nu debatten kommit att omfatta lagförslaget i dess helhet, skall jag be att få säga några ord också om bestämmelserna i 3 kap. 2 §. Det gäller här att bestämma, hur de mycket vanliga faderskapsmålen, eller förordsmålen som de kallas, hädanefter skola handläggas. Paragrafen lyder: »Varder utrett, att mannen haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, skall han anses såsom fader,» — det är den nuvarande regeln — »om det ej är osannolikt att barnet avlats vid samlaget.» Tillägget betyder, att mannen får bevisa att det är osannolikt att barnet avlats vid samlaget, och där ligger rätten för honom att i målet dra in allehanda möjligheter att någon annan än han mera sannolikt kan vara fader till barnet. Dessa faderskapsmål — som hittills förlöpt, skola vi säga, relativt stillsamt så till vida att det har gällt att uttröna, huruvida fadern haft samlag med modern på sådan tid, att han kan vara fader — komma genom den nya bestämmelsen att förvandlas till ett

slags cirkus, om jag får använda ett så föga respektfullt ord, där mannen kan dra in alla möjliga personer och påstå, att den eller den har modern också haft att göra med och att det är lika troligt att han är fader till barnet. Mannen kan påyrka blodundersökning och fysiologisk undersökning på ett stort antal personer för att uttröna, var det verkliga, biologiska faderskapet ligger.

Denna nyhet, som tillkommit på grund av önskemålet att få fram sanningen, har sina mycket betänkliga sidor, och reservanterna ha velat skärpa bestämmelserna genom att föreslå den formuleringen, att det skall vara »uppenbart osannolikt» att barnet avlats vid samlaget med svaranden.

Vi behöva inte uppehålla oss vid de mer eller mindre filosofiska resonemang i denna fråga, som förts i de förberedande instanserna, där man har gjort gällande att uttrycket »uppenbart osannolikt» inte skulle kunna användas. Man har resonerat på det sättet, att en sak antingen är osannolik eller också är den det inte, och därför skulle det inte vara möjligt att använda uttrycket »uppenbart osannolikt». Med vanligt språkbruk och för vanligt språköra torde det dock vara alldeles klart, att det av reservanterna föreslagna tillägget skärper kraven på bevisning från mannens sida, om han vill vältra ifrån sig ansvaret i dessa mål.

Herr Krügel åberopade nyss, att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag blivit tillstyrkt av en stor mängd mycket framstående juristorganisationer och sammanslutningar. Vad man har godkänt är emellertid det förslag, som varit ute på remiss, alltså det förslag som utarbetats av de sakkunniga under ordförändeskap av Birger Ekeberg. I detta förslag fanns formuleringen »uppenbart osannolikt». Den ändring, varigenom man strukit ordet »uppenbart», har skett senare i departementet, och på den punkten har man inte något stöd från de åberopade instanserna. Så ligger saken i verkligheten till, och jag vidhåller att reservationen rörande denna paragraf är synnerligen starkt motiverad.

Jag ber, herr talman, att i fråga om den nu förevarande paragrafen få vidhålla det av mig framställda yrkandet.

Herr KRÜGEL: Herr talman! Herr Branting anmärkte på att jag inte uttalat mig närmare om motiveringen till andra meningen i första stycket av 2 kap. 1 §. Jag skall därför be att utöver vad jag nyss sade få lämna en liten förklaring på den punkten — jag yttrade mig kanske i det första anförandet i mycket allmänna ordalag.

Bakgrunden till den föreslagna tilläggsregeln är, att det i praktiken visat sig ytterst svårt att i de fall, då ingen meningsskiljaktighet råder mellan makarna om att barnet tillkommit i en utomäktenskaplig förbindelse, få den äkta mannen att inse att han för att bli fri från faderskapet måste väcka talan där-om. Ett ofta förekommande fall är, att barnet avlats under hemskillnad eller att makarna med anledning av hustruns otrohet erhållit hemskillnad efter barnets födelse. Mannen anser det i dylika fall helt naturligt onödigt att öppna en rättegång. Då emellertid presumptionen om den äkta börden icke undanröjts genom dom, står möjligheten öppen för barnets representant att framdeles rikta krav mot mannen i hans egenskap av rättslig fader. Vid denna tidpunkt kan emellertid preskriptionstiden enligt huvudregeln ha löpt till ända. Det är med tanke på dylika situationer, som en särskild preskriptionstid stadgats, räknad från den tidpunkt, då krav riktats mot mannen.

Såsom förutsättning för tillämpning av denna bestämmelse har angivits, att mannen ej varaktigt sammanbott med barnet. Denna förutsättning är tydligen regelmässigt för handen i nu avsedda fall, då barnet får antagas ha följt modern. Reservanterna ha gjort gällande, att förutsättningen skulle kunna vara uppfylld även i andra fall. Det är visserligen tänkbart, men det torde vara svårt att finna någon lämpligare skiljelinje, om man vill vinna det angivna syftet.

Förslag till föräldrabalk m. m.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Vad beträffar 2 kap. 1 § måste jag säga att jag är mycket tveksam, om inte reservanternas uppfattning är den riktiga. Att den nuvarande preskriptionstiden, sex månader, bör utsträckas är klart, men för att utsträcka den så långt som till tre år bör en ganska stark bevisning kunna förebringas. Jag skulle för min del finna det mycket värdefullt, om herr justitieministern också ville ta till orda i denna fråga, som jag tror är den svåraste att ta ställning till i hela förslaget till föräldrabalk.

Herr BRANTING: Herr talman! I mitt första anförande påpekade jag, att det i praktiken mycket ofta förekommer, att fadern och modern bo skilda från något av sina barn. Det kan vara så, att föräldrarna helt enkelt ha satt barnet hos någon anhörig på landet, där barnet kan leva ett mera friskt och sunt liv än i en stad eller ett fabriksamhälle. Ett sådant förhållande bör enligt min mening icke ge anledning till en o begränsad preskriptionstid.

Nu talar herr Krügel om detta såsom enstaka undantagsfall. Jag skulle tro att det i vårt land är mycket vanligt att barnet, eller något av barnen, på detta sätt placeras t. ex. hos far- eller morföräldrarna, varigenom den förutsättning uppkommer, som anges i 2 kap. 1 §, att mannen ej varaktigt sammanbor med barnet.

Herr Krügel gjorde också gällande att det inte skulle vara möjligt att finna någon annan formulering än den, som har föreslagits av utskottet, för att täcka de fall som närmast avses. Men herr Krügel vet dock lika väl som jag, att vi inom utskottet inte ha gjort något allvarligt försök att på den punkten skriva om lagen. Vi ha stått inför alternativet att antingen acceptera lagen eller också stryka den här ifrågavarande meningen. Sådan har situationen varit.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den

Förslag till föräldrabalk m. m.

nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den av herr Branting m. fl. därom anförda reservationen; och förklara herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Branting* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 2 kap. 1 § i det av första lagutskottet i utlåtande nr 34 tillstyrkta förslaget till föräldrabalk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som påyrkats i den av herr Branting m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

2 kap. 2—4 §§ samt 3 kap. 1 §.

Godkändes.

3 kap. 2 §.

Denna paragraf var så lydande:

Varder utrett, att mannen haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, skall han anses såsom fader, om det ej är osannolikt att barnet avlats vid samlaget.

Reservation hade avgivits av herr *Branting*, fruor *Sjöström-Bengtsson*, *Lindström* och *Gärde-Widemar* samt herr *Edenman*, vilka på anförda skäl hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Varder utrett, att mannen haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, skall han anses såsom fader,

om det ej är uppenbart osannolikt att barnet avlats vid samlaget.

Fru **SJÖSTRÖM-BENGTSSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den andra reservationen, som gäller den nu föredragna paragrafen.

Herr **KRÜGEL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som påyrkats i den av herr Branting m. fl. därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Sjöström-Bengtsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 3 kap. 2 § i det av första lagutskottet i utlåtande nr 34 tillstyrkta förslaget till föräldrabalk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse som påyrkats i den av herr Branting m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

3 kap. 3 och 4 §§ samt 4 kap.

Godkändes.

5 kap. 1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Barn i äktenskap erhåller faderns släktnamn.

Barn som, sedan det fyllt aderton år, erhåller äktenskaplig börd genom att föräldrarna ingå äktenskap med varandra, behåller dock det släktnamn som dessförintillkom barnet, såvida icke barnet själv annorlunda bestämmer.

Reservation hade anförts av fruar *Sjöström-Bengtsson* och *Lindström*, vilka på åberopade grunder föreslagit, att paragrafen skulle erhålla följande avfattning:

Barn i äktenskap erhåller faderns släktnamn. Har modern ingått äktenskap med annan, må denne giva barnet sitt släktnamn. Till sådan ändring av namn erfordras samtycke av den som har vårdnaden om barnet, där detta är under tjuuguett år, och av barnet själv, om det fyllt aderton år.

Barn som, sedan det fyllt aderton år, erhåller äktenskaplig börd genom att föräldrarna ingå äktenskap med varandra, behåller det släktnamn som dessförintillkom barnet, såvida icke barnet själv annorlunda bestämmer.

Fru **SJÖSTRÖM-BENGTSSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den tredje reservationen, som avser 5 kap. 1 §.

Herr **KRÜGEL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den av fruar *Sjöström-Bengtsson* och *Lindström* därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Förslag till föräldrabalk m. m.

5 kap. 2 och 3 §§ samt 6 kap. 1 och 2 §§.

Godkändes.

6 kap. 3 §.

Denna paragraf lydte:

Föräldrarna hava uppsikt över barnet samt äge för barnets tillrättavisande använda de uppfostringsmedel som med hänsyn till dess ålder och övriga omständigheter må anses lämpliga.

I motiveringen hade utskottet yttrat:

»Meningarna på barnuppfostringens område äro delade rörande användning av kroppsga. Även om utvecklingen har gått i den riktningen att aga numera brukas i mindre omfattning än tidigare, torde det knappast vara lämpligt att nu helt upphäva stadgandet om föräldrars rätt att, då så finnes nödigt för barnets tillrättaförande, tillgripa kroppsga. Ett upphävande av den nuvarande bestämmelsen skulle innebära, att en handgripelig tillrättavisning, även av mycket lindrig art, bleve jämställd med straffbar misshandel. En lagstiftning av sådant innehåll skulle säkerligen icke bäras upp av det allmänna rättsmedvetandet och med visshet icke heller bliva åtydd. På sätt departementschefen framhållit, förekommer sannolikt att kroppsga i lindrig form någon gång tillgripes även av föräldrar, vilka i princip anse att andra korrekionsmedel är att föredraga.

Oavsett det nu sagda har utskottet icke någon erinran mot att, såsom skett i Kungl. Maj:ts förslag, något jämka ordalagen i det nuvarande stadgandet i syfte att utmärka att mera kraftiga former av kroppsga om möjligt böra undvikas. Utskottet finner sig med hänsyn till det anförda böra tillstyrka det genom propositionen framlagda förslaget på denna punkt.»

Enligt en vid förevarande paragraf avgiven reservation hade herr *Branting* samt fruar *Sjöström-Bengtsson*, *Lindström* och *Gärde-Widemar* ansett, att utskottets utlåtande beträffande paragrafen bort hava följande lydelse:

Förslag till föräldrabalk m. m.

»Utskottet delar föredragande departementschefens uppfattning att kroppsga bör undvikas även av föräldrar mot barn. Ur nu angivna principiella utgångspunkt är det självfallet att betrakta som ett steg framåt att i Kungl. Maj:ts förslag uttrycket 'tukta' utbyts mot 'tillrättavisande uppfostringsmedel' i syfte att utmärka att aganderätten är begränsad. Även efter denna ändring torde dock risk föreligga att lagstadgandet om föräldrars tuktorätt toges till intäkt för att aga är tillåten även i kraftiga former, vilka enligt utskottets mening böra vara straffbelagda som misshandel.

Med hänsyn härtill kunde ifrågasättas, om icke stadgandet borde helt utgå. Mot en sådan lösning har under ärendets behandling invänts, att härigenom en kroppslig tillrättavisning även av mycket lindrig art bleve jämställd med straffbar misshandel, vilket vore att gå för långt. Enligt utskottets mening är det tveksamt, om den lindriga form av fysisk tillrättvisning, som även utskottet anser icke bör straffbeläggas, verkligen ingår under begreppet straffbar misshandel. Med hänsyn till den tveksamhet som råder på denna punkt vill utskottet emellertid icke i detta sammanhang yrka att det föreslagna stadgandet utgår. Däremot anser utskottet lämpligt att man vid en kommande revision av straffreglerna rörande brott mot person överväger huruvida misshandelsbegreppet icke bör få en sådan utformning, att därunder otvetydigt ej inbegripes denna lindriga form av kroppslig tillrättavisning från föräldrar gentemot barn, som enligt vad nyss sagts ej bör vara straffbelagd. Därest en sådan ändring kommer till stånd, föreligger icke någon som helst anledning

att bibehålla det särskilda stadgandet om föräldrars aganderätt.»

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den sista reservationen, som avser motiveeringen i fråga om denna paragraf.

Herr KRÜGEL: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, hade i avseende på den nu ifrågavarande paragrafen annat yrkande ej förekommit, än att densamma skulle godkännas.

På gjord proposition godkändes paragrafen.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Branting m. fl. vid paragrafen anförda reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

De under 2—4 framställda lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets under 5 framställda förslag till lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap.

I detta lagförslag var 1 § så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Yrkar part i mål om äktenskaplig börd eller om faderskapet till barn utom äktenskap, att blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper, som kan ske utan nämnvärt men, skall äga rum, äge rätten förordna om sådan undersökning med avseende å modern och barnet ävensom, såvitt angår mål om äktenskaplig börd, mannen i äktenskapet och i mål om faderskapet till barn utom äktenskap den uppgivne fadern. Kan det hållas för visst, att annan än mannen i äktenskapet eller den uppgivne fadern haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, må förordnande om undersökning avse jämväl honom.

Förslag till föräldrabalk m. m.

(i utskottets förslag:)

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

På yrkande av part äge ock rätten, där så visar sig erforderligt, förordna, att undersökningen skall omfatta syskon till barnet eller föräldrar och syskon till annan som avses med förordnande enligt första stycket.

Innan förordnande meddelas, skall tillfälle att yttra sig lämnas den som förordnandet skulle avse.

Herr BRANTING: Herr talman! I mitt första anförande tillät jag mig göra gällande, att herr justitieministern hade gått väl långt i sin strävan att vinna klarhet beträffande det s. k. biologiska faderskapet, att han därvidlag hade överskridit vad man kunde anse vara rimligt. Jag är mycket glad över att utskottet, när det gäller den nu föredragna lagen angående blodundersökning, har delat dessa allmänna synpunkter.

Den nu ifrågavarande lagen om blodundersökning innebär i själva verket också en mycket stark utvidgning av möjligheterna att företa undersökningar beträffande personer, som stå främmande för rättegången mellan parterna i ett faderskapsmål. Enligt denna lag kan nämligen rätten förordna om blodundersökning, när det kan antagas, att jämväl annan person än den uppgivne fadern haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat. Detta innebär med andra ord att en person, som i rättegång mellan en kvinna och en man angående faderskap utpekats såsom den verkliga fadern, kan utsättas för förordnandet att underkasta sig blodundersökning, ehuru han kanske inte alls haft med rättegången att göra, annat än möjligen i egenskap av vittne. Redan detta är att gå ganska långt.

En utvidgning föreligger också så till vida, att förutom blodundersökning nu även kan förekomma annan undersökning rörande ärftliga egenskaper, d. v. s. så kallad fysiologisk undersökning, undersökning beträffande allehanda andra kroppsliga egenskaper som kunna finnas hos den ene eller andre och anses kunna tyda på släktskap. Såsom ett bevis för hur oerhört långt justitiedepartementet i denna fråga egentligen var be-

rett att gå fäster jag kammarens uppmärksamhet på det stycke i den kungl. propositionens förslag, som av utskottet har uteslutits. Det heter där i 1 §: »På yrkande av part äge ock rätten, där så visar sig erforderligt, förordna, att undersökningen» — alltså blodundersökning och fysiologisk undersökning — »skall omfatta syskon till barnet eller föräldrar och syskon till annan som avses med förordnande enligt första stycket.» Det var faktiskt med andra ord herr justitieministerns mening, att man i ett sådant mål skulle kunna dra in så gott som hela släkten för att på den göra allehanda undersökningar och se, huruvida några släktiligheter kunde konstateras.

Detta förslag har nu utskottet lyckligtvis avstyrkt, och jag betraktar detta såsom en, om också liten, framgång — efter alla de föregående nederlagen — för den princip, som jag här har hävdad, nämligen att man i dessa mål bör ålägga sig en viss återhållsamhet i jakten efter s. k. fysiologisk likhet.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes det under behandling varande lagförslaget.

Det under 6 framställda lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslagen.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 1 april 1949 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 179, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

I det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget voro 1 § och 2 § första stycket så lydande:

1 §.

I den mån Konungen beträffande visst sinnessjukhus förordnar därom skall i stället för vad i 20 § första och andra styckena, 21—23 och 26 §§ sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321) stadgas om utskrivning från sinnessjukhus i sådant hänseende gälla vad nedan i denna lag sägs.

2 §.

Vid sinnessjukhus, som avses med förordnande enligt 1 §, skall för prövning av utskrivningsfrågor finnas en särskild nämnd (*utskrivningsnämnd*) bestående av sjukvårdsläkaren samt två av Konungen utsedda personer, av vilka en skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfaren och den andre bör vara i allmänna värv erfaren.

Lagen skulle enligt förslaget träda i kraft den 1 januari 1950 och gälla till och med den 30 juni 1952.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 377 av herr *Hedlund* i Östersund och nr 378 av herr *Johnsson* i Stockholm.

I motionen II: 377 hade påyrkats, att fullmaktsbestämmelsen i 1 § av den genom propositionen föreslagna lagen skulle utgå, att de föreslagna bestämmelserna i lagen skulle få gälla varje sinnessjukhus samt att desamma skulle inarbetas i sinnessjuklagen på det sätt sinnessjukvårdsberedningen föreslagit.

Motionen II: 378 innehöll en hemställan, att riksdagen ville företaga sådan ändring i lagförslaget, att vissa i motionen framförda synpunkter komme till uttryck.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte med anledning av förevarande proposition, nr 179, samt motionerna II: 377 och II: 378 för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321);

B) att motionen II: 378, i den mån den icke bifallits eller besvarats genom vad utskottet hemställt under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag beklagar att jag tar kammarens tid i anspråk vid behandlingen av denna fråga, trots att ett enhälligt utlåtande från första lagutskottet föreligger. Jag betraktar emellertid den fråga, som kammaren nu går att behandla, såsom för sinnessjukvården så betydelsefull, att jag ansett mig böra här ange skälen för den ståndpunkt, som jag under departementsbehandlingen har intagit.

Jag behöver inte spilla många ord på vad ärendet gäller. Kammarens ledamöter äro väl medvetna om att det i fråga om sådana straffriförklarade personer och med dem jämställda, som förvaras på sinnessjukhusen, har ansetts ur skyddssynpunkt nödvändigt att införa särskilda garantier, när det gäller deras utskrivning från sjukhusen. Det är sinnessjuknämnden som nu, centralt för hela landet, behandlar sådana utskrivningsfrågor. Nämnden har för närvarande omkring 3 800 ärenden per år att handlägga, vilket motsvarar ett 60-tal

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

ärenden varje gång nämnden sammanträder. Om jag säger, att nämndens sammanträden i regel vara en eller två, kanske tre timmar, så förstå kammarens ledamöter att det åtminstone inte vid sammanträdena kan bli fråga om någon mera ingående behandling av de enskilda fallen. Det är alltså inte bra som det är.

När det gäller den grundläggande frågan, om vi skola behålla det nuvarande systemet eller gå över till ett decentraliserat förfarande med lokala utskrivningsnämnder vid varje sjukhus, vill jag redan från början säga att det inte föreligger någon som helst skiljaktighet mellan den uppfattning jag företräder och den uppfattning, som har kommit till synes i utskottets utlåtande. I den grundläggande frågan äro vi alltså ense.

Då det gäller sättet att genomföra denna reform ha vi emellertid något olika uppfattningar. Utskottet har intagit den ståndpunkten, att man nu på en gång skall ta steget fullt ut och införa lokala utskrivningsnämnder vid alla sjukhus. I propositionen ha vi intagit den ståndpunkten, att systemet med lokala utskrivningsnämnder borde prövas under någon tid. Vi ha föreslagit inrättande av sådana nämnder vid fyra eller fem sjukhus och ha tänkt oss att efter en kortare provotid, då vi vunnit erfarenheter, genomföra reformen överallt.

Vad är det nu som har orsakat att utskottet och jag, trots att vi ha samma uppfattning, kommit på litet olika linjer? Jag skulle vilja säga kammarens ledamöter, att jag tror, att Kungl. Maj:ts förslag tar mera hänsyn till de faktiska förhållanden, som råda vid våra sinnessjukhus, än vad utskottets förslag gör.

Utskottet har, såvitt jag förstår, vid sin behandling av denna fråga betraktat den praktiskt taget uteslutande såsom ett juridiskt spörsmål, och det är naturligtvis i och för sig riktigt av ett lagutskott att göra det, ty det är ett juridiskt spörsmål. Utskottet säger att Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket det under en övergångstid skall bli lokala utskrivningsnämnder bara vid vissa sjukhus, inte är tillfredsställande. Ut-

skottet framhåller att frågan om formerna för utskrivning av straffriförklarade utgör ett viktigt rättsligt spörsmål. Utskottet gör gällande att det är uppenbart otillfredsställande att låta olika regler gälla för olika sjukhus och talar om att detta skulle innebära en olikhet inför lagen. Jag vill säga, att det även med min uppfattning ligger mycket i det resonemang som utskottet för. Jag vill emellertid framhålla för kammaren, att den juridiska valör, som denna fråga otvivelaktigt har, ändå inte väger tyngre än att ett enhälligt lagråd har ansett sig kunna acceptera den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t har intagit i denna fråga.

Denna fråga är inte bara ett juridiskt spörsmål. Den är i mycket hög grad en praktisk fråga. Vi måste fråga oss, vilka resurser vi ha vid våra sinnessjukhus att genomföra en ändring. Jag har själv deltagit i behandlingen av sinnessjukvårdsberedningens förslag, således det förslag som ligger till grund för propositionen. Vid denna behandling hade jag samma uppfattning som utskottet nu företräder, men när jag fick del av remissvaren, som inhämtats från olika sjukhus, vill jag gärna erkänna, att jag icke vågade gå på det förslag, som jag själv tidigare varit med om att utarbeta.

Kammarens ledamöter måste ha klart för sig att sinnessjukvården befinner sig i en svår kris och att det vid sinnessjukhusen råder en brist på läkare som är snart sagt katastrofal. Det går icke att lägga på dessa läkare något mått av ökad arbetsbörda på *en* punkt utan att de tvingas göra mindre på *annan* punkt. Nu hoppas väl både utskottet och jag att förslaget om inrättande av lokala utskrivningsnämnder, om man bär sig förnuftigt åt, skall gå att genomföra, utan att läkarnas arbetsbörda skall behöva ökas, men jag vill betona för kammarens ledamöter, att läkarna själva och sjukhusdirektionerna ingalunda äro säkra på att denna uppfattning är riktig. Atskilliga direktioner och sjukhuschefer ha visserligen tillstyrkt förslaget om att generellt inrätta utskrivningsnämnder, men det är värt att lägga märke till att de flesta

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

sjukhuschefer, som ha tillstyrkt förslaget, äro chefer vid sådana sjukhus, där ett mycket litet antal straffriförklarade förvaras. Bland dem har endast sjukhuschefen vid Sidsjöns sjukhus ett större antal sådana patienter. Sveriges psykiatriska förening, som är en organisation för alla våra sinnessjukhusläkare, har icke vågat sig på att föreslå ett generellt genomförande, och jag kan nämna att det är många direktioner och sjukvårdsläkare vid våra sinnessjukhus — däribland vid Ulleråker och S:t Sigfrid, där man har ett stort antal patienter av detta slag — som ställa sig tveksamma till förslaget och som därför förorda en tillämpning försöksvis för att vinna erfarenhet. En av våra allra bästa sjukhuschefer inom sinnessjukvården — en man som kan uppvisa en mycket hög omsättningssiffra på sitt sjukhus och som håller terapin på ett mycket högt plan — skriver mycket skarpt och säger, att de lokala nämnderna under inga förhållanden böra genomföras vid samtliga sinnessjukhus, förrän katastrofsituationen beträffande läkarkrafterna har bemästrats. En annan läkare, som har gått i spetsen i vårt land för den moderna terapiens införande, avstyrker av liknande skäl att detta förslag nu genomföres över huvud taget.

Det råder alltså tveksamhet i fråga om möjligheterna att för närvarande inrätta utskrivningsnämnder vid samtliga våra sinnessjukhus, en tveksamhet som har sin grund däri, att man befarar att sjukhusläkarnas arbetsbörda skall ökas, med påföljd att de få ännu mindre tid än de nu ha att ägna sig åt egentligt sjukvårdsarbete.

Jag betonar att jag inte själv tror, att denna pessimistiska uppfattning bland läkarna är riktig. Jag tror, att det skulle vara möjligt att övergå till ett system med lokala utskrivningsnämnder. Det är min tro, men *om denna tro skulle vara felaktig* och om vi nu skulle genomföra förslaget i hela dess vidd, är jag säker på att det kommer att betyda stora besvärligheter vid vissa av våra sjukhus.

Jag skall ge kammarens ledamöter två konkreta exempel. Jag skall ta de två

sjukhus, där vi ha de flesta straffriförklarade patienterna. Vid Källshagen finns det för närvarande 920 patienter intagna på sjukhuset, 19 i familjevård och 253 försöksutskrivna. Det betyder att vi där ha sammanlagt 1 192 patienter. Från detta sjukhus kom det år 1947 till sinnessjuknämnden 539 ansökningar om utskrivning. Veta kammarens ledamöter, hur många läkare vi ha vid detta sjukhus? Vi ha för närvarande *två* svenska läkare, och sedan ha vi ytterligare två vakanta tjänster, som inte kunna besättas annat än tillfälligtvis med utländska läkare, vilka icke kunna medverka vid en dylik prövning. Om det nu är riktigt, såsom man på vissa håll befarar, att den föreslagna reformen kommer att innebära en ökad arbetsbörda för läkarna, hur går det då med sjukvården, som redan nu är bristfällig vid detta sjukhus? Jag skall också ta Salberga sjukhus, som har 460 patienter och som år 1947 hade 473 ansökningar om utskrivning. Veta kammarens ledamöter hur många svenska läkare vi ha vid detta sjukhus? Jo, *en* läkare.

Det är mot bakgrunden av denna nästan katastrofala situation beträffande läkarkrafter vid våra sjukhus och på grund av den tvekan, som läkarna själva ha känt inför reformen, som jag vid propositionens utarbetande resonerat på följande sätt. Denna reform är nödvändig att genomföra. Det är inte bra som det är, men vi måste gå fram i två etapper. Vi få välja ut några sjukhus, där vi kunna räkna med att införa systemet utan att det blir katastrof, och se, hur utskrivningsnämnderna vid dessa sjukhus ordna sin praxis. Vi få hjälpa dem att få en enkel och arbetsbesparande praxis, och sedan vi provat tillämpningen av detta system under något år, få vi, med de erfarenheter vi gjort, komma igen och ta steget fullt ut. Har under denna provotid erfarenheten visat, att systemet medför en ökad arbetsbörda för läkarna, få vi se till att på de kritiska punkterna förstärka läkarpersonalen, *innan* vi genomföra reformen i hela dess omfattning. Eljest blir reformen till men för det som är sjukhusens huvudupp-

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

gift, nämligen det sjukvårdande arbetet.

Jag har, herr talman, eftersom jag i handlingarna till detta ärende redovisat två olika ståndpunkter, velat göra denna deklaration inför kammaren, hur jag ser på denna fråga.

Herr **KARLSSON, GOTTFRID**: Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till det anförande, som hölls från statsrådsbanken, och jag tror att det inte är bara på mig som statsrådets anförande gjort ett mycket starkt intryck.

Jag har på grund av mitt ledamotskap i direktionen vid ett av våra sinnessjukhus haft tillfälle att syssla något med detta spörsmål. Vi ha haft förslaget på remiss och vid flera tillfällen ingående diskuterat igenom hela problemet.

Bristen på läkarkrafter, som statsrådet talade om, är nära nog likadan vid det ena efter det andra av statens sinnessjukhus, och tyvärr inte bara vid de sjukhus, som statsrådet nämnde. Vid det sjukhus, vars direktion jag tillhör, nämligen Birgittas sjukhus i Vadstena, äro de båda överläkarterna besatta med ordinarie innehavare, men under långa tider inte någon av de övriga befattningarna. För närvarande är försteläkartjänsten besatt med ordinarie innehavare, och han tjänstgör tidvis i sin tjänst. De andra läkartjänsterna uppehållas av i regel estniska läkare, som få förordnanden av medicinalstyreslen på en månad eller två, och sedan förordnas det någon annan utländsk läkare på kort tid. När man vet att förhållandena äro i stort sett likadana på övriga sinnessjukhus, måste man förstå vilka oerhörda svårigheter det är att handhava sjukvården vid dessa sjukhus.

De bestämda uttalanden, som gjorts från sjukhuschefernas sida mot ett generellt införande av den föreslagna reformen, anser jag tala för att vi inte, trots ett enhälligt första lagutskott, böra inskriva denna reform i sinnessjuklagen med tillämpning från den 1 januari 1950. Jag tror, herr talman, att det skulle vara klokt av kammaren att inte gå den väg,

som första lagutskottet har föreslagit, utan i stället ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Principiellt är jag av samma uppfattning som de sakkunniga och även statsrådet gjort sig till tolk för, nämligen att sinnessjuknämnden, såsom för närvarande är fallet, med hänsyn till dess under senare år alltför stora arbetsböroda, icke bör handhava utskrivningsärendena. Jag är alltså anhängare av idén att inrätta lokala utskrivningsnämnder, men, såsom redan framgått av vad jag sagt, kan jag inte ansluta mig till det förslag, som första lagutskottet har lagt fram, dels därför att det kommer att medföra en ökad arbetsböroda för sjukhuscheferna och därmed följande minskad arbetstid för dem att syssla med sina egentliga arbetsuppgifter, nämligen den sjukvårdande verksamheten, och dels på grund av de delade meningar som råda bland sjukhuscheferna om lämpligheten av att nu genomföra reformen. Om vi, såsom Kungl. Maj:t har föreslagit, på prov inrätta utskrivningsnämnder vid några sjukhus, är jag övertygad om att vi sedan en gång med stöd av vunna erfarenheter från dessa sjukhus skola ha lättare att genomföra reformen med gott resultat över hela linjen.

Det skulle kunna anföras ytterligare skäl för det förslag, som innefattas i propositionen, men jag vill sluta med att säga, att jag utifrån de praktiska synpunkter rörande sinnessjukvården, som jag förvärvat under de närmare tjugu år jag i min egenskap av ledamot i direktionen för ett statligt sinnessjukhus sysslat med dessa spörsmål, kommit till den uppfattningen, att vi icke böra gå den väg första lagutskottet här har föreslagit.

Jag tillåter mig, herr talman, hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande ärende.

I detta anförande instämde herr *Andrée*.

Herr **BRANTING**: Herr talman! Utan tvivel råder det, såsom herr inrikesministern framhållit, vid våra sinnessjukhus en stor läkarbrist och även i andra

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

avseenden icke idealiska förhållanden. Det är nu en sak för sig. Genom den kungl. propositionen och efter tidigare framstötter från riksdagens sida har nu emellertid framlagts förslag om inrättande av en institution, lokala utskrivningsnämnder, för att möjliggöra en smidigare och snabbare behandling av dessa utskrivningsfrågor, som ha en sådan oerhörd betydelse för vederbörande individuellt och som är av beskaffenhet att kunna väcka en allmän oro i vida kretsar.

Låt oss ett ögonblick konkretisera saken och tänka efter vad det innebär att patienterna på ort och ställe få en instans att vända sig till, som kan mer eller mindre formlost och obundet pröva utskrivningsärendena, varvid såväl medicinska som juridiska och allmänna synpunkter kunna läggas på de olika fallen! Det kommer att innebära en möjlighet för dem att inför denna nämnd eller dess enskilda ledamöter framlägga sin sak. Det blir till och med möjligt för dem att under särskilda förhållanden få tillkalla ett juridiskt biträde för att få vissa frågor utredda och klarlagda. Det kommer för de inspärrade patienterna, som eftersträva att få sin frihet åter, att i många fall innebära en oerhörd fördel.

Så se vi saken i utskottet. Det är inte bara fråga om att minska arbetsbördan för sinnessjuknämnderna, utan denna reform ingår såsom ett led i den stora decentraliseringsaktion, som försiggår, och den öppnar på samma gång äntligen en möjlighet för dessa patienter att komma i kontakt med vederbörande bestämmande myndighet, i stället för att det bara där uppe i toppen skall finnas denna oåtkomliga sinnessjuknämnd med dess tusentals ärenden och högar med papper. Det har synts första lagutskottet vara en uppenbar orättvisa, att dessa möjligheter skola stå öppna endast för dem som råka vara inskrivna på ett sinnessjukhus, men däremot icke för dem som råka vara inskrivna på ett annat sjukhus. En sådan ordning går icke att upprätthålla.

Om svårigheterna nu skulle vara så stora som herr inrikesministern har be-

farat, ja, då kan man inte, mina damer och herrar, dra någon annan slutsats än att reformen inte var mogen att genomföra. Jag vill emellertid inte se saken på det sättet, utan jag tror för min del att denna reform inte bara var mogen att genomföra, utan att det var högst på tiden att genomföra den.

Det har här talats så mycket om att denna reform skulle i hög grad öka läkarnas arbetsbörda, men tror verkligen någon att ett ärende angående utskrivning av en patient behandlas i sinnessjuknämnden utan att ett utlåtande inhämtats från sjukhusläkaren? Naturligtvis inte. Det måste föreligga ett dylikt utlåtande. Sjukhusläkarna ha med den nuvarande ordningen att skriva ned sina omdömen och avge utlåtanden i varje särskilt utskrivningsärende. Här blir nu i stället ordningen, att man på ort och ställe lokalt behandlar saken, och det betyder kanske mindre skrivelser än förut. Jag skulle därför tro att reformen snarare kommer att minska än öka sjukhusläkarnas arbetsbörda.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KRÜGEL: Herr talman! Jag vill gärna börja med att instämma i herr Gottfrid Karlssons uttalande nyss, att statsrådets anförande gjorde ett starkt intryck på oss. Jag kan försäkra herr statsrådet, att vi hela den tid, vi haft detta ärende under handläggning, utgått ifrån, att statsrådet letts av de bästa bevekelsegrunder vid sitt ställningstagande. Men jag kan också försäkra kammarens ledamöter, att vi inte på något sätt ha slarvat ifrån oss uppgiften, utan försökt att tränga till botten av problemet och, så gott vi sedan kunnat förstå, fattat vårt beslut.

Utskottet är, som redan här har upplysts, enhälligt i sitt ställningstagande. Vi ha vid behandlingen av ärendet trott oss finna, och jag tycker, att vi ha fått starka skäl härför, att systemet med en central handläggning av dessa ärenden inte alltid har fungerat så bra som man skulle ha önskat, och vi ha väl för resten litet var genom de notiser och övriga

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

meddelanden i tidningarna, som inte så sällan förekomma, sett bevis för att man inte lyckats vid bedömandet. Det är allmänhetens inställning till detta spörsmål, och på så sätt har opinion bildats i den riktningen, att vi måste bort ifrån det system, som för närvarande tillämpas.

Med dessa ord har jag inte velat rikta någon kritik emot sinnessjuknämnden. Vi tro, att den gjort så gott den kunnat med den oerhörda arbetsbörda som nämnden har att bemästra. Jag vågar i stället säga, att det är systemets fel att det i så många stycken inte gått i lås på rätt sätt. Nämnden har nödgats fatta sina beslut med ledning av rapporter och beskrivningar från läkarna ute på de lokala sjukhusen. Till grund för bedömandet har alltså, såvitt jag kunnat förstå, legat ingenting annat än papper, papper och återigen papper; och det är inte så gott att med stöd av sådana, när man hör vilken mängd av ärenden, som skola behandlas — herr statsrådet angav den i höga siffror — komma till en slutledning och ett resultat, som blir tillfredsställande. Herr statsrådet synes också dela den uppfattningen att det inte är bra med det nuvarande systemet. Han sade, att han inte är nöjd med det, och han har ju också föreslagit lokala utskrivningsnämnder, om också bara till dels. Utskottet vill också, såsom framgår av dess utlåtande, decentralisera dessa uppgifter till lokala utskrivningsnämnder, men vi vilja genomföra reformen »omedelbart och i ett sammanhang», som det visst någon gång hette.

Utskottet tror inte att det skulle vara lyckligt bara med försök. Vi ha utgått från att dessa sjuklingar, interner eller vad vi skola kalla dem, äro mycket känsliga människor, och de skulle säkert, tro vi, bli oroliga och störda, om de bleve föremål för olika behandling på olika sjukhus. Enligt det kungliga förslaget förhåller det sig verkligen så i ett par fall, att sjukhus, som äro avsedda att bli försöksjukhus, ligga så pass nära andra sjukhus, där den centrala utskrivningen skulle tillämpas, att man väl kan tänka sig kontakt mellan internerna, åstadkommande den störning, som vi tro skulle

bli till skada för vårdnaden, till skada för internerna och till skada för det hela.

Det har sagts, att läkarnas arbete skulle förmeras, om man ändrade på det nuvarande systemet och övergick till ett lokalt förfarande. Vi hade nog inom utskottet till en början också den uppfattningen, men efter hand som vi trängde in i frågan närmare, fingo vi en annan uppfattning, och vi kunde slutligen stödja oss på så sakkunniga personer som docenten Goldkuhl och läkaren Dagberg — båda äro psykiatriker och arbeta på våra sinnessjukhus. Dessa förklarade entämmigt att ett lokalt förfarande skulle innebära en besparing av arbete i jämförelse med nuvarande förfarande. De omnämnde i det sammanhanget sin oerhörda arbetsbörda med skrivelser till sinnessjuknämnden i varje särskilt fall, långa skrivelser och berättelser om var och en, som hos nämnden ansöker om att bli utskriven, och framhöllo att dessa skrivelser för läkarnas vidkommande ta mycken tid och mycket krafter i anspråk. De skulle nu i stället, förklara de, om det bleve ett lokalt förfarande, kunna ersätta dessa myckna skrivelser med muntliga informationer till sin lokala nämnd, och därigenom skulle deras arbetsbörda avsevärt nedbringas. Vi tro därför, att en anordning med lokala nämnder skulle bli till gagn och kunna fungera på ett mera tillfredsställande sätt än det nuvarande systemet.

Sammansättningen av dessa nämnder borgar också, såvitt jag kan förstå, för att arbetsresultatet skall bli gott. Som kammarens ledamöter ha sig bekant, skall den lokala nämnden bestå av, förutom läkaren, en lagfare person, som skall vara eller ha varit domare — jag tror det har uttryckts på så sätt — och vidare av en »i allmänna värv erfaren» person. En sådan nämnd har utskottet trott sig kunna lita till. Den skulle kunna väl handha uppgiften, så mycket mera som den på ett helt annat sätt än den centrala kan komma i personlig kontakt med internerna och därigenom skaffa sig en mera ingående uppfattning om dem och en bättre överblick än den sinnessjuknämnden kan få.

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

Det är emellertid påtagligt att även den lokala nämnden kan komma att begå misstag. Vi ha också utgått därifrån, ty något fullkomligt finns ju inte. Men då finns ju en klagorätt. Internen, åklagaren och även andra kunna dra denna lokala nämnds åtgöranden inför den centrala sinnessjuknämnden. Vidare finns ju också såsom inspekterande och kontrollerande organ inspektören för sinnessjukvården. Vi tro därför, att några risker inte behöva uppkomma, om nämnderna bli sammansatta på detta sätt.

Slutligen vill jag säga några ord om kostnaderna, ty de voro också uppe till debatt inom utskottet. Vi äro ju rädda för att öka de samhällseliga utgifterna, men i detta fall äro, måste jag säga, med hänsyn till omfattningen av reformen utgifterna för densamma mycket små. Jag tror att vi kommo till en siffra av omkring 75 000 kronor utöver den nuvarande för en övergång i ett sammanhang, och det beloppet kan som sagt, sett mot bakgrunden av denna verksamhet, inte anses vara stort.

Ungefär på detta sätt har utskottet sett på saken, och från dessa utgångspunkter ha vi träffat vårt avgörande. Vi tro att detta måste bli en reform i god riktning, och jag hör ju också, att herr statsrådet delar denna uppfattning. Han är bara, såsom redan framhållits, bekymrad för situationen beträffande personalfrågan. Men mot bakgrunden av de uppgifter, som vi fingo om att reformen skulle verka i gynnsam riktning när det gällde personalfrågan, vill jag hoppas, att vi litet var skola kunna finna att det skälet inte längre står kvar, och med åberopande av vad jag nu sagt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 277, till Konungen i anledning av

Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tillägsskatt å bensin, som användes vid jordbrukets drift, jämte i anslutning härtill väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet en till herr talmannen inkommen skrivelse, däri Kungl. Maj:t — efter erinran, att Kungl. Maj:t genom proposition, nr 214, föreslagit riksdagen att godkänna Sveriges anslutning till Europarådets stadga — hemställt om föranstaltande av det val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter, vartill riksdagens beslut beträffande propositionen kunde föranleda.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd åt aluminiumindustrin;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 173, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande inomskärsfarleden i Bohuslän;

nr 174, i anledning av väckta motioner angående en mellanriksbana över gränsen i Bohuslän; och

nr 175, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om kostnadsfri behandling av tuberkulos-sjuka m. m.;

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 45, i anledning av väckta motioner angående skattebefrielse för av riksför-säkringsanstalten fastställd sjukpenning, vilken utbetalas av arbetsgivare, som står s. k. självrisk, m. m.; och

nr 46, angående uppskjutande av be-handlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kom-munalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och me-morial:

nr 42, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning i fråga om ändring i stadgarna för biblioteket, i vad avser formerna för tillsättning av ordinarie tjänster därstädes m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fort-satt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m., jämte i ämnet väck-ta motioner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fort-satt tillämpning av lagen den 20 decem-ber 1946 (nr 766) med särskilda be-stämmelser angående bankaktiebolags inlåning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsan-stalt av vissa icke-statliga befattnings-havare m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets memorial:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning angående handel med skrot, lump och begagnat gods, m. m., med förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m., med förslag till lag om pantlånerörelse, angående nya grunder för avlöningen av präster m. m. samt med förslag till lag angående fortsatt

tillämpning av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinst-medel ävensom i anledning av proposi-tionerna väckta motioner;

nr 42, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot rattfylleri; och

nr 43, med föranledande av kamrar-nas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med för-slag till lag om ändring i militära rät-tegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472), m. m., jämte i ämnet väckt motion, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med för-slag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag an-gående ändrad lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472); samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av forskning, undervisning och försöks-verksamhet på mejerinäringens område samt av trädgårdsundervisning och träd-gårdsförsök m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering jäm-te i ämnet väckta motioner;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lant-brukshögskolan och statens lantbruks-försök för budgetåret 1949/50 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1949/50 m. m., såvitt angår jordbruksärenden;

nr 48, i anledning av väckta motioner angående statens medverkan för en ut-ökning av den svenska kväveproduktio-nen;

nr 49, i anledning av väckta motioner om utredning rörande mjölkproduktio-nens ekonomi m. m.;

nr 50, i anledning av väckta motioner om utredning rörande livdjurshandels ordnande m. m.;

nr 51, i anledning av väckt motion om

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

ändrade bestämmelser angående rösträtt å allmäningsstämma;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till ett internationellt veteavtal; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om an-

slag till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Statens linnämnd m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskilldes kl. 5.13 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 21 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående första lagutskottets utlåtande nr 35.

Herr SCHLYTER: Herr talman! Jag tror inte, att jag under hela den tid jag tillhört riksdagen någon gång har haft till uppgift att polemisera mot en talare, som jag har varit så fullständigt överens med i alla sakliga frågor som denna gång. Jag är statsrådet Mossberg mycket tacksam för att han har bragt denna fråga i det skick, vari den nu befinner sig. Hans sympatiska anförande på förmiddagen i dag, där han utvecklade de skäl han hade för att vilja få denna reform genomförd i något saktare tempo än utskottet har tänkt sig, måste emellertid föranleda mig att motivera, varför utskottet finner det vara angeläget, att reformen genomföres i ett slag.

Vi äro som jag sade överens på alla sakliga punkter. Jag bör kanske i detta sammanhang nämna att utskottet har gjort ett par små oväsentliga avvikelser från propositionen. Jag skulle tro, att de endast äro av redaktionell natur. Inrikesministern nämnde inte någonting

om dem i sitt anförande. Jag sluter därav, att han inte har någonting att erinra mot dem. Den enda, som jag finner anledning att omtala, gäller ordförandeskapet i den lokala utskrivningsnämnden. Där har utskottet föreslagit den ändringen i propositionen, att det uttryckligen skall stå i lagen, vad säkerligen även propositionen har tänkt sig, att den jurist, som skall sitta i nämnden, om möjligt skall vara en domare i orten och att han skall sitta såsom ordförande.

Utskottet hade verkligen tänkt sig även en annan liten jämkning i propositionen, avseende den andre särskilt utsedde ledamoten i utskrivningsnämnden, den lekman, som skulle företräda den allmänna erfarenheten. Organisationen av utskrivningsnämnden är i någon mån kopierad på organisationen av anstaltsnämnderna vid fångvårdsanstalterna. Där sitter en domare som ordförande, och lekmän ha utsetts till medlemmar.

I den ursprungliga lagen om straffverkställigheten infördes den bestämmelsen, att Kungl. Maj:t skulle utse dessa ledamöter av anstaltsnämnden. Propositionen innehöll det, och utskottet accepterade det. Något år senare kom det från regeringen en ny proposition, som gick ut på att ledamöterna i anstaltsnämnden utom ordförande skulle utses av länsstyrelsen. Decentraliseringsnäm-

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

den hade föreslagit, att man skulle förfara på det sättet. Utskottet fann den nu föreliggande situationen så lik anstaltsnämnderna, att utskottet hade varit benäget att på samma sätt decentralisera den tredje ledamotens utseende till länsstyrelserna, men då vi erforo, att departementet bestämt önskade att utväljandet skulle ligga hos Kungl. Maj:t, ville vi i utskottet inte vara mera måna om Kungl. Maj:ts arbetstid än departementet självt och avstodo därför från att föreslå en liten ändring på den punkten.

På grund av den enighet, som har rått från början och fortfarande råder mellan departementschefen och utskottet — och som även har kommit till uttryck här i kammaren på det sättet, att också den, som har yrkat bifall till det kungl. förslaget, herr Gottfrid Karlsson, i sak har förklarat sig ense med utskottet — ha inte under diskussion kommit de viktiga, principiella synpunkter, som ha legat till grund för hela reformförslaget. Vi ha väsentligen hört talas om sinnessjuknämndens överväldigande arbetsbörda, och det är ju en mycket praktisk och viktig synpunkt, vilken ursprungligen varit orsaken till att decentraliseringsförslaget har kommit fram. Men det finns ju andra och mera avgörande synpunkter, som jag tycker det vore skäl att med några ord omnämna i kammaren, så att även de, som inte ha tagit närmare del av utskottsutlåtandet, få veta vad det gäller.

För närvarande har ju sinnessjuknämnden den dubbla uppgiften att dels vara en klagoinstans för personer, intagna på sinnessjukhus, vilka personer vilja överklaga sinnessjukläkarens vägran att skriva ut dem, dels också utgöra en instans med uppgift att tillvarata statens intresse av att farliga sinnessjuka inte utsläppas från anstalterna i förtid på grund av en benägenhet hos sinnessjukläkaren att t. ex. bereda plats för någon, som behöver vården bättre. På sinnessjukhusen intas ju ett stort antal kriminella, som av domstolarna straffriförklarats. Sinnessjukhuset utgör inte bara ett sjukhus i vanlig medicinsk me-

ning, utan det fungerar samtidigt såsom en samhällets skyddsinstitution, som tillvaratar de farliga kriminella elementen, hindrar dem från att ute i samhället fortsätta att begå brott av det slag, som föranlett deras intagande.

Det var kanske denna dubbla uppgift, som inrikesministern åsyftade, när han talade om att detta är en juridisk fråga. Det är verkligen en rättsskipningsfråga. Det är av vikt, att brottslingar, som ha blivit intagna på sinnessjukhus, inte släppas ut i förtid. Det är av vikt, att deras fall betraktas inte blott såsom rent medicinska fall, så att när läkaren tycker, att nu skulle deras förbättrande tillgodoses bäst genom att de släpptes ut, detta också sker utan vidare. Det gäller inte bara denna medicinska synpunkt, utan det gäller även för samhället att se till, att dess medborgare skyddas mot de farliga kriminella.

Därför är det så överallt i världen, att man inte överlåter åt sjukvården allena att avgöra, huruvida en person, som har blivit funnen saker till grovt brott och intagen på sinnessjukhus på grund av sin sinnesbeskaffenhet, skall släppas ut. Vårdbehovet innefattar två moment, det ena det medicinska, behovet att göra patienten frisk, och det andra det mera sociala vårdbehovet. Ibland måste man ta in en person på sinnessjukhus för att skydda honom själv; det kan föreligga risk för självmord. Men oftare gäller det att skydda andra medborgare mot honom. Denna senare sida av vårdbehovet kräver en komplettering av sinnessjukläkarens rent medicinska syn på fallet. Denna uppgift har sinnessjuknämnden haft vid sidan om sin uppgift såsom klagoinstans för dem, som vilja underställa en högre myndighet frågan om sin utskrivning. Denna uppgift har nödgat sinnessjuknämnden att sitta här i Stockholm och på hitsända papper pröva fallen. Den har fått läsa sig till en uppfattning om saken, liksom i gamla dagar hovrätterna sutto inom fyra väggar och läste papper och grundade sig en uppfattning därpå om hur målet skulle avdömas.

Denna pappersläsande instans, har

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

man funnit, är inte det lämpliga organet för att verkställa den prövning det här är fråga om. Denna uppgift har man velat decentralisera till lokala utskrivningsnämnder, i vilka man sätter in domaren i orten såsom en representant för samhällets rättsskyddsintresse, och vid hans sida sätter man ytterligare en lekman med allmän erfarenhet, en man av nämndemanstyp, skulle jag vilja säga.

Nu är det emellertid inte dessa rättskipningssynpunkter, som ursprungligen ha gjort hela denna fråga aktuell, utan det är den praktiska synpunkt, som underströks särskilt av inrikesministern i hans anförande i dag. Denna fråga uppkom ju på det sättet, att 1941 — första gången riksdagen hade att ta befattning med det här ärendet — framlades en kungl. proposition, som gick ut på att lätta sinnessjuknämndens arbetsbörda. Vi hörde i dag, hur stor denna arbetsbörda nu är. Inrikesministern omtalade, att nämnden hade 3 800 ärenden om året, och att om de fördelas jämnt på sammanträdena, blir det i genomsnitt 60 mål på varje sammanträde om en å tre timmar. Jag instämmer helt och fullt med inrikesministern i hans förklaring, att detta är ett fullkomligt ohållbart tillstånd ur rättsvårdssynpunkt. Man kan betrakta det såsom rättslöshet. Det kan inte, mina damer och herrar, bli någon verkligt tillförlitlig prövning av 3 800 ärenden med 60 varje gång i en instans, där en sekreterare skall ha läst igenom allting och tala om för de närvarande ledamöterna, vad som anses vara av vikt i ärendet.

År 1941 lades alltså en proposition fram, som åsyftade att lätta arbetsbördan i sinnessjuknämnden. Då började första lagutskottet dryfta en decentralisering, och riksdagen godkände lagutskottets enhälliga utlåtande, som gick ut på en rekommendation av decentraliseringstanken. Härefter hade strafflagberedningen att utarbeta ett lagförslag, vari tanken togs upp. Den framfördes i riksdagen i en kungl. proposition 1945 i samband med tillräknelighetsbestämelse, ändringarna i 5:5 strafflagen och vad därmed ägde samband.

Denna gång förnyade första lagutskottet sin undersökning angående decentraliseringstanken. Kungl. Maj:t fann den gången inte skäligt att acceptera förslaget. Departementschefen — det ankom då på justitieministern, det var en tidigare justitieminister — fann förslaget vara förenat med vissa betänkligheter, särskilt ur enhetlighetens synpunkt, och lagutskottet fick anledning att ta ställning till det för andra gången. Riksdagen godkände också den gången lagutskottets enhälliga uttalande, som gick ut på att den riktiga åtgärden vore en decentralisering av denna uppgift till lokala nämnder.

Frågan blev liggande till 1947. Då väcktes en motion i kamrarna, i andra kammaren underskriven av två läkare, därav en psykiater, chefsläkare vid jag skulle tro det sinnessjukhus som har de flesta straffrifyrkklarade, och i denna kammare av en läkare. Dessa läkare åberopade såsom ett särskilt skäl till åtgärden, att den skulle innebära en förenklad utskrivningsprocedur, som skulle befria sjukvårdsläkaren från en del betungande skrivarbete. Första lagutskottet tillstyrkte enhälligt motionen och uttalade, att någon ytterligare utredning utöver den grundliga, som redan hade förebragts tidigare år, inte behövdes. Utskottet föreslog, att man skulle an hålla, att Kungl. Maj:t måtte till 1948 års riksdag inkomma med förslag till lokala utskrivningsnämnder.

Det är det förslaget, som nu har kommit och som har föranlett första lagutskottet att för fjärde gången med fullständig enhällighet, utan att någon enda röst har höjts emot det, föreslå decentraliseringen, varvid utskottet har den utomordentligt starka ställningen att kunna tillstyrka inrikesministerns förslag i praktiskt taget alla detaljer.

När jag började mitt anförande med att tacka inrikesministern för hans proposition, skall jag på en viss punkt be att få motivera det. När justitieministern 1945 inte ansåg sig böra acceptera det då föreliggande förslaget om decentralisering, så kan det ha berott på att det — kan man säga nu efteråt — var be-

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

häftat med vissa brister, som statsrådet Mossberg har avhjälpit. Man invände emot förslaget, att när den lokala utskrivningsnämnden har avgjort utskrivningsfrågan, är det visserligen bra om den intagne, som inte fått sitt yrkande om utskrivning bifallet, kan klaga hos sinnessjuknämnden. Därigenom få vi två instanser, och den första har ju varit tillfredsställande organiserad i fråga om muntlighet och omedelbarhet. Men, sådes det, ifall statens intresse hade krävt, att den intagne hade stannat kvar på sjukhuset, så hade det intresset inte fått någon representant, som kunde fullfölja talan till den högre instansen. Den enhetlighet, som man uppnår inom rättskipningen därigenom att parterna å ömse sidor kunna fullfölja talan i högre instans, hade man med andra ord inte här, där bara den ena parten kunde klaga.

Nu har statsrådet Mossberg avhjälpit denna brist på det sättet, att statsintresset är i högsta grad tillgodosett genom att statsåklagaren skall ha rättighet att bli hörd i målet. Han skall, ifall det gäller en intagen som han anser vara farlig för den allmänna säkerheten, kunna förbehålla sig att gå till högre instans, om enligt hans mening den lokala utskrivningsnämnden har beslutat utskrivning med orätt. Och inte bara statsåklagaren utan även, såsom herr Krügel påpekade före middagspausen, överinspektören för sinnessjukvården har fått samma befogenhet. Han, som reser omkring och känner till alla mera remarkabla fall, kan säga ifrån: Den här får ni inte släppa ut utan att jag får vara med om saken. Och är han inte med om saken, kan han, ifall beslut i alla fall fattas om den intagnes utsläppning, överklaga detta beslut i sinnessjuknämnden.

På detta sätt, mina damer och herrar, är det i högsta grad sørjt för en allsidig prövning av dessa frågor. Det är sørjt inte bara för enhetligheten utan alldeles särskilt för det samhälleliga intresset, att farliga kriminella inte släppas ut i förtid.

Allt vad jag nu har sagt är alltså punkter, där jag har understrukit min enig-

het med inrikesministern. Jag har sålunda hittills inte haft något enda tillfälle att polemisera med honom. Jag kommer nu över till den fråga, där meningarna börja gå isär. Det gäller arbetsbördan för de lokala utskrivningsnämnderna eller rättare sagt huruvida sinnessjukläkarna ute på sjukhusen skola bli oskäligt betungade av att få denna uppgift i en lokal nämnd i stället för den uppgift, som de hittills ha haft, att skriftligen yttra sig till sinnessjuknämnden.

Även på denna punkt, herr statsråd, äro vi ju ense. Herr statsrådet yttrade på förmiddagen i dag, att herr statsrådet delade den uppfattningen, att det inte skulle bli någon oskälig belastning av läkarna, ifall denna reform genomfördes, men det rådde så delade meningar bland dem, och det fanns mycket vederhäftiga läkare, som hade den bestämda uppfattningen, att de skulle bli oskäligt betungade. Då hade inrikesministern intagit den — jag upprepar det — i hög grad sympatiska ståndpunkten, att han hellre ville genomföra denna reform med lämpor än emot en mera utbredd uppfattning bland dem, som närmast skulle komma att beröras av den. Hans övertygelse är den, som han framförde på förmiddagen i dag, att när den nya ordningen har blivit prövad vid ett antal sinnessjukhus, kommer det att visa sig, att statsrådet och utskottet ha haft rätt i sin uppfattning, att det inte blir någon oskälig belastning av sinnessjukläkarna.

I själva verket är förhållandet det, mina damer och herrar, att utskottet är alldeles fast övertygat om att denna ordning i stället för att medföra en överbelastning kommer att medföra ett underlättande av sinnessjukläkarnas arbetsbörda i utskrivningsfrågor, och detta skall jag be att få bestyrka med några ord.

Den invändning, som gjorts av flera mycket framstående läkare, beror enligt utskottets uppfattning på ett rent missförstånd av hur det hela skall komma att tillämpas. Jag nämnde nyss, att det var tre läkare, som motionerade i denna sak 1947 och som uttryckligen åberopa-

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

de önskvärdheten av att lätta sjukvårdsläkarnas arbetsbörda. Denna motion, vars huvudmotionär var herr Osterman i andra kammaren, diskuterades i ett sällskap av jurister och framstående psykiatrer, och jag var närvarande och åhörde diskussionen. Där framfördes av en mycket känd sjukhuschef hans alldeles bestämda mening, att det nuvarande tillståndet så småningom skulle bli fullständigt ohållbart för läkarna, därför att de inte fingo göra annat än sitta och skriva inlagor till sinnessjuknämnden beträffande alla dem, som klagade hos nämnden. Statsrådet Mossberg gav ett litet belägg för denna sak på förmiddagen i dag, när han talade om att vid ett sinnessjukhus hade det under ett år ingivits inte mindre än 539 ansökningar om utskrivning, om jag antecknade siffran rätt. Tänk er, mina herrar, vad det betyder — 539 utskrivningsärenden!

De kunna handläggas på två sätt. Antingen kunna de såsom nu skickas upp till sinnessjuknämnden med alla de papper, promemorior och förklaringar, som äro nödvändiga för att sinnessjuknämnden skall få en uppfattning om saken, eller också kan det, såsom statsrådet Mossberg och utskottet vilja ha det, bli en muntlig handläggning i den första instansen, vid själva sjukhuset. Men det är denna muntliga handläggning, som några sinnessjukläkare ha missförstått. Det är inte meningen att ordna detta såsom en rättegång, där domaren, sinnessjukläkaren och nämndemannen skola sitta som domstol och sökanden, som vill bli fri, skall inställa sig, kanske med advokat, och där kanske rent av statsåklagaren skall stå på den andra sidan och bestrida hans utskrivning, och så skall det bli en process.

Utskottet har alldeles uttryckligen sagt ifrån i sitt utlåtande, att det *inte* är meningen att inrätta någon sådan förhandling. Utan meningen är, såsom en paragraf i detta lagförslag säger, att de särskilt utsedda bisittarna i utskrivningsnämnden skola ta personlig kännedom om varje intagen, som kommer till bedömande. Det sätt varpå den paragrafen enligt utskottets mening bör tolkas un-

derställdes utskottet vid sitt sista sammanträde i saken två närvarande sinnessjukhuschefer, dem som herr Krügel omnämnde i sitt anförande på förmiddagen. Utskottet och dessa sjukhuschefer voro fullständigt ense om att det bästa och ändamålsenligaste sättet inte var, att den intagne inställdes inför detta tribunal och där fick stå och plädера för sin utskrivning, medan bisittarna hörde på, utan att de särskilt utsedda ledamöterna skulle få tillfälle att före sammanträdet i utskrivningsnämnden göra besök hos sökandena. De skulle få gå omkring på sjukhuset och söka dem i deras rum eller få dem införda i något lämpligt samtalsrum, så att hela den muntliga förhandlingen med de intagna var undanstökad, när sammanträdet hölls. Då återstod för sammanträdet det, som sinnessjukhusläkaren hade att göra i detta ärende: att med föredragningslistan framför sig gå igenom de fall, som skulle behandlas, och stå de tillkallade bisittarna till tjänst med alla upplysningar om fallen. Där kunde mot varandra konfronteras bisittarnas intryck och läkarens mening, och det är utskottets alldeles bestämda övertygelse — och jag tror det är inrikesministerns övertygelse också — att denna överläggning emellan läkaren och hans bisittare kommer att gå mycket snabbare än det skulle gå för läkaren att sitta och skriva inlagor upp till sinnessjuknämnden, vilken sedan på detta ofullkomliga material skulle grunda en dom om någonting så oerhört viktigt som dessa människors frihet.

Jag har talat med några av de mest framskjutna representanterna för den försökslinje, som är rekommenderad av departementschefen, och har hört dem för mig utveckla sina synpunkter. Jag har hos dem funnit en oro för överbelastning, för att det skulle ta för mycket tid. Dessutom har jag hos dem funnit ett skäl till, som är ytterst mänskligt och ytterst respektabelt, men som inte så mycket har kommit fram i diskussionen. Det finns fackmän, som tycka, att det inte är något nöje att diskutera med icke fackmän. Vi ha upplevt detta på

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

rättsskipningens område. Vi skulle för några år sedan införa nämndemän i städernas domstolar. Jag träffade utomordentligt skickliga stadsdomare, som sade till mig, sedan utskottet hade utvidgat nämndens användning i stadsdomstolarna: Ni ställa ju till en förfärlig olycka för oss. Vad skola vi med dessa nämndemän att göra? Skall inte sakkunskapen hädanefter få avgöra, hur folk skall dömas?

Det råder en viss analogi mellan det fallet och det, som vi nu diskutera. I det förra fallet överskattade juristerna sin sakkunskap. När det gäller att avgöra, hur man skall behandla människor, som ha kommit i konflikt med strafflagen, är det inte bara att slå i lagboken och se efter vad paragraferna innehålla, hur de ha tolkats i prejudikat samt vad som står i litteraturen om det, utan det allra viktigaste är: Hur skola vi behandla dessa människor; vilket är det rätta sättet? Nu har det visat sig, sedan nämnden har införts i stadsdomstolarna, att de juridiska domarna äro glada och tacksamma för denna utvidgning av domstolens kompetens, som har uppnåtts därigenom, att andra erfarenhetsområden ha tillförts domstolen.

På samma sätt, fast i något annat avseende, förhåller det sig här. Jag nämnde nyss, att vid en utskrivning är det inte bara fråga om att avgöra, vad den medicinska hänsynen kräver. Det kan hända, att beträffande en farlig sinnessjuk skulle den rent medicinska hänsynen kräva, att han släpptes ut; han blev fortare frisk, ifall han kom i en fri miljö och slapp bo inlåst på sinnessjukhuset. Ser man saken rent medicinskt, och det är klart, att det gör gärna en läkare — dessa förnämliga medborgares stora uppgift är ju att bota människor — då kan det hända, att en person släpps ut i förtid, därför att man tror att han skall bli fortare frisk på det sättet.

Men såsom jag sade nyss finns det en annan sak, som kräver lika mycket fackmässighet och är lika viktig eller kanske viktigare när det gäller andra människors väl och ve. Det är frågorna: Är vederbörande inte alltför farlig för

att släppas ut? Vad kräver samhällsskyddet i detta fall?

Domaren har i denna fråga stor erfarenhet. Han sitter varenda vecka och prövar, vilka åtgärder man skall vidta emot tilltalade personer för att skydda samhället mot dem. Han kunde ha den uppgiften att säga till läkaren: »Det må vara sant, att denne person kanske skulle tillfriskna fortare, ifall vi skrevo ut honom, men vi kunna inte ta på vårt ansvar att släppa honom lös i samhället. Vi motsätta oss att han utskrivs nu.»

I ett annat fall kan det inträffa, att läkaren — som naturligtvis också har att pröva samhällets skyddssynpunkt — säger: »Denne man är straffriförklarad för att han begått de och de brotten. Släppa vi ut honom, kommer han oavvikligen att fortsätta att begå samma brott.» Läkaren anser sig ha till uppgift att skydda samhället mot detta. Då kan det hända, att domaren säger: »Men de brott han begår äro ju inte så farliga, att vi kunna ha honom sittande inne år efter år, när vi kunna klara oss med ordentlig tillsyn av honom ute i frihet. Ställa vi honom under kontroll, kunna vi förebygga, att han begår brott, och skulle han göra det, är det en mindre olycka än att beröva honom friheten.»

Det hände en gång — jag har hört fallet berättas — att en ofta straffad själsligt abnorm tjuv till sist blev dömd till förvaring i säkerhetsanstalt, alltså på obestämd tid. Han hade till specialitet att stjäla en viss sak, nämligen skottkärror! Han stal aldrig någonting annat än sådana. Antag nu, att denne skottkärretjuv var intagen på ett sinnessjukhus och läkaren sade: »Jag kan inte ta på mitt ansvar att släppa ut honom. Han kommer att fortsätta att stjäla skottkärror.» Då säger domaren: »Men låt honom stjäla skottkärror hellre än att vi skola ha mannen sittande inspärrad här. Skottkärorna komma ju till rätta i alla fall.»

Det är två skilda saker, den medicinska prövningen och prövningen ur samhällets skyddssynpunkt, och de komplettera varandra. Därför äro de lokala

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

utskrivningsnämnderna verkligt rationella institutioner. De äro organ i samhällsskyddets intresse. Jag kan tänka mig, att någon står upp här i kammaren och säger: »Vi skola ha varken sinnessjuknämnd eller lokala utskrivningsnämnder, utan frågan om utskrivningen är en sakkunnigfråga, som sinnessjukläkaren bör ensam få avgöra.» Men det är det inte, mina damer och herrar, ty läkarens sakkunskap bör kompletteras på det sätt som jag nu har sagt.

Nu har jag gått igenom min plädering för lagutskottets förslag — min plädering för inrikesministerns förslag. Sedan kommer jag till en annan sida, som är mycket snart framställd, det är olägenheten av att i enlighet med propositionen stifta en försökslag. Såsom kammarens ledamöter ha hört är det en fullmaktslag. Den centrala och viktiga rättskipningsfråga, som vi nu ha talat om, skulle enligt propositionen inte avgöras genom en vanlig lag, som antas på det sätt som de utredande organen ha funnit vara det riktiga, utan den skall avgöras genom en fullmaktslag. Kungl. Maj:t får befogenhet att vid några sinnessjukhus pröbara, hur systemet kommer att verka, och om man då, såsom inrikesministern hoppades, gör goda erfarenheter och om farhågorna visa sig ogrundade, skall lagen antas i sin helhet.

Vad skulle nu detta leda till? Först ha vi den ideella olägenheten av olikheten inför lagen, som man nu kan rycka på axlarna åt, men som jag inte tycker är alldeles oväsentlig. Försökslinjen skulle leda till att tre sinnessjukhus skulle tas ut och att man där skulle förfara på annat sätt än på sinnessjukhusen i övrigt. På de tre sjukhusen skola de intagna kunna få tala med inte bara läkaren utan också en domare och en klok och erfaren nämndeman och veta, att deras mål bli prövade i samma hus där de finnas och att de vid behov kunna bli inkallade inför den avgörande instansen. På övriga sjukhus skulle de intagna sakna denna förmån.

Vad innebär det då för sinnessjuknämndens arbetsbörda att man väljer ut tre sinnessjukhus? Jag har hört uppgi-

vas, att dessa tre sjukhus skulle representera en fjärdedel av antalet intagna i landet. Arbetsbördan för sinnessjuknämnden i Stockholm skulle alltså lättas med högst en fjärdedel — den lättas inte så mycket som med en fjärdedel, ty i en del fall fullföljes talan upp till sinnessjuknämnden. Men om det blir en fjärdedel, alltså det högsta möjliga, skulle det innebära, att sinnessjuknämnden i stället för 60 mål skulle få 45 mål att avgöra var gång. Det tycker jag kan vara hugget som stucket! Det blir inte någon avsevärd lättnad för sinnessjuknämnden under de år som denna försökslag skall tillämpas.

Jag hoppas, herr talman, att de ledamöter, som ha velat göra sig besväret att höra på min framställning, skola ha blivit övertygade om att utskottets förslag inte innebär något åsidosättande av sinnessjukläkarnas intresse av att få sköta sina sjuka i stället för att sitta i en utskrivningsnämnd. Det innebär tvärtom efter utskottets övertygelse, att sinnessjukläkarna vinna tid på den form för utskrivning, som inrikesministern och utskottet ha föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag har litet svårt att förstå, varför herr Schlyter så utförligt har uppehållit sig vid alla de fördelar som skulle följa med ett decentraliserat utskrivningsförfarande. Det är ju den punkt, om vilken vi alla äro eniga! Jag kan skriva under allt vad som i den vägen har sagts av de tre utskottsrepresentanter, som här ha yttrat sig.

Den fråga som jag har ställt har varit: Ha vi tillräckligt med läkare för att genomföra denna reform? Här är inte fråga om vi skola minska sinnessjuknämndens arbetsbörda från 60 ärenden per sammanträde till 45 ärenden, utan frågan gäller: Ha vi läkare ute på sjukhusen, som kunna klara denna reform just nu, när vi ha en katastrofal läkarbrist?

Herr Schlyter sade, att läkarnas mening i denna fråga — att det kommer att

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

bli en arbetsökning — beror på en missuppfattning, och så återopade herr Schlyter bland annat herr Ostermans motion år 1947 i andra kammaren. Herr Osterman är chefsläkare på Sidsjöns sinnessjukhus. Han är en av de sinnessjukläkare som äro mest intresserade av att genomföra denna reform. Herr Osterman har ställt sig till förfogande för att vara med om den försöksverksamhet, som jag har tänkt skall pågå under något år. Herr Schlyter nämnde, att herr Osterman i 1947 års motion skrev, att han ville genomföra en decentralisering för att befria läkarna från skrivarbete. När herr Osterman yttrade sig som svar på departementsremissen över sinnessjukvårdsberedningens förslag — alltså det förslag, som ligger till grund för propositionen — föreslog han såsom chefsläkare ett förenklat förfarande. Han redogjorde för hur han tänkte sig att det skulle gå till för att det skulle bli så enkelt som möjligt. Vi ha tagit upp hans idéer i propositionen och sagt: Så tycka också vi, att det skall gå till. Men kammarens ledamöter böra kanske veta om att herr Osterman — motionären år 1947 — sedan han har redogjort för sina tankegångar om förenklingen, tillägger: »Även om det expeditionella arbetet förenklas, torde det dock icke kunna undvikas, att inrättande av lokala utskrivningsnämnder kommer att innebära ett avsevärt merarbete för sjukvårdsläkarna, åtminstone vid vissa sjukhus.»

Det är alltså en av de mest sakkunniga inom sinnessjukvårdsläkarkåren som faller detta yttrande, sedan han har kommit med ett långt gående förslag till förenkling.

Jag skall inte uppehålla kammarens tid längre. Jag vill bara säga, att vad som har förekommit vid remissen har gjort mig så tveksam, att jag är rädd för att ett fullständigt genomförande på en gång av denna mycket önskvärda reform kunde på några håll försämra läkarvården, och därtill ha vi helt enkelt inte råd på våra sinnessjukhus för närvarande.

Herr **LINDEN**: Herr talman! När jag har suttit här och lyssnat till flera myc-

ket sakrika och sakkunniga och initierade anföranden, är det kanske närmast genant att behöva erkänna, att jag efter dessa anföranden och trots herr Schlyters briljanta exposé ändå känner mig mycket okunnig och desorienterad. Och det paradoxala, herr talman, ligger däri, att just för att jag känner mig okunnig och desorienterad i frågan har jag begärt ordet.

När jag fick i min hand detta utskottsutlåtande och bläddrade igenom det och såg att det inte fanns någon reservation, utan att utskottet var enhälligt, ågnade jag det ett ganska förstrött intresse — jag föreställer mig, att det gick till så för de flesta av oss. Sedan började debatten med inrikesministerns anförande, ett anförande som enligt uttalanden från olika håll gjorde ett starkt intryck och som även på mig gjorde ett mycket starkt intryck. Jag vill inte förneka, att jag var djupt imponerad också av vad bland annat herr Schlyter hade att säga.

Men här stå emot varandra på en central punkt i denna fråga två meningar. Jag tror inte, att utskottet vågar alldeles bestämt hävda, att dess ståndpunkt är hundra procentigt säker, om jag får uttrycka saken så. Jag är ganska medveten om att statsrådet inte är bergsäker på sin uppfattning, men att han håller den för riktigare än utskottets.

Under sådana förhållanden, herr talman, skulle jag vilja våga mig på konststycket att yrka återremiss av detta ärende.

Den centrala frågan ställde ju statsrådet nyss: Ha vi tillräckligt med läkare? Pilatus frågade redan på sin tid: Vad är sanning? Jag skulle bra gärna vilja komma något närmare en riktig uppfattning av spörsmålet. Om kammaren skulle besluta en återremiss och det såsom här är fråga om ett lagärende, sker väl ingen olycka, om ärendet får ligga till sig till hösten. På det sättet hinner utskottet ta sig en ny funderare på saken, och kammarens ledamöter slippa att ta ställning till frågan i ett pressat ögonblick, när många av oss ha svårt att göra det. Jag föreställer mig, att man genom

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

en återremiss skulle få tillfälle till en överarbetning, och jag finner en sådan så mycket mera önskvärd, som jag tror, att åtskilliga av dem, som i och för sig kanske inte vilja godta utskottets linje, ändå inte vilja oreserverat svälja Kungl. Maj:ts proposition. En återremiss förlänger ju inte värriksdagen, äventyrar inte dess normala avslutande. Frågan bör rimligen kunna uppskjutas till hösten.

Jag ber således, herr talman, att få föreslå, att detta ärende återremitteras till utskottet.

I herr Lindéns yttrande instämde herr *Herlitz* och herr *Elowsson, Nils*.

Herr **KARLSSON, GOTTFRID**: Herr talman! Herr Branting vände sig emot mitt resonemang om att vi borde gå den väg som Kungl. Maj:t har föreslagit och genomföra decentraliseringen av utskrivningsärendena försöksvis vid ett mindre antal av våra sjukhus. Herr Branting invände mot detta, att då skulle vid de sjukhus, där denna decentralisering genomföres, de intagna patienterna ha en möjlighet att få sina framställningar om utskrivning handlagda av den föreslagna utskrivningsnämnden, under det att man vid de andra sjukhusen skulle ha kvar den gamla vägen att hänskjuta utskrivningsfrågorna till sinnessjuknämnden i Stockholm. Herr Branting ansåg det vara omöjligt att genomföra en sådan anordning, eftersom det då skulle brista i likheten inför lagen. Herr Schlyter nämnde i förbigående samma sak.

Jag är nu inte jurist, långt därifrån, bara en praktisk man som i det dagliga livet sysslar med sådana här ting. Jag skall därför akta mig för att ge mig in på den juridiska sidan av saken. Men jag kan ju inte underlåta att fästa avseende vid uppgiften i propositionen, att lagrådet vid granskningen av Kungl. Maj:ts förslag har lämnat det utan erinran. Detta bör ju vara en garanti för att den juridiska sidan av saken är tillräckligt granskad.

Herr Schlyter gav en mycket intressant exposé över denna frågas behandling vid tidigare tillfällen, men jag kan inte underlåta att konstatera, att herr Schlyter av sitt 43 minuter långa anförande använde så gott som hela tiden — eller 40 minuter — för att tala om ting, varom det alls inte råder några delade meningar. Jag tycker med förlov sagt, att det inte var nödvändigt att tala om de ting, som vi äro ense om. Däremot hade jag väntat, att det skulle framföras några mera vägande invändningar mot att man inför reformen stegvis.

Såsom jag deklarerade i mitt första anförande har jag principiellt ingenting att erinra mot decentraliseringen av utskrivningsärendena. Jag har intagit denna ståndpunkt därför att jag tror, att vi genom att pröva oss fram på det sätt som har föreslagits i propositionen skola få en säkrare grund att bygga på, när vi sedan skola genomföra en allmän decentralisering.

Herr Lindén har nu i sitt anförande yrkat på återremiss av ärendet, och jag kommer, herr talman, att i första hand stödja herr Lindéns yrkande. Men jag kommer i andra hand att rösta för det yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som jag tidigare har framställt, och jag vidhåller därför, herr talman, detta mitt yrkande.

Herr **GÖRANSSON**: Herr talman! Vad det här gäller är frågan, om läkarnas arbetsbörda kommer att ökas. Det föreligger motsägande påståenden från olika håll, men man kan inte negligera det uttalande, som gjorts från auktoritativt läkarhåll, att reformen kommer att betyda mera arbete.

Det kan sägas, att det skriftliga förfarandet i form av brevväxling med sinnessjuknämnden kommer att ersättas av ett »förenklat», muntligt förfarande. Som det nu är skickar läkaren in handlingarna jämte sitt eget utlåtande och journalen till sinnessjuknämnden. Allt detta ersättes med en »enkel» föredragning inför de två övriga ledamöterna av utskrivningsnämnden.

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

Men om man litet närmare tänker efter, hur detta skall gå till, får man först och främst komma ihåg, att en föredragning är någonting som en överläkare inte skakar ur ärmen. Överläkaren, som har 400—500 patienter på sitt sjukhus, måste ta fram akterna och gå igenom dem och för sin egen information göra upp en ordentlig promemoria om de väsentliga saker, för vilka han skall redogöra inför de båda övriga ledamöterna. Nu blir det en domare med i nämnden. Om jag känner domarna och deras samvetsgrannhet rätt, komma de att fordra en skriftlig redogörelse för vederbörandes föregående, till exempel hur mycket han tidigare har varit i konflikt med lagarna, vari det aktuella brottet består och om han förut vårdats på sinnessjukhus. Domaren kommer säkert att vilja se igenom rättegångshandlingarna, och läkaren kommer på det sättet att tvingas att skriva promemorior, det är min bestämda uppfattning.

Däremot måste jag uttala min tveksamhet beträffande den beskrivning som herr Schlyter gav av tillvägagångssättet. De bägge ledamöterna skulle komma litet tidigare på dagen till sinnessjukhuset, man skulle släppa in dem till och de skulle tala med alla dem, vilkas utskrivning var ifrågasatt. Ja, men de måste ju veta någonting *innan* de tala med vederbörande. Om de inte veta någonting om de människor de ha framför sig, då blir det inte mycket bevänt med samtalet. Det finns vissa frågor, som hänföra sig just till vederbörandes brott och föregående, och ledamöterna böra känna till åtminstone något av detta för att kunna bedöma vad vederbörande säger.

Jag tror alltså inte på den lösningen. Skulle man emellertid vidhålla, att denna lösning är den riktiga, får man på förhand förse ledamöterna med ordentligt material, så att de åtminstone veta vad det rör sig om och kunna ställa konkreta frågor till patienten, t. ex. vad han skall syssla med och hur han numera ser på sina möjligheter till en ordentlig livsföring.

När det talas om att det från ett sjuk-

hus skrives ut 539 patienter om året, förstår jag att det ligger något mycket befogat i det påstående, som gjorts av Svenska psykiatriska föreningen, att utskrivningen kommer att ta en arbetsdag i veckan. Det är inte litet att ta bort en arbetsdag i veckan från överläkarna, som för närvarande digna under en onormal arbetsbörda. Enligt min uppfattning ha de svenska läkarna förmodligen det största patientantal som finns i något civiliserat land i världen. Man häpnar i utlandet, när man hör talas om hur stora avdelningar vi ha här i Sverige.

Då säger man: Detta är saker som läkaren skall göra ändå, skillnaden blir bara, att han får göra det på bestämd dag. Men dagen är förstörd, om läkaren i flera timmar skall sitta i sammanträde med dessa herrar. Han kan nu skriva sina utlåtanden till sinnessjuknämnden på kvällarna eller på lediga stunder, men enligt det föreslagna systemet är han bunden vid en sessionssal under flera av dagens timmar.

Jag tror inte heller, att man skall jämföra förhållandena nu med förhållandena sådana som de bli, när utskrivningsnämnderna kommit till, ty existensen av utskrivningsnämnder kommer ovillkorligen att stimulera de intagna till att begära att få inställa sig för nämnden. Jag känner detta från andra nämnder. De vilja tala med nämnden bara för att få en avspänning. Och även om man skulle praktisera det sätt, som det här har talats om, nämligen att de båda sakkunniga ledamöterna skulle gå omkring på sjukhuset före sammanträdet, tror jag man går miste om någonting mycket väsentligt vid själva förhandlingen, om inte patienten själv får komma in och svara på de frågor, som de tre herrarna tillsammans kunna ha att göra. Vid den överläggning, som där skall äga rum rörande patientens framtid och möjligheter till utkomst, är det av betydelse att han höres personligen.

Det är dessutom att märka, att vi genom att införa de lokala utskrivningsnämnderna tillskapa två instanser, av vilka sinnessjuknämnden beträffande de

Lagförslag om utskrivning från sinnessjukhus.

straffriförklarade kommer att tjänstgöra som överinstans. Utskrivningsnämnden blir skyldig att i tre särskilda fall gå vidare till sinnessjuknämnden, nämligen om de tre ledamöterna inte äro ense och ledamot påyrkar hänskjutande av ärendet till sinnessjuknämndens prövning, vidare om framställning om utskrivning lämnats utan bifall och den intagne eller någon med honom lierad begär, att ärendet hänskjutes till sinnessjuknämnden, och slutligen, om utskrivningsnämnden har beslutat om utskrivning, men statsåklagaren eller överinspektören för sinnessjukvården är missnöjd med beslutet och påkallar omprövning.

Utöver det lokala förfarandet, som jag inte anser enkelt och som måste tynga arbetet, tillkommer således, att sinnessjuknämnden blir överinstans, dit läkaren och utskrivningsnämnden få sända mängder av papper.

Detta förfarande måste bli betungande. Det är inte någon kritik mot förfarandet som sådant, ty det är i och för sig riktigt att man, om man kan det, sätter till en dag i veckan på sinnessjukhusen för att bereda de intagna tillfälle att tala ut. Men frågan är om det är en reform, som är avpassad för den bistra tid, i vilken vi nu leva. Vi befinna oss, såsom inrikesministern sade, i en mycket otrevlig situation. Jag vet att läget är så ansträngt, att det är farligt att öka läkarnas arbetsbörda, när de själva anföra tungt vägande skäl däremot.

När jag läste inrikesministerns proposition, tyckte jag att hans förslag var ett fyndigt sätt att åtminstone en bit gå första lagutskottets och riksdagens gamla önskemål till mötes. Att vissa formella invändningar kunna göras mot förslaget, det vet jag, men lagrådet har accepterat det, och någon olycka kan inte gärna komma därav. Man kan, om man så vill, säga att förslaget innebär en form av delegation med de ojämnheter, som alltid uppkomma därav. Jag fann förslaget fyndigt, även om jag i detta nu tycker att det trots allt betyder en inte oväsentlig ansträngning för en or-

ganisation, som redan är belastad till bristningsgränsen.

Sinnessjuknämnden har bestått i 20 år. Om kritiken mot dess pappersprövning råder det nu en ganska stor enighet, men det kan väl inte vara farligt, om den med de något beskurna arbetsuppgifter, som inrikesministerns proposition förutsätter, får vara verksam ytterligare ett par år, till dess vi komma ut ur det nuvarande mycket besvärande dilemmat.

Detta är min syn på denna icke oväsentliga fråga. Det är inte bra som det nu är, men jag tror att om utskottets förslag antages nu, gör man ont värre. Jag yrkar därför bifall till propositionen.

Herr SCHLYTER: Jag kan inte nu, herr talman, i en replik taga upp alla punkter i herr Göranssons anförande.

Jag vill endast säga, att naturligtvis skola ledamöterna i utskrivningsnämnden på förhand ha tillfälle att ta del av papperen, så att de äro rustade att föra de samtal som de önska. Med den kännedom jag har om svenska domare anser jag det vidare fullständigt uteslutet, att en domare skulle be en sjukhusläkare sitta och skriva promemorior åt honom. Domaren är verkligen så pass van att läsa protokoll, att han hellre läser dem själv än besvärar läkaren med att skriva promemorior. Patienten får naturligtvis komma in till utskrivningsnämnden, när det är skäl till det — när läkaren eller någon av ledamöterna anser det önskvärt — och den intagne kan alltid själv framställa begäran därom. På den punkten tror jag inte att det skall behöva inträffa några svårigheter.

Av det hållna anförandet av utskottets högt värderade ledamot har jag emellertid, herr talman, fått den övertygelsen, att innehållet däri behövde vi diskutera i utskottet. Då det vid frågans behandling här i kammaren kan uppstå sådana meningsskiljaktigheter som denna mellan herr Göransson och oss övriga, blir jag benägen att acceptera förslaget om återremiss. Återremitteras ärendet, kun-

na vi i utskottet också ta upp ett resonemang med några av de läkare, som bestämt uttalat sig emot reformen. Jag tror att vi därigenom skola kunna bli överens även med läkarna. Och när statsrådet Mossberg och utskottet, som äro så ense i praktiskt taget alla sakliga punkter, att statsrådet var en smula uppbragt över att jag tagit upp tiden alltför länge med att redogöra för denna enighet, icke kunna ena oss i denna tekniska detalj, kan det vara fördelaktigt med en ny handläggning av frågan i utskottet.

Herr DOMÖ: Herr talman! Mitt intryck är, att debatten i denna fråga har varit utomordentligt klargörande. Sådana debatter skulle vi ha litet oftare i riksdagen — till arten om än inte till längden — före vårt ställningstagande i olika frågor.

I detta skede av debatten tror jag att många kommit till samma slutsats som jag, nämligen att det är bäst att återremittera ärendet och ta upp frågan igen vid höstsessionen. Skälet härtill är framför allt, att det kan vara riskabelt i en tid, som är så pressande för sinnessjukläkarna, att vidtaga en åtgärd, som kan tänkas pålägga dem en ytterligare börda.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning oförändrad; samt 3:o) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Herr talmannen anförde vidare, att propositioner nu till en början komme att göras beträffande yrkandet om återremiss.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till berörda återremissyrkande samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om anslag ur kyrkofonden för avlöande av studentpräster m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlöande av präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 mars 1949 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 169, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond, dels ock med bifall till under särskilda punkter upptagna förslag

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad föredraganden under förevarande punkt förordat meddela bestämmelser angående provisoriskt lönetillägg åt vissa präster, särskild gottgörelse åt vissa prästgårdsinnehavare för uppvärmningskostnad, semesterkostnadsbidrag åt präster, provisoriskt nyreglerad emeritilön och familjepension från kyrkofonden samt provisoriskt representationsbidrag åt biskoparna, att gälla tills vidare, beträffande semesterkostnadsbidraget under kalenderåret 1950 och i övrigt för tiden intill den 1 juli 1950, ävensom medgiva, att samtliga ifrågasvarande förmåner finge bestridas ur kyrkofonden;

2. medgiva, att ur kyrkofonden finge i enlighet med vad föredraganden förordat utgå anslag för avlöande av högst fyra för verksamhet bland universitets- och högskolestuderande m. fl. anställda präster;

3. avgiva yttrande över ifrågasatt ändrat förfarande vid avräkningen mellan pastorat och kyrkofonden m. m.;

4. medgiva, att anslag ur kyrkofonden för prästerlig verksamhet utom riket finge, för avlöande av utlandspastorerna, för tiden till och med utgången av juni 1950 samt, för bidrag till sjö-

Om anslag ur kyrkofonden för avlöande av studentpräster m. m.

mansvårdsstyrelsen för avlöande av i dess tjänst i utlandet anställda präster, tills vidare från och med den 1 juli 1949 utgå i överensstämmelse med vad föredraganden förordat;

5. medgiva, dels att anslaget för innevarande budgetår för anlåtande av biträde vid handläggning inom ecklesiastikdepartementet av boställsärenden och vad därmed ägde samband finge överstridas med belopp, som bleve erforderligt för gäldande av kostnaderna för två under punkten närmare omförmälda utredningar, dels ock att för anlåtande av biträde som nyss sagts för tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950 i enlighet med Kungl. Maj:ts beprövande ur kyrkofonden finge utgå högst 15 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 288 av fröken *Andersson* m. fl. samt inom andra kammaren nr 364 av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl. och nr 365 av herrar *Hästad* och *Staxäng*, likalydande med motionen nr 288 i första kammaren.

I motionerna I: 288 och II: 365 hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana åtgärder, att vissa av prästerliga befattningshavare kvartalsvis uppburna, genom stiftsnämnderna utbetalade belopp kunde utbetalas månadsvis.

I motionen II: 364 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen beträffande prästerlig verksamhet bland universitets- och högskolestuderande m. fl.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte dels antaga det vid förevarande proposition, nr 169, fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond, dels ock bifalla vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen med avseende å punkterna 1, 3, 4 och 5;

B) att riksdagen, med bifall till motionen II: 364, måtte lämna Kungl. Maj:ts

förslag i propositionen under punkten 2 utan bifall;

C) att riksdagen i anledning av motionerna I: 288 och II: 365 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överväga åtgärder för att de av prästerliga befattningshavare kvartalsvis uppburna avlöningsbeloppen skulle utbetalas månadsvis; samt

D) att motionerna I: 288 och II: 365, i den mån de icke bifallits genom vad utskottet hemställt under C, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Hedlund* i Östersund, *Lodenius*, *Lindblom*, *Löthner*, *Ljungberg*, *Antby*, *Wirtén* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan,

A) att riksdagen måtte dels antaga det vid förevarande proposition, nr 169, fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond, dels ock, med avslag å motionen II: 364, bifalla vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen med avseende å punkterna 1—5;

B) att riksdagen i anledning av motionerna I: 288 och II: 365 måtte i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om övervägande av åtgärder för att de av prästerliga befattningshavare kvartalsvis uppburna avlöningsbeloppen skulle utbetalas månadsvis; samt

C) att motionerna I: 288 och II: 365, i den mån de icke bifallits genom vad under B hemställts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr statsrådet **QUENSEL**: Herr talman! Jag ber att till en början få begagna tillfället att tacka första lagutskottet för dess behandling av de flesta punkter i förevarande proposition, och jag tänker då särskilt på att utskottet tillstyrker en välbehövlig ökning av anslaget till extra utgifter under kyrkofonden. På en punkt har emellertid utskottet gått emot propositionen, låt vara att reservanterna till förmån för propositionen äro lika många till antalet som de

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

ledamöter, vilkas mening har varit bestämmande för innehållet i utskottets utlåtande.

Utskottet har beträffande den äskade befogenheten för Kungl. Maj:t att bevilja anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster tagit till utgångspunkt, att nya befattningar med hänsyn till det nuvarande ekonomiska läget inte böra inrättas annat än då de framstå såsom oundgängligen nödvändiga. Mot denna ganska ovedersägliga allmänna princip ber jag emellertid att få framhålla, att det här i utgångsläget är fråga om redan bestående befattningar i Uppsala och Stockholm, som hotas av indragning på grund av brist på medel. I någon mån ha medel från kyrkofondens extra utgiftsanslag under senast förflutna kalenderår bidragit att utfylla bristen, men de frivilliga bidragen börja nu att tryta.

Samtidigt föreligga otvetydiga vittnesbörd om det intresse, varmed studentprästinstitutionen omfattats av vida kretsar av universitetsungdomen. Studentprästerna ha fått tjänstgöra som rådgivare och vägledare under själsliga bekymmer och även gå till handa med en mångfald råd och praktiska anvisningar. Deras arbetsbörda har varit stor, och den tid, de ha kunnat anslå till uppgiften, har väl nyttjats. Det synes mig inte vara riktigt att avbryta denna verksamhet till besvikelse och kännbar olägenhet för många unga.

Man bör ihågkomma den situation, vari den studerande ungdomen befinner sig vid våra högskolor, dit den under en ömtålig och mycket känslig period församlas, ofta skild från hemmiljö och skyddande förhållanden. Det är då en stor fördel att ha tillgång till en med hänsyn till sin lämplighet för uppgiften särskilt utvald person, som har till åliggande att vara till hjälp i allsköns svårigheter. Det ordinarie prästerskapet i universitetsstäderna är som överallt bundet vid församlingstjänsten, som tar dess tid och krafter hårt i anspråk, och det torde vara omöjligt för dem att koppla av så mycket från det ordinarie arbetet, att de kunna stå även studentklientelet till tjänst på det sätt som studentprä-

terna hittills ha gjort. Det ligger också i sakens natur, att det är något helt annat för en student att vända sig till en vanlig församlingspräst, med vilken han eljest inte har någon beröring och som är honom kanske ganska främmande, än till en präst som är tillsatt för studenternas egna behov och som har särskilda egenskaper, som göra honom lämplig för samtal med dem, och som har särskild förståelse för deras behov.

Det är inte fråga om att studentprästen skall på något sätt tränga sig på dem som inte känna behov av honom. Inte heller torde han falla några sociala kursorer i ämbetet. Utrymme finnes ändå för en verksamhet, som är gagnelig och såsom sådan uppfattats av hundratals ungdomar. Jag har själv fått mottaga personliga vittnesbörd om flera fall, då studentprästen har lyckats lösa vederbörande från mycket svåra ångestkomplex och därmed återfört dem till arbetsduglighet och andlig hälsa.

Jag måste således vädja till kammaren att följa propositionen och reservanterna i utskottet på denna punkt. Det är inte heller några stora belopp det är fråga om. Det gäller närmast att inrätta två stiftsadjunkturen i Uppsala och Stockholm. Den sammanlagda kostnaden för dessa adjunkter skulle väl uppgå till cirka 20 000 kronor, och därifrån skulle man rättvisligen draga det belopp, som utgått från kyrkofondens anslag för extra utgifter, nämligen 3 000 kronor. I likhet med reservanterna vill jag understryka, att vid prövning av inrättande av en ny befattning, där sådan inte finnes — det skulle således gälla Lund och Göteborg — skall förfaras med hänsyn till det ekonomiska lägets krav.

Slutligen vill jag understryka, att det inte här är fråga om någon anslagsbelastning på den allmänna budgeten.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Jag måste säga, att jag har mycket svårt att förstå, att det kan finnas behov av särskilda präster för studenter. Om ett sådant behov föreligger, då finns helt säkert detsamma för oändligt många

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

andra grupper av ungdom i vårt land, som ha samma svårigheter och problem att brottas med som studenterna. Att, såsom statsrådet Quensel sade, studentpräster ha händerna fulla med arbete, tvivlar jag inte alls på. Den uppräknade av deras arbetsuppgifter, som förekommer i propositionen, ger emellertid vid handen, att desamma i stort sett överensstämmer med församlingsprästers. Enligt propositionen består arbetet i själavårdande och vägledande samtal, deltagande i kristna och andra studentorganisationers verksamhet samt anordnande och ledande av särskilda gudstjänster för studenter — allt är sådant som i vanliga fall skötes av församlingspräster.

Man frågar sig, om det ur kyrkans och de kristna samfundens synpunkt kan vara önskvärdt, att studenterna i detta avseende liksom bli en stat i staten. Är det inte lyckligare att de leva med i församlingslivet på den ort, där de befinna sig, och på ett naturligt sätt inlemmas i detta? Enligt min mening vore en sådan ordning inte bara lyckligare utan även nyttigare för studenterna. Därigenom skapas kontakter med människor utanför studentkretsen, och tack vare detta komma helt visst dessa ungdomar att se frestelserna i livet ur en vidare synvinkel än vad man nu ofta kan skönja bland studerande vid akademier och högskolor.

För min del tror jag också att en man eller kvinna — präst eller annan — med en stor livserfarenhet, vilket en ung studentpräst ofta saknar, är mera skickad att i själanöd av vad slag det vara må vägleda de unga studenterna.

När det är fråga om att hjälpa ungdomen i deras problem, anser jag dessutom att studenterna äro betydligt bättre lottrade än många andra grupper av ungdom, ty de ha i sin krets människor — lärare och andra — som både kunna och vilja hjälpa dem till rätta.

Jag har också mycket svårt att uppskatta värdet av särskilda studentgudstjänster. Är det inte naturligare, att studenterna delta i den gemensamma församlingens gudstjänst? Även i detta av-

seende har jag svårt att förstå, varför studenternas andliga liv skall skilja sig från den övriga församlingen.

Meningarna om behovet av ifrågavarande prästtjänster äro också ganska delade bland studenterna själva. Jag har alldeles nyligen läst i en av göteborgstidningarna, att studentkåren vid Göteborgs högskola avslagit ett förslag om anställande av en studentpräst i Göteborg, fastän avlöningen till denne skulle anskaffas på privat väg.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Statsrådet Quensel har såväl i propositionen som i sitt anförande i kammaren på ett klagande sätt motiverat förslaget att göra de s. k. studentprästers ställning något säkrare och bättre än tidigare, så att jag inte skall uppta kammarens dyrbara tid med ytterligare argumentering. Utskottet har emellertid i sin motivering gjort ett uttalande, som jag inte vill låta stå oemotsagt här i debatten.

Man har motiverat behovet av dessa prästerliga tjänster bland studenterna även med att de bedriva en rätt omfattande socialhjälpverksamhet. Gentemot detta säger utskottet bland annat: »Utskottet finner det för övrigt principiellt oriktigt att motivera prästerliga tjänster med socialt arbete.»

Det är inte första gången jag mött den tanken; jag har mött den i min hemstad och i litteraturen. Nu möter jag också här i riksdagen den tanken, att kyrkan liksom övriga kristna samfund bör skiljas från allt socialt arbete.

Jag vill säga, att detta är att uttala sig föraktligt om sin moder, ty ingen lär förneka, att det varit kyrkan, som tidigast och århundradena igenom bedrivit social verksamhet, därvid åtljandande sin Herres bud om kärlek till nästan. Det torde för övrigt vara en överdriven optimism att tro, att den framtida socialvården skall bli så fullkomnad, att den utesluter behovet av varje annan hjälpverksamhet och alltså utesluter

Om anslag ur kyrkofonden för avlöande av studentpräster m. m.

behovet av medmänniskors hjälp och kärlek. Varför under sådana förhållanden uttala sig ringaktande om de kärleksgärningar, som alltjämt kunna utföras av kyrkan och andra kristna samfund? Jag tror för min del att det alltid kommer att förbliva såsom det står i skriften: »De fattiga haven I alltid ibland Eder.»

Det har från många håll omvitnats, att studentprästerna ha en uppgift att fylla även när det gäller att hjälpa studenterna i deras materiella bekymmer. Att märka är, fru Sjöström-Bengtsson, att den studerande ungdomen skiljer sig från andra grupper av ungdom i det hänseendet, att de bära på stora ekonomiska bekymmer. Den hjälp, som ungdomen kan få i både det ena och det andra avseendet, är behövlig.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I herr Bror Nilssons yttrande instämde herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Ivar Nilzon*, fru *Svenson* samt herrar *Näsgård*, *Jones Erik Andersson*, *Sundelin*, *Ivar Persson* och *Fritiof Karlsson*.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Första lagutskottets utlåtande föranleder ett par reflexioner. Utskottet säger att de kristna studentföreningarna böra själva, liksom övriga ideella organisationer, svara för den mera föreningsbetonade verksamheten. Nu är det inte fråga om att studentprästen skall bedriva i huvudsak någon föreningsbetonad verksamhet, utan han skall vara prästman, låt vara i en församling, som inte sammanfaller med de vanliga territoriella församlingarna.

Det säges i motionen, att man har kommit bort från att vid anstalter och skolor använda särskilda präster. Det påståendet är inte riktigt. Vi ha en mängd präster med specialuppgifter i Sverige. Det nya för detta århundrade är snarast, att man liksom har sprängt församlingsgränserna och avdelat präster för speciella grupper eller speciella beställningar. Det är en utveckling, som började omkring 1910 och som därefter

pågått och som jag tror kommer att fortsätta. Det moderna samhället har självt sprängt sin ram. Det är inte längre det statiska samhälle, som det var på den tiden, då prästgården och prästen voro centralpunkter för det kyrkliga livet. Nu är det hela alldeles förändrat.

Fru Sjöström-Bengtsson säger, att studenterna kunna gå i kyrkan. Det kunna de naturligtvis göra, men när fru Sjöström-Bengtsson säger, att de skola beflita sig om att deltaga i församlingslivet, vill jag invända, att de dock inte äro skrivna på den ort, där de uppehålla sig. De äro »lösskarlar», som tillfälligt vistas där några år.

Vidare sade fru Sjöström-Bengtsson, att studenterna i många avseenden äro bättre ställda än andra. Det låter säga sig med visst fog. Å andra sidan få vi hoppas och tänka, att det är en grupp av unga människor, som mera ivrigt och ihärdigt konfronteras med livsåskådningsfrågorna än jämnåriga i andra lägen. Livsåskådningsfrågorna ha trängt fram i den allmänna diskussionen på ett sätt, som väckt uppmärksamhet i hela vårt land. Jag skulle kunna framdraga många exempel därpå men skall inskränka mig till att nämna ett. Gunnar Hirdman, en av folkbildningsarbetets främsta förespråkare här i vårt land, säger att med den aktivitet, som utvecklas i fråga om livsåskådningsfrågor, får man ta under omprövning, huruvida den statsunderstödda folkbildningsverksamheten skall behålla sin religiösa neutralitet. Han tillägger, att även från detta håll bör man diskutera livsåskådningsfrågor och taga upp dem till grundlig prövning.

Jag tycker att vi inte ha rätt att, i den mån studentkårernas representanter begära att få en studentpräst, undandraga oss att ge den hjälp, som de vilja ha. Jag fäster mig inte så mycket vid, vad som har sagts om det sociala hjälparbetet. Det finns så många andra som kunna beställa med det sociala. Men jag anser det betydelsefullt, att de finnas som kunna förlösa en människa, som i de känsliga ungdomsåren brottas med de stora livsproblemen, eller åtminstone

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

låta henne få del av hur man inom en åsiktstriktning i vårt land ser på dessa problem. Det måste vara en betydelsefull sak särskilt för studenterna, av vilka många komma i sådana ställningar att de i framtiden skola utöva starkt inflytande på andra.

Jag skall inte mer förlänga debatten. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Lundqvist, Sten, Björck, Mogård* och *Herlitz*.

Herr NERMAN: Herr talman! När jag ansluter mig till utskottets avslagsyrkande beträffande studentprästerna, är det inte enbart av ekonomiska skäl utan även av ett rent principiellt skäl.

Principen är ingalunda någon kristendomsfientlighet i fråga om moralen — det är ju närmast fråga om moralen här i hjälpverksamheten. Jag har ingenting emot den kristna moralen. Jag är tvärtom glad, när jag någon gång ser exempel på den i kristenheten, och jag känner många goda präster, flera av dem religiösa. Jag har likaledes en mycket stor personlig respekt för herr Göransson's livssyn.

Men för mig är det inte rätt, inte fair play, att kristendomen eller över huvud religionen skall ha patent och ges monopol på moral och själavård. Det är på något sätt motbjudande, att man på kristet håll betar sig, som om man hade — och ensam hade — hela sanningen och betraktar oss icke-kristna redan därför att vi äro fritänkare som i vår moral sämre än de kristna.

Det må förlätas mig, om jag finner att den uppfattningen innefattar något av högmod och fariseism, som jag inte trodde förenliga med den kristna tron, sådan jag har uppfattat den i dess bästa form och sådan jag för övrigt finner den hos just den siste talaren. Det är ingen hög moralisk ståndpunkt som — helst med statliga maktmedel och parlamentarisk majoritet — diskriminerar en förnuftstro, som i all ödmjukhet inför gåtorna bygger sin livssyn och mo-

ral på vetenskapen och humaniteten och den mänskliga solidariteten.

Det finns inte bara *en* moral och *en* sorts hjälp åt ungdom i depression. Vad som vållar depression och själanöd hos ungdom är väl — fränsett, det säger jag helt brutalt, den sexuella frågan, som så ofta ligger till grund — oftast ensamheten, bristen på solidaritet. Där kan självklart religionen ge individuell lindring och bot. Men det finns också en annan väg. Depressionen kan bero på främlingskap i tiden, okunnighet om vad som sker utanför och omkring den enskilde, och där finns räddningen i den samhörighet med människorna, som man får i de stora internationalistiska folkrörelserna. Nykterhetsrörelsen t. ex. är med sin starka ideella kulturkamp en god väg, en väg som bär upp en ideell livssyn av *denna* världen. I samband med den kan man här också peka på behovet av propaganda mot ungdomens alkoholvanor. Jag tror att dessa i stor utsträckning ligga till grund för depressionen. Jag tror det är nyttigare med anslag till exempelvis SSUH för att bedriva nykterhetspropaganda vid universitetet än att lämna anslag till studentpräster.

Avsikten med studentprästerna är emellertid inte enbart samarittjänst. Den är i papperen här på flera håll klart angiven som kyrklig propaganda. Kyrkomötets andra tillfälliga utskott säger — det står på sidan 11 i lagutskottets betänkande — att studentprästerna i Uppsala och Stockholm ha haft en verksamhet, »vilken består i själavårdande och vägledande samtal, deltagande i kristna och andra studentorganisationers verksamhet, anordnande och ledande av särskilda gudstjänster för studenter m. m.» Och i en från kristligt studenthåll utsänd vädjan till riksdagens ledamöter registreras, att studentprästen i Uppsala under 1948 hade 125 enskilda själavårdande samtal, i 15 fall bikt — den totalitära katolicismen är på marsch även i Sverige — och därtill 20 föredrag, 14 särskilda studentgudstjänster, 20 nattvardsgångar etc.

På tal om katolicismen: Om det skall vara religiös själavård bland studenter-

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

na, varför då enbart av statskyrkan? Varför inte också av katolicismen och frikyrkorna? Varför inte av Filadelfia? Sven Lidman är en av de få verkligt kristna här i landet.

Jag har velat betona ett rent principiellt motstånd mot kyrkans respektive religionens statliga monopol på själavården, och jag vill därtill peka på hur kyrkans offensiv i våra dagar — helt naturligt i det kaos som råder i världen — inte längre möter det motstånd från icke-kyrkligt håll som den mötte förr. Den fria tankens folk är lika tolerant som demokraterna mot sina totalitära motståndare, och det är en slöhet som kan komma att bli ödesdiger för den mänskliga kulturen. Och jag undrar: I den riksdagsmajoritet, som eventuellt kommer att bevilja det här anslaget, hur många äro annat än namnkristna?

Vidare är jag inte övertygad om att ungdomen själv har så stort behov av studentpräster som här har gjorts gälalande. Man är nu inte heller officiellt så övertygad om den saken. Det är mycket betecknande att föredraganden i förväg vill bana väg för ett behov, som han själv erkänner inte finns. Han »konstaterar», att i Uppsala och Stockholm »ett stadigvarande intresse» föreligger. Och då finner han det befogat att »möjlighet öppnas att på liknande sätt tillgodose de universitets- och högskolestuderande även i Göteborg och Lund, om intresse härför visas föreligga». Det är en betänkligt svag motivering för skapande av nya funktioner.

Själva institutionen studentpräster förefaller mig oegentlig. Vart syftar över huvud taget ungdomens akademiska fosteran? Den syftar till något helt annat än till religion. Den syftar till vetenskap, till att lära ungdomen kritisk syn och förnuftsmässig prövning.

Tidens intresse för ungdomen i all ära, liksom samhällets sysslande med individen — men låt oss inte gå för långt i allehanda omvårdnad och ledning! Vi ha alla varit unga. Flera av oss ha som studenter känt en stark depression i känslö- och tankeliv. Men vi hade inga

officiella, statligt avlönade vägvisare till den enda rätta vägen. Vi hade lyckan att få välja, vi fingo söka oss fram hos tänkare och diktare och i debatter med våra kamrater om kvällarna, och så vunno vi till sist en livssyn genom tankearbete och brottning med problemen. Jag tror inte att ungdomen i vår tid är sämre. Jag tror inte att den behöver någon parktant.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Johannesson*.

Herr FORSLUND: Herr talman! Tillåt mig säga att jag blev ganska överraskad av den siste talarens resonemang, som ju knappast har att göra med den fråga vi nu diskutera. Hans resonemang gällde snarast hur mycket vi skola intressera oss för kristendomen som ideologi eller som lära, men det som vi ha att taga ställning till nu är ju en rent praktisk fråga.

Saken är ju den att Kungl. Maj:t för det ändamål, varom här är fråga, har beviljat medel ur kyrkofonden med anlitande av anslaget till extra utgifter och att Kungl. Maj:t nu för riksdagen har anmält detta förhållande och begärt riksdagens godkännande, samtidigt som Kungl. Maj:t har föreslagit att de summor, som skola anslås för detta ändamål, skola bli något högre än de som hittills lämnats ur anslaget för extra utgifter. Jag kan inte förstå vad det kan finnas för anledning, speciellt för mina partivänner, att motsätta sig detta ordnande av ett förhållande som redan har utvecklats så som här har skett. Ingen har tidigare gjort anmärkning mot medelsbeviljandet i fråga.

Jag tycker det kan vara helt naturligt att här se bort ifrån det som var föremål för herr Nermans resonemang, ty hans resonemang leder i många avseenden fram till rätt egendomliga konsekvenser. Om man skulle bevilja anslag till inrättande av studentprästtjänster skulle man också ge anslag åt vissa and-

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

ra, liknande ändamål, menade herr Ner-
man, och bland annat ville han att man
skulle understödja nykterhetssträvande-
na bland ungdomen. Ja det är just vad
som sker, herr Nerman. För innevaran-
de år är för främjande av SSUH:s verk-
samhet ett belopp på 11 000 kronor an-
slaget. Vidare får Sveriges lärares nyk-
terhetsförbund 10 000 kronor och Lä-
karnas nykterhetsförening 6 000 kronor,
för att nu nämna just de föreningar som
äro verksamma inom nykterhetsrörelsen
bland de kategorier som det här är frå-
ga om; sammanlagt uppgå anslagen till
en halv miljon kronor. Om man skall ge
anslag till alla möjliga föreningar — till
hedningarnas föreningar, tänkte jag sä-
ga — skall man då också ge statsbidrag
till fyllrepresentanternas förening för
att tillfredsställa herr Nermans likrikt-
ning? Detta var egentligen logiken i hans
resonemang, och det kan icke vara nå-
gonting att rekommendera för Sveriges
riksdag.

Kort sagt, mina damer och herrar, jag
tycker att denna fråga är en rent admini-
strativ fråga, en ordningsfråga, och att
riksdagen inte bör motsätta sig att
Kungl. Maj:t får förfara på det sätt som
har begärts i propositionen. Kungl.
Maj:t har begränsat sig till att vilja bi-
draga till att göra en institution perma-
nent, som har uppstått med de fria kraf-
ternas hjälp. Under sådana förhållanden
tycker jag det är kammaren värdigt att
biträda Kungl. Maj:ts hemställan.

Med anledning därav, herr talman, ber
jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PETTERSSON, GEORG**: Herr tal-
man! När utskottet behandlade denna
fråga kunde man icke bortse från det
ekonomiska läge, vari vi befinna oss.
Vi äro medvetna om att riksdagen un-
der innevarande år har varit mycket
återhållsam när det har gällt nya utgif-
ter och försökt att så långt som möjligt
hålla dessa tillbaka. Det har inte gällt
att spara enbart på pengar, utan också
på människor, ty vi ha ju brist på ar-
betskraft och framför allt på människor
som ha haft tillfälle att studera.

I den fråga som det här gäller har
man kanske alldeles särskilda skäl att
vara återhållsam, ty det är ju faktiskt
fråga om att sanktionera en åtgärd som
innebär någonting helt nytt och som
kanske i det långa loppet rent princi-
piellt skulle kunna bli till skada för det
som man faktiskt nu tror att man skall
komma att tjäna. Ty de naturliga enhe-
terna i det religiösa livet äro ju försam-
lingarna, som vi höra till. Om man nu
försöker spalta upp församlingarna ge-
nom att anställa speciella präster eller
själsörjare, vad man nu vill kalla dem,
för speciella grupper, så kommer man
senare att få fortsätta på den vägen. Ty
varför skulle man stanna vid den grupp
som det här är fråga om?

Man har också talat om ungdomens
bekymmer. Men det är ju inte bara stu-
denterna som ryckas ur sin miljö för
att skaffa sig sin utkomst. En mycket
stor del av Sveriges ungdom ryckes ur
sin miljö, kanske ännu tidigare än stu-
denterna, för att skaffa sig sin utkomst,
och den ungdomen har sannerligen ock-
så sina ekonomiska bekymmer.

Om man alltså är på det klara med att
det föreligger ett behov, så vet man dock
inte hurudan utvecklingen kommer att
bli, och om man följer den väg som har
anvisats i propositionen bryter man sönder
församlingslivet. Jag tror det vore
riktigt att slå vakt om församlingslivet
och försöka förmå studenterna att, även
om de icke äro skrivna i de försam-
lingar där de vistas, likväl deltaga i för-
samlingslivet där. Det är väl ingen som
förmenar dem detta, såvitt jag kan för-
stå.

Det är rätt egendomligt att man i Upp-
sala, där man har en teologisk fakultet
och tillgång till de förnämsta män på
teologiens område, skall behöva anstäl-
la en särskild studentpräst. Det förefäl-
ler mig som om man i stället skulle kun-
na anlita fakultetens krafter. Där fin-
nas både professorer och sådana som
studera teologi, och dem skulle man sä-
kerligen kunna utnyttja.

Herr talman! Jag vill med dessa mo-
tiveringar yrka bifall till utskottets för-
slag.

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

I herr Georg Petterssons yttrande instämde herr *Johansson, Henry*, och herr *Svedberg*.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Herr Pettersson säger att ett bifall till reservationen skulle leda till farliga konsekvenser genom att församlingslivet skulle sprängas sönder. Men om så vore fallet skulle väl i första hand kyrkan själv i detta sammanhang uttrycka oro för framtiden; från det hållet har man inte hört någonting sådant. När herr Pettersson vidare säger, att även andra ungdomsgrupper än studenterna skulle behöva ett stöd och ett omhändertagande av samma karaktär som det gäller här, är jag fullkomligt ense med honom, men det är ju så att behovet av en särskild präst har dykt upp just bland studenterna.

Så kommer jag till vad som sades av min utomordentligt värderade vän herr Nerman. Honom är jag annars i många stycken ense med; i dag måste jag emellertid konstatera att det finns en betydande motsättning mellan honom och mig.

Jag är dock fullkomligt ense med herr Nerman om att denna fråga icke är av ekonomisk natur. I det sammanhanget tillåter jag mig också att replikera herr Pettersson och säga, att det förslag som här föreligger icke är en enskild motionärs hugskott; förslaget har ju passerat genom skärselden, d. v. s. Kungl. Maj:ts regering, och med de besparingssträvanden som oavslått iaktas inom regeringen kunna vi nog alla vara fullt på det klara med att de 30 000 eller 40 000 kronor, som det är fråga om här, icke kunna leda landet in i några äventyrligheter. Jag tror alltså att det är klokast att skjuta den ekonomiska frågan åt sidan i detta sammanhang; det gäller bara en omskiftning i dessa prästers ställning. Riksdagens medverkan är emellertid nödvändig, eftersom Kungl. Maj:t icke får inrätta stiftsadjunkturen utan att riksdagen anvisar medel.

Herr Nerman förde ett så omfattande resonemang, att jag skulle göra orätt

mot kammaren om jag toge dess tid i anspråk för att försöka bemöta honom på alla punkter. Han vände sig emot att studentprästen i Uppsala ingenting annat gör än bedriver kristen propaganda, som han uttryckte det. Ja, naturligtvis kan det sägas. Detta ord kan man begagna i alla sammanhang, där en människa talar om för andra vad hon har för åskådning. Men varför använda detta i de totalitära staterna ofta brukade ord, när det helt enkelt är fråga om att påverka människor för att försöka lösa deras livsproblem? Jag vet att herr Nerman icke använde ordet i ond avsikt — därtill är han för renhjärtad — men herr Nerman har fel på den punkten, det kan jag säga med bibehållen vänskap oss emellan.

Vidare var herr Nerman förargad över att studentprästerna i Uppsala hade redovisat 15 fall av bikt; det är katolicismen som är på marsch, sade han. Då vill jag säga att kyrkolagen i alla tider har föreskrivit att bikt skall förekomma, anbefallt prästerna att taga emot den och till och med stadgat dödsstraff för den präst, som röjer vad han under biktens insegel har fått veta. Bikten är ingalunda ett katolskt påfund. Och det lustiga är att den moderna psykologien — även den som har en starkt aversionell inställning mot religionen — framhåller den stora psykologiska betydelsen av bikten, alltså, omskriven på vanligt språk, att en människa får tala om för en annan människa vad det är som tynger henne. Jag har för min del tagit emot mycken bikt, om jag finge uttrycka saken på det sättet. Jag kan emellertid inte använda just det ordet, eftersom det uteslutande hänför sig till ett förhållande mellan en prästman och en annan människa.

Men nu säger herr Nerman: Låt i stället de människor, som studera vid universiteten, fullfölja sin egentliga gärning, låt dem forska och idka vetenskap. Jag vet inte om herr Nerman har läst den bok av dr Tage Lindblom, som har utkommit på KF:s förlag och heter *Den nya fronten*. Författaren säger där, att vi inte få hemfalla åt övertro på in-

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

tellektets och kunskapens företrädare; det finns andra sidor av den mänskliga naturen, som också måste tillgodoses, såsom kraven på gemenskap och samhörighet.

Herr Nerman var inne på personlighetsdanningen. I denna tid är det så mycket som sysselsätter människorna. Jag träffade en dag en person — han var akademiker och redan rangerad i samhället. Han hade en biologisk livssyn och utestängde från sitt medvetande och sin föreställningsvärld allt som ligger ovanför det gripbara och synliga. Han är mycket verksam inom nykterhetsrörelsen och har även ett mycket stort intresse för frivillig alkoholistvård. Han sade åt mig: Jag vill fråga om en sak, som ständigt bereder mig bekymmer. Med min biologiska livssyn följer, att jag kommer i tvivelsmål, om det egentligen är rätt att förbarma sig över det liv som till synes är alldeles ofruktbart. Varför skall man arbeta på att hålla dessa människor vid liv? Varför inte låta dem gå under fortast möjligt? Det vore rationellt ur samhällets synpunkt och skulle spara mycket pengar.

Jag vet, fortsatte han, att den som har en kristen livssyn här har ett övertag, ty den kristne för in en övervärldslig makt, Gud, i resonemanget, och i och med det samma har han åt människan givit den höghet, som innebär att hon är någonting alldeles särskilt i livet, skapad för en annan värld än bara den som vi se. Vi hade ett utomordentligt intressant samtal. Han gick väl ifrån mig med sin livssyn oförändrad, men han hade dock fått veta hur man på ett annat håll ser på dessa frågor. Trots kyrkans och de kristnas skröplighet och ynkedom menar jag, att kyrkan bär med sig genom tiderna ett budskap, som i fråga om jämlikhet, frihet och broderskap är det mest omvälvande som har blivit förkunnat på denna jord. Det är av den anledningen kyrkan måste tillhandahålla detta budskap.

Det märkliga som har hänt sedan den tid då vi — herr Nerman och jag — voro unga, är det trots all sekularisering uppmuntrande och upplyftande faktum,

att man har slutat att kritisera kristendomen på samma sätt som man gjorde då. I dag kritiserar man knappast kristendomen — och om man gör det så gör man det ändå med vördnad. Där emot kritiserar man de kristna — och speciellt de högfärdiga kristna, som herr Nerman nyss gisslade; ja, de behöva all den kritik de kunna få.

Jag tror att den fråga vi diskutera är mycket komplicerad. Jag har ingenting emot att vi skola bevilja ytterligare bidrag till nykterhetsrörelsen, som herr Nerman talade om. Men att det här gäller att bevilja anslag till studentpräster sammanhänger med att vi alltså ha en statskyrka i Sverige. Och skulle vi ge oss till att diskutera förhållandet mellan stat och kyrka — ja, då finge vi säkert förlänga riksdagssessionen åtskilligt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Jag skulle egentligen inte behöva förlänga debatten ytterligare, ty sedan jag begärde ordet — med anledning av herr Nermans yttrande — har herr Forslund sagt en del av vad jag tänkte säga, framför allt att det inte här gäller att avgöra vår ställning till kristendomen, att taga position i frågan om huruvida det finns en personlig gud eller någonting sådant.

I de frågorna ställer jag mig annars helt på herr Nermans sida. När jag låg på lasarettet för några dagar sedan läste jag en bok om kristendomen, skriven av en professor i filosofi. Han bevisade, tyckte jag, fullständigt klart kristendomens omöjlighet som teori och filosofi. Han bevisade inte omöjligheten av att det fanns en gud, men av att guden skulle kunna ha de egenskaper som kristendomen tillskriver honom. Jag tror inte det finns någon möjlighet att vederlägga författarens resonemang på den punkten.

Jag tror nog att det är riktigt som herr Nerman säger, att många som hålla sig till kristendomen väl endast äro

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

namnkristna. Av de olika partierna här i riksdagen är väl högern det som håller mest på religionen, inte därför att högermännen äro mera kristna än andra, utan därför att de mena att kristendomen är en samhällsnyttig sak. Folkpartiet bygger ju i mycket stor utsträckning på kristna församlingar och organisationer, och arbetarpartiet kan nog delas ungefär jämnt om jämnt.

Men, som sagt, det är inte den saken vi ha att taga ställning till i dag. Om så vore fallet skulle vi ha yrkat avslag på hela kyrkobudgeten, men jag kan inte minnas att herr Nerman hade något yrkande på den punkten.

Inom den ram som vi själva ha skapat är enligt min mening regeringens förslag sådant att det kan accepteras. Jag för min del har ur de ateistiska synpunkter, som jag delar med herr Nerman, inte någon anledning att yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition i någon del, och jag tycker inte heller att utskottet har anfört några verkligt solida skäl för sitt ståndpunktstagande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag har inte i min verksamhet kommit i kontakt med studentprästerna och inte heller med deras arbete, och jag kan alltså inte avge något omdöme därom. Jag vill heller inte söka ge något bidrag till den diskussion i religiösa frågor, som har uppstått här i kammaren.

Jag ser på denna sak på följande sätt. Frågan om studentprästerna är en organisationsfråga. Det är en fråga, huruvida man uteslutande skall ha präster, som äro verksamma inom var sitt territoriella område, eller om man dessutom skall ha präster som avses vara verksamma inom ett speciellt skikt i samhället. För studenterna har man anställt särskilda läkare, och tillsättande av särskilda studentpräster är väl i mycket analogt. Detta är min utgångspunkt.

Vad beträffar denna organisationsfråga är det att observera, för det första

att den främsta kyrkliga myndigheten, nämligen kyrkomötet, önskar att saken skall ordnas på det sätt som Kungl. Maj:t har föreslagit, för det andra att de två befattningar, som det i realiteten här är fråga om, finnas redan förut — de två övriga befattningarna avses ju bli inrättade först under förutsättningar som ännu icke äro uppfyllda — och för det tredje att de pengar, som det är fråga om, icke skola tagas från budgeten, utan ur kyrkofonden; alltså av medel som äro anslagna för rent kyrkliga ändamål.

Det avgör för mig frågan. Jag kommer att rösta med reservationen. Jag anser nämligen att man, då det gäller frågor av denna typ, bör fästa största avseende vid vad de kyrkliga myndigheter önska, för vilkas verksamhet kyrkofonden är inrättad.

Herr KRÜGEL: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag inte ta tiden i anspråk lång stund. Jag skall dock be att få säga några ord. Jag vill i första hand rikta dem till herr Göransson. Han talade som vanligt, när han omfattar ett projekt, mycket vackert och entusiastiskt för det.

Herr Göransson vill ha studentpräster, och det är ingenting att säga om det. Det kanske är berättigat, kanske inte. Men jag skulle vilja spörja herr Göransson: Vilka bli konsekvenserna om riksdagen bifaller herr Göranssons yrkande och hans önskemål förverkligas — vill herr Göransson i så fall ha präster även för andra samhällsgrupper eller yrkesgrupper, eller hur jag nu skall uttrycka mig? Vi ha många sådana, som vi skulle kunna tänka på med samma berättigande som på studenterna, både ur social och religiös eller andlig synpunkt. Vi ha alla ungdomar vid våra folkhögskolor, lantmannaskolor, yrkesskolor, läroverk och militärskolor, och vi ha ungdomar i hundratal och tusental vid våra fabriker. Är det berättigat med särskilda präster för studenterna, torde det vara berättigat att också dessa samhällsgrupper få särskilda präster. Vill herr Göransson vara med om det?

Om anslag ur kyrkofonden för avlöande av studentpräster m. m.

Jag medger gärna att studenter kunna gå vilse, komma i obalans och behöva hjälp. Det är alldeles påtagligt att sådana situationer kunna inträffa. Men, herr Göransson, vilka människor kunna inte komma i obalans, råka i nöd och svårigheter och behöva hjälp? Sådana tror jag vi kunna träffa på litet varstans här i landet. Vad studenterna angår, och speciellt de studenter som ligga vid våra universitet, där det finns teologiska fakulteter, synes det mig att de ha det bättre ställt än andra grupper. De ha i sin närhet sina professorer, docenter och studentkamrater som studera teologi och vilka nästan alla skola bli eller vilja bli eller i varje fall kunna bli biskopar, präster och religionslärare. Jag tycker att man borde kunna tänka sig att studenterna med sådana personer i sitt grannskap skulle kunna söka sig till dem. Om vi för övrigt ta exempelvis Uppsala och Lund, eller för resten vilken annan högskolestad som helst, tror jag att de ordinarie prästerna äro mycket talrika där och tillgängliga för uppvaktning från även en student, om han skulle behöva deras hjälp. Om herr Göransson vill studera katalogen för exempelvis Uppsala universitet, tror jag att herr Göransson där skall finna hundratal prästvigda studerande. Således finns det verkligen tillgång till sådan hjälp, om man känner sig i behov av den och vill påkalla den.

Någon nämnde i det här sammanhanget att det ekonomiska läget inte var sådant, att det bjöd oss att gå till mötes denna framställning. För mig är detta inte något ekonomiskt problem. Om en människa råkar i kroppslig nöd, skola vi skynda till hennes hjälp, bortsett från om det kostar så eller så mycket, och gäller det andlig nöd är vår plikt att hjälpa ännu mera påtagligt.

Jag vill inte, därför att jag hyser den uppfattningen som jag här deklarerat, betraktas som religionsfientlig, ty det är jag inte. Jag vill om det är möjligt skynda till hjälp, men jag vill inte i första hand hjälpa där hjälpen är minst behövlig, utan om hjälp på detta område skall åstadkommas, bör den främst rik-

tas mot de grupper i samhället, som äro sämre lottade än de, på vilka man nu siktar. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STEN: Herr talman! Jag har redan genom ett instämmande givit min uppfattning i frågan till känna. Det lär vara önskvärt att vi få votera inom den närmaste tiden, därför att det skall hållas ett urtima landsting i Malmöhus län. Jag kan emellertid inte låta herr Nermans uttalande stå oemotsagt, ty herr Nerman förbisåg i sitt anförande, när han talade om kristen propaganda i detta sammanhang, den mycket viktiga omständigheten, att vi ha en statskyrka och en statsreligion i detta land, alltså att kristendomen intar precis samma ställning som exempelvis den politiska demokratien, som är förankrad i vår grundlag. Jag reagerar alltid, när jag hör detta tal om kristen propaganda, ty det bör vara tillåtet att förfäktat och sprida upplysning om den statsreligion som är sanktionerad. Så länge vi ha en statskyrka, bör den behandlas på precis samma sätt som andra grenar av den statliga verksamheten.

Beträffande den sakliga prövningen av det föreliggande ärendet får den siste ärade talaren ursäktat mig att jag, trots att första lagutskottet är vårt kyrkolagsutskott, rent sakligt måste fästa större avseende vid den prövning, som har ägt rum inom vårt beskedliga och försiktiga kyrkomöte med den sakkunskap som där finns, än vid den prövning som är verkställd inom första lagutskottet, där allehanda andra spekulationer och personliga åskådningar ha luftats i detta sammanhang. Jag beklagar att den, såvitt jag kan komma ihåg, ende kyrkomötesledamoten — åtminstone bland lekmännen — som tillhör första kammaren, den ärade ordföranden i Storkyrkoförsamlingens kyrkofullmäktige, herr Rickard Lindström, här icke synes vara närvarande för att förfäktat kyrkomötets ståndpunkt i denna fråga. En av våra prästerliga ledamöter har ju genom instämmande givit sin uppfattning till känna.

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

Vi få väl vid något annat tillfälle göra upp räkningen med dem, som ovillkorligen skola vid avgörandet av varje riksdagsfråga av denna art kompromettera det socialdemokratiska partiet och undergräva det förtroende och den konkurrenskraft, som även vi vunnit under krigstidens samarbete med de religiösa kretsarna inom vårt land. Denna fråga är icke ägnad för en sådan uppgörelse, och för att skåningarna skola få avlämna sina röster skall jag nöja mig med denna gensaga mot herr Nermans uppfattning, som strider mot den hållning, som den svenska socialdemokratien intagit under hela sin tillvaro, nämligen enligt Erik Gustaf Geijers ord: »Respekt för gällande lag, öppen rätt att kräva en annan». Så länge vi ha en statskyrka, skall den behandlas hederligt. Sedan få vi föra strider om dess fortvaro.

Herr **MOGARD**: Herr talman! Som ende prästerlige ledamot av denna höga församling har jag förebråtts för att jag inte uttalat mig i denna specifikt kyrkliga fråga.

När jag i mycket tidiga ungdomsår första gången bereddes förmånen att besöka England och kom till den gamla universitetsstaden Oxford, fördes jag av en av ledarna för därvarande arbetarnas bildningsförbund till ett av Oxfords colleges. Där leddes jag in i en lägenhet, var-est det bodde en medelålders man, en mycket vis och god och hjärtlig person. Han var studentpräst vid detta stora college. Han levde med de unga studenterna och delade deras mödor och besvär och deras intressen i övrigt och var på samma gång en förträfflig kamrat med dem. Han slutade sina dagar för några år sedan som ärkebiskop av Canterbury. Det var William Temple. Jag fick redan då ett mycket starkt intryck av att dessa extra ordinarie präster utanför den församlingsmässiga ordningen hade en betydelsefull uppgift att fylla, i den mån de voro personligen lämpade för dessa göromål. Det är det som gjort mig, som annars är kritisk mot sådana här officiella prästerliga arrangemang, böjd för

att anse att inrättandet av dessa fyra studentprästbefattningar kan vara till fördel.

Jag vill be kammarens ledamöter observera att i detta fall — som i många andra där den svenska kyrkan tar ett initiativ som är litet ovanligt och som kan förefalla uppseendeväckande, i synnerhet för gamla konservativa socialdemokrater — är det inte prästerna som tagit initiativet utan de kyrkligt intresserade lekmännen. Så har varit förhållandet med en mängd kyrkliga initiativ under de senaste åren. Det är inte vi präster, ofta fångna i vår gamla officiella rutin, som gå före härvidlag, utan det är lekmän, oftast unga entusiastiska lekmän, som driva kyrkans ledning och officiella myndigheter framför sig. Så är det, som sagt, också beträffande studentprästbefattningarna; det är lekmän som tagit initiativet vid kyrkomötet och senare. Jag gissar att vi alla uppväktats av några unga energiska teknologer och medicinare, unga studentpojkar som komma och säga: »Var snäll och hjälp oss att få dessa prästerliga tjänster.» Jag anser liksom andra, som ha talat om att vi ha en statskyrka i vårt land, att vi egentligen inte ha anledning eller rättighet att stöta tillbaka dessa initiativ. I Stockholm exempelvis finns det dock 6 000 studenter vid olika högskolor och i Uppsala 3 000. Det är inte några små grupper. Det är klart, att för dessa unga studenter kan det inte bli tal om några gamla kyrkoherdar, som skola vandra bland dem och fullgöra en kamratprästbefattning, utan det skall vara unga män, som dela studenternas intressen. Det är dock, vill jag säga till min ärade vän herr Krügel, en högst väsentlig skillnad att verka bland tusentals unga studenter — eller i varje fall de grupper bland dem som äro intresserade av att komma i beröring med kristna livsvärden — och att verka bland några ungdomar på en liten lantmannaskola eller folkhögskola eller någon annan skola.

Vi ha dock varit villiga att inrätta militärpastorstjänster. Kostnaderna för dem, som jag tror för närvarande uppgå till närmare 100 000 kronor om året, be-

Om anslag ur kyrkofonden för avlönande av studentpräster m. m.

stridas av kyrkofondens medel. Efter alla erfarenheter att döma göra dessa militärpastorer en god tjänst. Jag hoppas att det också skall bli fallet med studentprästerna. Därför finner jag mig trots vissa tvivel tilltalad av att dessa tjänster nu inrättas.

Herr talman! Jag ber att få instämma i reservanternas hemställan.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr talman! Eftersom jag har nöjet att i denna ärade församling företräda Uppsala, har jag funnit anledning att, trots att min intressfär ligger vid sidan av detta ämnet, ändå säga ett par ord.

Jag skall, herr talman, villigt medge att dagens studenter leva i sitt arbete och sina studier under så pressande förhållanden, att det för dem många gånger leder till ett depressionstillstånd. Jag har träffat åtskilliga studenter, vilka ha kommit i ett tillstånd av depression, som gjort det för dem ganska svårt att över huvud taget fortsätta med studierna och på det sättet försatt dem i en isolering, som utifrån rent personliga och allmänna bedömanden måste vara synnerligen besvärande. Men jag ifrågasätter ändå hurvida man skall kunna lösa denna fråga genom att inrätta speciella och officiella tjänster, vilkas innehavare skulle vara biktfäder, av staten avlönade befattningshavare, och vilkas speciella uppgift skulle vara att tjänstgöra som avledare när det gäller personer, vilka råkat i depressionstillstånd. Jag instämmer på den punkten helt med herr Krügel, att det finns allt för många möjligheter för dessa människor att söka avledning och förståelse och utlösning av sina egna personliga bekymmer, för att man på detta sätt skall direkt öppna en officiell möjlighet därtill. Jag tror därför, herr talman, att även om man måste medge, att det finns ibland dessa grupper många gånger ett behov av att på något sätt få en avledning och en hjälp att bryta sig ut ur den personliga isolering, som de nuvarande förhållandena lätt kunna föranleda till, så tror jag inte att det rätta medlet härför är det som föreslås från

reservanternas sida att inrätta speciella statliga tjänster. Dessa studenter komma helt säkert i framtiden som hittills att från den kamratkrets och den miljö, som de leva i, få den hjälp de behöva. De erfarenheter jag haft av dessa förhållanden tvinga mig att yrka bifall till utskottets förslag, och jag tror inte på den åtgärd som reservanterna här föreslå.

Herr BRANTING: Herr talman! Jag vill erinra om att vi tidigare i dag ha behandlat ett ärende angående en höjning med 20 000 kronor av anslaget till det s. k. psykotekniska institutet, som arbetar just för att hjälpa människor i nöd, människor som ha det svårt och behöva en vägledning, för att de skola veta vart de skola ta vägen och var de skola sätta in sin arbetskraft på bästa sätt, och det med stöd av en vetenskapligt skolad institution. Det hade man inte råd med för ögonblicket. Nu säger man här, att det ju inte alls är fråga om några kostnadssynpunkter, ty medlemmen skola tas ur kyrkofonden. Men, mina damer och herrar, när vi diskutera en sådan här fråga i riksdagen, kunna vi väl inte utgå från att medel som tas ur kyrkofonden kunna disponeras ur andra synpunkter än dem, som vi anlägga i allmänhet när det gäller anslag av statliga medel.

Jag vill till detta bara säga att när jag skall ta ståndpunkt till denna fråga, måste jag ta hänsyn till ett avtal jag tidigare i dag träffat med en ärad kammarledamot, som måste avlägsna sig och därför begärde att vi skulle kvitta. Vi hade inte tillfälle att gå igenom ärendena närmare, utan vi kommo helt enkelt överens om att kvitta. Jag sade: »Du kommer naturligtvis att rösta för alla reaktionära förslag, och jag för alla progressiva.» Jag kommer därför i detta fall att nedläggga min röst.

Herr PAULI: Herr talman! Det är med förvåning som jag tagit del av detta förslag om studentpräster, som emanerar från kyrkomötet. Jag kan inte vara

Om anslag ur kyrkofonden för avlöande av studentpräster m. m.

övertygad om att de verkligen behövas. Jag håller med herr Branting i vad han nyss sade, att nog vore det betydligt mera behjärtansvärt att främja psykotekniska institutets verksamhet och hålla den uppe, på grund av att det där föreligger ett verkligt praktiskt behov i fråga om vägledning av partiellt arbetsföra och sådana grupper. Jag tror inte — det får min ärade vän herr Mogård ursäkta mig — att präster ha någon särskild uppgift i detta fall att, som det heter i kyrkomötets skrivelse, hjälpa till med själavårdande och vägledande samtal o. s. v. Vi ha nu haft universitet och studenter i vårt land i lång tid. Jag har själv haft erfarenhet av studentliv på min tid. Jag har aldrig märkt, att det förelåg något behov av detta slag. Det finns åtskilliga kyrkor i våra universitetsstäder, och det finns möjlighet att där bevista gudstjänster. Varför det skulle vara särskilda gudstjänster för studenterna, förstår jag inte alls. De skola väl inte behöva ha någon andlig kost, som är speciellt tillredd för dem. Det, som duger för den stora kyrkliga allmänheten, bör duga för studenterna också. Jag tror inte att det föreligger en sådan trängsel i våra kyrkor, att man behöver anordna särskilda gudstjänster för studenterna.

Här är det fråga om en utgift för nya befattningar, det komma vi inte ifrån. Det spelar, som herr Branting säger, inte härvidlag någon roll om medlen tas ur kyrkofonden eller om de tas direkt på riksstaten. Det är svenska folkets pengar i vilket fall som helst. Det är här en utgift, som vi böra tänka noga på i tider som dessa, då vi äro så rädda för att öka statens utgifter. Att i dessa tider inrätta nya befattningar av detta slag, om vilkas nytta vi inte äro övertygade, vill jag bestämt avråda ifrån. Jag vill inte härmed uttala något misstroende mot våra prästers verksamhet. Jag vill bara säga, att jag inte kan vara övertygad om värdet av deras insatser på detta särskilda fält.

Här har sagts något om att på grund av den stora ansträngning, som studierna nu för tiden kräva, skulle studenterna

ibland kunna råka ut för en vis depression. Men nog förefaller detta mig vara fråga om sådana fall som böra omhändertagas av förnuftiga och sakkunniga läkare snarare än på detta sätt. Vad som föreslås här förefaller mig vara något i hög grad gengångaraktigt. Jag kan inte gå med på att som herr Mogård gjorde jämföra det med vad man kan ha haft i något engelskt college. Det tycker jag inte är någon slående jämförelse. Där var det någonting som säkert hade vuxit fram ur en gammal tradition och stannat kvar. Här vill man sätta nya lappar på ett gammalt kläde.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Bror, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Om bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov.

Då emellertid herr *Nerman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 45.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för olovlig varuutförsel, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckt motion om åtgärder för bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 160, av herr *Herlitz*, vari denne hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov, dels genom vidgade möjligheter till rättslig prövning av frågor som anginge enskildas rätt, dels genom ökad rätt till ersättning för skada och olägenhet, som vållades genom administrativa myndigheters åtgöranden.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte besluta hemställa hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville utreda möjligheterna att nå fram till enhetliga regler för bedömande av frågor om det allmännas ersättningskyldighet vid rättsenliga ingrepp i enskilds äganderätt och ekonomiska frihet.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Ahlkvist* och *Olofs-*

son, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Georg Pettersson* och *Andersson* i Mölnadal ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *AHLKVIST*: Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet behandlar tre olika frågor, nämligen dels det administrativa besvärsinstitutet, dels det allmännas skadeståndsskyldighet för befattningshavares felaktiga åtgöranden och dels ersättning vid rättsenliga ingrepp i enskildas äganderätt m. m.

Vad beträffar det första avsnittet har sedan motionen väcktes en utredning tillsatts, i vilken motionären själv är ordförande. I detta fall kan man således säga, att motionärens synpunkter ha blivit väl tillgodosedda.

Vad gäller det andra avsnittet har det sedan länge varit föremål för uppmärksamhet. Riksdagen beslöt för några dagar sedan i anledning av ett påpekande av riksdagens revisorer att hos Kungl. Maj:t anhålla om översyn av gällande regler för skadeståndsskyldighet. Även i detta avsnitt har således motionärens önskemål blivit bifallet. I dessa båda punkter har första lagutskottet också enhälligt beslutat föreslå, att motionen icke skall föranleda någon ytterligare åtgärd.

Vad sedan gäller det tredje avsnittet, ersättning vid rättsenliga ingrepp av administrativ myndighet, har inte vare sig motionären eller utskottsmajoriteten närmare preciserat vilka författningar som här avses. Vi få väl utgå från att man avser samtliga författningar, som här kunna beröras. Inom första lagutskottet ha vi försökt att göra en uppräknings av sådana författningar, som kunna komma i fråga. Författningarna fördelades därvid i tre olika grupper, nämligen totala ingrepp i enskildas äganderätt, partiella ingrepp och ingrepp i näringsbedrivande. Den första gruppen omfattar sådana författningar som expropriationslagen, förfogandelagstiftningen, epidemilagen, hälsovårdsstadgan, epizootilagen o. s. v. Av dessa författningar äro otvivelaktigt

Om bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov.

expropriationslagen och förfogandelagstiftningen de mest betydelsefulla. Propositioner med förslag till ändrade bestämmelser på dessa områden ligga för närvarande på riksdagens bord. Förslaget till ny expropriationslag har remitterats till andra lagutskottet. Såvitt jag har mig bekant har andra lagutskottet beslutat hemställa, att ärendet skall uppskjutas till instundande höstriksdag. Detta innebär att motionstiden ännu inte är utgången. Det brukar inte vara kutym att riksdagen beslutar skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning i ett ärende, som alltjämt ligger under utskottsbehandling och där motionstiden inte ens är utgången. Även den nya förfogandelagstiftningen har behandlats av andra lagutskottet. Detta ärende har fortskridit längre och förekommer längre fram på dagens föredragningslista. Andra lagutskottet föreslår i sitt utlåtande beträffande förfogandelagstiftningen ändrade ersättningsbestämmelser. Sedan andra lagutskottet redogjort för vissa andra ändringar anför utskottet: »Vidare föreslås ändring i 15 §, varigenom riksvärderingsnämnden erhåller större möjligheter att vid bestämmande av ersättning frånga fastställda taxor eller jämlikt prisregleringslagen fastställda priser.» Till andra lagutskottets utlåtande är visserligen fogad en reservation, men den berör icke ersättningsfrågan. Andra lagutskottet har således enhälligt tillstyrkt propositionens förslag om en uppmjukning av ersättningsreglerna så att det skall skapas möjlighet för en smidigare bedömning av ersättningsfrågor.

I första lagutskottets föreliggande utlåtande föreslår däremot utskottsmajoriteten mera bestämda regler för bestämmande av ersättning. Reservanterna ansluta sig närmast till andra lagutskottets enhälliga ståndpunkt, att det såväl ur samhälls- som det enskildas synpunkt är fördelaktigare med ett smidigare förfarande vid utdömande av ersättning än alltför bestämda och stela regler.

Jag skall, herr talman, inte ta kammarens tid i anspråk för att mera i detalj ingå på de författningar, som här kunna ifrågakomma. Jag vill endast i kort-

het nämna att samma motionär vid 1944 års riksdag väckte en motion rörande ersättningsfrågorna. Den behandlades av andra lagutskottet, som enhälligt avstyrkte den, och avslogs av kammaren utan debatt. I sin motivering för avslagsyrkandet anförde andra lagutskottet 1944: »En lagstiftning i ämnet skulle beröra lagar och författningar på de mest skilda rättsområden. Med all säkerhet skulle icke kunna uppställas annat än allmänna, mer eller mindre vaga regler om försättningarna för rätt till ersättning och om ersättningsens storlek. Det ligger då nära till hands att antaga, att, även om lagstiftning i ämnet genomfördes, frågan om och i vad mån ersättning skall utgå ändock måste överlämnas åt ett skönsmåsigt, efter omständigheterna i det särskilda fallet avpassat bedömande.»

Även i detta avseende ansluta sig reservanterna till andra lagutskottets enhälliga uppfattning 1944. Vi anse att det sedan dess icke har inträffat något nytt som skulle motivera att riksdagen utöver de utredningar, som redan äro till-satta i motionens syfte eller varom riksdagen skrivit, skulle begära ytterligare utredning i anledning av den nu väckta motionen.

Herr talman! Jag ber att med denna motivering få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Liksom den föregående ärade talaren skall jag fatta mig så kort som möjligt.

Inom utskottet förefanns en tämligen enhällig uppfattning om att stor oklarhet råder på de områden som beröras i motionen. Även reservanterna ha understrukit detta förhållande. Det är, som utskottet betonar i sitt utlåtande, ett av de mest omstridda problemen inom den offentliga rätten som här beröres. Speciellt råder det osäkerhet om ersättningsreglerna. Som herr Ahlkvist nämnde befinna sig de båda andra delarna av det rättsproblem, som motionären har tagit upp, redan under utredning. Detta visar enligt min mening att motionären grundligt har tänkt igenom problemet ur olika aspekter och att det

Om bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov.

vore motiverat att även den återstående tredje delen av frågan komme under utredning.

Jag har liksom även utskottsmajoriteten, om jag har fattat dess hållning rätt, en stark känsla av att det i vida kretsar råder ett osäkerhetstillstånd på detta område som vi i möjligaste mån böra försöka komma ifrån, även om detta kanske inte helt kan lyckas.

Vi fingo inom utskottet en provkarta på de olika bestämmelser som för närvarande gälla i fråga om det allmänna ersättningskyldighet. Oklarheten och osäkerheten begränsa sig inte bara till själva ersättningsprinciperna, utan gälla också vilka instanser som skola pröva olika ersättningsfrågor. Jag skall inte upprepa de upplysningar, som framkommo i utskottet — det finns ju en PM tillgänglig — utan nöjer mig med att konstatera, att oklarhet råder både i fråga om när ersättning skall lämnas och framför allt om vilka grunder som skola tillämpas för ersättnings utgående.

Jag förstår inte riktigt reservanternas åsikt, att det förhållandet att ett par av de lagkomplex, som det här gäller, ligga på riksdagens bord, kan utgöra ett argument mot att ta upp hela frågan till utredning. Det är klart — därom äro alla eniga — att det föreligger vissa svårigheter att nå fram till enhetliga regler. Men det förefaller mig, som om man på detta område som på andra bör sätta in all kraft på att nå fram till största möjliga rättssäkerhet. Även reservanterna medge i grund och botten detta då de uttala: »Onekligen skulle vissa fördelar vara att vinna om enhetliga principer kunde uppställas för besvarande av nu nämnda spörsmål» — d. v. s. rättssäkerhetsspörsmålet.

Reservanterna hänvisa därefter, som också herr Ahlkvist nyss gjorde, till andra lagutskottets uttalande år 1944 då utskottet framhöll, att det vore svårt att fastställa otvetydiga kriterier för ersättningsfrågornas lösande. Jag var själv med i andra lagutskottet år 1944 men kan inte minnas, att det då gjordes någon närmare utredning i detta hänseende. Det uttalades, erkänner jag gärna, en

viss sannolikhet för att det kunde ställa sig svårt att fastställa enhetliga principer, men utskottet ingick inte närmare på själva sakfrågan i vad gäller denna aspekt av problemet.

Reservanterna förklara till yttermera visso: »En utredning, som skulle draga upp generella regler, torde endast kunna nå fram till obestämda och allmänt hållna principer, vilka skulle sakna större praktisk betydelse.» Men även om man inte kan nå fulländningen, har man väl ändock en viss skyldighet att sträva efter att komma så långt fram som möjligt mot fastställandet av enhetliga regler. Vi måste ju på alla områden handla efter den principen, att även om vi inte kunna nå fullkomningen, böra vi i alla fall försöka att komma det fullkomliga så nära som möjligt.

Då både utskottsmajoriteten och reservanterna äro ense om att det vore en stor fördel, om vi kunde nå fram till enhetliga principer, förstår jag inte, varför reservanterna inte vilja ansluta sig till kravet på en utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERLITZ: Herr talman! Fröken Andersson har så väl utvecklat de tankegångar, som ligga till grund för min motion i den del, varom strid nu står, att det kanske kan synas överflödigt att jag nu tar till orda. Jag ber emellertid att få säga ett par ord för att understryka frågans betydelse.

Det gäller här, om jag får tala från min egen personliga utgångspunkt, ett spörsmål som jag som juridisk vetenskapsman, politiker och medborgare har ställt inför i otaliga sammanhang under det senaste årtiondet. I och med statens alltmer utvidgade verksamhet och de ständigt nya fornerna för statliga ingripanden i de enskilda medborgarnas liv mångfaldigas de lägen, i vilka medborgarna anse att det sker dem orätt och i vilka de känna sig otillfredsställda, framför allt av två skäl som jag har påpekat i min motion. Dessa två skäl äro dels att det inte alltid är möjligt för medborgarna att vinna en domstolsmäs-

Om bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov.

sig prövning av sin rätt, och dels att deras rätt och frihet i många lägen blir avsevärt och kännbart inskränkt, utan att de beredas möjlighet att erhålla ersättning.

Jag har som rättsvetenskapsman, då folk kommit till mig och klagat över dessa ting och då det alltså har gällt för mig att tolka och utlägga gällande rätt, ständigt måst säga till dem, som klaga över att de inte kunna få sin sak prövad av domstol, att det nu är den svenska rättens ståndpunkt att man i en mångfald lägen får nöja sig med de administrativa myndigheternas avgöranden. Och då folk kommit till mig och förhört sig om möjligheterna till ersättning, har jag likaledes nödgats svara dem, att någon rätt till ersättning i det ena eller andra fallet icke föreligger. Det finns andra rättsvetenskapsmän som hävda motsatta ståndpunkter, men jag har måst stå fast vid min. Lika bestämd som jag har varit i min övertygelse om riktigheten av denna tolkning av gällande rätt, lika klart har det emellertid stått för mig, att det rättstillstånd, i vilket vi befinna oss, icke är tillfredsställande.

Jag skall, herr talman, särskilt uppehålla mig vid den fråga, varom meningsskiljaktighet råder, nämligen om möjligheten att vinna ersättning i de fall då en enskild medborgare lider skada genom myndigheternas åtgöranden.

Herr Ahlkvists anförande koncentrerade sig väl mycket till ett par områden, nämligen förfogandelagstiftningen och expropriationslagen. De ersättningsregler, som där finnas, undanskymde liksom det förhållandet, att det här gäller ett spørsmål som dyker upp i alla möjliga olika sammanhang. Vi ha t. ex. frågan, huruvida en näringsidkare, som ser sin näring tillintetgjord genom ett förbud, skall få någon ersättning. Här gäller det för övrigt inte bara näringsidkarens rätt till ersättning, utan frågan är också, om hans arbetare skola ställas på bar backe då de till följd av ett förbud bli utan anställning. Problemet uppkommer även vid ingripanden enligt epizootilagen, t. ex. avspärrning av gårdar på

grund av smittosam kreaturssjukdom eller nedslaktning av kreatur. Vi ha vidare frågan om ersättning skall utgå till den som enligt epidemilagen blir förbjuden att ta viss arbetsanställning. Vi hade här om året att göra med frågan om ersättning till sådana bilägare som hade fått avstå sina bilringar. Detta blott som exempel. Frågan uppträder således i en mångfald olika sammanhang. Det är detta problem som min motion tar sikte på.

Nu är det ett faktum, som fröken Andersson redan har understrukit och som jag därför inte behöver ytterligare utveckla, att lagstiftningen på detta område utmärkes av en synnerligen stor inkonsekvens. Det är ofta rena tillfälligheter som ha avgjort hur lagstiftningen ställer sig till ersättningsfrågan i olika sammanhang. Ofta har lagstiftningens utformning på denna punkt även berott på om de som beröras haft förmåga att göra sina intressen gällande hos de lagstiftande organen. Lagstiftningen är sålunda, understryker jag, inkonsekvent på otaliga punkter. Det råder även en synnerligen stor oklarhet om vad gällande rätt i själva verket innebär, således om i vad mån det verkligen finns en rätt till ersättning eller inte.

Herr Ahlkvist åberopade med stor styrka det förhållandet, att det är svårt att lagstifta på denna punkt. I reservationen säges också, att man får ordna det från fall till fall, bedöma varje ersättningsfråga för sig och avstå från att försöka ställa upp allmänna principer. Jag erkänner villigt, att spørsmålet är svårt, men just därför, och på grund av att det är ett mycket viktigt inslag i bilden av förhållandet mellan staten och medborgarna för närvarande, bör det vara vår plikt att icke undandraga oss detta problem. Vi måste försöka se det ur gemensamma synvinklar i stället för att lagstifta för varje särskilt fall. Det gäller här att sörja för en rättvis och likformig behandling av medborgarna och att inte behandla en grupp på ett sätt och en annan grupp på ett annat sätt.

Vi stå här, som jag ser saken, inför

Om bättre tillgodoseende av de enskildas rättsskyddsbehov.

problemet att åstadkomma en rättvis avvägning. Då staten på den ena eller andra punkten ingriper i de enskilda medborgarnas liv — det kan vara en tillfällighet vilka människor som råka ut för ödet att drabbas av ingripandet — är frågan: Skall bördan bäras av de människor, som händelsevis komma att träffas av ingripandet i fråga, eller skola vi sörja för att bördan bäres likformigt av oss alla såsom de skattebetalare som få sörja för vederbörliga ersättningar? Det gäller här rättvisa. Det gäller också medborgarens trygghet: att skapa en sådan ordning, att den enskilde medborgaren något så när kan överblicka, i vad mån han råder över sin egendom och sin arbetskraft.

Det är möjligt att man, om man tar upp ett sådant lagstiftningsförsök, som jag här ville få till stånd, kommer till det resultat, som har antytts av reservanterna, nämligen att det är svårt att uppdraga fixa riktlinjer, tillämpliga på alla områden. Det skall villigt erkännas, att dylika svårigheter finnas. Men ett sådant utredningsarbete som detta får inte bedömas enbart efter det resultat som det avsätter i form av lagtexter. Det är obestriddt att, om man tar upp dessa spörsmål till en allsidig bedömning, där man försöker se allt i dess sammanhang, måste man komma fram till vissa, låt vara vaga och obestämda riktlinjer, som dock ge en viss icke betydelslös ledning dels för framtida lagstiftning på speciella områden, dels också för domstolarna som nu för tiden stå inför den ofta utomordentligt vanskliga uppgiften att utan någon som helst ledning i gällande rätt eller fixerade principer träffa de ömtåliga avgöranden som det här är fråga om.

Med dessa ord, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till första lagutskottets förslag.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Jag nödgas i denna fråga gå emot min ärade vän herr Herlitz.

Jag kan knappast se, hur en sådan här utredning över huvud taget skulle kunna bedrivas, då materialet är av så

disparat natur. Jag tror inte på möjligheten att nå fram till enhetliga linjer. Skadeståndsrätten är ett område som man knappast i något land i världen har kunnat ordentligt kodifiera. Frågorna ha lösts successivt, den ena efter den andra, genom rättsutvecklingen. Så har även skett i Sverige. Det gäller nu här närmast ett speciellt område av skadeståndsrätten, men det är kanske det svåraste området inom hela denna viktiga disciplin.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Jag kanske får påpeka, att vad herr Holmbäck här närmast sysselsatte sig med var den del av min motion, som utskottet redan har avskrivit. Utskottet har avskrivit denna del av motionen icke av den anledningen att utskottet fann ämnet hopplöst att behandla, utan emedan just det utredningsarbete, som herr Holmbäck fann hopplöst, redan är i full gång.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Jag riktade mig mot utskottets kläm.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ahlkvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nejpropositionen.

Ang. nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 1 april 1949 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 199, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokoll över ecklesiastikärenden föreslagit riksdagen att dels godkänna de i propositionen framlagda nya grunderna för kyrkomusikerorganisationen samt för kyrkomusikernas avlönings- och anställningsförhållanden, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utan hinder av övergångsbestämmelserna till lagen den 27 juni 1947 (nr 275) om kyrkomusiker utfärda bestämmelser om tillsättning av klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningar i huvudsaklig överensstämmelse med 1941 års lärarlönesakkunnigas förslag i ämnet.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått

dels en inom andra kammaren före propositionens avlämnande väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 131 av herr *Hoppe* m. fl. angående viss ändring av bestämmelserna om tillsättning av klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna,

dels ock följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 315 av herr *Ivar Persson* m. fl. samt nr 316 av herr *Arrhén* ävensom

inom andra kammaren:

nr 401 av herr *Hallén* m. fl. samt nr 402 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen — i anledning av motionen II: 131 och med förklaring, att riksdagen funnit det genom förevarande proposition begärda bemyndigandet föranleda ändring i lagen den 27 juni 1947 (nr 275) om kyrkomusiker — måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 27 juni 1947 (nr 275) om kyrkomusiker;

B. att riksdagen måtte godkänna nya grunder för kyrkomusikerorganisationen samt för kyrkomusikernas avlönings- och anställningsförhållanden i enlighet med vad utskottet i utlåtandet förordat; samt

C. att motionerna I: 315 och 316 samt II: 401 och 402 måtte anses besvarade genom vad utskottet under B. hemställt.

Herr **PERSSON, IVAR:** Herr talman! Jag medger att utskottet har gjort vissa beaktansvärda förbättringar i den kungl. propositionen och därigenom tillgodosett en del av de önskemål som jag och mina medmotionärer ha framfört. Det är dock bara en del av våra önskemål som på detta sätt ha blivit beaktade, varför jag här skall tillåta mig att på några punkter polemisera mot utskottet.

Då utskottet sätter gränsen för inrättande av organisttjänst till 5 000 invånare, är detta givetvis från landsbygdens synpunkt en fördel gentemot propositionen. Även om jag helst hade önskat, att en dylik gräns efter invånarantal över huvud taget inte skulle ha stipulerats, anser jag att utskottet genom sitt uttalande om att dispens bör kunna ges under vissa villkor intagit en i viss mån tillmötesgående hållning. Jag hoppas att detta skall tillämpas på ett så generöst sätt, att åtminstone en hel del av de distrikt, som redan ha självständiga kyrkomusikertjänster, även i fortsättningen skola få behålla dessa. När utskottet betonar, att reformen icke får leda till en sänkning av musiklivets standard på mindre orter och på landsbygden, har

Ang. nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.

jag givetvis all anledning att understryka detta.

I motionen ha vi begärt, att kantorstjänst skall få förenas med annan statlig eller kommunal tjänst än lärares. Det har utskottet inte ansett sig kunna gå med på, men utskottet har i alla fall öppnat vissa möjligheter för ett tillgodoseende av motionens syfte, och det får man ju hoppas i praktiken skall komma att leda till vissa resultat.

När utskottet inte anser sig böra fasthålla vid benämningen orgelspelare är det en fördel, men nog tycker jag att utskottet samtidigt skulle kunnat gå så långt, att utskottet hade biträtt vårt förslag i motionen att inte bibehålla några dylika befattningar. Ett inrättande av dessa befattningar kommer dock i stort sett att innebära en sänkning av musikalivet, i synnerhet som dessa befattningshavare nog i allmänhet komma att ha den lägsta kompetens som därvidlag är tillåten.

Jag ber herr talman, att med tillfredsställelse få notera, att motionärernas förslag om ett slopande av bestämmelserna om ett sammanförande av kyrkliga förrättningar till vissa dagar av utskottet beaktats. Det hade säkerligen blivit synnerligen besvärligt att i mindre landsbygdsdistrikt ställa sig sådana bestämmelser till efterrättelse.

Däremot måste jag på det allra högsta beklaga, att utskottet inte har kunnat dela motionärernas uppfattning — och här gäller det inte bara min och mina medmotionärers uppfattning utan även andra motionärers — att fri musikundervisning skulle kunna åläggas kantor ett par timmar i veckan. Jag klamrar mig emellertid fast vid att utskottet medger, att en omprövning på denna punkt måhända kan visa sig berättigad så småningom. Det måste ju i alla fall sägas, att det just i de små församlingarna, där kantor regelmässigt måste finnas, skulle vara av stor betydelse för musikalivet med denna fria musikundervisning.

Sedan vill jag även något opponera mig mot de lönebestämmelser som utskottet, ehuru med en viss jämkning, fasthåller vid. Det gäller först och främst

kantorstillägget, som enligt utskottets förslag dyrortsgraderats. Det måste väl emellertid vara riktigt, såsom motionärerna ha anfört, att det inte kan vara befogat att dyrortsgradera ett arvode, som utgör ett tillägg till en lön för en heltidstjänst, vilken lön i och för sig är dyrortsgraderad — tyvärr, måste jag tillägga. De skillnader i levnadskostnader för vederbörande befattningshavare, som anses böra utjämnas, tycker man skulle vara utjämnade i och med att lärarlönen är dyrortsgraderad. Det lika arbete, som det här är fråga om för personer på olika dyrorter, borde därför kunna betalas lika.

Såvitt jag har räknat rätt kommer faktiskt i en del små församlingar det dyrortsgraderade kantorstillägg, som utskottet föreslår, att innebära en sämre ersättning för arbetet än vad som följer av kyrkomusikerutredningens förslag, således det förslag som motionen anknutit till.

Vad så till sist beträffar arvoden för sådana extra befattningshavare som motionen önskat göra till ordinarie och som skola avlönas med timarvode, tycker jag för min del, att utskottet har stannat vid en alltför låg avlöning, om man jämför med de ordinarie befattningshavarna. Det gäller här personer med samma kompetens, d. v. s. kantorkompetens. Den ordinarie befattningshavaren skall ha lön efter 20 lönegraden och den extra efter den 18. Ja, utskottet svävar till och med litet på målet och fastslår inte klart 18 lönegraden, därför att Kungl. Maj:t har satt lönen ännu lägre. Jag tycker inte att det kan vara rimligt att på detta sätt behandla personer med samma kompetens och samma göromål olika i lönehänseende.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden längre, och även om det skulle vara frestande att ställa särskilda yrkanden på vissa punkter skall jag inte göra det, utan slutar med att uttala den förhoppningen, att vederbörande myndigheter skola tillämpa dessa bestämmelser — i och för sig ganska vaga, men av utskottet i alla fall uttryckta så

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

att de innebära klara förbättringar — på ett sådant sätt att musiklivet även på landsbygden kan få en uppräckning och inte försämrast, vilket det i mångt och mycket här föreligger en viss risk för.

Herr AHLKVIST: Herr talman! Då motionären inte ställt något yrkande, skall jag nöja mig med att framhålla att, såsom motionären själv erkänner, motionärernas önskemål i väsentlig utsträckning beaktats vid första lagutskottets behandling av denna fråga. Lagutskottet har emellertid vid frågans behandling inte enbart haft att taga hänsyn till motionärernas önskemål, utan även till samhällsintresset och de anställdas berättigade intressen. Jag vill endast säga, att motionärernas önskemål blivit tillgodosedda så långt som kan anses rimligt.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 43 § 2 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 april 1949 dagtecknad proposition, nr 207, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947, vilken jämlikt lag den 30 juni 1948 (nr 408) gäller till och med den 30 juni 1949, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1950.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 321 av herr *Domö* m. fl. och inom andra kammaren nr 409 av herr *Skoglund* i Dovers-torp m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte giva prisregleringslagen den 30 juni 1947 fortsatt giltighet till och med den 31 mars 1950 samt besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla, att denna tidrymd borde användas för successivt upphävande av priskontrollen på de varuområden, där detta vore möjligt utan åsidosättande av berättigade konsumentintressen, och till en sådan omläggning av priskontrollnämndens verksamhet, att ytterligare förlängning av prisregleringslagen icke bleve av nöden.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet anfört bland annat:

»Utskottet är av den uppfattningen att en allmän statlig priskontroll icke bör bibehållas längre än vad som med hänsyn till det ekonomiska läget är nödvändigt. Detta kan för närvarande icke anses vara sådant att en dylik priskontroll kan undvaras. Det kan fastmera förväntas, att densamma blir erforderlig åtminstone till och med den 30 juni 1950. Utskottet anser därför skäl föreligga att giva prisregleringslagen fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1950 och får följaktligen, med avstyrkande av det i motionerna I: 321 och II: 409 framställda yrkandet att lagen måtte erhålla fortsatt

Ang. fortsatt giltighet av prisregleringslagen.

giltighet allenast till och med den 31 mars 1950, förorda vad Kungl. Maj:t i detta hänseende föreslagit.

Motionärerna ha vidare hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla, att den tidrymd, för vilken de föreslagit prisregleringslagen skola förlängas, borde användas för ett successivt upphävande av priskontrollen på de områden, där detta vore möjligt utan åsidosättande av berättigade konsumentintressen, och till en sådan omläggning av priskontrollnämndens verksamhet, att ytterligare förlängning av prisregleringslagen icke bleve av nöden. I anledning härav får utskottet framhålla, att huruvida och i så fall i vilken utsträckning under det närmaste året successiva lättnader i priskontrollen kunna genomföras får bedömas med hänsyn till det ekonomiska läget vid varje särskild tidpunkt. Utskottet förväntar emellertid, att frågan följes med fortlöpande uppmärksamhet och särskilt att den kommer att göras till föremål för överväganden av den förhandlingsdelegation för direktiv för priskontrollen, som tillkallats enligt Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 10 och den 17 december 1948.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte antaga det genom förevarande proposition, nr 207, framlagda lagförslaget oförändrat; samt

B. att motionerna I: 321 och II: 409, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anført, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Reservation hade anmälts av herr *Uhlén*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *UHLÉN*: Herr talman! Syftet med min blanka reservation till utskottets utlåtande har inte varit att framställa något yrkande — det anser jag nämligen lönlöst — utan endast att här liksom tidigare i utskottet ge till känna, att jag inte delar den uppfattning, som har tagit sig uttryck i första meningen i andra stycket av utskottets motivering.

Meningen i fråga lyder sålunda: »Ut-

skottet är av den uppfattningen att en allmän statlig priskontroll icke bör behållas längre än vad som med hänsyn till det ekonomiska läget är nödvändigt.» Om man tolkar detta uttalande efter bokstaven, och det måste man ju tydligen göra, eftersom ingen tolkning har givits i utskottets utlåtande, kan uttalandet inte gärna innebära någonting annat än att priskontrollen skulle bli definitivt överflödig i och med att vi uppnå samhällsekonomisk balans, alltså i och med att vi uppnå en ekonomisk balans, som aldrig under nuvarande samhällssystem kan bli annat än tillfällig. Det är, herr talman, den uppfattningen jag opponerar mig emot.

Jag hade haft för avsikt att utförligare motivera mitt ställningstagande, men eftersom tiden redan är långt framskriden skall jag nöja mig med den nu avgivna deklarationen.

Jag har alltså intet yrkande.

Herr *NORMAN*: Herr talman! Såsom framgick av herr *Uhléns* anförande ha vi diskuterat innebörden av den sats, som han här citerade. Vi ha nog inom majoriteten, eller i varje fall en del av de ledamöter som stå herr *Uhlén* nära i hans uppfattning, ansett att man kan ge en vidare eller trängre innebörd åt denna mening.

Jag menar således, att vad utskottet här säger på intet sätt kan binda för framtiden beträffande vilken ståndpunkt man skall inta i det ena eller andra fallet, när det kan bli fråga om en prövning inom priskontrollens område.

Jag ber att få understryka, att vad utskottet uttalat sig om är en allmän statlig priskontroll. Det är således inte något principiellt avståndstagande från priskontrollerande åtgärder i det ena eller det andra fallet. Jag tror för min del att herr *Uhlén* kan vara lugn i sina bekymmer, att detta uttalande på något sätt skulle binda oss för framtiden, när vi få anledning att ta upp spørsmålet igen.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Ang. fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen.

Herr WEHTJE: Herr talman! Utvecklingen är nu sådan att försörjningen börjar bli rikligare på allt flera områden. I den mån så sker och varuknappheten försvinner finns det intet skäl att bibehålla priskontrollen.

Krav på att priskontrollen skall slopas ha framställts i olika sammanhang, och om det berättigade häri har nu också priskontrollnämndens ordförande uttalat sig.

I en av herr Domö m. fl. avgiven motion ha de skadliga verkningarna av en för länge bibehållen priskontroll angivits. Det heter däri, att anpassningen till en riktig inbördes prisavvägning fördröjes genom att den effektivaste priskontrollen, den fria konkurrensen, ej får tillfälle att göra sig gällande. Priserna bli fastlåsta, och det är en påtaglig fara för att maximipriserna konservera prisnivån. Maximipriserna bli i själva verket minimipriser. Insikten härnäm även inom priskontrollnämnden är det väl som föranlett nämnden att, såsom det sågs, granska möjligheterna till en successiv regleringslättning på vissa »sekundära områden».

Vi se nu hurusom konkurrensen på stora områden pressat priserna mycket snabbare och effektivare än priskontrollen kunnat göra, såsom med avseende på bränsle, massa, papper och på fraktmarknaden för att bara nämna några exempel. Priskontrollnämnden har ej hunnit med.

Vad priskontrollnämnden åstadkommit framgår av dess senaste meddelande, ett meddelande som har numret 1137. Det är inte mycket. Några varuslag, som kunna sägas vara av en viss vikt, finnas upptagna, bl. a. träkol, massa, pappersavfall, mattor, sågtimmer och massaved, men eljest omfattade frikallandet i första omgången varor som rysk kaviar, gåsleverpastej, blindskrift, och nu senast bl. a. rökt fisk, kräftdjur, musslor, kaffesurrogat, handskar, frimärksalbum, hattar, leksaker och korsetter, nästan allt varor av så underordnad betydelse att de knappast kunna betecknas ens såsom »sekundära».

Om det skall bli något av en avveck-

ling av priskontrollen måste man ägna sig åt uppgiften på ett helt annat och mera energiskt sätt. Jag kan ju t. ex. inte förstå varför priskontrollen på varor som sanitetsporslin inte kan hävas. Här finnas två företag, ett enskilt och ett kooperativt, som båda ha en kapacitet fullt tillräcklig för att svara för försörjningen av landets behov. Vidare ha ju näringsorganisationerna räknat upp en mängd varor, beträffande vilka förhållandet är detsamma. Jag kan nämna exempelvis tegel. Vi veta alla vilket överflöd på tegel som för närvarande råder, och att lägga ned arbete på och att hålla en stor kontrollorganisation bara för att reglera priserna på dessa varor är ju närmast meningslöst. Det är säkert möjligt att utan åsidosättande av berättigade konsumentintressen släppa priskontrollen på stora varuområden. Utskottet har skrivit, att man förväntar detta, men ordvalet kunde helt visst ha varit mera bestämt i likhet med vad som uttalats i den förenämnda motionen.

Det finns ju en delegation för bearbetning av instruktionerna för priskontrollnämnden. I direktiven för denna delegations arbetsuppgifter finns ej angivet, att priskontrollnämnden även bör söka avveckla priskontrollen. Utskottet pekar på att delegationen även bör ta sig an denna uppgift, och det synes mig vara det rätta.

Med vad jag nu anfört vill jag ha uttalat en förhoppning om att man allvarligt beaktar dessa synpunkter och den av utskottet gjorda rekommendationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang. fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av

Ang. fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen.

samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 april 1949 dagtecknad proposition, nr 210, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag,

dels ock lämna samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § andra stycket allmänna förfogandelagen förordnade, att 2—5 och 7 §§ samma lag skulle äga tillämpning under tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950, 4 § dock endast i den mån det erfordrades för att tillgodose krigsmaktens beredskapsbehov.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 323 av herr *Herlitz* och

nr 324 av herr *Holmbäck* m. fl. samt

inom andra kammaren:

nr 411 av herr *Onsjö* m. fl. och

nr 412 av herr *Håstad*.

I motionerna I: 324 och II: 411, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen med bifall i övrigt till vad som föreslagits i förevarande proposition ville lämna sitt medgivande till tillämpning under tiden 1 juli 1949—30 juni 1950 av 2—7 §§ allmänna förfogandelagen blott i fråga om 2 § första och tredje styckena samt 3 och 5 §§, sistnämnda paragraf dock endast i den mån så erfordrades för produktion av krigsmateriel.

I motionen II: 412 hade motionären — under förklaring att han anslöte sig till motionerna I: 324 och II: 411 — därjämte yrkat, att riksdagen dels måtte besluta ett tillägg till 1 § andra stycket allmänna förfogandelagen av innebörd att riksdagen skulle äga att göra förbehåll rörande giltighetstiden för av Konungen med stöd av nämnda lagrum vidtagna

tillämpningsåtgärder, dels ock ville i anslutning härtill vid meddelande av fullmakt föreskriva, att Konungen endast provisoriskt finge göra regleringar av näringslivet av större räckvidd eller av i den enskildes rättssfär ingripande art och att dessa ingripanden för fortsatt giltighet skulle underställas riksdagen i och för dess godkännande.

I motionen I: 323 hade motionären dels — under framhållande av att han delade den från andra håll framförda meningen att den av Kungl. Maj:t begärda fullmakten borde begränsas — yrkat, att riksdagen icke skulle lämna samtycke till förordnande om att 2 § förfogandelagen skulle äga tillämpning i vidare mån än som föranleddes av ansökan om beslags hävande enligt 3 § andra stycket, dels ock hemställt, att riksdagen vid meddelande av samtycke till förordnande om att förfogandelagen i vissa delar skulle äga tillämpning måtte uttala sig i överensstämmelse med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte — med avslag å det i motionen II: 412 framställda yrkandet beträffande det genom propositionen framlagda lagförslaget — antaga lagförslaget oförändrat;

B. att riksdagen måtte, med avslag å vad därutinnan i motionerna I: 323, I: 324, II: 411 och II: 412 yrkats, bifalla det förslag i övrigt, som genom propositionen framlagts; samt

C. att motionen I: 323, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet förut anförts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Holmbäck*, *Wistrand*, *Hallagård*, *Jacobson* i Igelsbo och *Ryberg*, fru *Sandström* och herr *Kyling*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan,

A. att riksdagen måtte — med avslag å det i motionen II: 412 framställda yrkandet beträffande det genom propo-

Ang. fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen.

sitionen framlagda lagförslaget — antaga lagförslaget oförändrat;

B. att riksdagen — med förklaring att riksdagen icke kunnat oförändrat bifalla det förslag i övrigt, som genom propositionen framlagts — måtte, med bifall helt till de i motionerna I: 324 och II: 411 framställda yrkandena och i vissa delar till de hemställanden, som gjorts i motionerna I: 323 och II: 412, lämna samtycke till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § andra stycket allmänna förfogandelagen förordnade, att 2 § första och tredje styckena samt 3 och 5 §§ samma lag skulle äga tillämpning under tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950, 5 § dock endast i den mån det erfordrades för produktion av krigsmateriel; samt

C. att motionerna I: 323 och II: 412, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad i reservationen förut anförts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! I fråga om förfogandebestämmelserna ha olika uppfattningar gjort sig gällande. Redan i förfoganderättskommittén tågade socialdemokraterna och de borgerliga upp på olika linjer, och i det utskottsutlåtande, som nu är föremål för kammarens behandling, är förhållandet det samma.

Det är att beklaga, att detta viktiga ärende kommer till diskussion i kammaren först klockan 11 på kvällen, då av naturliga skäl kammarens ledamöter inte äro benägna att åhöra vad som här kommer att sägas. Jag skall emellertid för min del i denna viktiga fråga försöka att fatta mig så kort som över huvud taget är möjligt.

Skillnaden i uppfattning mellan utskottsmajoriteten och reservanterna rör, såsom kammarens ledamöter känna till, icke själva lagtexten. Beträffande den äro alla ense. Lagtexten ansluter sig mycket nära till förfoganderättskommitténs förslag. De ändringar, som ha skett, vågar jag beteckna såsom förbättringar. Att Kungl. Maj:t har bundit de nya be-

stämmelsernas giltighet till utgången av år 1952 är en sak som jag betraktar såsom en fördel.

Enligt de nya bestämmelserna kan Kungl. Maj:t när som helst under förutsättning av krig eller krigsfara administrativt träffa förfogandebeslut i full utsträckning. Däremot är Kungl. Maj:t för det fall, att det skulle föreligga utomordentliga av krig föranledda förhållanden, vilket vi ju anse att det gör för närvarande, bunden av att riksdagen årligen skall fatta beslut om en viss ram, inom vilken Kungl. Maj:t skall hålla sig. Skillnaden i uppfattning mellan de socialdemokratiska och de borgerliga ledamöterna i andra lagutskottet, liksom i förfoganderättskommittén, rör uteslutande vidden av denna ram — om den skall göras snävare eller vidare.

Vi äro alla överens om att Kungl. Maj:t under det kommande året skall äga fatta beslut i viss omfattning rörande förfoganden över egendom. De socialdemokratiska ledamöterna önska emellertid, att Kungl. Maj:t dessutom skall kunna fatta beslut, som innebära förfoganden över mänsklig arbetskraft. På denna punkt ha de borgerliga ledamöterna en annan uppfattning.

Jag ser frågan på följande sätt. Även om man biträder de borgerliga ledamöternas uppfattning, kommer det inte att föreligga något som helst hinder för riksdagen att under det år, som kommer, vidga Kungl. Maj:ts fullmakt såvida det är av behovet påkallat. Frågan gäller alltså, om man nu skall fatta ett vidsträckt beslut eller om man skall fatta ett snävare beslut med möjlighet att fatta ett mera vidsträckt beslut i framtiden, om så är behövt.

Alla äro vi, i varje samhälle, skyldiga att underkasta oss de inskränkningar beträffande vår egendom och vår arbetskraft som beslutas av statsmakterna, men om dessa inskränkningar fattas under normala förhållanden beslut endast av den lagstiftande församlingen i landet, i Sverige av Kungl. Maj:t och riksdagen tillsammans. Det är alltså beslut, som fattas i full offentlighet, med många ögon som se vad som sker, och dessa

Ang. fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen.

starka garantier för att ingenting beslutas, som inte är genomdiskuterat och granskat, är det väl som skapar känslan av rättssäkerhet i samhället. När det är oroliga tider måste man flytta över sådana beslut på den exekutiva makten, i Sverige på Kungl. Maj:t. Så har man gjort under den gångna tiden, inte blott i Sverige utan även i utlandet, i mycket vidsträckt omfattning exempelvis i Schweiz, och på denna grund kunna inte de stater, som så ha gjort, upphöra att kallas för demokratier. Men det är klart att man så snart som det över huvud taget är möjligt och så snart det inte föreligger något egentligt behov av bestämmelser av den typ, som det här är fråga om, bör försöka återföra förhållandena till det normala, så att alltså endast den lagstiftande församlingen skall kunna fatta beslut om inskränkningar i de enskildas frihet.

Vi tro för vår del, att det för närvarande inte finns behov av något förfogande över mänsklig arbetskraft. Det har inte visat sig, att så skulle vara fallet. Under de gångna åren ha förfogandebeslut fattats enligt 5 § förfoganderättslagen, och det är denna paragraf som är den viktiga, endast i några få fall. Det har då mestadels gällt förfoganden för att producera krigsmateriel eller för försling. Vidare finns det något enstaka beslut, rörande produktionen av brandslangar.

För vår del ha vi sträckt oss så långt i tillmötesgående mot de synpunkter, som göra gällande att det finns behov av förfogandebestämmelser rörande mänsklig arbetskraft, att vi ha gått med på att förfoganden även över arbetskraft, då de avse produktion av krigsmateriel, skola få äga rum under det närmaste året, således beträffande de viktigaste typerna av förfoganden, för vilka 5 § av förfoganderättslagen hittills har använts. Vi tro inte att ens detta är behövt. Vi ha gått med på det, trots att vi tro att de bestämmelser i förfoganderättslagen, som handla om disposition över mänsklig arbetskraft, saklöst kunna upphävas.

När förfoganderättskommitténs majoritet föreslog, att förfoganden över ar-

betskraft skulle få äga rum också under det närmaste året, var det rätt intressant att se hur man som en viktig orsak till detta förslag åberopade, att näringslivets representanter i de centrala krisorganen ansett, att dylika förfoganden borde kunna få ske. Då jag nu läser propositionen ser jag emellertid, att sedermera livsmedelskommissionen och industrikommissionen icke varit enhälliga i de utlåtanden som de avgivit över förfoganderättskommitténs förslag. Vilka reservanterna varit vet jag inte, men jag föreställer mig att näringslivets representanter i dessa bägge krisorgan icke längre äro enhälliga i denna fråga.

Då jag nu förordar bifall till reservationen, har det inte alls sin grund i något misstroende mot Kungl. Maj:ts regering. Jag tror att de bestämmelser, som det nu är fråga om, komma att tillämpas ytterst restriktivt, och jag hoppas att de över huvud taget inte skola bli tillämpade. Jag tror emellertid att det skulle hälsas med glädje såsom en åtgärd för att återställa de normala förhållandena, om man nu kunde ta steget att sätta ur tillämpning de paragrafer av förfogandelagen, som det här är fråga om. Anledningen till att man över huvud taget behåller några bestämmelser om förfoganderätt är bland annat, att förfoganden ofta måste ske inom en mycket kort tid. Men då det gäller förfoganden över arbetskraft är inte detta skäl giltigt. I det fallet kan det inte vara tal om att man behöver genomföra eventuella beslut lika snabbt som eljest.

Jag anser för min del, herr talman, att de övervägande skälen tala för ett beslut i den riktning, som reservanterna ha påyrkat, och jag får därför hemställa om bifall till reservationen.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag vill liksom herr Holmbäck beklaga, att denna utomordentligt viktiga fråga har upptagits till behandling så sent på kvällen. Jag skulle gärna bidra till att inte förlänga debatten mycket, men med tanke på frågans stora betydelse och särskilt med hänsyn till att jag inte kan i allo

Ang. fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen.

dela den uppfattning, som har uttalats av de borgerliga representanterna i utskottet, vill jag inte underlåta att säga några ord.

Ur rent teoretisk synpunkt kan man säga att förfogandelagen nu har fått en tillfredsställande uppläggning. Meningen är ju att förfogandelagen skall vara permanent giltig, men såvida inte krig eller krigsfara råder, skall man, under förutsättning att det råder av krig föranledda utomordentliga förhållanden, ha årligen återkommande beslut av riksdagen om att lagen i större eller mindre utsträckning skall sättas i tillämpning.

Den första erinran jag skulle vilja göra är följande: Skulle vi inte egentligen snart kunna komma ifrån den föreställningen, att vi här i landet lida under av världskriget föranledda utomordentliga förhållanden? Vill man gå tillbaka i tiden och söka efter orsakerna till de förhållanden, som nu råda, så kan man naturligtvis finna att mångahanda omständigheter spela in, bland annat det förhållandet, att ett krig pågick ännu för fyra år sedan. Vill man resonera logiskt vidare på den linjen — något som kanske kunde falla sig naturligt för vetenskapsmän som folkhushållningsministern och mig — så kan man nog också konstatera, att återverkningarna av det förra världskriget ännu i denna stund göra sig gällande, och man skulle till och med kunna gå ännu längre tillbaka, till äldre krig i vår historia. Jag vill med detta bara ha antytt, att resonemanget, att vi leva under av ett krig föranledda utomordentliga förhållanden, kan, men inte bör få tänjas ut hur långt som helst.

I själva verket måste vi erkänna — jag skall inte utveckla det närmare — att de svårigheter vi nu leva under i väsentlig mån är föranledda av den politik, som statsmakterna ha fört under senare år. Detta framstår för mig som det avgörande elementet. Jag kritiserar inte i detta sammanhang den förda politiken, men ju längre vi avlägsna oss från kriget, desto mera måste statsmakterna enligt min mening själva ta på sig av ansvaret för vad som händer och sker. Man

får inte skjuta framför sig föreställningen om kriget såsom en orsak till allt ont vi få dras med. Det skulle snart vara på tiden med litet mera av rent och ärligt spel. Det borde sägas ifrån till svenska folket, att detta få ni nu lida under på grund av statsmakternas politik. Vi skulle i fortsättningen vilja slippa ifrån hänvisningarna till kriget.

Jag har i detta hänseende uttalat mig litet försiktigt i min motion, men just i dag hade jag lustigt nog tillfälle att i ett utskottsutlåtande inom andra kammaren se ett uttalande av överrevisionen för krisförvaltningen, som på ett mycket expressivt sätt ger uttryck åt vad jag syftar på. Knapphetsläget under kriget »var framkallat av händelser, varöver det svenska samhället eller den svenska staten ej rådde. Nu är knapphetsläget på nästan alla punkter beroende på en tillgång som är för ringa i förhållande till den köpkraft som hålles tillgänglig, med andra ord på förhållanden som äro interna och enligt allas mening i och för sig *bero av de åtgärder som vidtagas inom vårt land.*»

Detta leder mig emellertid inte till ett yrkande om avslag på förslaget om förfogandelagens tillämpning i dess helhet, ehuru jag gärna skulle ha sett att lagen lagts upp och motiverats på ett annat sätt. Jag drar blott den slutsatsen, att det är nödvändigt att iakttaga en utomordentlig försiktighet vid lagens tillämpning. Så långt vi verkligen kunna säga, att det är krigsförhållandena som bragt oss in i det rådande läget, är det rimligt att tillämpa lagen, men eljest böra vi gå andra vägar.

För att åstadkomma en sådan försiktighet hade det varit önskvärt att man fått en mycket noggrann utredning om i vad mån denna lagstiftning fortfarande är behövlig. Man skulle ha velat få ett förslag från Kungl. Maj:ts sida, som bestämt angivit på vilka områden olika maktbefogenheter i denna lag under det kommande året skulle vinna tillämpning. Departementschefen har i det föreliggande lagförslaget infört en paragraf som säger, att lagens olika stadganden skola kunna tillämpas »helt eller del-

Ang. fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen.

vis». Detta är en riktig tanke. Men den har inte fullföljts i propositionen. Andra lagutskottets majoritet har påpekat detta på ett försynt sätt: »Utskottet finner den ledning dessa uttalanden giva för bedömandet av den omfattning fullmakten bör erhålla vara begränsad.» Jag skulle vilja säga, att man hade väntat en mycket mera noggrann utredning och bestämning.

Reservanterna inom utskottet ha på en rad punkter velat vara mera restriktiva än Kungl. Maj:t, och jag följer dem för min del i dessa hänseenden. Men det är för mig en misräkning, att reservanterna inte ha gått längre och att de liksom Kungl. Maj:t helt och hållet ha lämnat å sido ett spörsmål, som enligt min mening är av ganska stor betydelse. Den paragraf, som på sätt och vis är den ömtåligaste i hela lagen, skall sålunda enligt både Kungl. Maj:ts, utskottsmajoritetens och reservanternas mening stå orubbad — jag tänker på § 2 som säger ifrån, att man skall vara skyldig att vid behov avstå egendom till det allmänna. Jag har läst igenom propositionen mycket noga, och jag har inte funnit någon annan motivering för denna bestämmelse än några mycket korta uttalanden, på en eller två rader, om att denna befogenhet är ett nödvändigt komplement till beslaget och att den därför bör ligga i Kungl. Maj:ts hand.

Jag skulle vilja sätta detta under diskussion. Beslaget innebär ju i och för sig ingenting annat än att medborgarna förbjudas att på något vis förfoga över de varulager de ha. Detta är *en* sak, och en annan sak är vad jag nu talar om, nämligen skyldigheten att eventuellt avstå sina varor till det allmänna. Vad man i första rummet önskar ha är ju möjligheten att lägga beslag på varor i syfte att kunna genomföra en ransoneringsring. Att ett sådant underlag för ransoneringsringarna behövs, äro vi alla ense om, men därför är det enligt min tanke icke utan vidare givet, att denna möjlighet skall kompletteras med tvång att avstå de under beslag lagda varorna. Jag har inte någonstades sett en diskussion om hur läget skulle gestalta sig, om man

skulle använda beslagsinstitutet och se till i vad mån man med detta såsom enda grundval kunde genomföra en ransoneringsring. Svårigheten skulle naturligtvis ligga däri, att vissa varuinnehavare kunde tänkas finna det med sin fördel förenligt att spekulera i högre priser på de under beslag lagda varorna och därför vägra att släppa ut dessa varor i marknaden på det sätt som avses med ransoneringsringarna. Jag vet inte, om sådana svårigheter äro att räkna med, men man får väl då i varje särskilt fall praktiskt överväga, i vad mån svårigheterna kunna övervinnas genom en sådan prissättning på varorna som gör att lockelsen att hålla på dem försvinner.

Det har som sagt förvänat mig, att hela detta spörsmål har lämnats alldeles ur räkningen. Varken på borgerligt eller på socialdemokratiskt håll är det någon som tänkt på att man skulle kunna söka sig fram på andra vägar än propositionens.

Men därtill kommer ännu en sak, herr talman. Om man kan visa att möjligheten att tvinga folk att avstå från varorna är oundgängligen nödvändig för att genomföra ett beslag, så vore det den naturliga konsekvensen att säga ifrån, att Kungl. Maj:t skall få tillämpa 2 § endast i den mån det är erforderligt för att genomföra en medelst beslag åstadkommen ransoneringsring. Ty resonemanget om avståndets nödvändiga sammanhang med beslaget leder ingalunda därtill, att Kungl. Maj:t, såsom nu föreslås av såväl utskottsmajoritet som reservanter, skall ha en obegränsad rätt att under alla förhållanden expropriera den egendom, som Kungl. Maj:t finner behöflig ur allmänna synpunkter.

Jag skall inte, herr talman, låta detta mitt anförande mynna ut i något yrkande — det skulle givetvis vara hopplöst — men jag har velat peka på dessa spörsmål, som lämnats obeaktade av reservanterna men som enligt min mening ha ganska stor betydelse.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag tror att jag kan fatta mig mycket kort.

Ang. fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen.

Principiellt äro nog utskottsmajoriteten och reservanterna ganska eniga. Jag har åtminstone den bestämde uppfattningen, att det är riksdagens plikt att mycket noga pröva omfånget av de befogenheter, som vi vilja ge Kungl. Maj:t.

Om det gällde nya befogenheter, tror jag att det vore allt skäl i världen att mycket noggrant diskutera problemen så som herr Herlitz här har gjort. Men när utskottsmajoriteten tillstyrkt de befogenheter, som Kungl. Maj:t har begärt att få behålla, så har det skett av en mycket enkel anledning. Vi äro inriktade på en avveckling av de vidsträckta fullmakter, som regeringen haft under de förutvarande krisförhållandena, en avveckling som lämpligen bör försiggå i den mån behov av sådana fullmakter inte längre föreligger. Men man bör väl hellre behålla en befogenhet för Kungl. Maj:t, med den ganska vissa förhoppningen att den inte kommer att användas, än att riskera att få förnya fullmakten.

Detta är den mycket enkla, men som jag tycker bärande grunden för utskottsmajoritetens ståndpunkt. Vi äro intresserade av att en avveckling skall ske, men vi vilja inte gå så hårt fram. Vi ha fullt förtroende till att regeringen kommer att använda fullmakterna endast då det verkligen är av behovet påkallat. Också reservanterna visa det förtroendet för regeringen — i varje fall har herr Holmbäck här anfört att fullmakterna antagligen inte komma att användas annat än mycket restriktivt.

Det är säkrare att behålla en litet mera vidsträckt fullmakt än att utsätta sig för risken, även om den är liten, att behöva förnya fullmakten, när den en gång är borttagen.

Jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag förstår mycket väl herr Normans tankegång i det anförande han nu har hållit, men situationen är inte alldeles uttömd med vad han sade. Dessa förfoganderättsbestämmelser bilda nämligen också

bakgrunden för diskussioner mellan näringslivet och krisorganen, alltså de stora kommissionerna. Näringslivet måste därvid räkna med den möjligheten, att regler i förfogandelagen kunna sättas i tillämpning på annat vis än genom riksdagens beslut i varje särskilt fall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmbäck* begärde votering, i anning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos änyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), dels ock en i ännu väckt motion;

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 27 §

Om översyn av kristidsförvaltningen.

förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätten till arbetstagares uppfinningar, dels ock i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om skyndsamt utredning rörande åtgärder till skydd för barn och ungdom mot sexualförbrytare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om översyn av kristidsförvaltningen.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om översyn av kristidsförvaltningen främst ur rättssäkerhetens synpunkt.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 184, hade herr *Carl Eric Ericsson* och herr *Mannerskantz* hemställt, att riksdagen med beaktande av de i motionen framförda synpunkterna måtte i skrivelse till Kungl. Maj:tt begära översyn av kristidsförvaltningen främst ur rättssäkerhetens synpunkt.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågakvarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **ERICSSON, CARL ERIC**: Herr talman! Utskottet har, såsom framgår av den föredragna klämman, avstyrkt den motion om översyn av kristidsförvaltningen, som herr *Mannerskantz* och jag ha framlagt i denna kammare.

Motionen har väckt ett ganska betydande intresse långt in på näringslivets olika områden, och jag tror att detta intresse framgår även av den mycket

noggranna undersökning som andra tillfälliga utskottet har ägnat frågan. Motionen har sålunda remitterats till inte mindre än 14 olika instanser för yttrande, av vilka sju äro statliga och sju företräda näringslivets olika organisationer.

Av remissvaren från de statliga myndigheterna har ett tillstyrkt en utredning, under det att de sex övriga, som svarat, ha avstyrkt eller ställt sig tveksamma till den föreslagna undersökningen. Svaren från näringslivets organisationer ha praktiskt taget samtliga varit positiva. Sålunda ha Industriförbundet, Riksförbundet Landsbygdens folk, Kooperativa förbundet delvis, Sveriges grossistförbund och Sveriges köpmannaförbund förordat att den begärda översynen skulle företas. Det är kanske inte alldeles förmätet att dra den slutsatsen av de inkomna svaren, att de institutioner, vilkas verksamhet eventuellt skulle utsättas för en granskning i sammanhang med den begärda utredningen, önska slippa ifrån detta, under det att de organisationer, som få dras med de missförhållanden som med rätt eller orätt påståtts finnas, gärna se att en utredning kommer till stånd.

Jag vill emellertid framhålla att denna begäran om en översyn inte får fattas på det sättet, att det förekommer ett allmänt misstroende mot hela kristidsförvaltningen. Jag tror tvärtom att denna i mycket stor utsträckning förtjänar erkännande för det sätt, varpå den skött sin utomordentligt svåra uppgift. Det är mot undantagen som kritiken och denna begäran om översyn rikta sig.

Motståndarna till en utredning ha i regel åberopat det förhållandet, att vi stå inför en nära avslutning av reglerings- och ransoneringssystemet och att man därför inte vidare behöva ägna detta någon uppmärksamhet. På mycket viktiga områden är detta dock icke fallet. Åtskilliga importregleringar och därmed följande varufördelningar lära antagligen fortbestå en längre tid framåt, i varje fall så länge som våra valutaförhållanden äro i nuvarande skick — de förhindra ju en betydande och behövlig import.

Ang. prisregleringen på vissa trävaror m. m.

För övrigt torde en utredning om de erfarenheter, man gjort på detta område, vara av en betydande framtida nytta. Under det första världskriget lämnade vår kristidsförvaltning mycket övrigt att önska. De lärdomar, som man kunde dra av förvaltningen under den tiden, ha sedermera tillämpats för det andra världskrigets krisförvaltning, och man har ju kunnat konstatera, att förhållandena under det andra världskriget varit i detta avseende vida bättre än under det första.

Men även under det senaste kriget har kristidsmaskinen gnisslat åtskilligt. Det vore, såvitt jag förstår, av stor betydelse, om man kunde få en väl genomarbetad sammanfattning av vad det andra krigets krisförvaltning i vårt land har att lära oss. Förhållandena i världen äro ju sådana, att alla numera äro ense om att vi behöva tillgodose och stärka vårt försvar. Den utredning eller undersökning, som här ifrågasättes, är en del av vårt försvar, även om den avser den inre fronten. Det är alldeles säkert lika nödvändigt att man före ett eventuellt kommande krig har de inre förhållandena ordnade så, att de tillfredsställa allmänheten.

Såsom framhållits i flera remissvar, kan en eventuell utredning hänskjutas till redan arbetande organ. Det finns på olika håll åtskilliga sådana, som för närvarande äro sysselsatta på dessa områden. Någon ny administrativ apparat skulle därför inte vara behöfvig, och några väsentliga kostnader därför skulle inte heller behöva uppkomma.

Jag vill slutligen framhålla, att utskottet självt har medgivit, att det finns ett »visst fog» för de betänkligheter, motionärerna ha anfört, men utskottet har inte velat ta konsekvenserna av den uppfattning, som det på detta sätt givit till känna. Jag anser emellertid, herr talman, att resultatet av en sådan utredning som den här föreslagna skulle vara till mycket stor nytta för samhället, och jag vill därför hemställa om bifall till motionen.

Herr ANDERSSON, BIRGER: Herr talman! Att vid denna sena timme upptaga en längre debatt i denna fråga, skulle vara ganska meningslöst. Jag skall för den skull bara med några korta ord motivera utskottets ställningstagande.

Då justitiekanslersämbetet har ställt sig mycket betänksamt till förslaget om en sådan utredning, ha vi inom utskottet ansett oss böra vara lika betänksamma däremot som JK har varit. Med tanke på att vi dessutom stå inför en avskrivning av hela detta reglerings- eller ransoneringsystem, förmena vi, att det skulle vara onödigt att nu ägna det en tidsödande utredning.

Vidare ha förutom justitiekanslersämbetet även handelskommissionen — som visserligen varit tveksam i vissa fall — livsmedelskommissionen, industrikommissionen och bränslekommissionen avstyrkt förslaget om denna utredning. Då dessa centrala myndigheter ha ansett, att en sådan utredning just nu skulle vara överflödigt och dessutom riksdagen förra året inför en ungefär likadan motion ställde sig synnerligen kallsinnig, ha vi ansett det vara onödigt att man ger sig in på en omfattande utredning, som skulle dra ut på tiden utöver dessa regleringsars tillvaro.

För den skull, herr talman, ber jag härmed i korthet att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. prisregleringen på vissa trävaror m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om upp-

Ang. prisregleringen på vissa trävaror m. m.

hävande av vissa regleringsföreskrifter beträffande sågat virke och sågade trävaror.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 229, hade herr *Mannerskantz* yrkat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att normalpriserna för sågat virke måtte omedelbart upphävas, att bestämmelserna om prisutjämningsavgifter på sågade trävaror måtte upphävas samt att exportkvoteringen för sågade varor jämväl måtte upphävas eller avsevärt förskjutats till förmån för de mindre sågverken.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att ifrågakvarerande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd förordas.

Herr **BJÖRKMAN**: Herr talman! Det ärende, som vi nu ha att behandla, har tidigare varit föremål för kammarens behandling vid flera tillfällen under efterkrigsåren. Det gäller normalpriserna på sågade trävaror, prisutjämningsavgifterna och exportkvoteringen.

Normalpriserna ha ju tillkommit för att reglera hemmamarknaden, så att inte priserna skulle springa för högt i höjden och fördyra byggnadskostnaderna. Anledningen till detta är ju, att priserna på exportmarknaden ha legat väsentligt högre, varför det blivit nödvändigt att införa normalpriser. I det sammanhang, vari frågan kommit upp senast i statsrevisionen, har man haft ett resonemang med de reglerande myndigheterna på området, bränslekommissionen och handelskommissionen, och båda ansågo, att tiden kunde vara inne att taga bort dessa normalpriser och för övrigt hela regleringen. Vi hade därför hoppats, att de redan nu skulle falla bort, men så kom regleringen för 1949, och allt var oförändrat, både normalpriserna, prisutjämningsavgifterna och exportkvoterna.

När man behandlat ärendet, har man fallit tillbaka på ett i allo hypotetiskt resonemang. Man säger, att om utvecklingen blir den och den, så kommer det att

gå så och så. Det kan inte vara rimligt eller riktigt att resonera på det sättet. Kan man inte hävda att exempelvis ett eliminerande av nuvarande prisreglering på sågade trävaror kommer att på grund av vissa omständigheter medföra bestämda olägenheter, bör enligt mitt sätt att se konsekvensen bli den, att normalpris-sättningen utan vidare bör kunna hävas. Förutsättningarna för ett sådant hävande äro goda just nu. Tillgången på sågade trävaror är mer än tillräcklig för täckande av det behov som föreligger. Spänningen emellan exportpriserna och de gällande normalpriserna har i någon mån utjämnats, och detta gäller särskilt de svagare sortimenten, då exportprisen på dem ha börjat falla väsentligt. Det är ju meningen, att de svagare sortimenten skola kunna användas för byggnadsändamål inom landet.

Jag har därför den uppfattningen, att tiden nu kan vara inne, att normalpriserna hävas. Tillgången på virke på hemmamarknaden och även på exportmarknaden har blivit så riklig, att man förmärker att avsättningen har blivit trög och att de exportkvantiteter, som man planerar för utlandsmarknaden, mycket lätt kunna fyllas, och fråga är väl, om vi kunna exportera det virke som vi komma att säga under denna säsong.

Om kvoteringen har det ju alltid stått strid. Den avser ju fördelningen av den export, som hela landet har att röra sig med, 550 000 standards. Av detta ha hela 80 procent förbehållits de gamla exportörerna eller Trävaruexportföreningen, fastän föreningens hela andel i landets tillverkning inte utgör mer än 46 procent. De övriga 54 procenten komma på mindre sågar, vilka under normala tider till betydande del ha levererat sitt virke på hemmamarknaden. Nu har på grund av indragningen av byggnadskvoterna byggandet inom landet blivit så inskränkt, att det inte finns avsättning för vad dessa sågar tillverka, och man har inte velat gå med på att tilldela dem någon kvot för export, därför att de inte tidigare ha exporterat trävaror. Jag tycker inte det är rimligt eller riktigt, att småsågarna på det sättet skola sättas i

Ang. prisregleringen på vissa trävaror m. m.

efterhand. Om det skall fortsätta som det nu ser ut, bli de väl i fortsättningen nödsakade att lägga ned sin verksamhet. Vi ha i olika sammanhang framhållit detta, och det har erkänts av de reglerande myndigheterna, som lovat ändring på den punkten. Statsrådet har också sagt, att han inte ville påstå, att det låg någon rättvisa i fördelningen, men han har i alla fall fallit för frestelsen att ge Trävaruexportföreningen samma kvot även för 1949. Man har sagt, att Trävaruexportföreningens leverantörer vore bäst skickade att leverera virke på export och att småsågarna inte vore kompetenta eller inte hade samma möjligheter, och det är riktigt i ganska stor utsträckning, men det finns dock ett stort antal medelstora sågar som ha exporterat virke långt före kriget och även under kriget. De ha ju fått en liten kvot nu, men den räcker inte alls till.

Man säger också, att det är de stora sågarna som ha haft de bättre kvaliteterna, och det kan man kanske i viss mån medgiva, men virket från inlands-sågverken, som dock täcka områdena från Jämtland och Hälsingland ned till Vänern och Mälaren, landets bästa produktionsområden, äro vad kvaliteten beträffar fullt jämförbart med det virke som exporteras av Trävaruexportföreningen, och kanske i viss mån, när det gäller furan, bättre.

Nu sägs det, att det är angeläget att man exporterar det bästa virket, och detta tas till intäkt för att man skall ge så stor kvot till Trävaruexportföreningen, men jag kan inte finna, att detta kan vara ett fullt bärande resonemang, ty inlandsverken ha säkert lika bra möjligheter att exportera i det fallet.

Utskottet har sagt, att man förväntar att Kungl. Maj:t skall följa utvecklingen noga och upphäva regleringen, när Kungl. Maj:t anser det möjligt, men såvitt jag förstår, kunna inga särskilda olägenheter vara förenade med att så-

väl prisregleringen som prisutjämningsavgifterna och exportkvoteringen skyndsammast slopas, så att det skapas förutsättningar för en sundare utveckling och anpassning i mera normal riktning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den motion nr 229 som har avlämnats i första kammaren av herr Mannerskantz och i vilken det yrkas ett slopande av dessa regleringar.

Herr ANDERSSON, BIRGER: Herr talman! För att kammarens ledamöter utan ytterligare dröjsmål skola få vandra hem i den vackra majnatten ber jag helt kort att med hänvisning till utskottets utlåtande få yrka bifall till detsamma.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs och lades till handlingarna en av bankoutskottet gjord anmälan, att till utskottet den 20 maj 1949 inkommit framställningar från fullmäktige i riksbanken angående

1:o) fortsatt giltighet till och med den 31 december 1950 av den för riksbanken gällande ramen för tjänstetillsättningar, m. m.;

2:o) höjning av representationsbidraget till direktören vid riksbankens pappersbruk.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.50 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 23 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr *Gjöres* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 287, angående en översyn av socialvården; och

nr 288, angående litteratur för barn i skilda åldrar.

Ang. förfarandet i vissa brottmål mot minderåriga.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **ZETTERBERG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Nils Elowssons interpellation angående förfarandet i vissa brottmål mot minderåriga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten av första kammaren herr Nils Elowsson har med kammarens tillstånd frågat, huruvida statsrådet och chefen för socialdepartementet med anledning av vad som förekommit bland annat i det s. k. Perstorpsfallet ämnar vidtaga sådana åtgärder att tvekan rörande de olika lagarnas tillämplighet i fall sådana som detta skingras, så att situationer liknande den som uppstått i samband med Perstorpsfallet i görligaste mån kunna undvikas.

Då statsrådet och chefen för socialdepartementet på grund av sjukdom är förhindrad närvara, får jag i hans ställe lämna följande svar.

Den händelse, varpå interpellanten bygger sin argumentation, inträffade i maj 1948 i Perstorp. Där påträffades i

ett skogsdike en nioårig flicka, bragt om livet på ett upprörande sätt. En pojke på 14 år misstänktes för gärningen. Han togs om hand först av polisen och sedan av barnvårdsnämnden. Han förhöordes upprepade gånger: av polisen då han anhölls, därefter av en särskild delegation bestående av en tillkallad psykiater samt polisrepresentanter med en erfaren domare som förhørsledare, sedermera av ledamöter av barnvårdsnämnden, ytterligare av ännu en psykiater och slutligen av landsfogden med biträde. Under alla dessa förhör bestred pojken att han begått gärningen. Jag vill också erinra om att länsstyrelsen i Kristianstads län anordnade vittnesförhör vid domstol för att därigenom fullständiga utredningsmaterialet.

Eftersom pojken ej fyllt 15 år kunde han icke ställas inför domstol, utan det blev barnavårdsmyndigheterna som hade att taga ställning till skuldfrågan och till frågan om vilka åtgärder som borde vidtagas. Under utredningens gång stod barnvårdsnämnden i nära kontakt med socialstyrelsen. Fattigvårds- och barnavårds-konsulenten i distriktet följde också hela tiden på orten ärendets utveckling.

Ärendet har passerat alla instanser: barnavårdsnämnd, länsstyrelse och regeringsrätten. Skulle pojken ha ansetts skyldig till gärningen, hade han kunnat omhändertagas såsom i barnavårdslagens mening vanartad. Icke någon instans har emellertid ansett honom vanartad. Och regeringsrätten har i sitt utslag den 30 september 1948 uttalat att genom den i målet förebragta utredningen icke kan anses ådagalagt, att gossen begått den gärning för vilken han misstänkts.

Ehuru en diskussion i skuldfrågan icke hör hemma i riksdagen, vill jag understryka detta regeringsrättens uttalan-

Ang. förfarandet i vissa brottmål mot minderåriga.

de eftersom interpellanten synes utgå ifrån att barnavårdsinstanserna ej prövat denna fråga och eftersom interpellationen i olika avsnitt berör spörsmålet om pojken skuld till gärningen.

Annars kan man nog säga att Perstorpsfallet i olika hänseenden erbjuder goda utgångspunkter för ett meningsfullt angående formerna för frihetsberövande åtgärder inom barnavårdens ram; och jag skall också i fortsättningen något uppehålla mig härvid.

Barn under 15 år, som beträdas med brottsliga handlingar, kunna som bekant icke ställas inför domstol utan endast bli föremål för barnavårdsnämndens åtgärder. Brottsliga ungdomar mellan 15 och 21 år kunna också bli föremål för barnavårdsnämndens ingripande, men beträffande denna grupp äro även de judiciella organen berättigade att ingripa.

Formerna för polisens, åklagarmaktens och domstolarnas verksamhet äro ingående reglerade. Om polisens befogenheter vid utredning angående barnbrottslighet finnas bestämmelser i 23 kap. nya rättegångsbalken samt i förundersökningskungörelsen. I denna kungörelse stadgas bl. a. att om det är anledning att antaga, att lagstridig gärning begåtts av barn under 15 år, så må polisförhör ej hållas med barnet annat än för att utröna huruvida straffmyndig är delaktig eller för efterforskande av gods, som åtkommits genom brottet, eller om det eljest är av särskild vikt att erhålla uppgifter av barnet angående gärningen samt dessa uppgifter ej lämpligen kunna erhållas annorledes än genom förhör med barnet. Kungörelsen säger klart ifrån att det sagda ej får hindra att till barnet riktas fråga, som oundgängligen fordras för att utröna om barnet begått gärningen.

Om polisförhör med barn skall barnavårdsnämnden, där hinder ej möter, underrättas i så god tid att denna kan närvara vid förhöret genom ombud. Förhöret skall verkställas så att fara ej uppkommer för att barnet tager skada därav. Det bör nog tillses att uppseende ej väckes vid förhöret, som ej får göras mera ingående än omständigheterna

oundgängligen kräva och som om möjligt bör hållas endast en gång.

I fortsättningen av kungörelsen sägs att förhör med barn bör hållas av person med särskild fallenhet för uppgiften. Är utsaga av barn av avgörande betydelse för utredningen, bör någon som äger sakkunskap i barn- eller förhörpsykologi biträda vid förhöret eller yttra sig angående värdet av barnets utsaga.

Den av mig nu berörda rättsliga regleringen av detta område är en frukt av vår moderna processlagstiftning. Och dessa bestämmelser torde utgöra en lämplig reglering av polisens befattning med barnförhör.

Inom parentes vill jag inskjuta, att alla dessa av humana syften förestavade regler ju äro av noll och intet värde om en sådan publicitet skapas kring barnförhör som skedde i det av interpellanten åsyftade fallet.

Interpellanten har gjort vissa uttalanden rörande omständigheterna i det nu aktuella fallet och gjort gällande, att barnavårdsnämnden i Perstorp på polishåll skulle anses ha hindrat polisutredningen genom att »taga» pojken från polisen. I anledning härav vill jag framhålla att det är den som enligt förundersökningskungörelsen leder undersökningen som har att avgöra när ett förhör skall anses avslutat och att barnavårdsnämnden ej har befogenhet att hindra en pågående polisutredning. Enligt vad jag inhämtat hyser man på ansvarigt polishåll ej den uppfattningen att så varit händelsen i detta fall. Tvärtom var det, enligt vad polischefen i länet upplyst, polismyndigheten, som tog initiativ till att barnavårdsnämnden ingrep på sätt som skedde, vilket enligt polischefens sätt att se saken var den bästa lösningen. Polischefen har vidare vitsordat att det förekom ett mycket gott samarbete mellan polisen och barnavårdsmyndigheterna; och polischefen är ingalunda säker på att saken blivit mera klarlagd om pojken fyllt 15 år och således kunnat behandlas som straffmyndig.

Under senare år har en allmän debatt uppstått om de s. k. administrativa fri-

Ang. förfarandet i vissa brottmål mot minderåriga.

hetsberövandena och därvid ha även förhållandena på barnavårdens område uppmärksammas. Den gällande barnavårdslagens regler angående hur skall förfaras då ett barn begått en lagstridig handling eller eljest skall bli föremål för åtgärd av barnavårdsnämnden äro mycket knapphändiga. Utredningsproceduren före beslut i nämnden behandlas endast i ett par paragrafer (17 och 18 §§), och frågan huru skall förfaras med det för brott misstänkta barnet under utredningstiden är ej alls reglerad.

I anslutning härtill vill jag nämna, att socialvårdskommittén i början av detta år hos Kungl. Maj:t hemställt om en översyn av barnavårdslagen och att kommittén därvid bl. a. uttryckt som ett önskemål att man överväger huruvida icke i lagen böra intagas särskilda bestämmelser om formerna för behandlingen av ärenden angående barn som misstänkas för att ha begått grövre kriminella handlingar. Socialstyrelsen har sedermera anslutit sig till socialvårdskommitténs yrkande om översyn av barnavårdslagen. Även på annat sätt ha i olika sammanhang aktualiserats frågor om ändrade bestämmelser rörande olika delar av barnavårdslagstiftningen. Chefen för socialdepartementet har också för avsikt att inom kort upptaga spørgsmålet om en allmän översyn av barnavårdslagen. Därvid komma givetvis hittills vunna erfarenheter om det gällande systemets verkningar i olika avseenden att beaktas.

Med det nu anförda anser jag mig ha besvarat den av interpellanten gjorda frågan.

Herr **ELOWSSON, NILS**: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för det mycket utfömlande svar, som jag har fått på min interpellation, och jag tackar alldeles särskilt för dess positiva innehåll. Det har länge ansetts behöfligt med den översyn, som nu har ställts i utsikt beträffande barnavårdslagen, och jag tror att man inom de kretsar, där man har att tillämpa denna lag, kommer

att hälsa detta meddelande med den allra största tillfredsställelse.

Till detta skulle jag emellertid vilja foga några synpunkter. Denna översyn bör såvitt möjligt inriktas på att inte skonsamhet mot barnet förvandlas till en börda för den vuxne. Så kan det gå om ett brott, som ett barn har begått, på grund av en missriktad humanitet inte blir tillräckligt utrett. Då får detta barn under sin uppväxttid och sedan det har blivit vuxet bära den börda, som ett sådant ouppklarat brott onekligen är.

Man bör vidare i denna översyn också inrikta sig på att så långt det går utreda sådana brott även från den synpunkten, att den oskyldigt misstänkte skall kunna bli rehabiliterad; han skall — om det finns någon möjlighet — kunna bli rentvådd, ty det är naturligtvis inte mycket bättre att gå igenom livet med en misstanke hängande över sig än att bära på vetskapen om att man har begått ett brott.

Jag tror därutöver, att man i detta sammanhang också måste sysselsätta sig med åldersbestämningen, d. v. s. dryfta vid vilka åldrar de olika ingreppen skola ske. Vi känna nog allesammans till att nutidens ungdom är mycket mer försigkommen än vad ungdomen var för kanhända bara tjugo eller trettio år sedan och att vi följaktligen tyvärr måste räkna med att grövre brott kunna begås av barn i lägre ålder än 15 år. Man måste då rätta barnavårdslagarna efter det.

Man måste vidare, när man skall behandla detta spørsmål, ägna en icke ringa uppmärksamhet åt den, som har blivit föremål för brottet, och dennes anhöriga. Det måste vara plågsamt för dem att så länge de leva dras med känslan av att ett grovt brott blivit begånget mot dem, vilket de inte ha kunnat få utrett. Om detta inte går, vilket ju är händelsen i många fall, så kan det bero på omständigheter, över vilka inga människor kunna råda, men det måste anses vara en lagstiftande församlings uppgift att försöka stifta sådana lagar, att inte av en alltför långt gången humanitet skapas lägen, då rättssäkerheten brister.

Jag tror också, att man måste sänka

Ang. förfarandet i vissa brottmål mot minderåriga.

även åldern för sinnesundersökning av barn. Det är naturligtvis omöjligt för andra än läkare att yttra sig om den saken, men jag skulle tro, att det är en detalj i detta sammanhang som man inte får glömma bort.

Slutligen, och det är kanhända det allra viktigaste, får man inte glömma, att i ett sådant här sammanhang blir i själva verket en barnavårdsnämnd konstituerad som en domstol. Det blir barnavårdsnämnden, som med ledning av de utredningar, som företas, skall avgöra, huruvida ett barn har begått ett visst brott eller ej, och som därefter skall fatta ståndpunkt till den behandling, som detta barn i framtiden skall undergå. Som jag redan sagt i min interpellation, tror jag inte, att våra barnavårdsnämnder ha valts med tanke på denna eventualitet, eller ens att det någonsin förutsetts att de skulle väljas med tanke härpå. Här föreligger kanhända den allra betänkligaste bristen, när det gäller dessa ting, i den nuvarande barnavårdslagen. Det är enligt min mening anledning att tänka mycket grundligt och mycket allvarligt inte minst på den detaljen.

Herr SCHLYTER: Justitieministern yttrade, att skuldfrågan inte hör hemma i riksdagen. Jag uppfattade detta hans uttalande så, att vi inte i riksdagen kunna diskutera skuldfrågan i detta individuella fall, men däremot hör naturligtvis i allra högsta grad skuldfrågan hemma i riksdagen så till vida som riksdagen har att bedöma, huruvida den svenska organisationen av undersökningen i mål av denna art är tillfredsställande i det avseendet, att skuldfrågan kan vinna en vederhäftig prövning.

Jag är ense med interpellanten om att våra nuvarande barnavårdsnämnder icke äro kompetenta att pröva skuldfrågan i mål av denna art. De äro icke organiserade för denna uppgift. Perstorpsfallet kastar en mycket värdefull blixtbelysning över hela spörsmålet om administrativa frihetsberövanden. Det är såvitt jag kan förstå alldeles uppenbart, att

här fordras en reform, som genomför en vederhäftig prövning av skuldfrågan redan i den lägsta instansen. Att såsom i Perstorpsfallet har skett barnavårdsnämnden och länsstyrelsen skrida till ett avgörande om pojken frihet utan att ta ställning till skuldfrågan, har jag betraktat och betraktar som ytterst anmärkningsvärt. Först när ärendet kom till regeringsrätten och denna bestämt upplyste allmänheten om sin mening i den saken, drog man en suck av lättnad.

Jag är mycket tacksam och glad att höra, att barnavårdslagen står inför en revision, bland annat också i detta avseende. Jag hoppas, att det inte anses alldeles för opåkallat, att när nu Perstorpsfallet under så lång tid har varit föremål för diskussion här i landet, en ledamot av kammaren uttalar sin mening om hur i första instansen rättssäkerhetskravet bör tillgodoses. Jag har haft tillfälle att vara med om ett utlåtande, där ett framkommet förslag om en förstärkning av länsstyrelserna med utomstående element och införande av ett slags straffprocessordning i länsstyrelserna har ansetts icke vara tillfredsställande.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till dem, som ha uttalat den mening, att vi äro nödsakade att se till att vi i första instans för prövning av frågor av denna art få judiciella organ, som kunna verkställa en tillförlitlig prövning av sakläget och auktoritativt avgöra, huruvida en brottslig handling är begången eller inte.

Jag har i annat sammanhang haft tillfälle att påpeka, att man exempelvis i Norge har löst frågan om anhållande och frihetsberövande av alkoholister på det sättet, att när den s. k. edrulighetsnämnden skall pröva ett dylikt ärende, rycker domaren i orten in såsom ordförande i nämnden, vilken därefter fungerar såsom en domstol efter processordningens regler. Detta är det från utlandet mest tillfredsställande exempel på organisation av en dylik samverkan, som jag har haft tillfälle att ta del av, och jag skulle vilja beledsaga den utredningsremiss, som nu skall äga rum an-

Ang. reviderad praxis beträffande kommunal indelning.

gående barnavårdslagen, med ett önskemål om att det måtte övervägas, huruvida inte våra barnavårdsorgan i lägsta instans skulle kunna förstärkas på ett sätt liknande det, varmed edrulighetsnämnden i Norge är förstärkt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

—————

Ang. reviderad praxis beträffande kommunal indelning.

Ordet lämnades här efter till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **MOSSBERG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Sundviks interpellation angående reviderad praxis beträffande kommunal indelning, och nu yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Sundvik frågat mig, huruvida jag ansåge vissa av honom närmare angivna förhållanden motivera en ändrad indelningspraxis beträffande *dels* utbrytningar av tätorter inom landskommuner till stads- eller köpingskommuner, *dels ock* inkorporeringar av landskommuner helt eller delvis med städer eller köpingskommuner utan direkt sammanhang med den allmänna, nu pågående kommunindelningen. Som motiv för dessa frågor har interpellanten i huvudsak åberopat, att landskommunernas möjligheter att med nuvarande lagstiftning själva tillgodose inom dessa kommuner befintliga tätortsområdens behov ävensom det allmännas önskemål att även inom landskommunerna åstadkomma och bibehålla ett differentierat näringsliv icke längre motiverade »den prioritetsrätt till nya områden, som indelningslagen och praxis hittills givit stadskommunerna».

Till svar får jag anföra följande.

Den författningsreglering, som innefattar normerna för de av interpellanten åsyftade två grupperna av indelningsändringar, återfinnes i 3 § 1919 års lag om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning. I lagrummets första stycke redovisas de *allmänna* förutsättningar, som skola fö-

religga vid varje beslut om kommunal indelningsändring, d. v. s. att ändringen medför fördelar för den kommunala förvaltningen eller lättnad eller utjämning i kommunala bördor eller främjar den ekonomiska utvecklingen inom orten eller eljest medför gagn. I andra stycket angivas de *kvalificerade* skäl, inbefattande *betydande allmänt behov*, vilka skola föreligga för att en indelningsändring, som medför avsevärd olägenhet för därav berörd kommun, skall kunna genomföras mot kommunens bestridande. Sådana kvalificerade skäl för brytande av ett kommunalt veto kunna åberopas icke blott mot kommun, som bestrider att mista ett område, utan ock mot kommun, som vägrar att taga emot området.

De två grupper av indelningsändringar, som interpellanten åsyftar, ha genomförts med stöd av ett eller flera av följande i 3 § andra stycket av lagen redovisade kvalificerade skäl för indelningsändringar:

för det första: att viss kommunal uppgift av större vikt finnes vara eftersatt, så att avsevärd olägenhet därav uppkommit eller kan väntas uppkomma;

för det andra: att samhällets behov av utrymme för bostäder, industri eller annat dylikt ändamål icke kan inom samhällets område i erforderlig mån tillgodoses; samt

för det tredje: att bestående indelning lägger hinder i vägen för den ekonomiska utvecklingen i orten.

För samtliga dessa fall gäller den förutsättningen, att missförhållandet icke kan undanröjas eller minskas på annat sätt än genom indelningsändring. Kan en lösning vinnas på annat lämpligare och mindre genomgripande sätt, skall utvägen härtill utnyttjas i stället för indelningsändring.

Beträffande de i lagen angivna kvalificerade skälen för indelningsändring må följande anföras.

Den första gruppen eller att viss kommunal uppgift finnes vara eftersatt med därav följande avsevärda olägenheter torde efter den allmänna kommunindelningen förlora i betydelse. Enligt den

Ang. reviderad praxis beträffande kommunal indelning.

nya kommunindelningen torde praktiskt taget alla kommuner komma att vara av den styrka att något eftersättande av kommunala uppgifter av större vikt icke skall behöva förekomma. Med nu gällande lagstiftning rörande socialvården, hälsovården, ordningsväsendet, brandskyddet och byggnadsregleringen stå i stort sett effektiva befogenheter till förfogande även för landskommunerna.

Den andra gruppen av kvalificerade skäl för indelningsändring eller de fall, där samhällets behov av utrymme för bostäder, industri m. m. icke inom samhällets område i erforderlig mån kan tillgodoses, torde icke kunna tagas till intäkt för att städerna gentemot landskommunerna skulle äga företrädesrätt till områden, lämpliga såsom exploateringsobjekt för bostäder och industrier. Utvecklingen under de senaste decennierna har medfört, att tätortsbildningar på landsbygden tillkommit i stort antal och lagstiftningen har skapat former för landskommunernas handhavande av med tätbebyggelsen sammanhängande problem utan stads-, köpings- eller municipalsamhällesbildning. Bostadsförbättrings- och bostadslåneförmedlingsverksamhet liksom även annan verksamhet för tillgodoseende av bostadsförsörjningen bedrivs numera såväl i landskommunal som stads- och köpingskommunal regi. Å andra sidan kan det icke förnekas, att det för städerna är ett legitimt intresse att kunna tillgodose sina invånares behov av bostäder inom stadens område. I den mån behov härav yppas samt stadens eget område icke inrymmer lämpliga områden för ändamålet kan det tänkas, att inkorporering måste medgivas av intilliggande oexploaterade områden inom en angränsande landskommun. Detsamma gäller givetvis även köpingskommun. Att inkorporeringarna böra begränsas till vad för sagda ändamål är behövt har förutsatts vid tillkomsten av 1946 års kommunindelningsslag. Efter nyindelningen torde landskommunerna i de flesta fall vara tillräckligt starka för att man icke skall se sig nödsakad att av hänsyn till landskommuns genom inkorporering

försämrade ekonomiska läge lägga kommunen i dess helhet till stad. I allmänhet torde delinkorporeringar icke komma att medföra avsevärd olägenhet för de landskommuner, som kvarstå efter kommunindelningens genomförande.

Vad slutligen beträffar den tredje gruppen av kvalificerade skäl för indelningsändring — att bestående indelning lägger hinder i vägen för den ekonomiska utvecklingen inom orten — har denna utgjort skäl för åtskilliga stads- och köpingsinkorporeringar. Kommunala nybildningskommitténs utgångspunkt för stadgandet var, att framför allt städerna representerade den ekonomiska utvecklingen i landet, en åsikt som numera icke torde vara lika odiskutabel. I många fall har dock uppkomsten inom landskommuner av större tätorter med industriellt och kommersiellt stark ställning medfört intressekonflikter eller potentiella motsättningar mellan tätorts- och jordbruksbefolkningen. Dessa motsättningar ha ansetts lämpligen kunna elimineras genom stads- eller köpingsbildning, där sådan kunnat ske utan att den gamla landskommunens eget liv i alltför hög grad hämmats.

För att belysa tillämpningen av 1919 års indelningslag i de avseenden, som beröras i interpellationen, må följande statistiska uppgifter lämnas.

Efter lagens ikraftträdande ha förordnanden meddelats om utbrytning ur landskommuner av 25 köpingskommuner. Av dessa hänföra sig 20 till åren 1920—1939 men blott 5 till tiden efter 1940 års ingång. Motsvarande siffror för städer äro 4, varav 2 falla under åren 1920—1939 och 2 inom tiden därefter. I ett 15-tal fall hava framställningar om köpingsutbrytningar avslagits, av dessa 6 sedan 1946. Härav torde framgå, att splittring av bestående landskommuner genom utbrytning av städer och köpingar numera är en sparsamt förekommande företeelse. Härtill må erinras, att de i direktiven för den allmänna regleringen av kommunindelningen ingående normerna för folkmängds- och skatteunderlagsminima med visshet komma

Ang. reviderad praxis beträffande kommunal indelning.

att i restriktivt hänseende påverka nybildningar av nu ifrågavarande art.

I sammanhang med utredningsarbetet för den nya kommunindelningen torde i enlighet med direktiven länsstyrelserna i allmänhet ha anmodat städerna och köpingskommunerna att anmäla sina behov av områdesutvidgning. I sammanhang härmed och i huvudsak i anledning därav ha till kammarkollegiet sedan 1946 inkommit ett 50-tal framställningar, avseende städer och köpingar, att handläggas enligt 1919 års lag. Ett 10-tal av dessa ha avslagits, 7 föranlett positiva beslut av Kungl. Maj:t under det att 2 äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Av vad jag anfört torde framgå, att de av interpellanten angivna skälen för en ändrad praxis i indelningsärendena väsentligen komma att förlora i betydelse, sedan den nya kommunindelningen trätt i kraft. På grund härav är jag icke beredd att nu förorda en sådan ändrad praxis som interpellanten ifrågasatt.

Herr talman! Med vad jag nu anfört anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr SUNDVIK: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret.

Om jag har tolkat svaret rätt, äro enligt inrikesministerns mening de kvalificerade skäl, som enligt indelningslagen medge indelningsändring mot kommuns bestridande, på god väg att förlora i betydelse. Ett av dessa skäl — ofta åberopat av stad, som kommer med inkorporeringskrav mot angränsande landskommuner — är att staden behöver ökat utrymme för bostäder, industri m. m. Nu känns det lugnande för en kommunalman från en sådan där landskommun, som är mer eller mindre hotad till sin fortsatta existens, att höra, att enligt inrikesministerns uppfattning detta skäl icke utan vidare kan tagas till intäkt för att städerna gentemot landskommunerna skulle äga företrädesrätt till områden, lämpade som exploateringsobjekt för bo-

städer och industrier. Sedan är det ju en annan sak, att fall säkerligen kunna förekomma, då en fullbebyggd stad kan behöva tillföras intilliggande oexploaterade områden av en angränsande landskommun.

I svaret påminnes om den uppfattning, som ligger till grund för ett av de andra kvalificerade indelningsskälen: att framför allt städerna skulle representera den ekonomiska utvecklingen här i landet. Då det är ett skäl, som legat till grund för åtskilliga tvångsvis genomförda indelningsändringar, tycker jag det verkar lugnande att höra, att denna uppfattning om städernas självklara dominans enligt inrikesministerns mening icke längre är så odiskutabel som när indelningslagen kom till för mer än 30 år sedan.

Av svaret tillåter jag mig alltså utläsa, att de kvalificerade skälen enligt indelningslagen numera icke kunna anses ha samma betydelse som tidigare. Då härtill kommer, att herr statsrådet nyligen i propositionen nr 191 med förslag till vissa lagstiftningsåtgärder i anledning av kommunindelningsreformen betecknat 1919 års indelningslag som delvis föråldrad, blir väl därmed nästan ställt i utsikt, att lagen skall få den översyn, som en stark minoritet i denna kammare i fjol ansåg önskvärd. Till dess denna översyn kommit till stånd förmodar jag, att de rätt så många landskommuner, som nu befinna sig i farozonen, icke behöva vara alltför oroliga för tvångsinkorporeringar från städernas sida.

Men det torde också vara viktigt, att denna uppfattning om de kvalificerade indelningsskälen nuvarande innebörd genomsyrar kammarkollegiet och dess utredningsmän. Som praktisk kommunalman tror man sig åtminstone ha funnit, att kammarkollegiet fortfarande i stort sett ger dessa skäl deras traditionella innebörd.

Inom Kopparbergs län har under de senaste åren en av kammarkollegiet förordnad utredningsman föreslagit köpingsutbrytning. Denna köpingsutbrytning, som nu dess bättre inte kommit till stånd, skulle ha inneburit en nybild-

Ang. reviderad praxis beträffande kommunal indelning.

ning av en kommun, som i fråga om storlek inte skulle ha fyllt de krav man eftersträvar vid den pågående allmänna kommunsammanslagningen. Och från grannlänerna — Jämtlands och Värmlands län — finns det motsvarande exempel.

Nu kan man visserligen säga, att det inte är huvudsaken vad som föreslås i en utredning. Det viktigaste är ju Kungl. Maj:ts beslut, och såsom framgår av svaret ha åtskilliga ärenden av detta slag icke lett till någon indelningsändring. Men ur kommunal synpunkt är detta icke betydelselöst. En utredning rörande ändrad kommunal indelning tar lång tid. Under den tidrymd på i regel flera år, som förflyter från det indelningsärendet avgöres, uppstår vanligen en mycket skadlig stagnation i den kommunala verksamheten.

Jag har direkt erfarenhet av detta från min egen kommun. År 1945 hemställde Falu stad hos kammarkollegiet, att utredningsman måtte tillsättas för att utreda frågan om införlivning av vissa områden av Stora Kopparbergs socken med staden. Utredningsman tillsattes i början av år 1946. Han var färdig med sitt förslag i början av år 1948. Han föreslog, att vissa områden av socknen skulle tilläggas staden. I socknen gingo vi — om ock med viss tvekan — med därpå för att få saken ur världen. Förslaget tillstyrktes av länsstyrelsen och andra remissinstanser, och vi hade hoppats, att den rätt så svåra åderlåtningen skulle bli genomförd fr. o. m. nästa år. Men nu tycks kammarkollegiet anse, att staden skall ha ytterligare betydande områden. Det blir väl en ny utredning, och det kan dröja ännu några år, innan vi få veta huru det går. Under denna långa väntetid uppstår givetvis stora svårigheter att administrera landskommunen, och det kan inte hjälpas, att det i många viktiga avseenden blir en skadlig stagnation. Jag vet, att man har det på samma sätt i andra landskommuner, där man har över sig ett vilande inkorporeringshot.

Jag hyser dock gott hopp för framtiden, ty jag tror på inrikesministerns sakliga ställningstaganden i dessa frågor.

Herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag har varit väl medveten om att interpellationen har föranletts av den motsättning som har uppkommit mellan Falu stad och Stora Kopparbergs socken, och jag tyckte, att herr Sundvik hela tiden talade som om det i inkorporeringsfrågorna i regel är staden som begär inkorporering.

Tyvär — om man ser saken ur herr Sundviks synpunkt — förhåller det sig inte på det sättet. Om vi titta på de fall av tvångsinkorporering — vi kunna kalla det så, när antingen staden eller landsbygden satt sig emot inkorporering — som varit uppe åren 1920—1948, finna vi, att sådan kommit till stånd i 17 fall, där landskommunen bestritt sammanläggningen, och i 13 fall, där staden har bestritt den.

Jag vill säga herr Sundvik, att när jag sysslat med den allmänna kommunreformen, har jag funnit det vara en genomgående tendens att sådana landskommuner, som ligga i närheten av städerna, sträva efter att komma in till städerna. Jag har här med mig en lista över sådana ärenden. De hänföra sig bara till tre län, som vi äro klara med nu. Jag vill inte ta kammarens tid i anspråk med att läsa upp listan, men jag kan nämna, att den består av åtskilliga namn på landskommuner, som vilja komma in till städerna. Kungl. Maj:t har — i kanske de flesta fall — avslagit landskommunernas framställning. När Kungl. Maj:t har godkänt inkorporering till städerna i samband med kommunindelningsreformen, har det varit i sådana fall, då landskommunernas befolkning praktiskt taget hundraprocentigt har krävt att få komma in till städerna. I några fall ha vi då fallit undan för denna enhälliga landsbygdsopinion och gått med på en inkorporering.

Frågan ligger alltså i dessa fall som regel inte till på det sättet, att det är ett stadsintresse, som står emot ett landsbygdsintresse, utan den är åtskilligt mera komplicerad.

Herr **SUNDEVIK**: Herr talman! Det är ju möjligt, att man inom departementet

Ang. reviderad praxis beträffande kommunal indelning.

inte känner till så många fall, när strid uppstår mellan landskommunerna och städerna på grund av att landskommunerna inte vilja in till städerna. Jag förmodar, att de indelningsärenden, som nu ha förekommit i inrikesdepartementet, ha gällt län, där det har funnits mycket små kommuner — såväl till yttinnehåll som invånarantal — och det förundrar mig inte, om sådana kommuner vilja till en stad, som har större administrativa möjligheter. Men i fråga om en stor landskommun, där den administrativa apparaten är utbyggd, så att kommunen i alla avseenden kan skötas på ett ur samhällets synpunkt tillfredsställande sätt och i det fallet kan tävla med angränsande stad, då tycker jag, att de skäl som kommunen anfört mot en tvångsinkorporering borde vara avgörande.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 12, 168, 169

och 171—175, bevillningsutskottets betänkande nr 45 och memorial nr 46, bankoutskottets utlåtanden nr 42—44 och memorial nr 45, första lagutskottets memorial nr 41—43 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 44—52 och 54.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde statsutskottets utlåtanden nr 12, 168, 169, 171 och 172 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 44—46, 52 och 54 skulle i nu angiven ordning uppföras främst samt bankoutskottets utlåtanden nr 43 och 44 sättas sist.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.45 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.